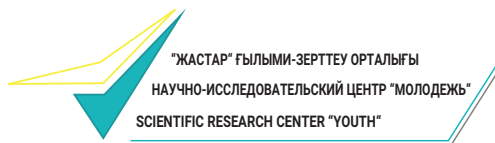

Қазақстан Республикасы
Ақпарат және қоғамдық
даму министрлігі

"ЖАСТАР" ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ОРТАЛЫҒЫ
НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ЦЕНТР "МОЛОДЕЖЬ"
SCIENTIFIC RESEARCH CENTER "YOUTH"

Жастардың негізгі страталарының мәселелері мен қажеттіктері

ӘЛЕУМЕТТІК ЗЕРТТЕУ НӘТИЖЕЛЕРІ
БОЙЫНША ТАЛДАМАЛЫҚ БАЯНДАМА

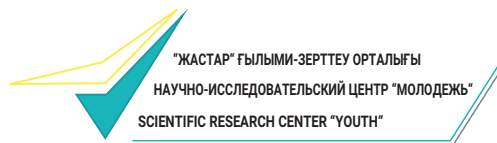
Проблемы и потребности основных страт молодежи

АНАЛИТИЧЕСКИЙ ДОКЛАД
ПО РЕЗУЛЬТАТАМ СОЦИОЛОГИЧЕСКОГО ИССЛЕДОВАНИЯ

Нұр-Сұлтан, 2020

Қазақстан Республикасы
Ақпарат және қоғамдық
даму министрлігі

"ЖАСТАР" ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ОРТАЛЫҒЫ
НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ЦЕНТР "МОЛОДЕЖЬ"
SCIENTIFIC RESEARCH CENTER "YOUTH"

Жастардың негізгі страталарының мәселелері мен қажеттіктері

ӘЛЕУМЕТТІК ЗЕРТТЕУ НӘТИЖЕЛЕРІ
БОЙЫНША ТАЛДАМАЛЫҚ БАЯНДАМА

Нұр-Сұлтан, 2020

«Жастардың негізгі страталарының мәселелері мен қажеттіктері» әлеуметтік зерттеу/Руднева Е.А., Қожабекова Д.А., Мұхамбетова Қ.А. – тартылған сарапшы: «Жастар» F3O, Нұр-Сұлтан, 2020. – 104 б.

Талдамалық баяндама Қазақстан Республикасы Ақпарат және қоғамдық даму министрлігінің тапсырысы бойынша жастар арасында жаппай республикалық сауалнама тарату әдісімен жүргізілген «Жастардың негізгі страталарының мәселелері мен қажеттіктері» әлеуметтанулық зерттеу нәтижелеріне негізделген.

© «Жастар» ғылыми-зерттеу институты, 2020

МАЗМҰНЫ

КІРІСПЕ	5
Өлеуметтанулық зерттеу бағдарламасы	6
1. ЖАСТАРДЫҢ ҚҰНДЫЛЫҚТАР БАҒДАРЛАРЫ	11
1.1 Өзін-өзі дамыту мүмкіндіктері және өмірге қанағаттану	11
1.2 Жастардың субъективті қауіпсіздігі мен қорғалу деңгейі	14
1.3 Негізгі құндылықтар: отбасы және денсаулық	16
2. ДЕНСАУЛЫҚ	21
2.1 Медициналық көмек алу тәжірибесі мен шарттары	21
2.2 Өмір салты мен әдеттері	23
3. ЖАСТАРДЫҢ ӨЛЕУМЕТТІК-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ЖАҒДАЙЫ	29
3.1 Материалдық әл-ауқат деңгейі	29
3.2 Жастардың қажеттіліктері мен бастан кешетін қиындықтары	31
4. БІЛІМ БЕРУ	35
4.1 Респонденттердің білім деңгейі бойынша бөлінуі	35
4.2 Білім сапасына қанағаттанушылықты бағалау	36
4.3 Білім беру саласындағы мәселелер	38
5. ЖҰМЫСПЕН ҚАМТУ	43
5.1 Жастардың жұмыспен қамтылу ерекшеліктері	43
5.2 Еңбек саласындағы қажеттіліктер, мобильділік және негізгі қиындықтар ...	47
5.3 Жұмыс іздеу стратегиясы және жұмыспен қамтуды қолдау	50
6. БОС УАҚЫТ	54
6.1 Жастардың бос уақытының құрылымы. Демалыс сапасы	54
6.2 Бейресми субмәдениеттерге қатынасы	58
7. ЖАСТАРДЫҢ ҚОҒАМДЫҚ-САЯСИ БАҒЫТЫ	61
ҚОРЫТЫНДЫ	67
ҚОЛДАНЫЛҒАН ӘДІБИЕТТЕР ТІЗІМІ	73
Қосымша	74

КІРІСПЕ

«Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік жастар саясаты туралы» Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес жастар – Қазақстан Республикасының 14-29 жас аралығындағы азаматтары [1]. Әлеуметтік тұрғыдан алғанда, жастар жас ерекшеліктері және онымен байланысты қызмет түрлеріне негізделген топтық қауымдастықтардың жиынтығы ретінде анықталады. Осы тұрғыдан алғанда жастық - бұл әлеуметтік мәртебе.

2020 жылдың басында республикадағы жастар саны 3 765 383 адамды немесе халықтың жалпы санынан 20%-ды құрады. Қалаларда тұратын жастар саны - 2 125 065 адам (56,4%), ауылдық жерлерде – 1 640 318 адам (43,6%). Жастардың ең көп саны Түркістан (465 699 адам) және Алматы облысында (392 855 адам), сондай-ақ Алматы қаласында (393 845 адам) шоғырланған. Солтүстік Қазақстан облысында жастар саны аз (100 548 адам). Жастардың гендерлік құрылымын 1 919 076 адам - ерлер (51%), 1 846 307 адам - әйелдер (49%) құрайды. Жас құрылымында ересек жастар тобының саны 24-28 жас (1 415 490 адам) басым, ең аз саны – орта жастар тобы 19-23 жас (1 125 625 адам). 14-18 жас аралығындағы жастардың кіші жас топтарының саны - 1 224 268 адам [2].

Жастар санының теріс динамикасы байқалады, 2010 жылдан бастап тұрақты төмендеу қалыптасқан. Мамандардың болжамына сәйкес, жастар санының төмендеуі 4-5 жылдай жалғасады, негізгі фактор – 90-шы жылдардағы демографиялық көрсеткіштер. Жақын арада үлкен жастар тобы азайу кезеңіне өтеді, орта топтағы жастар қазір азайу фазасында. Осы екі фазаның қабаттасуы жастар санының азаюына әкеледі. Жақын арада өсуді ең кіші жастар тобы ғана көрсетеді [3].

Жастардың қоғамдағы орны олардың атқаратын функцияларымен анықталады, бұл репродуктивті және ресурстық функциялар; қазіргі және болашақтағы даму функциясы; қалыптасу функциясы. Осылайша, жастар қоғамдық қатынастар жүйесінде маңызды орын алады, бірақ олардың әл-ауқаты, белсенді ұстанымдары мемлекеттің іс-әрекетіне де байланысты.

Жастардың шығармашылық көзқарасы, мұраттары мен күш-қуаты олар өмір сүретін қоғамды одан әрі дамуы үшін өте маңызды. Жастар проблемалары бойынша күн тәртібін анықтай отырып, БҰҰ «Жастардың алдында тұрған көп қырлы мәселелерді (білім беру, денсаулық сақтау, жұмыспен қамту және гендерлік теңдік сияқты) шешу қажеттілігі бұрынғыдан да өзекті бола бастайды» деп жазады [4].

Жастық шақ адамның өмірлік цикліндегі жалпы білімнің аяқталуы, мамандықты таңдау және игеру, еңбекті бастау, некелесу, бала туу сияқты негізгі әлеуметтік және демографиялық оқиғалардан тұрады. Ересек өмірге ену көбінесе кәсіби өзін-өзі анықтауға, жұмыспен қамтуға және тұрғын үй проблемаларына байланысты қиындықтарға тап болады.

Қазіргі жастардың қалыптасуы қоғам өмірінің барлық салаларында, мемлекеттік құрылыс кезеңінде, Қазақстанның әлемдік аренадағы жағдайының өзгеруі кезінде қайта құру жылдарына келеді. Жас азаматтардың өздерінің әл-ауқаты үшін қажетті білім мен дағдыларды игеру, сапалы білім алып еңбек нарығында бәсекеге қабілетті болу, шешімдер қабылдауда мемлекетпен өзара іс-қимыл жасай алуы маңызды.

Жастардың қажеттіліктері, оның құндылықтар бағдары қандай? Оның әлеуметтік әл-ауқаты мен денсаулығының деңгейі қандай? Жастар болашаққа сеніммен қарайды ма? Қандай қиындықтарды бастан өткеріп жүр? Мемлекеттік саясат және жастарды қолдау шаралары туралы біле ме? Осы сұрақтарға жауаптар жастар проблемалары бойынша әлеуметтанулық зерттеудің өзектілігін анықтайды.

Әлеуметтанулық зерттеу бағдарламасы

Бағдарламаның әдістемелік бөлімі

Зерттеу объектісі - 14-28 жас аралығындағы Қазақстан жастары.

Зерттеу мәні - Қазақстан жастарының негізгі топтарының құндылықтар бағдарлары, денсаулық, білім және бос уақыт, әлеуметтік-экономикалық жағдай, қоғамдық-саяси бағыт сияқты өмірдің түрлі аспектілеріндегі мәселелері мен қажеттіліктері.

Осы әлеуметтанулық зерттеудің мақсаты Қазақстан жастарының негізгі мәселелері мен қажеттіліктерін зерттеу және анықтау болып табылады.

Әлеуметтанулық зерттеу міндеттері:

- қандай да бір жас тобындағы жастарды толғандыратын проблемаларды анықтау;
- жастардың қажеттіліктері мен құндылықтар бағдарларын анықтау;
- жастардың денсаулық жағдайын зерттеу және зиянды әдеттерін анықтау;
- білім беру және жастардың бос уақытын ұйымдастыру саласындағы мәселелерді анықтау;
- жастардың әлеуметтік көңіл-күй мен әлеуметтік-экономикалық жағдайын зерттеу;
- жастарды қолдау шараларының тиімділігін және өзін-өзі жүзеге асыруын бағалау;
- мемлекеттік жастар саясатының іске асыру тиімділігін бағалау.

Зерттеудің технологиялық бөлігі

Әлеуметтанулық зерттеу кезең-кезеңмен жүзеге асырылды:

1-кезең. Әлеуметтанулық сауалнаманы әзірлеу:

- Бағдарламаны әзірлеу:
 - мәселенің жағдайын анықтау
 - таңдалған тақырып бойынша әдебиеттерге шолу жасау
 - мақсаттар мен міндеттерді қою
 - тұжырымдамаларды операцияландау
 - іріктемелі жиынтықты жобалау
- Эмпирикалық ақпаратты жинау үшін инструментарий (сауалнама) әзірлеу
 - Сауалнаманы аудару

2-кезең. Эмпирикалық материал жинау:

- Сауалнаманы ұйымдастыру
 - интервьюерлерді іріктеу, дайындау, нұсқама жүргізу
 - сауалнама учаскелерін бөлу
 - сауалнама бірліктерін іріктеу
 - сауалнамалар мен оларды толтыру бойынша нұсқаулықтарды тарату
 - сұхбат жүргізу

3-кезең. Әлеуметтік деректерді өңдеу және түсіндіру:

- бағдарламасы бойынша талдау және өңдеу макетін жасау
- статистикалық мәліметтер жинау (SPSS)
- сауалнамаларды кодтау (респонденттердің ашық жауаптарын кодтау)
- сауалнама деректерін енгізу
- деректерді «тазарту»

- сауалнама деректерін тексеру
- жалпы және әлеуметтік-демографиялық параметрлер бойынша есептерді өңдеу және шығару;
- статистикалық талдаудың басқа да түрлерін қолдану

4-кезең. Алынған деректерді талдау:

- Бастапқы талдау жүргізу
 - сауалнама нәтижесінде анықталған тәуелділіктерді тіркеу
 - кестелерді шығару
 - диаграммалар құру
- Деректерді қайталап талдау
 - салыстырмалы талдау
 - қосымша ақпаратты тарту
 - жаңа болжамдар мен ұсыныстар беру
 - зерттеудің қорытынды есебін дайындау

Бағдарламаның әдістемелік бөлімі

Ақпарат жинау әдісі - 14 жастан 28 жасқа дейінгі жастар арасында республикалық жаппай сауалнама жүргізу, «face-to-face» әдісі. Бұл әдіс жастардың пікірлері мен бағаларына қатысты объективті ақпарат алуға мүмкіндік береді.

Зерттеудің далалық кезеңі туралы ақпаратты жинау әлеуметтанулық зерттеу сауалнамасын қолдана отырып, респонденттердің тұрғылықты жері бойынша арнайы дайындалған интервьюерлер жүзеге асырылды. Сауалнаманың құрылымы сұрақтардың негізгі блогын және әлеуметтік-демографиялық блокты қамтиды.

Сауалнама түрі: респонденттің қалауына қарай қазақ және орыс тілдерінде жүргізіледі.

Респонденттердің тұрғылықты жері бойынша жаппай сауалнама жүргізілді, таңдалған әдіс ағымдағы зерттеудің мақсаттары мен міндеттеріне сәйкес келеді.

Іріктемелі жиынтық көлемі 2000 респондентті құрады. Әлеуметтік зерттеу жүргізу аумағы Қазақстан Республикасының барлық өңірлерін – республикалық маңызы бар Нұр-Сұлтан, Алматы және Шымкент қалаларын, 14 облыс орталығын, сондай-ақ ауылдық елді мекендерді қамтыды.

Іріктемелі жиынтық жас ерекшелігі бойынша үш топқа бөлінген: 14-18 жас; 19-23 жас; 24-28 жас.

Іріктемелі жиынтық – 2000 респондент

	Барлығы	Қала халқы	Ауыл халқы	14-18 жас	19-23 жас	24-28 жас
Қазақстан Республикасы	2000	1136	864	666	667	667
Ақмола	76	34	42	25	25	26
Ақтөбе	97	66	31	32	32	33
Алматы	209	44	165	70	70	69
Атырау	70	34	36	23	23	24
Шығыс Қазақстан	133	82	51	44	44	45
Жамбыл	125	47	78	42	42	41
Батыс Қазақстан	69	35	34	23	23	23
Қарағанды	143	111	32	48	48	47
Қостанай	89	46	43	30	30	29
Қызылорда	92	38	54	31	31	30
Маңғыстау	76	28	48	25	25	26
Павлодар	73	49	24	24	24	25
Солтүстік Қазақстан	53	24	29	18	18	17
Түркістан облысы	128	42	197	79	80	80
Нұр-Сұлтан	239	115	0	38	38	39
Алматы	115	213	0	71	71	71
Шымкент	213	128	0	43	43	42

* ҚР Стратегиялық жоспарлау және реформалар жөніндегі агенттігінің (бұрын Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігінің Статистика комитеті) Ұлттық статистика бюросының 2019 жылғы 1 қаңтардағы деректері бойынша

Іріктеу дизайны жиынтықтағы кез-келген адам (14-28 жас) талдау үшін іріктеуге тең мүмкіндіктер болатындай етіп жасалды. Стратификацияланған көп сатылы іріктеу қолданылды. Сонымен, негізгі страталар:

1-деңгей. Облыстар бойынша іріктеу - облыстар мен республикалық маңызы бар қалалар бойынша 14-28 жас аралығындағы жастар санына қарай елдің 17 өңірі бойынша іріктеу көлемі айқындалды.

2-деңгей. Қала мен ауыл бойынша іріктеу - әрбір облыста қалалық және ауылдық іріктеменің көлемі есептелді.

3-деңгей. Бастапқы нүктені іріктеу - әрбір елді мекен шегінде маршруттың бастапқы нүктелері мен респонденттердің саны кездейсоқ анықталады.

4-деңгей. Квотаға сәйкес респонденттерді іріктеу - әрбір жеке алынған үй шаруашылығында респонденттер екі белгі бойынша іріктеледі – жас-жыныс квотасы - респонденттің жасы 14-тен 28 жасқа дейін қоса алғанда, сондай-ақ жынысы бойынша репрезентативтілік қамтамасыз етілді (респондент ерлер мен әйелдердің саны әрбір облыс, қала және ауыл бойынша статистика комитетінің деректеріне сәйкес есептелген).

Іріктеме репрезентативті, яғни бегіленген параметрлер бойынша респонденттердің құрамы бас жиынтықтағы тиісті пропорцияларға жақындайды (ҚР Стратегиялық жоспарлау және реформалар жөніндегі агенттігінің Ұлттық статистика бюросының (бұрын Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігінің Статистика комитеті) 2019 жылға арналған деректеріне сәйкес). Бұл ретте іріктемелі жиынтықтың орташа сипаттамаларының бас жиынтықтың орташа сипаттамасынан ауытқуы $\pm 2,5\%$ -дан аспайды.

Ақпаратты өңдеу әдістемесі

Зерттеудің далалық кезеңінің қорытындысы бойынша интервьюерлердің жұмысына бақылау жүргізілді (сауалнамалардың дұрыс толтырылуын 100% тексеру және телефон арқылы 30% бақылау), деректерді енгізу және өңдеу.

Бастапқы деректерді енгізу, өңдеу, сондай-ақ бір өлшемді, екі өлшемді кестелерді шығару, корреляциялық және кластерлік талдаулар лицензияланған, орыс тіліне икемделген 21-ші нұсқадағы SPSS компьютерлік бағдарламасының көмегімен орындалды.

Ақпаратты талдау әдістері

Бастапқы әлеуметтік ақпаратты талдаудың негізгі әдістері:

- 1) деректерді бір өлшемді талдау;
- 2) деректерді екі өлшемді талдау;
- 3) корреляциялық талдау.

Талдау баяндамасын дайындау кезінде жастардың жас топтары, олардың жұмыспен қамтылуы, қызмет түрі бойынша деректер талданды, бұл жастардың әртүрлі топтарының проблемалары мен қажеттіліктерін анықтауға мүмкіндік береді.

Зерттеуді жүргізу кезеңі: 2020 жылдың қараша айы.

ӘЛЕУМЕТТІК- ДЕМОГРАФИЯЛЫҚ БЛОК

Респонденттер
сұралды

2000

әйелдер
50,2% ♀ ♂
ерлер
49,8%

Нұр-Сұлтан, Алматы
және Шымкент ққ.

14 облыс орталығы

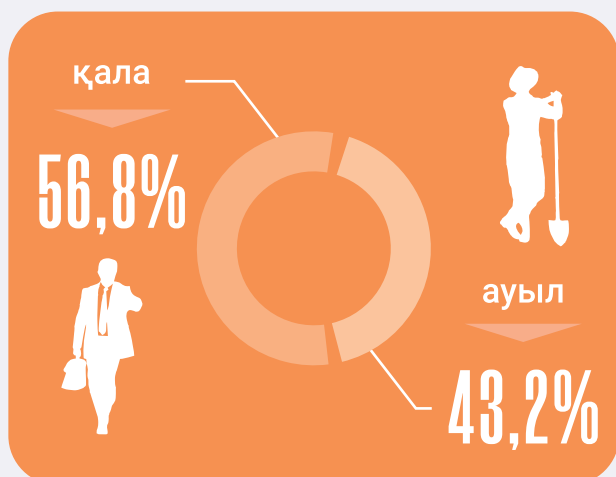

ауылдық елді
мекендер

Жасы

Іріктемелі жиынтық
жас ерекшелігі
бойынша үш топқа
бөлінген:

1. ЖАСТАРДЫҢ ҚҰНДЫЛЫҚТАР БАҒДАРЛАРЫ

Құндылықтар бағдарларын адамның құндылықтарға байланысты көзқарастар жүйесі ретінде анықтауға болады. Құндылықтар бағдарлары адамның әлеуметтенуі мен бейімделуі кезінде, өмірлік тәжірибені жинақтау нәтижесінде, яғни жалпы қабылданған құндылықтардың сыни дамуы нәтижесінде қалыптасады. Құндылықтар бағдарлары хабардарлық, тұрақтылық, оң эмоционалды бояумен сипатталады. Олар жеке тұлғаның ішкі құрылымының элементтері ретінде әрекет етеді, оның тұтастығы мен тұрақтылығын қамтамасыз етеді, жеке адамның мүдделеріне бағдар береді, шағымдар мен беделді идеялардың деңгейін анықтайды, сонымен қатар тиісті жеке көзқарастарға негізі болады.

Жеке тұлғаның құндылықтар бағдары адамның өзіне, басқаларға, қоғамға, оның ішкі және сыртқы әлемінде болып жатқан барлық процестер мен құбылыстарға берген бағалары арқылы ашылады, бұл оларды зерттеуге өте ыңғайлы нысанға айналдырады.

Жеке құндылықтар жүйесі мен құндылықтар бағдарлары бастапқы әлеуметтену кезеңінде, шамамен 18-20 жаста қалыптасатыны белгілі. Сонымен қатар, бұл құрылымдар адам өмірінің дағдарыс кезеңдерінде ғана айтарлықтай өзгерістерге ұшырап, тұрақты болып қала береді. Бір қызығы, өзгерістер құндылықтардың құрылымына ғана емес, олардың иерархиялық қатынасына да әсер етеді: кейбір құндылықтар жоғары мәртебеге немесе дәрежеге ие болады, ал басқалары онша маңызды болмайды.

Тарихи тәжірибе көрсеткендей, жаңа құндылықтар бағдарларының пайда болуы жаңа әлеуметтік тәртіптің қалыптасу жағдайында, әдеттегі, қалыптасқан әлемдік тәртіптің күрт, терең өзгеруі болған кезде байқалады. Мұндай жағдайларда құндылықтар бағдарларының формалары мен түрлерінің кеңеюі ғана емес, олардың мазмұнының өзгеруі де орын алады. Құндылықтар бағдарларының өзгеруіне адамның күнделікті өміріндегі оқиғалар, әсіресе төтенше жағдайлар мен жағымсыз тәжірибелер де әсер етеді.

Құндылықтар мен құндылық бағдарларын қалыптастырудағы қиындықтар әртүрлі әлеуметтік топтарда, ұжымдарда, отбасында әрекет ететін құндылықтардың плюрализмін тудырады. Яғни, біз құндылықтар бағдарларын таңдаудың ықтимал болуы көп нұсқалы жағдайы туралы айтып отырмыз, олардың көпшілігінде нақты анықталған критерийлер жоқ. Бұл белгілі бір құнды таңдау кезінде адамның қиындықтарға, ауытқуларға тап болуына әкеледі, бұл мүмкін таңдаудың дұрыстығына ықпал етпейді.

1.1 Өзін-өзі дамыту мүмкіндіктері және өмірге қанағаттану

Зерттеу барысында респонденттерге «Қазақстанда жастардың өзін-өзі дамыту мүмкіндіктері жеткілікті ме?» деген сұрақ қойылды. Жастар Қазақстандағы өзін-өзі дамыту мүмкіндіктерін оң бағалайды: 36,2% респондент кейбір қиындықтарға қарамастан жастар өзін-өзі дамыта алады деп санайды, ал 31,7% респонденттің пікірінше, «жастар өздерін толығымен дамыта алады». Айта кету керек, сауалнамаға қатысушылардың 20,5% «жастардың аз ғана бөлігі өздерін дамыта алады» деген жауап нұсқасын таңдап, басқаша пікір білдірді. Респонденттердің келесі 8,3% «жастарда өзін-өзі дамыту үшін ешқандай мүмкіндік жоқ» деп санайды.

Жас топтары бойынша пікірлерді талдау респонденттердің 14-18 жас аралығындағылар өз бағаларында оптимистік көзқараста екенін көрсетеді: олар (38,3%) «жастар өздерін толығымен дамыта алады» деген жауап нұсқасын көп таңдаған. Ал 19-23 және 24-28 жас аралығындағы топтарда «кейбір қиындықтарға қарамастан жастар өздерін дамыта алады» (сәйкесінше 38,3% және 35,8%) деген жауап нұсқасын ең көп таңдаған.

Теріс бағалау 24-28 жас аралығындағы жастарға көбірек тән. Бұл топтағы респонденттердің

23,1% «жастардың аз ғана бөлігі өзін-өзі дамыта алады» деген пікірде. 19-23 жас аралығындағы респонденттердің 22,2% осындай позицияда.

Сонымен қатар, 24-28 жас тобындағы 11,5% респонденттер «жастарда өзін-өзі дамыту үшін ешқандай мүмкіндік жоқ» деп санайды (1-кесте).

№1 кесте.

«Қазақстанда жастардың өзін-өзі дамыту мүмкіндіктері жеткілікті ме?» деген сұрақтың жауаптарының жас топтар бойынша бөлінуі, %

Жауаптың нұсқалары	14-18	19-23	24-28	Іріктеме бойынша барлығы
Иә, жастар өздерін толығымен дамыта алады	38,3	30,1	26,7	31,7
Дәлірегі, иә, жастар кейбір қиындықтарға қарамастан өздерін дамыта алады	34,3	38,3	35,8	36,2
Дәлірегі, жоқ, жастардың аз ғана бөлігі өздерін дамыта алады	16,0	22,2	23,1	20,5
Жоқ, жастарда өзін-өзі дамыту үшін ешқандай мүмкіндік жоқ	6,2	7,2	11,5	8,3
Жауап беруге қиналамын	5,1	2,2	3,0	3,3

Елді мекен түрі бойынша қалалық жастардың көзқарасы ауылдық жерлерге қарағанда оптимистік емес екенін көрсетеді. Қалалық елді мекендер бойынша респонденттер «жастар өздерін толық дамыта алады» деген жауап нұсқасын 10,3 пайызға аз таңдады және «жастардың аз ғана бөлігі өздерін дамыта алады» деген жауап нұсқасын 6,6 пайызға жиі таңдады (№2 кесте).

№2 кесте.

«Қазақстанда жастардың өзін-өзі дамыту мүмкіндіктері жеткілікті ме?» деген сұрақтың жауаптарын елді мекен типі бойынша бөлінуі, %

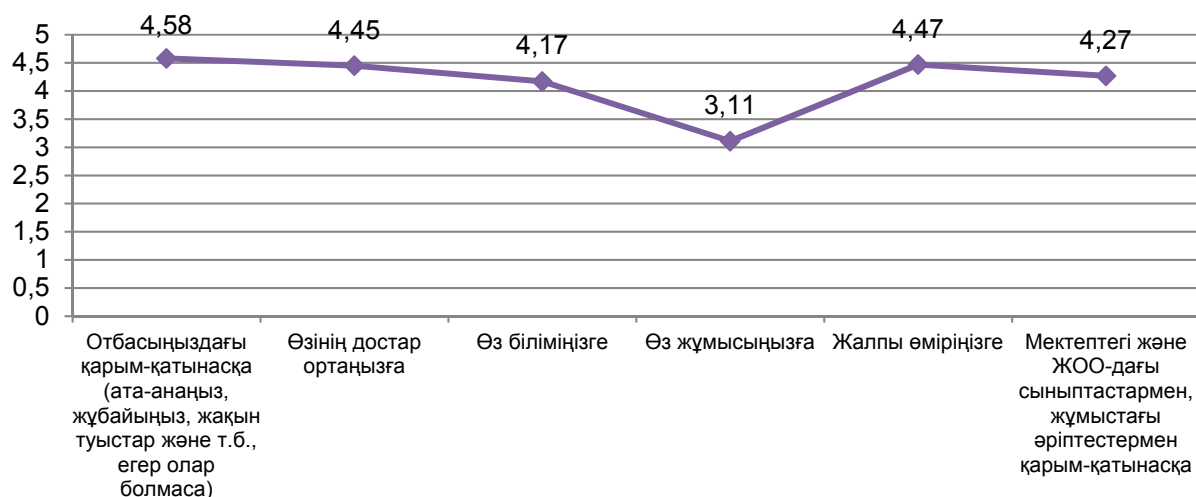
Жауаптың нұсқалары	Елді мекен типі	
	Қала	Ауыл
Иә, жастар өздерін толығымен дамыта алады	27,2	37,5
Дәлірегі, иә, жастар кейбір қиындықтарға қарамастан өздерін дамыта алады	38,4	33,2
Дәлірегі, жоқ, жастардың аз ғана бөлігі өздерін дамыта алады	23,3	16,7
Жоқ, жастарда өзін-өзі дамыту үшін ешқандай мүмкіндік жоқ	8,5	8,1
Жауап беруге қиналамын	2,6	4,5

Өлеуметтанулық сауалнама жастардың өмірдің жекелеген аспектілеріне отбасы, достар, білімі, жұмыс, мектептегі, университеттегі, жұмыстағы қарым-қатынас, сондай-ақ жалпы өмірді қанағаттануын бағалауды көздеді. Бағалау бес балдық шкала бойынша жүргізілді, 1 балл – мүлдем қанағаттанбаймын, 5 балл - толық қанағаттанамын дегенді білдіреді.

Жастардың өмірдің жекелеген аспектілеріне қанағаттануы, жалпы алғанда, орташа деңгейден жоғары (бес балдық шкала бойынша). Өмірдің барлық алты саласы бойынша – отбасы, достық, білімі, жұмыс, мектепте, ЖОО-да, әріптестермен қарым-қатынас, жалпы өмір сүру - бағалары 4 балдан жоғары. Тек жұмысқа қанағаттану ғана ерекшеленді - 3,11 балл. Сауалнамаға қатысушылар отбасындағы, ата-аналарымен, жұбайымен, жақын туыстарымен қарым-қатынасқа өте риза: қанағаттану индексі 4,58 (№1 сурет).

№1 сурет.

«Сіз келесі айтылғандарға қаншалықты көңіліңіз толады?» деген сұраққа жауаптардың бөлінуі, балл

Жас тұрғысынан алғанда, 24-28 жас аралығындағы респонденттер тобында өмірге және оның жеке аспектілеріне қанағаттанудың жоғары деңгейі байқалады (жалпы балл – 4,32). Бұл жас тобына басқа екі жас тобына қарағанда өмірдің аспектілерін тең бағалу тән.

Өмірдің аспектілеріне қанағаттанудың ең төменгі деңгейі 14-18 жас аралығындағы респонденттер арасында байқалды (жалпы балл – 4,05), бұл олардың өз жұмысына қанағаттанудың төмен деңгейі есебінен болды. Қалған барлық мәселелер бойынша қанағаттану деңгейі 24-28 жастағы респонденттерден кейін екінші орында.

19-23 жас тобындағы өмірге және оның жеке аспектілеріне қанағаттану 4,15 балды құрайды. Мұнда сауалнамада ұсынылған барлық аспектілер бойынша қанағаттану деңгейі басқа екі топқа қарағанда біршама төмен, жұмысқа қанағаттану көрсеткіші бөлек (№3 кесте). Елді мекен түрлері бойынша таңдау біркелкі.

№3 кесте

«Сіз келесі айтылғандарға қаншалықты көңіліңіз толады?» деген сұраққа жауаптарды жас топтары бойынша бөлінуі, балл

Жауаптың нұсқалары	14-18	19-23	24-28	Іріктеме бойынша барлығы
1. Отбасыңыздағы қарым-қатынасқа (ата-анаңыз, жұбайыңыз, жақын туыстар және т.б., егер олар болмаса)	4,60	4,53	4,60	4,58
2. Жалпы өміріңізге	4,51	4,43	4,48	4,47
3. Өзіңіздің достар ортаңызға	4,47	4,38	4,51	4,45
4. Мектептегі және ЖОО-дағы сыныптастармен, жұмыстағы әріптестермен қарым-қатынасқа	4,35	4,23	4,22	4,27
5. Өз біліміңізге	4,20	4,09	4,22	4,17
6. Өз жұмысыңызға	2,19	3,23	3,89	3,11
Жас топтары бойынша барлығы	4,05	4,15	4,32	4,18

1.2 Жастардың субъективті қауіпсіздігі мен қорғалу деңгейі

Респонденттердің 48,6% жеке қауіпсіздікке толық сенімділігі бар, тағы 32,1% респондент өз қауіпсіздігіне «дәлірегі, сенімді» (№4 кесте). Жас топтары бойынша толық сенімділіктің ең жоғары деңгейі 19-23 жастағы (51,6%) респонденттер тобында байқалады, жеке қауіпсіздікке толық сенімділіктің ең төмен көрсеткіші – 24-28 жастағы респонденттер тобында - 44,0% (осы жас тобында «өзінің жеке қауіпсіздігіне өте сенімді» деген жауап нұсқасы жиі таңдалды).

№4 кесте.

«Сіз жеке қауіпсіздігіңізге сенімдісіз бе?» деген сұраққа жауаптардың бөлінуі, жас топтары бойынша, %

Жауаптың нұсқалары	14-18	19-23	24-28	Іріктеме бойынша барлығы
Иә, сенімдімін	50,2	51,6	44,0	48,6
Дәлірегі, сенімдімін	30,4	28,9	37,0	32,1
Дәлірегі, сенімді емеспін	10,3	12,1	11,8	11,4
Жоқ, сенімді емеспін	3,8	4,6	4,8	4,4
Жауап беруге қиналамын	5,3	2,7	2,5	3,5

Ауыл жастары арасында жеке қауіпсіздікке деген сенім қалалық жастарға қарағанда 13% жоғары. Ауылдық елді мекендер бойынша 56,0% және қалалық 43,0% респондент өз қауіпсіздігіне толық сенімді (№5 кесте).

№5 кесте.

«Сіз жеке қауіпсіздігіңізге сенімдісіз бе?» деген сұраққа жауаптардың елді мекен типтері бойынша бөлінуі, %

Жауаптың нұсқалары	Елді мекен типі	
	Қала	Ауыл
Иә, сенімдімін	43,0	56,0
Дәлірегі, сенімдімін	35,5	27,7
Дәлірегі, сенімді емеспін	14,2	7,8
Жоқ, сенімді емеспін	4,4	4,4
Жауап беруге қиналамын	3,0	4,2

Респонденттерге «Өзіңізді келесі жағдайлардан қаншалықты қорғалған сезінесіз?» деген сұрақ қойылды. Ұсынылып отырған қауіп-қатер тізіміне қылмыс, шенеуніктердің озбырлығы, жұмысынан айрылуы, құқық қорғау органдарының озбырлығы, соттың әділетсіздігі, террористік актілер қатері, дербес деректердің тарап кетуі, оның ішінде әлеуметтік желілер арқылы жария болуы, тұрмыстық зорлық-зомбылық кірді. Жауаптарды талдау көрсеткендей, респонденттер қылмыстан, жұмысынан айрылудан және дербес деректердің тарап кетуі, оның ішінде әлеуметтік желілер арқылы жария болуынан аз қорғалған (№6 кесте).

№6 кесте.

«Өзіңізді келесі жағдайлардан қаншалықты қорғалған сезінесіз?» деген сұраққа жауаптардың бөлінуі, %

Тәуекелдер / Жауаптың нұсқалары	Қорғалған	Дәлірегі, қорғалған	Дәлірегі, қорғалмаған	Мүлдем қорғалмаған	Ж/Қ
Қылмыстылық	34,9	31,3	20,2	7,9	5,7
Шенеуніктердің озбырлығы	28,8	27,8	19,7	11,9	11,8
Жұмыссыз қалу	23,4	23,2	22,2	13,8	17,4
Құқық қорғау органдарының озбырлығы	28,8	28,6	18,3	12,8	11,5
Соттың әділетсіздігі	26,8	27,8	19,4	13,2	12,8
Террористік актілер қаупі	29,9	27,6	17,4	14,5	10,6
Дербес деректердің жария болуы, оның ішінде әлеуметтік желілерде	25,4	25,4	24,9	16,8	7,5

14-18 жас аралығындағы респонденттер тобында үлкен жас топтарымен салыстырғанда сауалнамада көрсетілген барлық тәуекелдер бойынша қауіпсіздік сезімінің деңгейі жоғары болды.

19-23 жастағы респонденттер тобында жұмысынан айырылудан (21,1% - «қорғалған» жауап нұсқасын таңдады) және соттың әділетсіздігінен (25,1% - «қорғалған» жауап нұсқасын таңдады) қорғалу сезімінің ең төменгі деңгейі байқалды.

24-28 жастағы респонденттер дербес деректердің жария болуынан, оның ішінде әлеуметтік желілерде (23,4% - «қорғалған» жауап нұсқасын таңдады) және террористік актілер қаупінен (27,9% - «қорғалған» жауап нұсқасын таңдады) қорғалудың ең төменгі субъективті деңгейін көрсетеді. Толығырақ – №7 кестеде.

№7 кесте.

«Өзіңізді келесі жағдайлардан қаншалықты қорғалған сезінесіз?» деген сұраққа жауаптардың жас топтары бойынша бөлінуі, % («қорғалған» нұсқасын таңдауар)

Тәуекелдер	«Қорғалған» жауап нұсқасын таңдау саны		
	14-28	19-23	24-28
Қылмыстылық	36,5	35,5	32,8
Шенеуніктердің озбырлығы	31,5	27,2	27,7
Жұмыссыз қалу	24,5	21,1	24,4
Құқық қорғау органдарының озбырлығы	31,8	27,4	27,1
Соттың әділетсіздігі	29,2	25,1	26,1
Террористік актілер қаупі	31,2	30,5	27,9
Дербес деректердің жария болуы, оның ішінде әлеуметтік желілерде	28,1	24,6	23,4

Қалалық жастарға сауалнамада көрсетілген барлық қауіптер бойынша ауыл жастарымен салыстырғанда қорғалу сезімінің төмен деңгейі тән. «Қорғалған» жауап нұсқасын таңдау көрсеткіштеріндегі айырмашылық 13% жетеді. Айта кетейік, көрсеткіштердегі максималды айырмашылық мемлекеттік органдардың қызметіне қатысты тармақтар бойынша белгіленеді (№8 кесте).

№8 кесте.

«Өзіңізді келесі жағдайлардан қаншалықты қорғалған сезінесіз?» деген сұраққа жауаптардың елді мекен типтері бойынша бөлінуі, % («қорғалған» жауап нұсқасын таңдау)

Тәуекелдер	Қала	Ауыл
Қылмыстылық	30,5	40,7
Шенеуніктердің озбырлығы	23,7	35,5
Жұмыссыз қалу	21,5	25,8
Құқық қорғау органдарының озбырлығы	23,2	36,1
Соттың әділетсіздігі	21,5	33,8
Террористік актілер қаупі	24,8	36,5
Дербес деректердің жария болуы, оның ішінде әлеуметтік желілерде	20,5	31,7

1.3 Негізгі құндылықтар: отбасы және денсаулық

Отбасы әлі күнге дейін қоғамның негізі бірлігі болып табылады, бұл тезис аксиома болып табылады және оның шынайылығы күмән тудырмайды. Отбасы адам өміріне үлкен әсер етеді: мұнда жеке тұлғаның бастапқы әлеуметтенуі өтеді, адам өзара әрекеттесудің, қамқорлық пен жауапкершіліктің алғашқы тәжірибесін жинайды; құндылықтарды, нормаларды, дәстүрлерді сақтау қамтамасыз етіледі, ұрпақтар сабақтастығы жүзеге асырылады.

Сауалнамаға қатысушылардың басым бөлігі әлі үйленбеген және тұрмысқа шықпаған (68,3%): 14-18 жас аралығындағы респонденттердің үлесі - 95,1%, 19-23 жас - 74,5% және 24-28 жас – 35,7% құрайды.

25,9% респондент некеде бар, олардың көпшілігінің жасы - 24-28 жас (56,2%). Тіркелмеген некеде бірге тұратын және қарым-қатынастағы жұптардың, сондай-ақ ажырасқандардың пайызы төмен (№9 кесте). Елді мекен түрлері бойынша айтарлықтай бөліну байқалмады.

№9 кесте.

«Сіздің қазіргі отбасылық жағдайыңыз қандай?» деген сұраққа жауаптардың жас топтары бойынша бөлінуі, %

Жауаптың нұсқалары	14-18	19-23	24-28	Іріктеме бойынша барлығы
Үйленбеген/тұрмыста емес	95,1	74,5	35,7	68,3
Үйленген/тұрмыста	2,3	18,9	56,2	25,9
Бірге тұрамыз, бірақ заңды некеде емес	0,2	2,0	2,1	1,4
Қарым-қатынас бар, бірақ бірге тұрмаймыз	1,8	2,9	1,4	2
Ажырасқан	0,3	0,9	3,5	1,6
Жесір	0,0	0,0	0,3	0,1
Жауап беруге қиналамын	0,3	0,9	0,9	0,7

Респонденттер жар таңдаудағы ең маңызды қасиеттері деп өмірлік серігінің жеке қасиеттері мен ортақ мүдделерінің болуы деп санайды. Осы екі қасиеттің маңыздылығын бес балдық шкала бойынша бағалау 4 балдық белгіден асады (№10 кесте). Сонымен қатар, жеке қасиеттер мен ортақ мүдделердің маңыздылығы респонденттердің жасы ұлғайған сайын артады.

Сауалнаманың ең жас қатысушылары өздерінің нақты немесе ықтимал таңдаушыларының қаржылық жағдайы мен денсаулық жағдайына аз көңіл бөледі. Сонымен қатар, өз жастарына (14-18 жас) байла-

нысты бұл топтағы респонденттер сауалнаманың тиісті сұрағына жауап беру кезінде жиі қиындықтарға тап болды.

Жалпы, пікірлер барлық жас топтары үшін салыстырмалы түрде біркелкі. Респонденттердің жасының ұлғаюымен көрсеткіштердің өсу тенденциясы аса айқын емес және респонденттердің жасы ұлғайған сайын бағалаудағы қиындықтардың азаюымен байланысты.

№10 кесте.

«Сіздің ойыңызша, жар таңдау кезінде келесілер қаншалықты маңызды?» деген сұраққа жауаптардың бөлінуі, балл

Бағаланатын қасиеттер	14-18	19-23	24-28
Діни көзқарастары/сенімдері	3,29	3,51	3,68
Материалдық жағдайы	2,92	3,17	3,25
Отбасымның мақұлдауы	3,93	3,98	4,08
Жеке қасиеттері	4,15	4,24	4,35
Денсаулық жағдайы	3,95	4,07	4,11
Келбеті	3,54	3,65	3,66
Білім деңгейі	3,68	3,70	3,67
Ортақ мүдделер	4,06	4,17	4,14
Ұлты	3,52	3,75	3,79
Ата-ананы құрметтеу	0,28	0,29	0,28

Респонденттердің көпшілігінің денсаулық жағдайы соңғы жыл бойы тұрақты болды - тұтас іріктеме бойынша 56,8%. Бұл көрсеткіштің жас топтары бойынша таралуы біркелкі. Жалпы, сауалнамаға қатысушылардың субъективті бағалауы бойынша, респонденттердің негізгі бөлігінің денсаулығының жағдайы тұрақты немесе жақсы («дәлірегі, жақсарды» - 13,4% және «жақсарды» - 16,7%).

Денсаулықтың жақсаруы 14-18 жас тобында жиі кездеседі: «дәлірегі, жақсарды» - 14,5% және «жақсарды» - 20,3%. Респонденттердің жасы ұлғайған сайын бұл көрсеткіштің мәні салыстырмалы түрде біркелкі төмендейді.

Денсаулықтың нашарлауы 24-28 жас тобында жиі байқалды: «дәлірегі, нашарлады» - 12,5% және «нашарлады» - 3,1%. Бұл көрсеткіш респонденттердің жасы ұлғайған сайын салыстырмалы түрде біркелкі артады (№11 кесте).

№11 кесте.

«Сіздің денсаулық жағдайыңыз соңғы жылда қалай өзгерді?» деген сұраққа жауаптардың жас топтары бойынша бөлінуі, %

Жауаптың нұсқалары	14-18	19-23	24-28	Іріктеме бойынша барлығы
Жақсарды	20,3	16,3	13,6	16,7
Дәлірегі, жақсарды	14,5	13,9	11,8	13,4
Өзгерген жоқ	57,1	56,4	56,8	56,8
Дәлірегі, нашарлады	5,5	8,2	12,5	8,8
Нашарлады	0,9	2,2	3,1	2,1
Жауап беруге қиналамын	1,7	2,8	2,2	2,2

Қала жастары ауыл жастарымен салыстырғанда денсаулығының нашарлауын жиі атап өтті, керісінше, ауыл тұрғындары арасында денсаулықтың жақсарғаны туралы көбірек айтылды. Осылайша, қалалық жастар арасында денсаулықтың субъективті деңгейі ауыл жастарына қарағанда төмен (№12 кесте).

№12 кесте.

«Сіздің денсаулық жағдайыңыз соңғы жылда қалай өзгерді?» деген сұраққа жауаптардың елді мекен типтері бойынша бөлінуі, %

Жауаптың нұсқалары	Қала	Ауыл	Іріктеме бойынша барлығы
Жақсарды	13,4	21,1	16,7
Дәлірегі, жақсарды	11,6	15,7	13,4
Өзгерген жоқ	58,2	54,9	56,8
Дәлірегі, нашарлады	11,9	4,6	8,8
Нашарлады	2,7	1,3	2,1
Жауап беруге қиналамын	2,1	2,4	2,2

Бөлім бойынша қорытынды

Жастардың құндылықтар жүйесінде қоғамды оптимистік бағалау және ондағы өз орындарымен сипатталады. Жастар өзін-өзі жүзеге асыру мүмкіндіктерін оң бағалайды, өмірдің жекелеген аспектілеріне қанағаттанудың да, өзін-өзі қорғаудың да тұрақты деңгейін көрсетеді. Сонымен қатар, жастарға бірқатар әлеуметтік тәуекелдер бойынша субъективті қауіпсіздік сезімі төн. Жұмыссыз қалу және жеке деректердің жария болуы алаңдаушылық тудырады. Жас ерекшеліктері мен елді мекен түрінің (қала-ауыл) әсері байқалады.

Жастар өз отбасыларын құруға бағытталған. Жар таңдаудағы ең маңызды бағдарлар, респонденттердің жасына қарамастан, өмір серігінің жеке қасиеттері және ортақ мүдделердің болуы.

Респонденттердің денсаулығы соңғы жылы жақсару тенденциясын және тұрақты деңгейді көрсетті. Мұнда жас факторынан басқа, елді мекеннің түрі де маңызды болды (қала-ауыл).

ҚҰНДЫЛЫҚ БАҒДАРЛАРЫ

Өзін-өзі тану
мүмкіндіктері және
өмірге қанағаттану

Өмірге және оның жекелеген аспектілеріне қанағаттану деңгейі (отбасы, достық, білім, мектептегі / ЖОО-дағы / әріптестерімен қарым-қатынас)

баллдан
асады

Ерекшелік:
жұмысқа
қанағаттану

3,11 балл

Өмірге және оның жеке аспектілеріне қанағаттану деңгейі

14-18 жас

4,05
балл

(өз жұмысына
қанағаттанудың
төмен деңгейіне
байланысты)

19-23 жас

4,15
балл

24-28 жас

4,32
балл

Бағалау бес балдық шкала бойынша жүргізілді, 1 баллдан бастап – мүлдем қанағаттанбаған, 5 баллға дейін – толығымен қанағаттанған.

36,2%

кейбір қиындықтарға қарамастан жастар өздерін жүзеге асыра алады деп санайды (көбінесе 14-18 жас аралығындағы жастар)

31,7%

өзін толығымен жүзеге асыра алады деп санайды (көбінесе 24-28 жас аралығындағы жастар)

Жастардың субъективті қауіпсіздігі мен қорғалу деңгейі

жеке қауіпсіздікке толық сенімді

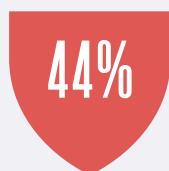

Респонденттер үлкен қауіпсіздікті сезінеді:

- 66,2% қылмыстан
- 50,8% дербес деректердің таралып кетуі, оның ішінде әлеуметтік желілерде
- 46,6% жұмысынан айырылудан

Жеке қауіпсіздікке толық сенімділіктің ең жоғары деңгейі - 19-23 жас аралығындағы респонденттер тобында

Жеке қауіпсіздікке толық сенімділіктің ең төменгі көрсеткіші - 24-28 жас аралығындағы респонденттер тобында

(осы жас тобында «дәлірегі өзінің жеке қауіпсіздігіне сенімді» деген жауап жиі таңдалды)

Отбасы негізгі құндылық ретінде

Респонденттердің 68,3%-ы әлі үйленбеген:

Некеде тұратындар

олардың көпшілігінің жасы-24-28 жас:

Ерлі-зайыптыларды таңдау кезінде жастар:

серіктестің жеке қасиеттеріне қарайды

(бес балдық шкала бойынша)

ортақ мүдделердің болуына қарайды

14-18 жастағы респонденттер азырақ қарайды: (бес балдық шкала бойынша)

материалдық жағдайына

серіктестің денсаулық жағдайына

2. ДЕНСАУЛЫҚ

Денсаулық маңызды ресурс болып табылады, оның құндылығын қоғамдық сана жоғары бағалайды. Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының (ДДСҰ) анықтамасына сәйкес, денсаулық - бұл ауру мен физикалық ақаулардың болмауы ғана емес, толық физикалық, психикалық және әлеуметтік аман сау болу [5]. Бұл анықтама Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының 1946 жылғы 19-22 маусымда Нью-Йорктегі Халықаралық денсаулық сақтау конференциясы қабылдаған жарғысының кіріспесінде келтірілді (ДДҰ Жарғысы, 1946). Сонымен қатар, денсаулықты сақтаудың маңызды факторы өмір салты және халыққа медициналық көмектің қолжетімділігі.

ДДҰ Еуропалық аймақтық бюросы жариялаған және 11, 13 және 15 жас аралығындағы 45 елдегі мектеп оқушыларының денсаулығы мен әлеуметтік өзара әрекеттестігі туралы ақпаратты қамтитын «Мектеп жасындағы балалардың денсаулығына қатысты мінез-құлқы (HBSC)» халықаралық зерттеуінің соңғы есебінде 2014-2018 жылдар аралығында көптеген елдердегі жасөспірімдердің психикалық саулығы нашарлағаны атап өтілді [6]. Балалардың жасы өскен сайын психикалық денсаулық нашарлайды, бұл ретте ұлдарға қарағанда қыз балаларда психикалық аутқудың қаупі жоғары. Әрбір төртінші жасөспірім аптасына кемінде бір рет жүйкесіне салмақ түскенін, ашулану немесе ұйқының бұзылуы туралы айтқан.

Мектептегі жүктемені көтере алмайтын жасөспірімдер санының өсуі және оқуды ұнататындардың санының азаюы байқалады. Көптеген елдерде балалар есейген сайын мектепке деген көзқарас нашарлайды, ал жасөспірімдердің оқуға қанағаттануы және мұғалімдер мен сыныптастарының қолдауын бағалау мектептегі жүктеме өскен сайын нашарлайды [6]. Қауіпті мінез-құлық, дұрыс тамақтанбау және физикалық белсенділіктің болмауы әлі де негізгі мәселелер болып табылады.

2.1 Медициналық көмек алу тәжірибесі мен шарттары

Бұрын анықталғандай, жастардың денсаулығына қатысты жақсы көрініс байқалады, соңғы жыл ішінде денсаулық тұрақты күйде немесе жақсарды. Бірақ жас ұлғайған сайын денсаулық көрсеткішінің төмендеуі де байқалады.

Сауалнама нәтижелері бойынша аурған кезде жастар көбінесе дәрігерлік көмекке жүгінетіні байқалды: 51,6% респондент тегін медициналық көмектің кепілдік берілген көлемі (ТМККК) шеңберінде мемлекеттік клиникаларға, 22,6% - ақылы медициналық қызметтерді алу үшін жеке клиникаларға барады. Респонденттердің 16,8% интернеттегі ақпаратқа немесе кеңестерге сүйене отырып, өзін-өзі емдейді.

Аурған кезде ең дұрыс шешімді 14-18 жастағы респонденттер қабылдауға бейім. Респонденттердің бұл тобында «ТМККК шеңберінде мемлекеттік емханаға жүгінемін» деген жауап нұсқасын таңдаудың 56,4 пайызы, сондай-ақ «ақылы емханаға, ауруханаға жүгінемін» жауап нұсқасын таңдау бойынша көрсеткіші 19,4 пайыз. Бұл жас тобында өзін-өзі емдеумен айналысатындардың үлесі 13,2 пайыз.

Жас ұлғайған сайын өздігінен емделу үрдісі байқалады: 19-23 жас тобында 17,1% және 24-28 жас тобында - 20,1%. Жасы ұлғайған сайын ақылы медициналық қызметтерге жүгінулер саны да артады – 24-19 жас және 23-24 жас аралығындағы топтарда шамамен 28%. Бұны артып келе жатқан дербестік, жұмыспен қамтылу, жеке материалдық ресурстардың және кейбір өмірлік тәжірибенің болуымен түсіндіруге болады.

Жасы ұлғайған сайын ауруды «өз бетімен» жібере отырып, ештеңе жасамайтындар саны азаяды. Егер 14-18 жастағы респонденттердің арасында 4,4% болса, 19-23 және 24-28 жастағы топтарда олар сәйкесінше 3,3% және 1,6% құрайды (№13 кесте).

№13 кесте.

«Сіз ауырған кезде немесе қандай да бір ауру белгілері пайда болған кезде не істейсіз?» деген сұраққа жауаптардың жас топтары бойынша бөлінуі, %

Жауаптың нұсқалары	14-18	19-23	24-28	Іріктеме бойынша барлығы
Мемлекеттік, тегін емханаға барамын	56,4	50,0	48,4	51,6
Ақылы емханаға, ауруханаға барамын	19,4	24,4	24,0	22,6
Халық емшілеріне, дәстүрлі емес медицинаға жүгінемін	5,0	4,5	4,3	4,6
Өзім емделемін (интернеттегі сипаттама, кеңестер бойынша)	13,2	17,1	20,1	16,8
Ештеңе істемеймін, бәрін «өз бетімен» жіберемін	4,4	3,3	1,6	3,1
Жауап беруге қиналамын	1,7	0,7	1,5	1,3

Қала және ауыл тұрғындары денсаулыққа қатысты тәжірибелерінде де айырмашылық байқалады. Ауылдарда мемлекеттік клиникаларға көп барады (57,2%). Қалалық жастар (24,8%) ауыл жастарына қарағанда (19,8%) ақылы клиникаларға жиі жүгінеді, бұл қала тұрғындары үшін ақылы медицинаның қолжетімді болуымен түсіндіріледі (№14 кесте).

Қала жастары (13,1%) ауыл жастарымен (19,6%) салыстырғанда өзін-өзі емдеуге бейім. Халық емшілеріне жүгінетіндердің үлесі қалаға (3,1%) қарағанда ауылды жерлерде (6,6%) көп.

№14 кесте.

«Сіз ауырған кезде немесе қандай да бір ауру белгілері пайда болған кезде не істейсіз?» деген сұраққа жауаптардың елді мекен типтері бойынша бөлінуі, %

Жауаптың нұсқалары	Қала	Ауыл	Іріктеме бойынша барлығы
Мемлекеттік, тегін емханаға барамын	47,3	57,2	51,6
Ақылы емханаға, ауруханаға барамын	24,8	19,8	22,6
Халық емшілеріне, дәстүрлі емес медицинаға жүгінемін	3,1	6,6	4,6
Өзім емделемін (интернеттегі сипаттама, кеңестер бойынша)	19,6	13,1	16,8
Ештеңе істемеймін, бәрін «өз бетімен» жіберемін	4,0	2,0	3,1
Жауап беруге қиналамын	1,2	1,4	1,3

Респонденттердің басым бөлігі ТМҚКК шеңберінде медициналық көмек алады (барлық респонденттер бойынша 65,5%). Жас ерекшеліктері бойынша медициналық көмектің мұндай түріне 14-18 жас тобындағы (71,5%) және 24-28 жас тобындағы респонденттер (61,2%) жиі жүгінеді.

24-28 жастағы респонденттер тобында емханаға тіркелмеген/тұрғылықты тіркелмегеніне байланысты ақылы қызметтерді жөн көреді - 12,1%. Мысалы, салыстыратын болсақ, барлық респонденттер бойынша жалпы көрсеткіш 9,9%, 14-18 жас тобында – 8,1%, ал 19-23 жас тобында - 9,4% болды. Бұл әбден түсінікті, өйткені жас ұлғайған сайын оқу, жұмыс іздеу, тұрғылықты жерін ауыстыруға байланысты миграциялық қозғалыс арта түседі.

Сенімді жеке клиникаларға көбінесе 19-23 жастағы респонденттер (18,7%), аз жағдайда – 24-28 жастағы респонденттер (17,2%) жүгінеді. 14-18 жас аралығындағы ең кіші топтардың арасында осындай ақылы медициналық қызметтерге жүгінетіндердің үлесі 13,1% құрайды (№15 кесте). Елді мекен түрлері бойынша жауаптардың елеулі айырмашылықтар байқалған жоқ.

№15 кесте.

«Сіз медициналық көмекті көбінесе қандай жағдайларда аласыз?» деген сұраққа жауаптардың жас топтары бойынша бөлінуі, %

Жауаптың нұсқалары	14-18	19-23	24-28	Іріктеме бойынша барлығы
Тегін медициналық көмектің кепілдік берілген көлемі (ТМК-КК) шеңберінде емханада (медициналық орталықта)	71,5	63,8	61,2	65,5
Ақылы, өйткені емханаға тіркелмегенмін/тұрғылықты тіркелмегенмін	8,1	9,4	12,1	9,9
Ақылы, тексерілген жеке клиникада (медорталықта)	13,1	18,7	17,2	16,3
Ақылы, түрлі клиникаларда	6,8	7,2	8,5	7,5
Көмек алмаймын, өзім емделемін	0,5	0,9	0,9	0,8

2.2 Өмір салты мен әдеттері

Жоғарыда айтылғандай, денсаулықтың негізгі факторы - өмір салты. Зиянды әдеттердің ішінде респонденттер әлеуметтік желілерге көп уақытты ысырап етуді (бүкіл іріктеме бойынша 38,9%), кеш ұйықтауды немесе ұйқының жеткіліксіздігін (бүкіл іріктеме бойынша 36,4%), дұрыс тамақтанбауды (барлық үлгі бойынша 26,9%) айтқан. Сауалнамаға қатысқандардың арасында аз қозғалатындар (бүкіл іріктеме бойынша 19,9%), видео ойындарға құмар (бүкіл іріктеме бойынша 13,5%) және темекі шегетіндер жеткілікті (бүкіл іріктеме бойынша 12,8%).

Сауалнама нәтижелері бойынша тек 8,2% респонденттің зиянды әдеттері жоқ, олардың көпшілігі 19-23 жас аралығындағы респонденттер (№16 кесте).

14-18 жастағы респонденттер арасында әлеуметтік желілерде (45,7%) және видео ойындарда (20,2%) көп уақыт өткізу таралған, сондай-ақ, олар аз қозғалады (19,8%) және әдепсіз сөйлейді (10,2%).

19-23 жас аралығындағы респонденттер зиянды тағамдарды жиі қолданады (32,1%), аз қозғалысты өмір салтын аз мойындайды (17,2%). Жалпы, бұл жас тобы үшін шекті сандық полюстер арасындағы орташа деңгейге жақын көрсеткіштер тән.

Кеш жату, ұйқының жеткіліксіздігін 24-28 жас аралығындағы респонденттер жиі айтты (37,3%). Бұл жас тобында аз қозғалатындар (22,8%), темекі шегетіндер (19,1%) және алкоголь ішетіндер (4,8%) көп.

Респонденттердің 0,1% - 0,3% есірткі қолданатынын мойындайды. Құмар ойындарын ойнайтын респонденттер 1,1%, олардың көпшілігі 24-28 жас аралығындағы жастар (1,6%). Ал 0,1% респондент көп ұйықтаймын және жалқаулығым бар деген (№16 кесте).

№16 кесте.

«Төмендегі жаман әдеттердің қайсысы сізге көбірек тән?» деген сұраққа жауаптардың жас топтары бойынша бөлінуі, %

Жауаптың нұсқалары	14-18	19-23	24-28	Іріктеме бойынша барлығы
Әлеуметтік желілерде өте көп уақыт өткіземін	45,7	37,6	33,5	38,9
24:00-ден кейін жатамын немесе күніне 6 сағаттан аз ұйықтаймын	35,3	36,6	37,3	36,4
Пайдасыз тамақты жиі жеймін (фастфуд, жартылай фабрикат және т.б.)	28,0	32,1	28,6	29,6
Аз қозғалысты өмір салтын ұстанамын	19,8	17,2	22,8	19,9
Видео ойындарға өте көп уақыт кетіремін	20,2	12,3	8,0	13,5
Темекі, вейп немесе электрондық темекі тартамын	4,6	14,7	19,1	12,8
Аптасына екі реттен жиі алкоголь ішемін	1,5	3,4	4,8	3,3
Балағат сөздер жиі айтамын	10,2	9,9	9,2	9,8
Есірткі қолданамын (оның ішінде өсімдік, синтетикалық сипаттағы есірткі, ауыр есірткі)	0,2	0,1	0,3	0,2
Құмар ойындарын ойнаймын (ұтыс тігу және т.б.)	0,3	1,2	1,6	1,1
Көп ұйықтаймын	0,2	0,0	0,0	0,1
Ерінемін	0,0	0,1	0,0	0,1
Зиянды әдеттерім жоқ	7,9	9,0	7,7	8,2
Жауап беруге қиналамын	6,5	3,1	5,8	5,2

Қала жастары ауыл құрдастыраныя қарағанда зиянды өмір салтына, әсіресе тамақтану, кеш ұйықтау немесе ұйқының жетіспеуі мен аз қозғалуған көбірек бейім (№17 кесте).

№17 кесте.

«Төмендегі жаман әдеттердің қайсысы сізге көбірек тән?» деген сұраққа жауаптардың елді мекен типтері бойынша бөлінуі, %

Жауаптың нұсқалары	Қала	Ауыл	Іріктеме бойынша барлығы
Әлеуметтік желілерде өте көп уақыт өткіземін	40,9	36,4	38,9
24:00-ден кейін жатамын немесе күніне 6 сағаттан аз ұйықтаймын	39,8	31,9	36,4
Пайдасыз тамақты жиі жеймін (фастфуд, жартылай фабрикат және т.б.)	33,4	24,6	29,6
Аз қозғалысты өмір салтын ұстанамын	23,6	15,2	19,9
Видео ойындарға өте көп уақыт кетіремін	14,4	12,3	13,5
Темекі, вейп немесе электрондық темекі тартамын	13,2	12,4	12,8
Аптасына екі реттен жиі алкоголь ішемін	10,9	8,3	9,8
Балағат сөздер жиі айтамын	3,6	2,8	3,3
Есірткі қолданамын (оның ішінде өсімдік, синтетикалық сипаттағы есірткі, ауыр есірткі)	0,8	1,4	1,1
Құмар ойындарын ойнаймын (ұтыс тігу және т.б.)	0,2	0,2	0,2
Көп ұйықтаймын	0,0	0,1	0,1
Ерінемін	0,1	0,0	0,1
Зиянды әдеттерім жоқ	6,1	11,0	8,2
Жауап беруге қиналамын	5,6	4,5	5,2

Бөлім бойынша қорытынды

Жоғарыда айтылғандарды қорытындылай келе, денсаулық проблемалары туындаған жағдайда жастар медициналық мамандардың көмегіне жүгінуге бейім деген қорытынды жасаймыз. Медициналық көмекті мемлекеттік клиникаларда тегін медициналық көмектің кепілдік берілген көлемі шеңберінде алған дұрыс. Ақылы медициналық қызметтерге жүгіну және өзін-өзі емдеу тәжірибесі сияқты жайттар респонденттердің жасына қарай арта береді.

Зерттеуге қатысушылардың көпшілігі жаман әдеттердің, зиянды өмір салтының бар екенін мойындайды. Көбінесе бұл әлеуметтік желілерде өткізілетін уақыт, кеш ұйықтау немесе ұйқының жеткіліксіздігі, дұрыс тамақтанбау және аз қозғалу. Өмір салтындағы айырмашылықтар жас ерекшеліктер мен «қала-ауыл» бөлінісіндегі байқалады.

ДЕНСАУЛЫҚ

Медициналық көмек алу практикасы мен шарттары

Соңғы жыл ішінде денсаулық жағдайы тұрақты болды

Бұл көрсеткіштің жас топтары бойынша таралуы біркелкі

Респонденттердің негізгі бөлігінің денсаулығы жақсарды

13,4%

денсаулық дәлірегі, жақсарды

16,7%

денсаулық жақсарды

Денсаулығының жақсаруы 14-18 жас тобында жиі байқалды:

14,5%

денсаулық дәлірегі, жақсарды

20,3%

денсаулық жақсарды

Денсаулығының нашарлауы 24-28 жас тобында жиі байқалды:

12,5%

дәлірегі, нашарлады

3,1%

нашарлады

51,6%

тегін медициналық көмектің кепілдік берілген көлемі (ТМККК) шеңберінде мемлекеттік клиникаларға жүгінеді

22,6%

ақылы медициналық қызмет алу үшін жеке клиникаларға барады

16,8%

интернеттегі ақпаратқа немесе кеңестерге негізделген өзін-өзі емдеу

14-18 жас аралығында:

56,4%

тегін медициналық көмектің кепілдік берілген көлемі (ТМККК) шеңберінде мемлекеттік клиникаларға жүгінеді

19,4%

ақылы медициналық қызмет алу үшін жеке клиникаларға барады

13,2%

интернеттегі ақпаратқа немесе кеңестерге негізделген өзін-өзі емдеу

Жасы ұлғайған сайын өзін-өзі емдеу үрдісі байқалады:

17,1%

19-23 жастағы топта

20,1%

24-28 жас тобында

Ақылы медициналық қызметтерге жүгінулер саны жасына қарай артып келеді:

24,4%

19-23 жастағы топта

24%

24-28 жастағы топта

Жасы ұлғайған сайын ауруды «өз бетімен» жібермей, ештеңе жасамайтындардың саны азаяды:

4,4%

14-18 жас

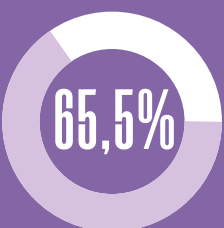
3,3%

19-23 жас

1,6%

24-28 жас

Барлық сұралғандардың ТМККК шеңберінде медициналық көмек алады

71,5%

14-18 жас аралығында

63,8%

24-28 жас аралығында

12,1%

жас аралығындағы респонденттердің ақылы қызметтерді қалайды, өйткені емханаға тіркелмеген/тіркелуі жоқ

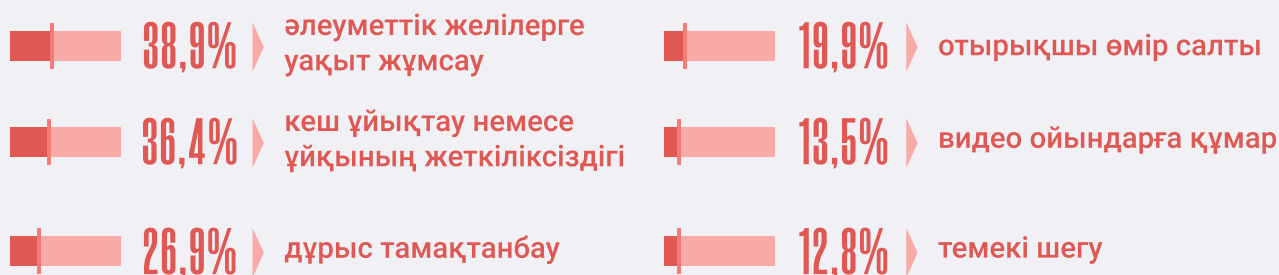
18,7%

19-23 жас аралығындағы респонденттердің ақылы түрде тексерілген жеке клиникаларға жүгінеді

ӨМІР САЛТЫ МЕН ӘДЕТТЕР

Ең тән жаман әдеттер (бүкіл іріктеме бойынша):

8,2%

жаман әдеттері жоқ

көпшілігі

19-23 жас аралығындағы респонденттер

Респонденттер жиі:

3. ЖАСТАРДЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ЖАҒДАЙЫ

Жастардың әлеуметтік-экономикалық жағдайы олардың материалдық және әлеуметтік әл-ауқатын, өмір деңгейі мен сапасы, өмірге қанағаттануы, болашаққа деген сеніммен тығыз байланысты категорияларды талдау арқылы ашылады. Дәстүр бойынша, бақуатты адам – бұл жақсы білімі, ұнайтын жұмысы, ақпараттық технологияларға қолжетімді, сапалы өнімдер мен киім сатып алатын, тұрақты кірісі бар адам. Жастардың әлеуметтік-экономикалық жағдайын бағалауда қоғамда мемлекеттік әлеуметтік қорғау жүйесінің, кепілдіктердің, медициналық және әлеуметтік көмекке қолжетімділіктің болуы маңызды.

Жастардың әл-ауқаты туралы айтатын болсақ, маңызды қажеттіліктерді қанағаттандыратын немесе қанағаттандырмайтын құндылық ұстанымдарын, жеке сипаттамаларын, қоршаған орта жағдайларын, күш-жігер мен қол жеткізілген нәтижелерге сәйкестігін ескеру қажет. Бір жағынан, жастар бастамашылдықты, жауапкершілікті, әлеуметтік маңызды қызметке қосылуды талап етеді, екінші жағынан, оларды әлеуметтік-экономикалық жағдайының тұрақсыздығын түсініп, көптеген әлеуметтік кедергілердің болуына және шектеулі өмірлік тәжірибеге байланысты халықтың осал санатына жатқызады.

3.1 Материалдық әл-ауқат деңгейі

Респонденттердің көпшілігінің материалдық әл-ауқатының деңгейі «ақша тамақ пен киімге жеткілікті, бірақ ұзақ мерзімді тауарларды сатып алу қиын» (36,1%) немесе «ақша автомобиль немесе пәтер сияқты өте қымбат сатып алудан басқа барлығына жеткілікті» (32,1%) деп анықталады.

Респонденттердің 11,4% материалдық қиындықтар жоқ және қажет болған жағдайда автомобиль немесе пәтер сатып алуы мүмкін. Осылай деп көбінесе 14-18 жас тобындағы (15,2%), сирек – 24-28 жас тобындағы (8,6%) респонденттер жауап берді.

Тамақтануға ақшасы бар, бірақ киім сатып алу қиындық тудыратын респонденттердің үлесі 14,9% құрайды. Көрсеткіштер барлық жас топтары бойынша біркелкі бөлінген және 14,2-15,9% диапазонында қамтиды.

Ақша тіпті тамақ сатып алуға да жетпейді деп, немесе материалдық қиындықтарды 1,9% респондент бастан кешеді. Көбінесе мұндай жауапты 24-28 жас аралығында респонденттер берді (№18 кесте).

№18 кесте.

«Сіздің отбасыңыздың материалдық әл-ауқатының деңгейін қалай анықтайсыз?» деген сұраққа жауаптардың жас топтары бойынша бөлінуі, %

Жауаптың нұсқалары	14-18	19-23	24-28	Іріктеме бойынша барлығы
Бізде қаржылық қиындықтар жоқ және қажет жағдайда автокөлік немесе пәтер сатып алуға мүмкіндік бар	15,2	10,5	8,6	11,4
Табысымыз автокөлік немесе пәтер сияқты дүниелерден басқаның барлығына жеткілікті	30,8	33,7	31,9	32,1
Ақша тамақ пен киімге жетеді, бірақ ұзақ уақыт пайдалану тауарларын сатып алу қиын	32,4	37,3	38,6	36,1
Ақша тамаққа жетеді, бірақ киім сатып алу қиындық тудырады	15,9	14,7	14,2	14,9
Ақша тіпті тамаққа да жетпейді	0,9	1,3	3,4	1,9
Жауап беруден бас тарту	1,2	1,2	1,0	1,2
Жауап беруге қиналамын	3,6	1,3	2,2	2,4

Жауаптарды қала мен ауыл респонденттері бойынша талдау қала жастарының материалдық әл-ауқатының деңгейі ауылдық жастарға қарағанда жоғары екенін айтуға мүмкіндік береді. Сонымен, қала тұрғындары «біз материалдық қиындықтарға тап болмаймыз және қажет болған жағдайда көлік немесе пәтер сатып ала аламыз» деген жауап нұсқасын 6% таңдады; «автомобиль немесе пәтер сияқты өте қымбат сатып алулардан басқа барлық кірістер жеткілікті» деген жауап нұсқасы 6,6% таңдады (№19 кесте).

№19 кесте.

«Сіздің отбасыңыздың материалдық әл-ауқатының деңгейін қалай анықтайсыз?» деген сұраққа жауаптардың елді мекен типтері бойынша бөлінуі, %

Жауаптың нұсқалары	Қала	Ауыл	Іріктеме бойынша барлығы
Бізде қаржылық қиындықтар жоқ және қажет жағдайда автокөлік немесе пәтер сатып алуға мүмкіндік бар	14,0	8,0	11,4
Табысымыз автокөлік немесе пәтер сияқты дүниелерден басқаның барлығына жеткілікті	35,0	28,4	32,1
Ақша тамақ пен киімге жетеді, бірақ ұзақ уақыт пайдалану тауарларын сатып алу қиын	30,5	43,5	36,1
Ақша тамаққа жетеді, бірақ киім сатып алу қиындық тудырады	16,3	13,1	14,9
Ақша тіпті тамаққа да жетпейді	1,7	2,2	1,9
Жауап беруден бас тарту	0,8	1,6	1,2
Жауап беруге қиналамын	1,8	3,2	2,4

Респонденттердің 55,5% ата-анасының пәтерінде немесе үйінде тұрады. Сауалнамаға қатысушылардың осы тобының басым бөлігі 14 пен 18 жас аралығындағы жастар (69,8%). Екінші орында 19-23 жас аралығындағы топ (57,8%). 24-28 жас тобындағы респонденттер саны ең аз болды (39,0%) (№20 кесте).

Сұралғандардың 18,3% өз үйінде тұрады, көбінесе бұл жауапты 24-28 жас аралығындағы жастар берді (21,9%). Сауалнамаға қатысушылардың 10,9% бөлігінде жеке пәтер бар, олардың көпшілігін 24-28 жас аралығындағы респонденттер құрайды (17,6%).

Жастардың бір бөлігі жеке адамдардан тұрғын үйді жалға алады, бұл пәтер немесе бөлме болуы мүмкін (8,4%) немесе мемлекеттік бағдарламалар шеңберінде жалға берілетін тұрғын үйде тұрады (7,2%). Жасы бойынша олардың көпшілігі 24-28 жастағы респонденттерді құрайды (№20 кесте).

№20 кесте.

«Сіз қайда тұрасыз?» деген сұраққа жауаптардың жас топтары бойынша бөлінуі, %

Жауаптың нұсқалары	14-18	19-23	24-28	Іріктеме бойынша барлығы
Өз пәтерімде	6,8	8,2	17,6	10,9
Өз үйімде	16,1	16,9	21,9	18,3
Ата-анамның пәтерінде/үйінде	69,8	57,8	39,0	55,5
Жалға берілген тұрғын үйде (мемлекеттік бағдарлама)	3,3	3,1	7,2	4,6
Жұмыс беруші жалдаған тұрғын үйде/қызметтік тұрғын үйде	0,3	0,7	0,6	0,6
Жалға алынған пәтерде/бөлмеде (жеке адамдардан)	3,3	10,6	11,2	8,4
Туыстарда, таныстарда	0,3	2,5	2,5	1,7

3.2 Жастардың қажеттіліктері мен бастан кешетін қиындықтары

Сауалнамаға қатысушылардың пікірінше, Қазақстан жастары үшін ең өзекті қажеттілік 19-23 жастағы және 24-28 жастағы (48,6 пайыздан) адамдар үшін жұмысқа орналасу мүмкіндігі (барлық респонденттер бойынша 44,6%) ең өзекті болып табылады. Сондай-ақ, жастарға, әсіресе 24-28 жастағы (29,4%) топ үшін сапалы білім жетіспейді (барлық респонденттер бойынша 27,5%); 19-23 жастағы (29,0%) және 24-28 жастағы (33,1%) респонденттер тобы үшін қолжетімді тұрғын үй (барлық респонденттер бойынша 27,2%); мемлекет тарапынан әлеуметтік қолдау (18,4%), мансаптық өсу мүмкіндіктері (17,1%) жетіспейді.

Сауалнамаға қатысқан ең жас қатысушылар өзін-өзі көрсету (15,3%) және өзімен үйлесімділік (5,8%) мүмкіндіктерінің жоқтығы туралы айтады, оларда ойын-сауық және бос уақыт іс-шаралары (12,3%), құқықтар мен бостандықтарды қорғау (12,6%) жетіспейді.

19-23 жас аралығындағы топта респонденттер өз пікірін мемлекетке жеткізу (14,6), қоғамдық-саяси іс-шараларға қатысу (6,2) мүмкіндігінің жеткіліксіздігі деп есептейді, сондай-ақ мүдделес жақын адамдармен қарым-қатынас жасау қажеттілігін сезінеді (5,6).

Ең үлкен респонденттер жастардың құқықтары мен бостандықтарын қорғаудың (13,7%), сапалы медициналық қызмет көрсетудің (14,6%), мемлекеттік деңгейде шешім қабылдауға қатысудың (7,0%) маңыздылығы туралы саналы түрде айтады. Толығырақ – №21 кестеде.

№21 кесте.

«Сіздің ойыңызша, елімізде жастарға не жетіспейді?» деген сұраққа жауаптардың жас топтары бойынша бөлінуі, %

Жауаптың нұсқалары	14-18	19-23	24-28	Іріктеме бойынша барлығы
Жұмыспен қамтылу мүмкіндіктері	36,4	48,6	48,6	44,6
Сапалы білім	25,8	27,3	29,4	27,5
Қолжетімді тұрғын үй	19,3	29,0	33,1	27,2
Мемлекет тарапынан әлеуметтік қолдау (шәкіртақы, жәрдемақы және т.б.)	18,1	18,8	18,3	18,4
Қызметте өсу мүмкіндіктері	14,7	18,2	18,5	17,1
Өзін-өзі таныту мүмкіндіктері	15,3	14,9	10,9	13,7
Өз пікірін мемлекетке жеткізу мүмкіндіктері	12,3	14,6	12,4	13,1
Барлығы жеткілікті	16,5	10,4	11,0	12,6
Құқықтары мен бостандықтарын қорғау	12,6	9,9	13,7	12,1
Сапалы медициналық қызмет көрсету	9,9	11,3	14,6	11,9
Ойын-сауық және демалыс іс-шаралары	12,3	8,0	7,6	9,3
Мемлекеттік деңгейде шешім қабылдауға қатысу	4,1	5,0	7,0	5,4
Жақын адамдармен қарым-қатынас	4,6	5,6	4,9	5,0
Қоғамдық-саяси іс-шараларға қатысу	3,3	6,2	5,2	4,9
Өзімен үйлесімділік	5,8	3,2	4,0	4,3
Ешқандай ұмтылыс, мотивация жоқ	0,3	0,8	0,1	0,4
Тәрбие, рух	0,3	0,3	0,0	0,2
Жастар үшін лайықты төлем	0,2	-	0,1	0,1
Қаржы жеткіліксіз	-	0,2	-	0,1
Жеке кеңістік, еркіндік	0,3	-	-	0,1
Ата-аналар тарапынан қолдау, аға буынмен ашықтық	0,2	-	0,1	0,1
Кәсіптік бағдар сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес	-	-	0,3	0,1
Жауап беруге қиналамын	2,1	1,2	1,3	1,6

Сауалнама қазіргі уақытта жастардың өмірінде қандай қиындықтар бастан кешетінін анықтауға мүмкіндік берді. 14-18 жастағы респонденттер үшін білім алу (12,8%), өзін-өзі көрсету және өзін-өзі дамыту (9,6%), достарымен, таныстарымен, әріптестерімен қарым-қатынас (7,5%), сондай-ақ мектептегі қиындықтар (6,3%) өзекті проблема болып табылады.

Басқа екі жас тобында жұмыс табу және жұмысқа орналасу (тиісінше 16,3% және 17,8%), тұрғын үй сатып алу (тиісінше 14,1% және 18,7%), демалу (тиісінше 8,5% және 1,9%) және жеке өміріне байланысты (тиісінше 11,4% және 11,9%) проблемалары бар. Ал 24-28 жастағы респонденттер үшін проблемалардың қарқындылығы жоғары екенін айта кетеміз (№22 кесте).

24-28 жас тобында респонденттердің денсаулығына байланысты проблемалар 2-2,5 есе жиі кездеседі (11,3%).

№22 кесте.

«Сізде қазіргі уақытта қандай да бір мәселелер немесе қиындықтар бар ма?» деген сұраққа жауаптардың жас топтары бойынша бөлінуі, %

Жауаптың нұсқалары	14-18	19-23	24-28	Іріктеме бойынша барлығы
Ешқандай проблема жоқ	55,9	44,6	40,3	46,9
Жұмыс іздеу және жұмысқа орналасу мәселелері	5,6	16,3	17,8	13,3
Тұрғын үй іздеу, сатып алу мәселелері	3,0	14,1	18,7	12,0
Жеке өмірдегі проблемалар	6,3	11,4	11,9	9,9
Білім алу мәселелері	12,8	7,8	6,4	9,0
Демалуға байланысты мәселелер	5,2	8,5	11,9	8,6
Өзін-өзі дамыту және өзін-өзі дамыту мәселесі	9,6	6,9	9,0	8,5
Бос уақыт, ойын-сауыққа байланысты мәселелер	8,4	8,2	7,6	8,1
Денсаулық мәселесі	4,1	6,6	11,3	7,4
Достар, таныстар, әріптестермен қарым-қатынас жасаудағы мәселелер	7,5	5,2	3,1	5,3
Отбасындағы мәселелер	3,8	5,4	5,5	4,9
Мектептегі мәселелер	6,3	1,6	1,9	3,3
Университеттегі мәселелер	2,4	4,0	1,6	2,7
Қаржылық мәселелер	0,0	0,4	0,7	0,4
Жауап беруге қиналамын	5,5	5,1	3,9	4,8

Бөлім бойынша қорытынды:

Респонденттердің көпшілігінің материалдық әл-ауқатының деңгейін орташа деп анықтауға болады, олардың ақшасы тамақ пен киімге жеткілікті, бірақ ұзақ мерзімді тауарларды сатып алуды жоспарлау қажет. Қала жастарының материалдық әл-ауқаты ауыл жастарына қарағанда жоғары. Респонденттердің жартысы ата-аналарымен бірге тұрады, бірақ респонденттердің жасы ұлғайған сайын олардың саны азаяды. Ересек жас тобындағы респонденттердің көбінесе жеке баспанасы бар.

Сауалнамаға қатысушылардың жартысы әртүрлі сипаттағы проблемаларды бастан кешіреді. Жастар үшін ең маңызды қажеттілік жұмысқа орналасу мүмкіндігі, сапалы білім алу, қолжетімді баспана, мемлекет тарапынан әлеуметтік қолдау, мансаптық өсу болып табылады. Жас ерекшеліктеріне байланысты қажеттіліктер мен қиындықтар анықталды.

ЖАСТАРДЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ЖАҒДАЙЫ

55,5%

пәтерде немесе ата-аналар үйінде тұрады (69,8% - 14-18 жаста)

18,3%

өз үйінде тұрады (21,9% - 19-23 жаста)

10,9%

жеке пәтері бар (17,6% - 24-28 жаста)

36,1%

азық-түлік пен киімге ақша жеткілікті, бірақ ұзақ мерзімді тауарларды сатып алу қиын

1,9%

азық-түлікке ақша жетпеген кезде материалдық қиындықтар туындайды, көбінесе 24-28 жастағы респонденттер

Жастардың негізгі қажеттіліктері:

44,6%

жұмысқа орналасу мүмкіндігі (48,6%- дан-19-23 жас және 24-28 жас аралығында)

27,5%

сапалы білім (29,4% - 24-28 жас аралығында)

27,2%

қолжетімді тұрғын үй (29% - 19-23 жас аралығында; 33,1% - 24-28 жас аралығында)

18,4%

мемлекет тарапынан әлеуметтік қолдау

17,1%

мансаптық өсу мүмкіндігі

Жас топтарындағы өзекті мәселелер

14-18 жас

19-23 жас

24-28 жас

білім алу

12,8%

16,3%

жұмыс іздеу және жұмысқа орналасу

17,8%

өзін-өзі көрсету және өзін-өзі дамыту

9,6%

14,1%

тұрғын үй сатып алу

18,7%

достарымен, таныстарымен, әріптестерімен қарым-қатынас жасау

7,5%

11,4%

жеке өмір

11,9%

денсаулық

6,6%

11,3%

мектептегі қиындықтар

6,3%

8,5%

демалыс

1,9%

4. БІЛІМ БЕРУ

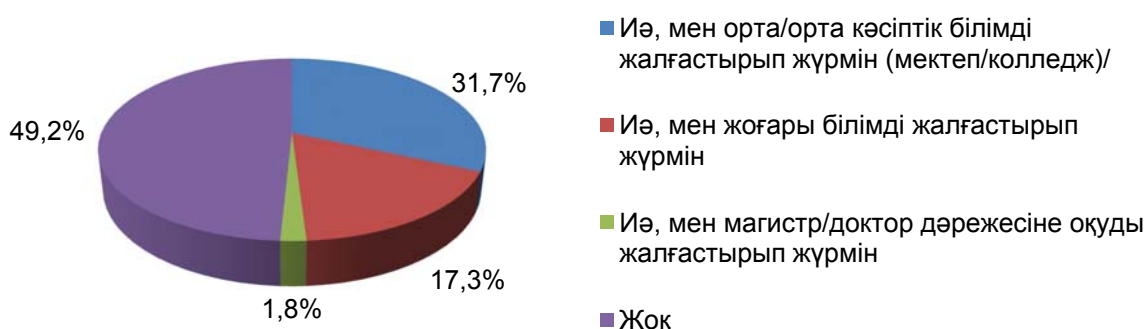
Қазіргі таңда қоғам білім беру жүйесінің алдында жаңа сұраныс қалыптастырады. Білімге негізделген экономикада зияткерлік және әлеуметтік капитал үлкен рөл атқарады, шығармашылық құзірреттер көбірек сұранысқа ие, адамның жеке әлеуетіне қойылатын талаптар артып келеді. Осы жағдайларға байланысты білім берудің әлеуметтік рөлі де артады.

4.1 Респонденттерді білім деңгейі бойынша бөлу

Сүзгі сұрақ арқылы қазіргі уақытта түрлі бағдарламалар бойынша оқытудан өтіп жатқан респонденттер тобын бөлуге мүмкіндік берді – 50,8%. Оның ішінде 31,7% орта/орта кәсіптік білімді (мектеп/колледж) жалғастыруда, 17,3% бакалавриат бағдарламасында оқиды, 1,8% магистратурада немесе докторантурада оқиды (№2 сурет).

№2 сурет.

«Сіз қазіргі уақытта қандай білім мекемесінде оқып/оқуыңызды жалғастырып жүрсіз бе?» деген сұраққа жауаптарды бөлу

Қазіргі уақытта оқып жүрген респонденттердің көпшілігі жасы 14-18 жас аралығындағы топта шоғырланған. Бұл топта олардың үлесі - 93,8%, олардың көпшілігі орта/орта кәсіптік білімді жалғастыруда.

19-23 жас аралығындағы респонденттер тобында 50,5% бөлігі білім алады, олар жоғары білім (бакалавриат) алууда.

24-28 жас тобында тек 8,7% респондент ғана оқиды, олар да жоғары білім (бакалавриат) алады. Толығырақ - №23 кесте.

№23 кесте.

«Сіз қазіргі уақытта қандай да бір білім мекемесінде оқып/оқуыңызды жалғастырып жүрсіз бе?» деген сұраққа жауаптардың жас топтары бойынша бөлінуі, %

Жауаптың нұсқалары	14-18	19-23	24-28	Іріктеме бойынша барлығы
Иә, мен орта/орта кәсіптік білімді жалғастырып жүрмін (мектеп/колледж)/	80,5	13,4	1,8	31,7
Иә, мен жоғары білімді жалғастырып жүрмін	13,3	34,5	4,1	17,3
Иә, мен магистр/доктор дәрежесіне оқуды жалғастырып жүрмін	0,0	2,6	2,9	1,8
Жоқ	6,2	49,5	91,3	49,2

4.2 Білім сапасына қанағаттанушылықты бағалау

Әлеуметтанулық сауалнама жастардың алған немесе алып жатқан білімінің сапасына қаншалықты қанағаттанатынын бес балдық шкала бойынша анықтауға мүмкіндік берді. Жалпы алғанда, білімге қанағаттану орташа және жоғары білім бойынша 4 балдан сәл асып, орта деңгейді көрсетті (тиісінше 4,05 және 4,09 балл). Техникалық/кәсіптік білім беру және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру сапасын бағалау тиісінше 3,96 және 3,97 баллды құрайды (№24 кесте).

№24 кестеде келтірілген деректер 14-18 жастағы респонденттер тарапынан жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім берудің күтілетін сапасының деңгейі неғұрлым жоғары жастағы топтар өкілдерінің шынайы бағаларынан сәл жоғары екенін көрсетеді. Көріп отырғанымыздай, бағалау барлық жас топтарына біркелкі бөлінеді және «4» деген белгіге жақын.

№24 кесте.

«Өтінемін, бес балдық шкала бойынша алған немесе алып жатқан білімге қаншалықты қанағаттанатыныңызды бағалаңыз, мұндағы «1» – мүлдем қанағаттанбаймын, «5» – толық қанағаттанамын», балл

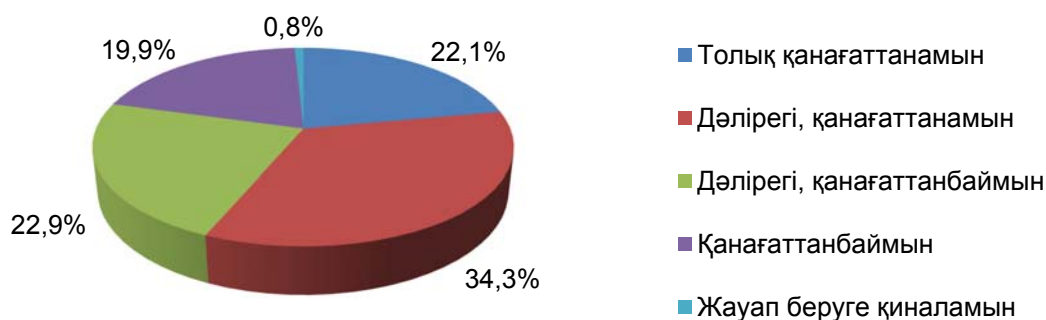
Білім беру	14-18	19-23	24-28	Іріктеме бойынша барлығы
Жалпы орта білім	4,06	4,07	4,02	4,05
Техникалық және кәсіптік білім	3,91	4,00	3,95	3,96
Жоғары білім	4,16	4,03	4,12	4,09
Жоғары оқу орнынан кейінгі білім	4,13	3,90	3,97	3,97

Пандемия кезінде білім беру мекемелері қашықтан оқыту форматына көшті. Зерттеу аясында респонденттерге мынадай сұрақ қойылды: «Мектептер мен колледждердегі қашықтықтан оқытуға қаншалықты қанағаттанасыз?». Орта немесе орта кәсіптік білім алатын респонденттер арасында 22,1% бөлігі толық қанағаттанады, ал мектептер мен колледждерде оқитындардың 34,3% бөлігі «дәлірегі, қанағаттанады».

Орта білім беру жүйесінде білім алып жатқан 22,9% респондент «дәлірегі, қанағаттанбайды», тағы 19,9% респондент қанағаттанбайды (№3 сурет).

№3 сурет.

«Сіз мектепте/колледжде қашықтықтан беретін білімге қанағаттанасыз ба?» деген сұраққа жауаптардың бөлінуі

«Қала-ауыл» бойынша талдаудың мектептерде немесе колледждерде оқитын ауыл жастары арасында қанағаттанудың жоғары деңгейі байқалады: 27,1% - қашықтықтан білім алуға толық қанағаттанады, 34,4% - дәлірегі, қанағаттанады. Қала оқушылары мен колледж студенттері арасында бұл көрсеткіштер тиісінше 18,3% және 34,3% құрайды (№25 кесте).

№25 кесте.

«Сіз мектепте/колледжде қашықтықтан беретін білімге қанағаттанасыз ба?» деген сұраққа жауаптардың елді мекен типтері бойынша бөлінуі, %

Жауаптың нұсқалары	Қала	Ауыл
Толық қанағаттанамын	18,3	27,1
Дәлірегі, қанағаттанамын	34,3	34,4
Дәлірегі, қанағаттанбаймын	25,3	19,8
Қанағаттанбаймын	21,9	17,2
Жауап беруге қиналамын	0,3	1,5

Жоғары оқу орындарында оқитын барлық респонденттердің 83,6% бөлігі бакалавриат бағдарламалары шеңберінде білім алады. Осы топтағы ЖОО кейінгі оқуда 16,4% респондент бар, оның ішінде 8,1% - магистратурада, 3,5% - докторантурада, 4,8% - біліктілікті арттыру бағдарламаларында оқиды (№4 сурет).

№4 сурет.

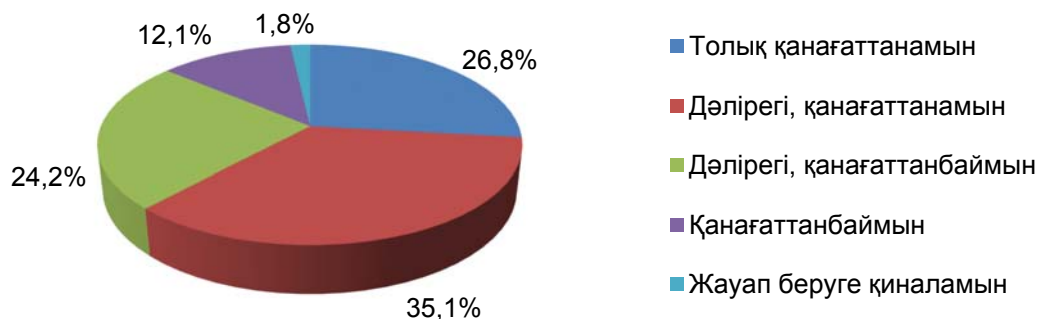
«Сіз қазір қайда оқисыз?» деген сұраққа жауаптардың бөлінуі

Жоғары оқу орындары жүйесінде қазақстандық білім беру жүйесі үшін жаңа оқыту форматына толық қанағаттанған респонденттер - 26,8%, ал «дәлірегі, қанағаттанатындар» – 35,1% болды (№5 сурет). Осы топ бойынша 24,2% респондент қашықтықтан оқыту формасына «дәлірегі, қанағаттанбайды», 12,1% - толық қанағаттанбайды (№5 сурет).

№5 сурет.

«Сіз қашықтықтан алған білімге қанағаттанасыз ба: ЖОО» деген сұраққа жауаптардың бөлінуі

«Қала-ауыл» тұрғысынан талдау ауыл жастары арасында қанағаттанудың жоғары деңгейі байқалады: 27,5% - қашықтықтан білім алуға толық қанағаттанады, 41,9% респондент – «дәлірегі, қанағаттанады». Қала жастары арасында бұл көрсеткіштер тиісінше 26,3% және 30,5% құрайды (№26 кесте).

№26 кесте.

«Сіз қашықтықтан алған білімге қанағаттанасыз ба: ЖОО» деген сұраққа жауаптардың елді мекен типтері бойынша бөлінуі, %

Жауаптың нұсқалары	Қала	Ауыл
Толық қанағаттанамын	26,3	27,5
Дәлірегі, қанағаттанамын	30,5	41,9
Дәлірегі, қанағаттанбаймын	26,7	20,6
Қанағаттанбаймын	14,0	9,4
Жауап беруге қиналамын	2,5	0,6

4.3 Білім беру саласындағы проблемалық мәселелер

Мектеп оқушыларын, сондай-ақ колледж және ЖОО студенттерін толғандыратын мәселелерді анықтау мақсатында респонденттерге «Сізді мектеп/колледжде/ЖОО-да қандай мәселелер көбірек алаңдатады?» деген сұрақ қойылды.

Мәселен, мектептер мен колледждердің білім алушылары көп дәрежеде (36,4%) қашықтықтан оқытуға көшуге байланысты шиеленісті сезінеді. 15,2% респондент оқуға қызығушылығы жоқ деп айтты; ал 14,7% - оқытудың төмен деңгейін, ұстаздардың кәсібилігінің төмендеуін атап өткен; ал респонденттердің 14,2% - оқу бағдарламаларына шағымданады. Оқулықтар сапасының нашарлауын айтқандар өте көп – 12,8%, оқушыларға қойылатын талаптар деңгейін ұнатпайтындар да бар – 11,3%.

Мектептер мен колледждерде оқитындар мектеп немесе колледж ортасының қауіпсіздігі мәселесіне алаңдайды: 5,8% респондент - қорқыту, қорлау және 5,6% - мектептердегі оқушылардың қауіпсіздігінің төмен деңгейіне алаңдайды. Толығырақ - №27 кестеде.

№27 кесте.

«Сізді мектеп/колледждегі қандай мәселелер көбірек алаңдатады?» сұрақтарға жауаптардың бөлінуі, %

Жауаптың нұсқалары	Таңдау саны
Қашықтықтан оқытуға көшу	36,4
Оқуға қызығушылықтың болмауы	15,2
Оқытудың төмен деңгейі, мұғалімдердің кәсібилігінің төмендеуі	14,7
Жетілмеген оқу бағдарламасы	14,2
Оқулықтар сапасының нашарлауы	12,8
Оқушыларға қойылатын талаптар деңгейін арттыру	11,3
Мектеп асханаларындағы тамақтану сапасының төмендігі	9,4
Қымбат оқулықтар мен оқу материалдарын сатып алу қажеттілігі	8,8
Мектептегі нашар тәртіп, тәрбие процесінің болмауы	6,1
Буллинг (жүйелі, үнемі қайталанатын зорлық-зомбылық, өзін қорғай алмайтын жеке оқушыны бір оқушы немесе бір топ оқушылардың қорлауы)	5,8
Мектептегі балалар қауіпсіздігінің төмен деңгейі	5,6
Оқушылар саны артық сыныптар	4,3
Репетиторлықтың шамадан тыс таралуы	3,5
Мектептегі алымдар (мектепті жөндеуге, мұғалімдерге сыйлықтар және т.б.)	2,1
Болашақ мамандықпен байланыс, қосымша ақша табуға мүмкіндік беру	0,5
Қымбат оқыту	0,2
Үй-жайлардың жетіспеушілігі	0,2
Мәселе жоқ	27,8
Жауап беруге қиналамын	0,8

Ауыл жастары қалалық (33,0%) қарағанда қашықтықтан оқытуға көшуге (41,0%) көбірек алаңдайды. Барлық басқа параметрлер бойынша ауылдық мектеп оқушылары мен колледж оқушыларының білім алуының негізгі проблемалары бойынша алаңдаушылық деңгейі қалалықтарға қарағанда төмен (№28 кесте).

№28 кесте.

«Сізді мектеп/колледждегі қандай мәселелер көбірек алаңдатады?» деген сұраққа жауаптардың елді мекен типтері бойынша бөлінуі, %

Жауаптың нұсқалары	Қала	Ауыл
Қашықтықтан оқытуға көшу	33,0	41,0
Оқуға қызығушылықтың болмауы	17,7	10,7
Оқытудың төмен деңгейі, мұғалімдердің кәсібилігінің төмендеуі	17,2	10,3
Жетілмеген оқу бағдарламасы	17,2	12,5
Оқулықтар сапасының нашарлауы	14,9	10,0
Оқушыларға қойылатын талаптар деңгейін арттыру	13,8	8,1
Мектеп асханаларындағы тамақтану сапасының төмендігі	10,4	8,1
Қымбат оқулықтар мен оқу материалдарын сатып алу қажеттілігі	8,5	9,2
Мектептегі нашар тәртіп, тәрбие процесінің болмауы	8,2	3,3
Буллинг (жүйелі, үнемі қайталанатын зорлық-зомбылық, өзін қорғай алмайтын жеке оқушыны бір оқушы немесе бір топ оқушылардың қорлауы)	6,5	4,4
Мектептегі балалар қауіпсіздігінің төмен деңгейі	5,9	5,5
Оқушылар саны артық сыныптар	5,1	3,3
Репетиторлықтың шамадан тыс таралуы	5,1	1,5
Мектептегі алымдар (мектепті жөндеуге, мұғалімдерге сыйлықтар және т.б.)	2,0	2,2
Болашақ мамандықпен байланыс, қосымша ақша табуға мүмкіндік беру	0,8	0,0
Қымбат оқыту	0,3	0,0
Үй-жайлардың жетіспеушілігі	0,0	0,4
Мәселе жоқ	24,8	31,7
Жауап беруге қиналамын	0,8	0,7

Жоғары білім алатын респонденттердің 82,4% мамандық бойынша жұмыс істеуді жоспарлап отыр; олардан айырмашылығы осы топ бойынша 11,5% респондент басқа мамандық бойынша жұмыс істеуді жоспарлап отыр. Жоғары оқу орны жүйесіндегі барлық проблемалардың ішінде респонденттердің басым бөлігі білім берудің қымбаттығына (33,5%) алаңдайды, бұл сөзсіз оның қолжетімділігін төмендетеді.

Жоғары білім беру жүйесінде білім алушылар төмен стипендияға (9,6%), тұрғын үй проблемаларына, жатақханалардың жетіспеушілігіне (8,8%), жұмысқа орналасудағы қиындықтарға (7,4%), білім беру сапасының төмендігіне (6,4%) шағымданды. Толығырақ №29 кестені қараңыз.

№29 кесте.

«Сізді ЖОО-да қандай мәселелер көбірек алаңдатады?» деген сұраққа жауаптардың бөлінуі, %

Жауаптың нұсқалары	Таңдау саны
Қымбат, ақылы білім	33,5
Төмен стипендия	9,6
Тұрғын үй мәселелері, жатақханалардың жетіспеушілігі	8,8
Жұмысқа орналасу мәселелері	7,4
Білім беру сапасының төмендігі	6,4
Практикадан өту мәселелері	4,0
Оқуды жұмыспен біріктіру	4,0
Жоғары оқу орындарындағы жемқорлық	2,7
Нашар оқытушылар құрамы, оқыту сапасының төмендігі, студенттерді оқытуға ынталандырудың болмауы	0,8
Уәждеме жоқ	0,8
Мәселе жоқ	21,3
Жауап беруге қиналамын	0,7

«Қала-ауыл» тұрғысынан талдау жастарды толғандыратын мәселеде айырмашылықтар бар екенін байқатты. Мысалы, ауыл жастары жатақханалардың жетіспеушілігін және тұрғын үй проблемасын (12,6%), жұмысқа орналасу проблемасын (10,6%) бастан кешуде. Бірақ олар төмен стипендия (7,3%), білім беру сапасының төмендігі (3,3%), жұмыс пен оқуды біріктіру қажеттілігі (2,0%), жоғары оқу орындарындағы жемқорлық (1,3%) бойынша көп алаңдамайды. №30 кестені қараңыз.

№30 кесте.

«Сізді ЖОО-да қандай мәселелер көбірек алаңдатады?» деген сұраққа жауаптардың елді мекен типтері бойынша бөлінуі, %

Жауаптың нұсқалары	Қала	Ауыл
Қымбат, ақылы білім	31,6	36,4
Төмен стипендия	6,2	12,6
Тұрғын үй мәселелері, жатақханалардың жетіспеушілігі	11,1	7,3
Жұмысқа орналасу мәселелері	8,4	3,3
Білім беру сапасының төмендігі	3,6	1,3
Практикадан өту мәселелері	4,9	2,6
Оқуды жұмыспен біріктіру	5,3	10,6
Жоғары оқу орындарындағы жемқорлық	5,3	2,0
Нашар оқытушылар құрамы, оқыту сапасының төмендігі, студенттерді оқытуға ынталандырудың болмауы	1,3	0,0
Уәждеме жоқ	0,9	0,7
Мәселе жоқ	20,0	23,2
Жауап беруге қиналамын	1,3	0,0

Бөлім бойынша қорытынды:

Әлеуметтік сауалнама барысында алынған деректерді талдау білім беруге қанағаттану бес балдық шкала бойынша орташа деңгейде екенін және білім берудің барлық деңгейлері бойынша шамамен 4 балды құрайтынын анықтауға мүмкіндік берді. Бұл ретте жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім орта және орта кәсіптік (мектептер мен колледждер) білімге қарағанда біршама жоғары бағаланады. Қашықтықтан оқыту форматына көшу орта және жоғары білім беру жүйесінде респонденттердің жартысына жуығының наразылығын тудырады.

Оқушылар мен колледж тәлімгерлерін қашықтықтан оқытуға көшу толғандырады. Сонымен қатар, бұл топта зерттеуге қатысушылар оқуға деген қызығушылықтың жоқтығын мойындайды; оқытудың төмен деңгейін, мұғалімдердің кәсібилігінің төмендеуін атап өтеді; жетілмеген оқу бағдарламаларына шағымданады. Буллинг проблемасы және жалпы мектептердегі оқушылардың қауіпсіздігінің төмен деңгейі туралы айтылды.

ЖОО студенттерінің басым көпшілігі мамандығы бойынша жұмыс істеуді жоспарлап отыр. Университет жүйесіндегі барлық проблемалардың ішінде респонденттердің көпшілігі білімнің қымбаттығына алаңдайды. Респонденттердің бұл тобы төмен стипендия, тұрғын үй проблемалары, жатақханалардың жетіспеушілігі, жұмысқа орналасудағы қиындықтар және білім беру сапасының төмендігі туралы шағымданды.

БІЛІМ

50,8%

түрлі бағдарламалар бойынша оқытудан өтеді (93,8% - 14-18 жас аралығында)

31,7%

орта/ арнайы орта білімді жалғастыруда (мектеп/ колледж) (80,5% - 14-18 жас аралығында)

17,3%

бакалавриат бағдарламасы бойынша оқиды (50,5% - 19-23 жас аралығында)

1,8%

магистратурада немесе докторантурада оқиды (2,9% - 24-28 жаста; 2,6% - 19-23 жаста)

82,4%

Жоғары білім алған респонденттердің мамандығы бойынша жұмыс істеуді жоспарлап отыр

Алынған немесе алынатын білім сапасына қанағаттану:

орташа

4,05

балл

техникалық / кәсіптік білім

3,96

балл

жоғары

4,09

балл

жоғары оқу орнынан кейінгі білім

3,97

балл

Қашықтықтан оқытуға қанағаттану:

мектептерде / колледждерде

56,4%

ЖОО-да

61,9%

Білім беру саласындағы проблемалық мәселелер:

36,4%

мектеп/колледжде қашықтықтан оқытуға көшу

33,5%

ЖОО-да қымбат, ақылы білім беру

5. ЖҰМЫСПЕН ҚАМТУ

Жұмысқа орналасу жастар өмірінің маңызды аспектісі, тіпті жастардың еңбек нарығы деген ұғым бар. Бұл ретте жастарға кәсіби салада өз қажеттіліктерін іске асыру өте қиын, бүкіл әлемдегі жастар еңбек нарығындағы осал топтардың бірі болып табылады. Жастардың еңбек нарығы негізінен жоғары оқу орындарының, орта кәсіптік және орта техникалық білім беру мекемелерінің түлектерінен құралады. Оқушы жастардың едәуір бөлігі толық емес немесе ішінара жұмыспен қамтыла отырып, оқуды жұмыспен ұштастырады. Сонымен қатар, жұмыс істемейтін және оқымайтын жастардың үлесі әр кезде де болады (NEET).

Халықаралық еңбек ұйымы (ХЕҰ) бүкіл әлем бойынша жастардың жұмыспен қамту дағдарысын талдай отырып, жастардың жұмыс іздеуін қиындататын факторларды бөліп көрсетеді: еңбекке ынталандырудың қалыптаспауы, кәсіби білімнің жетіспеуі, жұмыс берушінің жас кадрларға қызығушылығының болмауы, еңбек өтілінің болмауы, кепілдіктердің аз болуы және қысқартулардың жоғары тәуекелі [7]. Мұнда жас, гендерлік, медициналық, әлеуметтік-экономикалық және этникалық факторлар рөл атқарады.

Дегенмен, жас қызметкерлердің өз артықшылықтары бар: олар өзгерістерге сезімтал, еңбек функцияларын жиі өзгертуге қабілетті, жаңа, жігерлі, ашық, өзін-өзі растауға бейім. Жұмыс күшінің сипаттамалары тұрғысынан жастар айтарлықтай тәуекел топ болып табылады.

Қазақстанда жұмыспен қамтылған жастардың саны 2019 жылдың соңында 2 045 000 адамды құрады, жұмыссыздық деңгейі - 3,7%. Жастар құрылымында NEET (оқымайды, жұмыспен қамтылмаған, кәсіптік білім алумен айналыспайды) жастардың үлесі 7,4%-ды құрайды [2]. Осылайша, жастар қазақстандық еңбек нарығында жалпы алғанда халықтың айтарлықтай мобильді бөлігі болып табылады. Жастардың еңбек нарығы бұрынғысынша еңбек өнімділігі салыстырмалы түрде төмен және жалақысы төмен салаларда жұмыспен қамтуды ұсынады: сауда, білім беру және ауыл шаруашылығы.

5.1 Жастардың жұмыспен қамтылу ерекшеліктері

Соңғы онжылдықтардағы тұрақты үрдістердің бірі - жұмысқа ерте шығу, оқу мен жұмысты біріктіруге деген ұмтылыс. Жоғарыда айтылғандай, жұмысқа орналастыру жастардың маңызды қажеттілігі болып табылады және оның алаңдаушылықтарының көп бөлігі тұрақты жұмыспен қамту кепілдіктерінің болмауымен байланысты. Сонымен қатар, оқымайтын және жұмыс істемейтін жастар үлесінің артуы байқалады.

38,7% респондент жұмыс істейді, бұл негізінен 24-28 жастағы жастар (74,4%). 19-23 жас аралығындағы 34,8% респондент жұмыс істейді. 14-18 жастағы топта тек 3,3% жұмыс істейді.

40,6% респондент тек білім алады, бұл топта 14-18 жас аралығындағы жастар басым (87,2%). Үшінші бөлігін 19-23 жас аралығындағы жастар құрайды. Тек 3,1% 24-28 жас аралығындағы респонденттер болып табылады.

Сауалнамаға қатысушылардың 8,9% үлесі оқу мен жұмысты біріктіреді, мұнда көпшілігі 19-23 жас аралығындағы жастар (15,1%). 14-18 жас аралығындағы 7,6% респондент, ал 24-28 жас аралығындағы 3,9% респондент ғана оқиды және жұмыс істейді.

Тағы бір топ – оқымайтын және жұмыс істемейтін жастар, сауалнамада олардың 6,9% үлесі болды. Оның ішінде 4,0% - жұмыс іздемейді, ал 2,9% - жұмыс іздеп жүр (№31 кесте).

№31 кесте.

«Сіз қазір жұмыс істейсіз бе?» деген сұраққа жауаптардың жас топтары бойынша бөлінуі, %

Жауаптың нұсқалары	14-18	19-23	24-28	Іріктеме бойынша барлығы
Жоқ, мен оқып жүрмін	87,2	32,2	3,1	40,6
Оқимын және жұмыс істеймін (қосымша табыс)	7,6	15,1	3,9	8,9
Иә, мен жұмыс істеймін	3,3	37,8	74,4	38,7
Мен оқымаймын, жұмыс істемеймін және жұмыс іздеп жүрген жоқпын	1,7	4,9	5,2	4,0
Мен оқымаймын, жұмыс істемеймін (жұмыс іздеп жүрмін)	0,2	4,6	3,9	2,9
Декреттік демалыстамын	0,0	4,9	8,8	4,6
Мүгедектік себебінен жұмыс істемеймін	0,0	0,1	0,1	0,1
Жауап беруге қиналамын	0,0	0,1	0,6	0,2

Жастар еңбек нарығында ғылым, мәдениет, денсаулық қорғау, білім беру, мектепке дейінгі тәрбие (17,1%), мемлекеттік қызмет (15,8%), қызмет көрсету (14,9%), сауда (13%) салаларына байланысты тауашаларды иеленеді немесе иемденуге ұмтылады. Сонымен қатар, құрылыс (7,7%) және қаржы саласы (5,7%) сұранысқа ие.

5,7% респондент әртүрлі жерлерде қосымша табыс табады, 5,3% - өзін-өзі жұмыспен қамтығандарға жатқызады (№6 сурет).

№6 сурет.

«Өтінемін, айтыңызшы, Сіз қай салада жұмыс істейсіз/қосымша жұмыс істейсіз/жұмыс іздеп жүрсіз?» деген сұраққа жауаптардың бөлінуі, %

Респонденттердің жасы тұрғысынан жұмыспен қамту салалары бойынша бөлінуді қарастырайық (№32 кесте). Қызмет көрсету саласында негізінен 14-18 жастағы (21,1%) және 19-23 жастағы (18,7%) жастар жұмыс істейді, сондай-ақ, тиісінше 15,5% және 14,3% респондент саудамен айналысады.

Ал 14-18 жастағы респонденттер қалғандарына қарағанда тұрақты жұмыспен қамтылмаған (16,9% іріктемесі бойынша орташа шама 5,7%) көбінесе әртүрлі жерлерде жұмыс істейді, сондай-ақ өздерін кәсіпкерлер (8,5% іріктемесу бойынша орташа шама 3,2%) немесе ауыл шаруашылығы қызметкерлері (4,2% іріктемесі бойынша орташа шама 2,1%) ретінде айқындайды.

Құрылыс саласына 19-23 жас (8,1%) және 24-28 жас (7,8%) аралығындағы респонденттер жиі тартылады.

24-28 жас аралығындағы жастар көбінесе ғылым, мәдениет, денсаулық сақтау, білім беру, мектепке дейінгі тәрбие салаларында (19,9%) және мемлекеттік қызметте (17,1%) жұмыс істейді. Сонымен қатар, бұл жас тобы қаржы (7,8%) сияқты салада басқаларға қарағанда көбірек ұсынылған.

№32 кесте.

«Өтінемін, айтыңызшы, Сіз қай салада жұмыс істейсіз/қосымша жұмыс істейсіз/жұмыс іздеп жүрсіз?» деген сұраққа жауаптардың жас топтары бойынша бөлінуі, %

Жауаптың нұсқалары	14-18	19-23	24-28	Іріктеме бойынша барлығы
Ғылым, мәдениет, денсаулық сақтау, білім беру, мектепке дейінгі тәрбие саласындағы маман	8,5	14,8	19,9	17,1
Мемлекеттік қызметші	7,0	15,6	17,1	15,8
Қызмет көрсету саласының қызметкері	21,1	18,7	11,4	14,9
Сауда саласының қызметкері	15,5	14,3	11,7	13
Құрылыс саласының қызметкері	5,6	8,1	7,8	7,7
Қаржы саласының маманы (банктер, бухгалтерия және т.б.)	2,8	3,4	7,8	5,7
Тұрақты жұмыс орнынсыз мен әртүрлі жерлерде жұмыс істеймін	16,9	8,1	2,7	5,7
Өз бетінше жұмыспен айналысушылар	2,8	5,7	5,4	5,3
Техникалық персонал (күзетші, вахтер, техник және т.б.)	4,2	2,9	4,5	3,9
Кәсіпкер, кәсіпкер	8,5	1,3	3,8	3,2
Ауыл шаруашылығы қызметкері	4,2	0,5	2,9	2,1
Уақытша жұмыс істемеймін немесе декретте тұрмаймын	1,4	2,3	1,1	1,6
БАҚ қызметкері	0,0	1,0	1,1	1
Өнеркәсіп саласы	0,0	0,5	1,4	1
Ақпараттық технологиялар және телекоммуникациялар саласы	1,4	0,8	0,9	0,9
Жауап беруге қиналамын	0,0	2,1	0,5	1,1

Сауалнамаға қатысушылардың жартысына жуығы үшін қазіргі кездегі жұмыс бірінші жұмыс орны болып табылмайды (55,0%). 24-28 жас аралығындағы респонденттер жұмыс орындарын жиі ауыстырды (61,9%). Алғашқы жұмыс орнында жұмыс істейтіндердің көпшілігі 14-18 жас аралығындағы жастар (59,2%). 19-23 жас аралығындағы респонденттердің көпшілігі де бірінші рет жұмыс істейді (52,2%) (№33 кестені қараңыз).

№33 кесте.

«Бұл сіздің алғашқы жұмыс орныңыз ба?» деген сұраққа жауаптардың жас топтары бойынша бөлінуі, %

Жауаптың нұсқалары	14-18	19-23	24-28	Іріктеме бойынша барлығы
Иә	59,2	52,2	38,1	45,0
Жоқ	40,8	47,8	61,9	55,0

Жалпы, жастардың жұмыспен қамтылуы тұрақсыз, жұмыс ауыстыру туралы шешім үлкен жасқа қарағанда жиі және оңай қабылданады. Жұмыстан шығарудың негізгі себебі - жалақыға қанағаттанбау, оның төмен деңгейі (38,5%). Мамандықтан бөлек жұмыс (10,5%), еңбек мазмұны (8,5%), мансаптық перспективалардың болмауы (7,1%), ыңғайсыз жұмыс режимі (6,2%), үйден жұмыс қашықтығы (5%) жұмыстан босату үшін негіз болып табылады.

Шешім жеке қабылданбаған кезде сыртқы факторлар сирек ықпал істейді. Осылайша, респонденттердің тек 3,4%-ы жұмыстан босатылды (қысқарды), 1,2% жағдайда «пандемияға байланысты жабылды» (34-кесте).

Айта кетейік, кейбір жағдайларда жұмысқа ең талапшыл жастар 14-18 жас аралығында болады. Осы жас санатында жұмыстан шығу кезінде нашар басшылар, нашар команда, ыңғайсыз жұмыс режимі және жұмыс мазмұны сияқты факторлар жиі ықпал еткен. Жалақы факторы төмен маңызды болды (№34 кесте).

№34 кесте.

«Бірінші жұмыс орныңыздан кету себебін айтыңызшы?» деген сұраққа жауаптардың жас топтары бойынша бөлінуі, %

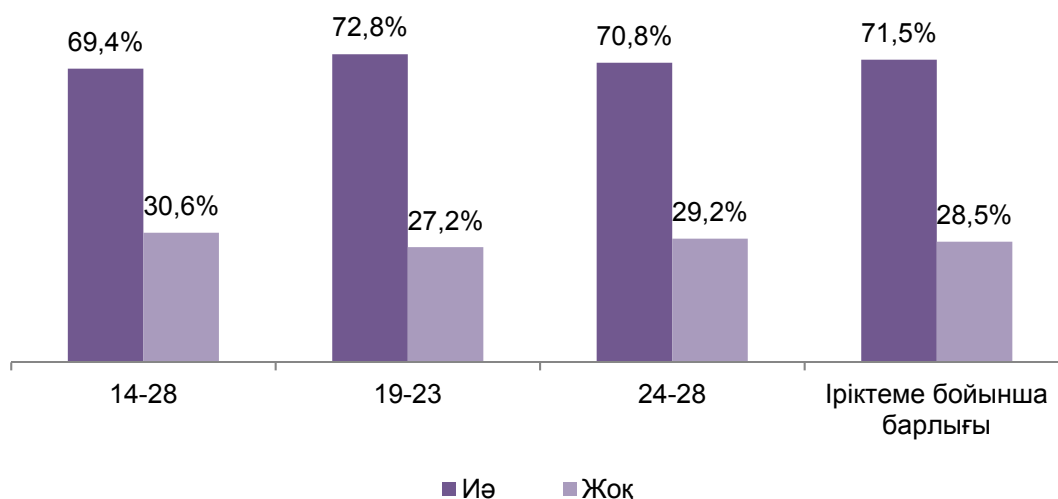
Жауаптың нұсқалары	14-18	19-23	24-28	Іріктеме бойынша барлығы
Төмен еңбекақы	27,6	39,6	38,8	38,5
Мамандығына сәйкес келмейтін жұмыс	13,8	9,9	10,5	10,5
Жұмыстың мазмұны қанағаттанбады	10,3	8,9	8,2	8,5
Мансаптық перспективалардың болмауы	0,0	8,9	6,7	7,1
Ыңғайсыз жұмыс режимі	17,2	7,3	4,7	6,2
Жұмыстың үйден алыс орналасуы	3,4	4,2	5,5	5
Нашар жұмыс жағдайлары	3,4	3,1	4,1	3,7
Нашар басшылар	6,9	2,1	4,1	3,5
Жұмыстан шығарды (қысқартты)	3,4	2,6	3,8	3,4
Өз еркі бойынша	0,0	3,6	3,5	3,4
Нашар команда	6,9	1,6	1,7	2
Пандемияға байланысты жабылды	0,0	0,0	2,0	1,2
Көшу	3,4	1,6	0,6	1,1
Тұрғын үй жағдайын жақсартуға мүмкіндік болмады	0,0	0,5	1,5	1,1
Әлеуметтік пакеттің болмауы	0,0	1,0	0,6	0,7
Декреттік демалыс	0,0	0,0	0,6	0,4
Жауап беруге қиналамын	3,4	5,2	3,2	3,7

5.2 Еңбек саласындағы қажеттіліктер, мобильділік және негізгі қиындықтар

Жастар арасында білім беру және кәсіби деңгейді арттыру қажеттілігі көрсетілген, бұл туралы сауалнаманың тиісті сұрағына оң жауаптардың 71,5% айтуға мүмкіндік береді (№7 сурет). Бұл қажеттілік 19-23 жас тобында көбірек көрсетілген, онда оң таңдаулар саны 72,8%-ға жетеді. Бұл қажеттілікті 14-18 жас аралығындағы респонденттер аз дәрежеде сезінеді (69,4%).

№7 сурет.

«Сізде кәсіби және білім деңгейін арттыру қажеттігі бар ма?» деген сұраққа жауаптардың жас топтары бойынша бөлінуі, %

Жастар үшін жұмысты таңдаудағы ең басты басымдық - жалақы деңгейі (барлық іріктеу бойынша 73,8%), әсіресе 24-28 жас аралығындағы респонденттер (77,2%) еңбек үшін сыйақы мөлшеріне үлкен мән береді.

Кәсіби өсу (29,9%), мансап құру мүмкіндігі (25,8%), ыңғайлы жұмыс кестесі (18,7%) және жаңа тәжірибе алу мүмкіндігі (18,3%), сондай-ақ жақсы ұжым (17,2%) және таңдалған жұмыстың қоғамдық пайдалылығы (14,1%) сияқты жұмыс сипаттамаларының маңыздылығы әлдеқайда төмен.

Ең жас респонденттер (14-18 жас), үлкендермен салыстырғанда, жаңа тәжірибе, шығармашылық өсу, қоғамдық тану мүмкіндігі сияқты жұмыс сапасына мән береді (№35 кесте).

№35 кесте.

«Сіз үшін жұмыс таңдау кезінде не ең маңызды?» деген сұраққа жауаптардың жас топтары бойынша бөлінуі, %

Жауаптың нұсқалары	14-18	19-23	24-28	Іріктеме бойынша барлығы
Жалақы деңгейі	70,4	73,7	77,2	73,8
Кәсіби өсу	27,0	32,6	30,0	29,9
Мансаптық өсу	24,1	25,6	27,7	25,8
Ыңғайлы кесте	16,8	17,5	21,8	18,7
Жаңа тәжірибе алу мүмкіндігі	20,5	16,9	17,6	18,3
Қайырымды ұжым	17,1	16,8	17,6	17,2
Қоғамдық пайдалылық	14,1	14,8	13,3	14,1
Үйге жақындық	10,2	9,7	13,3	11,1
Шығармашылық өсу	12,4	9,3	6,9	9,5
Қоғамдық тану	7,1	5,8	6,1	6,4
Байланыс орнату мүмкіндігі	6,4	5,2	5,5	5,7
Әлеуметтік пакеттің болуы	5,2	6,7	5,2	5,7
Жауап беруге қиналамын	3,9	1,5	1,5	2,3

Негізгі әлеуметтік лифт ретінде жастар өз ісін атайды, бизнес - бұл сауалнамаға қатысқандардың 31,9% бөлігінің пікірі. Бұл әлеуметтік лифтті 14-18 жастағы (28,0%) респонденттер аз дәрежеде қарайды.

Ұлттық компаниялардағы (18,5%), мемлекеттік қызметтегі, қауіпсіздік органдарындағы немесе құқық қорғау органдарындағы (18,5%) және бюджеттік денсаулық сақтау, білім беру, әлеуметтік қамтамасыз ету ұйымдарындағы (12,9%) жұмыс сияқты лифтілердің мүмкіндіктерін бағалауда үлкен бірауыздылық байқалады.

Ең жас респонденттер (14-18 жас) жастар және қоғамдық-саяси ұйымдарға (16,5% орташа іріктеме бойынша 19,8%) және армиядағы қызметке (8,1% орташа іріктеме бойынша 10,3%), ал 19-23 жас аралығындағы респонденттер – мемлекеттік және мемлекеттік емес коммерциялық және коммерциялық емес кәсіпорындар мен ұйымдарда (9,5% іріктеме бойынша 11,5%) жалдамалы жұмысқа үлкен мән береді. Толығырақ №36 кестеде.

№36 кесте.

«Ұсынылған әлеуметтік лифтілердің қайсысы Қазақстанда жастардың өзін-өзі дамыту үшін неғұрлым тиімді болып табылады?», деген сұраққа жауаптардың жас топтары бойынша бөлінуі, %

Жауаптың нұсқалары	14-18	19-23	24-28	Іріктеме бойынша барлығы
Жеке іс, бизнес, жеке кәсіпкерлік	28,0	32,3	35,4	31,9
Ұлттық компаниялардағы жұмыс	18,8	19,3	17,5	18,5
Мемлекеттік қызметтегі жұмыс, қауіпсіздік органдарындағы немесе құқық қорғау органдарындағы қызмет	18,4	19,2	17,9	18,5
Жастар және қоғамдық-саяси ұйымдар	19,8	14,7	15,1	16,5
Бюджеттік ұйымдарда жұмыс істеу (денсаулық сақтау, білім беру, әлеуметтік қамтамасыз ету және т.б. салаларда)	12,6	13,6	12,5	12,9
Жалдамалы жұмыс (мемлекеттік кәсіпорындар мен ұйымдарда; мемлекеттік емес (коммерциялық және коммерциялық емес) кәсіпорындар мен ұйымдарда; ЖК)	6,7	11,5	10,1	9,5
Әскердегі қызмет	10,3	7,5	6,4	8,1
Елімізде әлеуметтік лифтілер жоқ	0,0	0,0	0,1	0,1
Халықаралық компаниялардағы жұмыс	0,0	0,0	0,3	0,1
Жауап беруге қиналамын	10,0	4,5	5,4	6,6

Жалпы, әлеуметтанулық сауалнама нәтижелеріне сәйкес, жастардың жұмыс табуда және жұмысқа орналасуда қиындықтары (47,3%), әсіресе, мамандық бойынша жұмысқа (26,7%) орналасуға қатысты деп қорытындылауға болады. Айта кету керек, пікірлердің қарқындылығы респонденттердің жасы ұлғайған сайын артады: 24-28 жас тобында ең жоғары көрсеткіштер жетеді (№37 кесте).

№37 кесте.

«Сіздің ойыңызша, Сіздің қала/ауыл жастары жұмыс іздеуде және жұмысқа орналасуда қиындықтарға тап бола ма?» деген сұраққа жауаптардың жас топтары бойынша бөлінуі, %

Жауаптың нұсқалары	14-18	19-23	24-28	Іріктеме бойынша барлығы
Иә, жастар үнемі жұмысқа орналасу мәселесіне тап болады	35,9	49,0	56,7	47,3
Жастар мамандығы бойынша жұмысқа орналасуда қиындықтарға тап болады. Арнайы кәсіби дағдыларды қажет етпейтін жұмыс табу қиын емес	17,4	30,2	32,4	26,7
Менің қалам/ауылымның жастарында жұмысқа орналасу мәселесі жоқ	4,6	7,8	8,5	7
Мен оқып жүрмін, жұмыс іздемеймін және жұмыс іздеу, жұмысқа орналасу тәжірибесі жоқ	40,8	11,9	0,3	17,5
Жауап беруге қиналамын	1,4	1,1	2,1	1,5

5.3 Жұмыс іздеу стратегиясы және жұмыспен қамтуды қолдау

Жастар, егер олар жұмыссыз қалса, қолайлы жұмыс табу жылдамдығын бағалауда оптимистік танытады: респонденттердің 26,7% үш ай ішінде, ал 21% - қысқа мерзімде жұмыс табамыз деп санайды. Тағы 18,0% респонденттер оптимист емес, олар ең жақсы жағдайда 6 айда жұмыс табады (№38 кесте).

№38 кесте.

«Егер Сіз жұмыссыз болып қалсаңыз, өзіңізге лайықты жұмысты қаншалықты жылдам табамын деп ойлайсыз?» деген сұраққа жауаптардың жас топтары бойынша бөлінуі, %

Жауаптың нұсқалары	14-18	19-23	24-28	Іріктеме бойынша барлығы
Мен қысқа мерзімде мамандық бойынша жұмыс таба аламын	11,4	23,9	27,7	21,0
Жұмыс табу белгілі бір қиындықтарды тудырады, бірақ мен үш ай ішінде жұмыс табамын	14,6	29,5	35,7	26,7
Жаңа жұмыс табу жас адам үшін үлкен мәселе, ең жақсы жағдайда мен алты ай ішінде жұмыс таба аламын	7,7	19,3	26,8	18,0
Мен оқып жүрмін, жұмыс іздемеймін және жұмыс іздеу, жұмысқа орналасу тәжірибесі жоқ	63,1	20,5	2,2	28,5
Жауап беруге қиналамын	3,2	6,8	7,6	5,8

Барлық жастағы топтарда жұмыс іздеудің ең тиімді әдісі - туыстар, достар мен таныстардың кірісуі (бүкіл іріктеме бойынша 51,0%).

Жас ұлғаюына байланысты БАҚ-тағы жарнама және жұмыс берушіге тікелей жүгіну сияқты жұмыс іздеу тәсілінің тиімділігі артады (барлық іріктеме бойынша 33,2%-дан). Жұмысты табудың бұл әдістері 24-28 жас аралығындағы респонденттер тобында көбірек таңдалады (№39 кесте).

Жұмыспен қамту орталықтарының көмегімен жұмыс іздеудің тиімділігін 27,0% респондент атап өтеді, олардың көпшілігі 19-23 жас аралығындағы жастар.

Сауалнамадағы ең танымал емес ресурс интернет болды: тек 1,5% респондент оны жұмыс іздеуде тиімді деп санайды (№39 кесте).

№39 кесте.

«Жұмыс табу мен жұмысқа орналасудың қай әдісі ең тиімді?» деген сұраққа жауаптардың жас топтары бойынша бөлінуі, %

Жауаптың нұсқалары	14-18	19-23	24-28	Іріктеме бойынша барлығы
Туыстар, достар және таныстар арқылы	48,1	52,0	51,3	51,0
БАҚ-тағы жарнама арқылы	26,7	34,0	34,9	33,2
Жұмыс берушіге тікелей жүгіну арқылы	28,4	31,4	36,4	33,2
Жұмыспен қамту орталықтары арқылы	23,9	29,3	26,3	27,0
Кафедраның және/немесе ғылыми жетекшінің көмегімен	5,8	6,1	5,5	5,8
Интернет арқылы	1,2	1,1	1,8	1,5
Мен бұл туралы әлі ойлаған жоқпын	14,8	10,9	7,5	10,0
Жауап беруге қиналамын	3,3	1,9	1,7	2,0

Жастарды жұмысқа орналастыру бойынша ең тиімді іс-шаралар ретінде респонденттер бос орындар жәрмеңкесін (28,4%) және кәсіби тағылымдамалар мен практикаларды (28,0%) атады. Кәсіби бағдар беру курстары, ұйым басшыларымен кездесулер, кадрлық конкурстар сияқты іс шараларды екі еседен астам сирек атады. Жалпы, жастар жұмыспен қамтуға ықпал ететін барлық ықтимал іс-шараларды қарастыруға бейім: барлық ұсынылған нұсқалар бойынша таңдау пайызы 10%-дан кем болған жоқ (№8 сурет).

№8 сурет.

«Сіз жастарды жұмысқа орналастыруға бағытталған қандай іс-шараларды тиімді деп санайсыз?» деген сұраққа жауаптардың бөлінуі

Жас бөлінісінде 24-28 жастағы жастар жұмысқа орналастыру бойынша ұсынылған іс-шаралар нұсқаларының тиімділігін бағалауда күмәнмен қарайтынын атап өтуге болады, дегенмен ірі ұйымдардың басшыларымен, әлеуетті жұмыс берушілермен (15,7%) кездесулерге, кәсіптік бағдарлау курстарына, түйіндеме жасауға және әңгімелесуден өтуге (14,7%) және бос жұмыс орындарына орналасуға кадр конкурстарына (13,7%) үлкен мән береді. Толығырақ №40 кестені қараңыз.

№40 кесте.

«Сіз жастарды жұмысқа орналастыруға бағытталған қандай іс-шараларды тиімді деп санайсыз?» деген сұраққа жауаптардың жас топтары бойынша бөлінуі, %

Жауаптың нұсқалары	14-18	19-23	24-28	Іріктеме бойынша барлығы
Бос жұмыс орындар жәрмеңкесі	25,0	30,2	28,3	28,4
Кәсіби тағылымдамалар мен практикалар	30,3	27,9	27,2	28,0
Кәсіптік бағдар беру, түйіндеме жасау және әңгімелесуден өту курстары	12,3	13,0	14,7	13,7
Ірі ұйымдардың басшыларымен, әлеуетті жұмыс берушілермен кездесулер	8,6	13,4	15,7	13,6
Бос жұмыс орындарына орналасуға кадрлық конкурстар	9,8	13,0	13,7	12,8
Кәсіби қайта даярлау курстары	13,1	11,3	11,2	11,6
Қызықтыратын қызмет саласы бойынша таланттар конкурсы	14,8	11,3	10,0	11,3
Гранттық немесе стипендиялық қолдау алуға конкурстар	15,6	9,0	10,3	10,7
Ешқайсысы емес	8,2	9,2	11,8	10,2
Жауап беруге қиналамын	6,1	4,2	4,5	4,7

Бөлім бойынша қорытынды:

Респонденттердің үштен бір бөлігі жұмыс істейді, жұмыс істейтін жастардың үлесі жасына қарай артады. Жастар еңбек нарығында ғылым, мәдениет, денсаулық қорғау, білім беру, мектепке дейінгі тәрбие, мемлекеттік қызмет, қызмет көрсету, сауда саласымен байланысты тауашаны иеленуге ұмтылады. Жалпы, жастардың жұмыспен қамтылуы тұрақсыз, жұмыс орнын ауыстыру туралы шешім ересектерге қарағанда жиі және оңай қабылданады. Жұмыстан шығарудың негізгі себебі - жалақыға қанағаттанбау, оның төмен деңгейі. Айта кетейік, кейбір жағдайларда жұмысқа ең талапшыл жастар 14-18 жас аралығында болады.

Жастар ортасында білім беру және кәсіби деңгейді арттыру қажеттілігі көрсетілген. Жастар үшін жұмысты таңдаудағы ең маңызды басымдық - жалақы деңгейі, әсіресе 24-28 жастағы респонденттер жұмыс үшін сыйақы мөлшеріне үлкен мән береді.

Негізгі әлеуметтік лифт ретінде жастар өз ісін, бизнесін, сондай-ақ ұлттық компанияларда, мемлекеттік қызметте, қауіпсіздік органдарында немесе құқық қорғау органдарында жұмыс істеуді атайды.

Жастардың жұмыс табуда және жұмысқа орналасуда қиындықтар бар деп қорытынды жасауға болады, әсіресе егер бұл мамандық бойынша жұмыс болса. Барлық жас топтарында жұмыс іздеудің ең тиімді әдісі - туыстары, достары мен таныстары кірісетін жағдай. Жастарды жұмыспен қамту бойынша ең тиімді іс-шаралар ретінде респонденттер бос жұмыс орындары жәрмеңкелері мен кәсіби тағылымдамалар мен практикаларды атады.

ЖҰМЫСҚА ОРНАЛАСТЫРУ

38,7%

жұмыс істейді

24-28 жас аралығында

74,4%

19-23 жас аралығында

34,8%

14-18 жас аралығында

3,3%

40,6%

тек оқиды
(14-18 жас аралығындағы жастар - 87,2%)

6,9%

оқымайды және жұмыс істемейді

Жұмыспен қамту салалары

17,1%

ғылым, мәдениет, денсаулықты қорғау, білім беру, мектепке дейінгі тәрбие (19,9% - 24-28 жас аралығында)

14,9%

қызмет көрсету саласы (21,1% - 14-18 жас аралығында)

15,8%

мемлекеттік қызмет (17,1% - 24-28 жас аралығында)

13%

сауда саласы (15,5% - 14-18 жас аралығында)

55%

қазіргі уақыттағы жұмыс бірінші жұмыс орны емес (24-28 жас аралығындағы жұмыс орындарын жиі ауыстырған (61,9%)

59,2%

бірінші жұмыс орнында негізінен 14-18 жас аралығындағы жастар жұмыс істейді

38,5%

жұмыстан шығарудың негізгі себебі-жалақыға қанағаттанбау, оның төмен деңгейі

71,5%

өздерінің кәсіби және білім деңгейін арттыру қажеттілігі бар (72,8% - 19-23 жас аралығында)

73,8%

жалақы деңгейі - жұмыс таңдау кезіндегі басты басымдық (24-28 жас аралығындағы 77,2%)

47,3%

жұмыс табуда және жұмысқа орналасуда қиындық көреді (56,7% - 24-28 жас аралығында)

26,7%

үш ай ішінде, 21% ең қысқа мерзімде жұмыс табады деп санайды

51%

жұмыс іздеудің тиімді әдісі – желі, туыстары, достары мен таныстары тартылған кезде (бүкіл іріктеме бойынша)

31,9%

негізгі әлеуметтік лифт-жеке іс, бизнес (28,0% - 14-18 жас аралығында)

Бос орындар жәрмеңкелері (28,4%) және кәсіби тағылымдамалар мен тәжірибелер (28,0%) жұмысқа орналасуға тиімді

6. БОС УАҚЫТ

Бос уақытты жұмыстан (оқудан) және басқа міндеттемелерден бос және қызығушылықтар мен қажеттіліктерге байланысты іс-әрекетпен айналысатын уақыт деп анықтауға болады [8]. Бос уақыттының бір бөлігін жастар реттелмеген, әртүрлі формадағы ерікті түрде таңдауымен, демократиялы, эмоционалды әсері бар, физикалық және зияткерлік іс-әрекеттерді, шығармашылық және ойлау, өндірістік және ойын түрлеріне арнайды.

Бос уақытты өткізудің үш негізгі әлеуметтік-мәдени функциясы бар:

1) жұмсалған физикалық күштерді қалпына келтіру және негізінен психикалық шаршауды жеңілдетуге бағытталған релаксацияны қамтитын рекреация;

2) көңіл көтеруге, уақытты лайықты өткізуге, психикалық стрессті жеңілдетуге, қажетті эмоционалды қуат алуға мүмкіндік беретін ойын-сауық;

3) дамыту, адамдар демалып және көңіл көтеріп қана қоймай, мәдени тұрғыдан өздерін жетілдіреді [8].

Бос уақытты өткізу түрлерін таңдауда жеке тұлғаның даму деңгейі, оның бағыты, өмірлік ұстанымның қалыптасу дәрежесі әсіресе айқын көрінеді. Зерттеушілер мұнда кері байланыс көреді: бос уақыт неғұрлым жауапты пайдаланылса, адамның өмірлік ұстанымы соғұрлым мақсатты және жылдам қалыптасады [9].

6.1 Жастардың бос уақытының құрылымы. Демалыс сапасы

Жастардың бос уақыты құрылымында үлкен үлес достармен кездесуге және қарым-қатынасқа тиесілі (36,4%). Мұндай ойын-сауық әсіресе 14-18 жастағы (40,0%) респонденттер үшін өте маңызды, жасы ұлғайған сайын бос уақытты өткізудің бұл түрінің маңыздылығы 19-23 жас тобында 35,5% және 24-28 жас тобында 28,3% дейін төмендейді.

Респонденттердің 26,5% бос уақытында үйде демалып, ұйықтайды. Жасы ұлғайған сайын демалудың осы түрін қолдаушылар саны да артады: 14-18 жас тобындағы 22,6% 24-28 жас тобындағы 31,8% дейін артады.

Әлеуметтік желілер жастардың бос уақыты құрылымында да маңызды орын алады, 25,2% респондент бос уақытын интернетте өткізеді: таңдаудың ең үлкен үлесі 14-18 жас (31,8%), ең төмен көрсеткіштері 24-28 жас тобында (17,5%) тіркелді. 19-23 жастағы балалар арасында 26,3% респондент бос уақытын осылай өткізеді.

Респонденттердің 24,8% таза ауада серуендеуді жөн көреді, көбінесе бұл 14-18 жас аралығындағы жастар (28,5%). Бұл жауап нұсқасын таңдау көрсеткіші құбылмалы, 19-23 жас тобында - 22,0%, 24-28 жас тобында - 24,1% құрайды.

Спортпен шұғылдану (22,0%) және кітап оқу 14-18 жас аралығындағы респонденттерден көп уақытты алады (әрқайсысы 25,3%). Респонденттер неғұрлым үлкен болса, бос уақытын дәл осылай өткізетіндер аз болады. 19-23 жастағы 22,8% және 24-28 жастағы 17,9% респондент бос уақытын спортпен айналысуға жұмсайды. 19-23 жасында - 22,2% және 24-28 жастағы 17,0% респондент бос уақытында кітап оқиды.

№41 кестеде сауалнама нәтижелеріне сәйкес жастардың бос уақытының құрылымы туралы толық деректер берілген.

№41 кесте.

«Сіз әдетте бос уақытта немен айналысасыз?» деген сұраққа жауаптардың жас топтары бойынша бөлінуі, %

Жауаптың нұсқалары	14-18	19-23	24-28	Іріктеме бойынша барлығы
Достармен кездесу, қарым-қатынас	40,0	35,5	28,3	34,6
Жай үйде демалып, ұйықтаймын	22,6	25,0	31,8	26,5
Интернетте уақыт өткізу (әлеуметтік желілер)	31,8	26,3	17,5	25,2
Таза ауада серуендеу	28,5	22,0	24,1	24,8
Спортпен айналысу	25,3	22,8	17,9	22,0
Кітап оқу	25,3	22,2	17,0	21,5
Кафелерге, дүкендерге бару	7,9	9,9	10,9	9,6
Қала сыртына саяхат	4,2	5,8	6,7	5,6
Кинотеатрларға бару	5,0	5,4	4,6	5,0
Қолөнер, өзін-өзі дамыту бойынша түрлі үйірмелерге қатысу	5,8	4,5	4,8	5,0
Театрларға, музейлерге бару, концерттер	3,0	2,1	3,7	3,0
Клубтарға, дискотекаларға бару	1,5	3,3	2,1	2,3
Үй шаруасымен айналысамын	0,3	1,5	1,2	1,0
Волонтерлік	0,2	0,0	0,0	0,1
Бос уақыт жоқ	0,2	1,5	0,7	0,8
Отбасыммен уақыт өткіземін	0,3	0,6	0,3	0,4
Қосымша табыс	0,0	0,1	0,0	0,1
Жауап беруге қиналамын	0,9	1,0	1,8	1,3

«Қала-ауыл» бойынша талдау жауаптардың барлық нұсқалары бойынша ауыл жастарының таңдауы қалалықтарға қарағанда айтарлықтай төмен екенін көрсетеді. Спортпен айналысу сияқты бос уақытты өткізудің түрі ғана ерекшелік бар – 24,6% (қалалық жастар бойынша көрсеткіш 20%). Ауылда үй жұмыстарымен көбірек айналысады және көбінесе әртүрлі үйірмелерге барады (№42 кесте).

№42 кесте.

«Сіз әдетте бос уақытта немен айналысасыз?» деген сұраққа жауаптарды елді мекен типтері бойынша бөлінуі, %

Жауаптың нұсқалары	Қала	Ауыл	Іріктеме бойынша барлығы
Достармен кездесу, қарым-қатынас	37,7	30,4	34,6
Жай үйде демалып, ұйықтаймын	28,4	24,0	26,5
Интернетте уақыт өткізу (әлеуметтік желілер)	26,9	22,9	25,2
Таза ауада серуендеу	27,1	21,9	24,8
Спортпен айналысу	20,0	24,6	22,0
Кітап оқу	23,1	19,4	21,5
Кафелерге, дүкендерге бару	10,1	8,8	9,6
Қала сыртына саяхат	6,9	3,9	5,6
Кинотеатрларға бару	5,6	4,2	5,0
Қолөнер, өзін-өзі дамыту бойынша түрлі үйірмелерге қатысу	4,4	5,8	5,0
Театрларға, музейлерге бару, концерттер	3,9	1,7	3,0
Клубтарға, дискотекаларға бару	2,2	2,4	2,3
Үй шаруасымен айналысамын	0,4	1,9	1,0
Волонтерлік	0,1	0,0	0,1
Бос уақыт жоқ	0,5	0,2	0,4
Отбасыммен уақыт өткіземін	0,1	0,0	0,1
Бос уақыт жоқ	1,1	0,3	0,8
Жауап беруге қиналамын	0,9	1,7	1,3

Бос уақыт - бұл арнайы ұйымдастыруды, институционалдық дизайн мен сыни бағалауды қажет ететін жеке және әлеуметтік белсенділіктің бөлігі. Балалар мен жастардың бос уақытына қатысты қоғамдық және мемлекеттік құрылымдар тарапынан бос уақыт сапасына қойылатын талаптар артып келеді. Жастар өздері тұратын жерлердегі бос уақыт ты өткізу мекемелерінің сапасы мен жұмысына толық қанағаттанады (20,1%) немесе «дәлірегі, қанағаттанады» (31,2%). Осылайша, оң бағалар басым (№43 кесте).

Жас бойынша 14-18 жас аралығындағы респонденттер арасында демалыс мекемелерінің жұмысымен қанағаттанғандар көп. Респонденттер неғұрлым үлкен болса, оң бағалар саны соғұрлым аз болады, сыни деңгей соғұрлым жоғары болады. Сондай-ақ, 12,1% респонденттер өздерінің елді мекендерінде бос уақытты өткізетін мекемелер жоқ деп жауап берді.

№43 кесте.

«Сіздің қалаңызда/ауылыңызда орналасқан демалыс мекемелерінің сапасы мен жұмысына қанағаттанасыз ба?» деген сұраққа жауаптардың жас топтары бойынша бөлінуі, %

Жауаптың нұсқалары	14-18	19-23	24-28	Іріктеме бойынша барлығы
Толық қанағаттанамын	22,9	19,2	18,3	20,1
Дәлірегі, қанағаттанамын	33,2	32,5	28,0	31,2
Дәлірегі, қанағаттанбаймын	13,7	15,0	15,7	14,8
Мүлдем қанағаттанбаймын	4,4	5,4	6,6	5,5
Мен бос уақыт өткізу мекемелеріне бармаймын	10,5	13,3	17,5	13,8
Біздің елді мекенде бос уақыт өткізу мекемелері жоқ	12,6	12,1	11,7	12,1
Жауап беруге қиналамын	2,7	2,5	2,1	2,5

Ауылдық елді мекендерде демалыс мекемелерінің қызметіне қанағаттану қалалық мекемелерге қарағанда төмен. Ауылдардағы демалыс мекемелерінің жұмысына толық қанағаттанатын респонденттер саны 18,5% құрайды, ал «дәлірегі, қанағаттанғанатындар» - 25,0%. Бұл қалаларға қарағанда орташа есеппен 7% төмен.

Ауылдық елді мекендер бойынша осы мекемелердің жұмысына қанағаттанбағандар қалалық елді мекендерге қарағанда орта есеппен 4,5% көп. Бұдан басқа, ауыл жастары 3,2 есе жиі бос уақыт мекемелерінің жоқтығын көрсетті (№44 кесте).

№44 кесте.

«Сіздің қалаңызда/ауылыңызда орналасқан демалыс мекемелерінің сапасы мен жұмысына қанағаттанасыз ба?» деген сұраққа жауаптардың елді мекен типтері бойынша бөлінуі, %

Жауаптың нұсқалары	Қала	Ауыл	Іріктеме бойынша барлығы
Толық қанағаттанамын	21,3	18,5	20,1
Дәлірегі, қанағаттанамын	36,0	25,0	31,2
Дәлірегі, қанағаттанбаймын	12,9	17,3	14,8
Мүлдем қанағаттанбаймын	3,4	8,1	5,5
Мен бос уақыт өткізу мекемелеріне бармаймын	17,6	8,8	13,8
Біздің елді мекенде бос уақыт өткізу мекемелері жоқ	6,2	19,9	12,1
Жауап беруге қиналамын	2,6	2,3	2,5

Жастар бос уақытын жақсарту үшін қандай шаралар ұсынады? Бірінші кезекте, тегін іс-шаралар ұйымдастыру (33,7%), үйірмелер мен секциялар санын арттыру (26,3%). Екіншіден, ойын-сауық және мәдени іс-шаралардың бағасын төмендету (21,9%), салауатты өмір салтын насихаттау (19,1%). Үшіншіден, жастарды жобаларға тарту мақсатында ақпараттық науқандар жүргізу (15,2%). Сонымен қатар, бос уақытты өткізу мүмкіндіктері туралы жастардың хабардар болуын қамтамасыз ету маңызды (13,8%). №9 суретті қараңыз.

№9 сурет.

«Сіз қалай ойлайсыз, жастардың бос уақыт өткізуін жақсарту үшін не істеу керек?» деген сұраққа жауаптардың бөлінуі, %

6.2 Бейресми субмәдениеттерге қатынасы

Жастар өз мәдениетін, тілін, сәнін, музыкасын, адамгершілік ахуалын дамытады. Көбінесе бұл мәдениет ересектер мәдениетінен гөрі бай. Жастар мәдениетін талдау тұрғысынан олар көбінесе субмәдениеттер, бейресми қозғалыстар туралы айтады. Жастар ортасында субмәдениеттердің қалыптасуы, бір жағынан, өмірлік энергия мен қиял байлығымен, екінші жағынан, көпшілігінде экономикалық және әлеуметтік дербестік болмауымен байланысты.

Жастардың бейресми субмәдениеттерге қатынасы немқұрайдылық көзқарастан (43,4%) оң қабылдауға дейін (37,0%) құбылады. Теріс бағалау 24-28 жас аралығындағы респонденттер тобында (26,0%), ең аз – 14-18 жас аралығындағы респонденттер арасында (13,4%) кездеседі. Ауыл жастары арасында қалалық жастарға қарағанда (18,3%) жағымсыз бағалау көбірек (21,2%).

№45 кесте.

«Жалпы, Сіз жастар субмәдениеттеріне қалай қарайсыз?» деген сұраққа жауаптардың жас топтары бойынша бөлінуі, %

Жауаптың нұсқалары	14-18	19-23	24-28	Іріктеме бойынша барлығы
Оң	40,0	38,4	32,7	37,0
Теріс	13,4	19,2	26,0	19,6
Немқұрайлы	46,6	42,4	41,3	43,4

Бейресми субмәдениеттердің жастарға әсерін бағалауда респонденттер теріс салдардан гөрі оң немесе бейтарап салдарды көбірек көреді. Осылайша, респонденттердің 27% субмәдениеттер жастарға айтарлықтай әсер етпейді деп санайды, ал 23,8% - жас адамның жеке басының дамуына ықпал етеді деп санайды, келесі 18,1% - жастардың дүниетанымына оң әсер етеді дейді.

Бейресми субмәдениеттердің теріс әсерін 29,5% респонденттер көреді. Ал респонденттердің 19,1% субмәдениеттер адамның жеке тұлғалық қасиеттерін бұзады деп санайды және 10,4% респонденттер жастар арасындағы девиантты мінез-құлық деңгейін арттырады деп есептейді. 19-23 және 24-28 жас аралығындағы ересек жастағы топтардың өкілдері арасында теріс бағалау көбірек (№46 кесте).

№46 кесте.

«Бейресми субмәдениеттер жастарға қалай әсер етеді деп ойлайсыз?» деген сұраққа жауаптардың жас топтары бойынша бөлінуі, %

Жауаптың нұсқалары	14-18	19-23	24-28	Іріктеме бойынша барлығы
Айтарлықтай әсері жоқ	28,5	28,6	24,0	27,0
Жас адамның жеке басының дамуына әсер етеді	25,6	24,7	21,1	23,8
Адамның жеке қасиеттерін бұзады	14,7	20,9	21,6	19,1
Дүниетанымға оң әсер етеді	18,9	17,4	18,0	18,1
Жастар арасында девиантты мінез-құлық деңгейін арттырады	7,6	8,7	14,7	10,4
Жауап беруге қиналамын	19,7	14,9	15,3	16,6

Бөлім бойынша қорытынды:

Бос уақытты өткізу түрлерін таңдауда жеке тұлғаның даму деңгейі, оның бағыты, өмірлік ұстанымның қалыптасу дәрежесі әсіресе айқын көрінеді.

Жастардың бос уақытының құрылымында достармен қарым-қатынас басым, бұл әсіресе 14-18 жас аралығындағы респонденттер үшін өте маңызды. 14-18 жас аралығында бос уақытын әлеуметтік желілерде өткізетіндердің ең көп саны бар, сол топта спортпен айналысатындар, оқытындар, серуендейтіндер көп. Респонденттер неғұрлым үлкен болса, үйде демалудың жақтаушылары соғұрлым көп болады.

Жастар көбінесе өздері тұратын орындардағы демалыс мекемелерінің сапасы мен жұмысына қанағаттанады. Жас бойынша 14-18 жас аралығындағы респонденттер арасында ең көп оң бағалау кездеседі. Респонденттер неғұрлым үлкен болса, сыни деңгей соғұрлым жоғары болады. Елді мекеннің түріне байланысты бағалауларда айырмашылықтар байқалды: қалаларда ауылдарға қарағанда бос уақытқа қанағаттанатын адамдар көп.

Бейресми жастар субмәдениеттеріне көзқарас біркелкі. Бейресми субмәдениеттердің жастарға әсерін бағалауда респонденттер теріс салдардан гөрі оң немесе бейтарап салдарды көбірек көреді. Теріс бағалауды көбінесе 19-23 және 24-28 жас аралығындағы ересек жастағы респонденттер айтады.

БОС УАҚЫТ

достарымен қарым-қатынаста бос уақытын өткізеді (40,0% - 14-18 жас аралығында)

34,6%

таза ауада серуендеу (28,5% - 14-18 жас)

24,8%

үйде демалады, ұйықтайды (31,8% - 24-28 жас)

26,5%

спортпен шұғылдану (25,3% - 14-18 жас аралығында)

22%

интернетте (әлеуметтік желілерде) (31,8% - 14-18 жас аралығында)

25,2%

кітап оқу (25,3% - 14-18 жас)

21,5%

Өзі тұратын орындардағы демалыс мекемелерінің сапасына және жұмысына қанағаттану

20,1%

31,2%

толығымен қанағаттандырылды дәлірегі, қанағаттандырылды

43,4%

жастар субмәдениеттеріне немқұрайлы қарайды (46,6% - 14-18 жас)

27%

бейресми субмәдениеттер жастарға айтарлықтай әсер етпейді деп санайды

Бос уақытты жақсарту шаралары:

33,7% тегін іс-шаралар ұйымдастыру

26,3% үйірмелер мен секциялар санын көбейту

21,9% ойын-сауық және мәдени іс-шаралардың бағасын төмендету

19,1% салауатты өмір салтын насихаттау

7. ЖАСТАРДЫҢ ҚОҒАМДЫҚ-САЯСИ БАҒЫТЫ

Жастарды қоғамдық-саяси қызметке тарту қоғамдық дамудың, әл-ауқат пен өркендеудің маңызды шарты болып табылады. Жастардың саясатқа қатысуын қамтамасыз ететін құралдар волонтерліктен бастап жастар ұйымдары мен партияларға дейін жетеді. Бұл ретте волонтерлік - қоғамдық пайдалы істерді көрсетудің ең оңай жолы. Елімізде 2020 жыл волонтерлер жылы деп жарияланды, ал 2020 жылғы 5 желтоқсанда ҚР Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев Twitter-де «Волонтерлік - бұл нағыз патриотизм!» деп жазды.

Волонтерлік - бұл қоғамға әсер етуге, оны ақысыз негізде жақсартуға тырысатын әлеуметтік қызмет. Волонтерліктің маңызды ерекшелігі - оның еріктілігі, ақысыз көмек пен жеке белсенділіктің дамуы. Жастардың неғұрлым әлеуметтік-белсенді демографиялық топ ретінде волонтерлік идеяларын іске асыруда үлкен әлеуеті бар. Қазіргі уақытта Қазақстанда Qazvolunteer.kz бірыңғай ақпараттық платформа жұмыс істейді, birgemiz волонтерлердің республикалық фронт-офисі ашылды, волонтер-студенттерді қолдау үшін ҚР БҒМ әлеуметтік студенттік несие жобасы іске қосылды, 200-ден астам волонтерлік ұйым жұмыс істейді [10].

Жастар волонтерлікке қалай қосылады? Сауалнамада тек 19,8% респонденттер волонтерлік қызметпен айналысады, олардың көпшілігі жылына бірнеше рет волонтерлік бастамаларға қатысқан (11,0%). Жалпы алғанда, жас топтары бойынша белсенділік салыстырмалы түрде біркелкі, тек 14-18 жас аралығындағы жастардың жоғары белсенділігін атап өтуге болады: мұнда аптасына бірнеше рет волонтерлік қызметпен айналысатындардың пайызы жоғары (5,6%). 24-28 жастағы респонденттер волонтерлік белсенділікке ең аз тартылған (№47 кесте).

№47 кесте.

«Сіз волонтерлікпен айналысасыз ба, егер айналысатын болсаңыз, қаншалықты жиі?» деген сұраққа жауаптардың жас топтары бойынша бөлінуі, %

Жауаптың нұсқалары	14-18	19-23	24-28	Іріктеме бойынша барлығы
Мен жылына бірнеше рет волонтерлікпен айналысамын	11,8	11,1	10,2	11,0
Мен айына бірнеше рет волонтерлікпен айналысамын	4,7	5,4	4,6	4,9
Мен аптасына бірнеше рет волонтерлікпен айналысамын	5,6	3,5	2,5	3,9
Мен волонтерлікпен айналыспаймын	75,9	78,4	81,1	78,5
Жауап беруге қиналамын	2,0	1,7	1,5	1,7

Сауалнамаға қатысушылардың пікірінше, мемлекеттік жастар саясатының басымдықтары келесі бағыттарда болуы керек:

1. Ауыл жастарын қолдау
2. Жастарды жұмысқа орналастыру
3. Жас отбасыларды қолдау
4. Жастар форумдары мен конференцияларын ұйымдастыру
5. Жастар кәсіпкерлігін қолдау

Іс-шараның екінші бестігіне жастар саясатының мынадай бағыттары кірді:

1. Жастар бірлестіктері мен ұйымдарын дамыту.

2. Жоғары білімнің қолжетімділігі мен сапасы

3. Өңірді, елді нығайту және дамыту үшін барлық жастар ұйымдары мен бірлестіктерін біріктіретін жастар қозғалысын құру

4. Жастарға патриоттық тәрбие беру

5. Аз қамтылған отбасылардан шыққан жастарға әлеуметтік көмек

Сондай-ақ, биліктегі жастардың өкілдігін ұлғайту; жас мамандардың тұрғын үй сатып алуына қолжетімділік; Интернеттің қолжетімділігі мен сапасын дамыту; жастар ортасында қылмыс пен экстремизмге қарсы күрес және жастар арасында волонтерлік пен қайырымдылықты дамыту сияқты іс-шараларды сайлаудың айтарлықтай жоғары пайызын атап өтеміз (№48 кесте).

№48 кесте.

«Сіз қалай ойлайсыз, мемлекеттік деңгейде жастар саясатының қай саласына ерекше назар аудару керек?» деген сұраққа жауаптардың жас топтары бойынша бөлінуі, %

Жауаптың нұсқалары	14-18	19-23	24-28	Іріктеме бойынша барлығы
Ауыл жастарын қолдау	21,4	20,8	20,2	20,8
Жастарды жұмысқа орналастыру	17,5	19,4	22,2	19,7
Жас отбасыларды қолдау	11,9	17,0	24,7	17,9
Жастар форумдары мен конференцияларын ұйымдастыру	16,6	18,3	16,2	17,0
Жастар кәсіпкерлігін қолдау	14,4	17,6	18,3	16,8
Жастар бірлестіктері мен ұйымдарын дамыту	14,1	14,7	13,9	14,3
Жоғары білімнің қолжетімділігі мен сапасы	15,3	13,1	12,3	13,6
Өңірді, елді нығайту және дамыту үшін барлық жастар ұйымдары мен бірлестіктерін біріктіретін жастар қозғалысын құру	12,6	13,2	12,0	12,6
Жастарға патриоттық тәрбие беру	10,2	11,0	15,1	12,1
Аз қамтылған отбасылардан шыққан жастарға әлеуметтік көмек	12,2	12,9	10,9	12
Биліктегі жастардың өкілдігін ұлғайту	10,8	12,8	11,5	11,7
Жас мамандардың тұрғын үй сатып алуға қол жетімділігі	5,8	12,2	14,5	10,9
Интернеттің қолжетімділігі мен сапасын дамыту	14,1	10,1	8,2	10,8
Жастар арасында қылмыс пен экстремизмге қарсы күрес	10,8	11,1	10,0	10,7
Жастар арасында волонтерлік пен қайырымдылықты дамыту	11,1	8,3	5,7	8,3
Медициналық қызметтердің қолжетімділігі мен сапасы	6,2	8,1	9,7	8,0
«Жастар саясаты туралы» жаңа заңды әзірлеу және қабылдау	8,8	7,8	6,3	7,6
Жастар арасында мәдениет пен шығармашылықты танымал ету	7,8	8,0	6,6	7,4
Жас ғалымдарды қолдау	7,9	7,5	6,9	7,4
Жастар арасында ұлтаралық және конфессияаралық келісімді нығайту	5,6	7,4	6,1	6,4
Жастар арасында спортты және СӨС насихаттау	8,5	4,7	5,1	6,1
Бейресми жастар қозғалыстарын (субмәдениеттер) қолдау	4,1	4,2	4,2	4,2
Жауап беруге қиналамын	3,0	0,6	1,2	1,6

Сауалнамада жастардың жастарды қолдау жөніндегі мемлекеттік бағдарламалар мен жобалар туралы хабардар болу деңгейін, сондай-ақ оларға жастардың қатысуын бағаланды. Тізімге 14 бағдарлама мен жоба кірді. «Дипломмен - ауылға» бағдарламасын жақсы біледі, бірақ көбі қатыспаған (30,6%), оған респонденттердің тек 1,9% қатысқан.

Екінші орында – «Жасыл Ел» жобасы: респонденттердің 27,4% жақсы біледі, қатысушылар үлесі -

6,7%; және «Болашақ» халықаралық стипендиясы: респонденттердің 27,2% жақсы біледі, 1,5% ғана қатысқан.

Үшінші орында – «Жастар практикасы» бағдарламасы, ол туралы респонденттердің 23,1% жақсы біледі, 5,3% қатысқан.

Сондай-ақ, жастар «Бизнестің жол картасы 2020» бизнесті қолдау мен дамытудың бірыңғай бағдарламасы, «Нұрлы жер» және «Серпін-2050» тұрғын үй құрылысы бағдарламасы (шамамен 20% жақсы хабардар, бірақ қатысқан жоқ) сияқты бағдарламалар туралы жақсы хабардар. Өкінішке орай, аталған үш бағдарламаға қатысу деңгейі өте төмен – шамамен 2% (№49 кесте).

№49 кесте.

«Жастарды қолдау бойынша қандай мемлекеттік бағдарламалар мен жобалар туралы естідіңіз, білесіз немесе қатысушысы болдыңыз?» деген сұраққа жауаптардың бөлінуі, %

Мемлекеттік бағдарламалар, жастар жобалары	Естуім бар	Жақсы білемін, бірақ қатысқан жоқпын	Білемін, қатыстым	Ештеңе білмеймін, естіген жоқпын
«Жасыл Ел»	36,3	27,4	6,7	29,6
«Жастар практикасы»	35,2	23,1	5,3	36,4
«Бизнестің жол картасы 2020» бизнесті қолдау мен дамытудың бірыңғай бағдарламасы	31,2	20,6	2,3	45,9
«Нұрлы жер» тұрғын үй құрылысы бағдарламасы	37,1	20,9	2,2	39,8
Баршаға арналған тегін техникалық және кәсіптік білім	25,8	15,5	2,1	56,6
«Дипломмен ауылға!»	36,3	30,6	1,9	31,2
«Серпін-2050»	28,7	19,9	1,9	49,5
Нәтижелі жұмыспен қамтуды және жаппай кәсіпкерлікті дамытудың 2017-2021 жылдарға арналған бағдарлама	26,3	15,1	1,8	56,8
«Болашақ» халықаралық стипендиясы	38,3	27,2	1,5	33
Президенттік жастар кадр резерві	22,9	11,3	1,3	64,5
Жастар корпусын дамыту жобасы	23	10,4	1,2	65,4
«Дарын» мемлекеттік жастар сыйлығы	33,9	21	1,1	44

Сауалнама нәтижесі бойынша респонденттердің 12,9% мемлекеттік жастар саясаты туралы ештеңе білмейді, олардың көпшілігін 14-18 жас аралығылар (16,7%).

Респонденттердің 28,2% «Өтінемін, айтыңызшы, Сіз Қазақстанда мемлекеттік жастар саясатының жүзеге асырылуына қанағаттанасыз ба?» деген сұраққа теріс жауап берді: 20,1% - жастар саясатын жүзеге асыруға «дәлірегі, қанағаттанбайды», 8,1% - «қанағаттанбайды». Бұл топта көпшілігі 24-28 жас аралығындағы респонденттер (№44 кесте).

Респонденттердің 54,6% бұл сұраққа оң жауап берді, олардың 38,8% бөлігі дәлірегі, қанағаттанады, ал 15,8% бөлігі жастар саясатын жүзеге асыруға толық қанағаттанды. Бұл топта 19-23 жас аралығындағы респонденттер басым (№50 кесте).

№50 кесте.

«Өтінемін, айтыңызшы, Сіз Қазақстанда мемлекеттік жастар саясатының жүзеге асырылуына қанағаттанасыз ба?» деген сұраққа жауаптардың жас топтары бойынша бөлінуі, %

Жауаптың нұсқалары	14-18	19-23	24-28	Іріктеме бойынша барлығы
Толық қанағаттанамын	17,6	16,8	13,0	15,8
Дәлірегі, қанағаттанамын	37,0	41,2	38,1	38,8
Дәлірегі, қанағаттанбаймын	16,8	19,9	23,3	20,1
Қанағаттанбаймын	5,5	8,1	10,8	8,1
Мемлекеттік жастар саясаты туралы ештеңе білмеймін	16,7	10,3	11,7	12,9
Жауап беруге қиналамын	6,4	3,6	3,1	4,3

Бөлім бойынша қорытынды:

Сауалнамада анықталған жастардың қоғамдық-саяси бағытының деңгейі төмен. Респонденттердің негізгі бөлігі волонтерлік бастамаларға, жастарды қолдау жөніндегі мемлекеттік бағдарламалар мен жобаларға қатыспайды және олар туралы аса хабардар емес.

Сауалнамада жастар саясатының бес басымдығы ретінде ауыл жастарын қолдау; жастарды жұмысқа орналастыру; жас отбасыларды қолдау; жастар форумдары мен конференцияларын ұйымдастыру және жастар кәсіпкерлігін қолдау анықталды.

Бұдан басқа, жастар бірлестіктері мен ұйымдарын дамыту; жоғары білімнің қолжетімділігі мен сапасы; өңірді, елді нығайту және дамыту үшін барлық жастар ұйымдары мен бірлестіктерін біріктіретін жастар қозғалысын құру; жастарды патриоттық тәрбиелеу және аз қамтылған отбасылардан шыққан жастарға әлеуметтік көмек көрсету маңызды бағыттар болуға тиіс.

Жалпы, жастар Қазақстанда мемлекеттік жастар саясатының жүзеге асырылуына көңілдері толады. Бірақ жас ұлғайған сайын бұл көрсеткіш төмендейді, наразы адамдар арасында 24-28 жас аралығындағы адамдар көбірек.

ЖАСТАРДЫҢ ҚОҒАМДЫҚ-САЯСИ БАҒЫТЫ

78,5%

волонтерлік
жұмыспен
айналыспайды

14-18 жас аралығында

75,9%

19-23 жас аралығында

78,4%

24-28 жас аралығында

81,1%

19.8%

волонтерлік жұмыспен
айналысады, көпшілігі
жылына бірнеше рет
волонтерлік бастамаларға
қосылады

Сауалнамаға қатысушылардың пікірінше, мемлекеттік жастар саясатының басымдықтары келесі бағыттар болуы керек:

Ауыл жастарын
қолдау

20,8%

Жастар форумдары
мен конференцияларын
ұйымдастыру

17%

Жастарды жұмысқа
орналастыру

19,7%

Жастар кәсіпкерлігін
қолдау

16,8%

Жас отбасыларды
қолдау

17,9%

12,9%

мемлекеттік жастар
саясаты туралы ештеңе
білмейді (көпшілігі
14-18 жас аралығындағы
респонденттер (16,7%))

54,6%

жастар саясатын
жүзеге асыруға
қанағаттанды
(көпшілігі – 19-23 жас
аралығындағы
респонденттер)

ҚОРЫТЫНДЫ

«Жастардың негізгі страталарының мәселелері мен қажеттіктері» атты әлеуметтанулық зерттеу Қазақстан жастарының өмірдің түрлі аспектілеріндегі, мысалы, құндылық бағдарлары, денсаулық, білім және бос уақыт, әлеуметтік-экономикалық жағдайы, қоғамдық-саяси бағыты бойынша негізгі топтарының проблемалары мен қажеттіліктерін зерттеуге және анықтауға бағытталған.

Зерттеу барысында келесі тұжырымдар тұжырымдалды:

1. Әлеуметтік зерттеудің нәтижелері жастардың **құндылық санасы** өзін-өзі жүзеге асыру мүмкіндіктеріне сенімділіктің болуымен, өмірге және оның жеке аспектілеріне қанағаттануымен, жеке қауіпсіздік пен қауіпсіздік сезімінің болуымен, салауатты отбасылық қатынастарды құруға бағдарлануымен сипатталады.

Осылайша, жастар көп жағдайда қиындықтарды жеңудің қажеттілігін түсіне отырып, өзін-өзі жүзеге асырудың перспективаларын сенімді және нақты бағалайды. Жас маңызды фактор болып табылады: жастардың жас тобы (14-18 жас) өз бағаларында ең оптимистік болып табылады, жастың өсуімен теріс бағалардың көрсеткіші артады.

Айта кету керек, респонденттердің төрттен бір бөлігінің пікірінше, жастардың тек бір бөлігі ғана өздерін жүзеге асыра алады. Жоғарыда айтылғандай, бұл көзқарасты жастардың үлкен жас тобы (24-28 жас) жиі ұстанады. Сауалнама сонымен қатар қала жастарының көзқарасы ауылдық жастарға қарағанда оптимистік емес екенін көрсетті.

Жалпы өмірге және оның жекелеген аспектілеріне қанағаттану деңгейі жастар арасында бес балдық шкала бойынша 4 балдық белгіден асады. Жұмысқа қанағаттану ғана ерекшеленеді (3,11 балл). Бағалауға өмірдің бес саласы ұсынылды: отбасы, достық, білім, жұмыс және мектепте/ ЖОО-дағы/әріптестерімен қарым-қатынас. Қанағаттанудың интегралды индексі сауалнамада 4,18 балды құрады.

Жастардың маңызды ерекшелігі - респонденттердің көпшілігіне тән жеке қауіпсіздік сезімінің болуы. Бұл ретте «жеке қауіпсіздігіме сенімдімін» және «мен жеке қауіпсіздігіме дәлірегі, сенімдімін» бағалары есепке алынды. Жас ерекшелігі тұрғысынан субъективті қауіпсіздіктің жоғары деңгейі 14-18 жас аралығындағы жастар тобына тән, ал 24-28 жас аралығындағы ересек топ өкілдері бұл тұрғыда аз. Ауыл жастары арасында осы параметр бойынша сенімділік көрсеткіштері қалалықтарға қарағанда жоғары.

Жастар қылмыстан, шенеуніктердің озбырлығынан, құқық қорғау органдарынан, соттың әділетсіздігінен, террористік актілердің қауіп-қатерінен субъективті қорғаудың жеткілікті тұрақты сезімімен сипатталады. Аз дәрежеде жастар өздерінің жұмысын жоғалтудан және жеке деректердің жария болуынан қорғауды сезінеді. Тұрмыстық зорлық-зомбылық қаупіне қатысты екіұшты жағдай қалыптасуда. 14-18 жас тобындағы қауіпсіздік сезімінің ең жоғары деңгейін көрсетсе, ең төменгісі – 24-28 жас тобында болды. Бұл параметр бойынша қала жастары ауыл жастарымен салыстырғанда аз.

Жастар жалпы отбасын құруға бағытталған, бірақ неке жасы 24 жасқа шегерілді. Әлеуметтік сауалнамада отбасылық респонденттердің негізгі бөлігі 24-28 жас аралығындағы үлкен топта шоғырланған, онда ол 56,2%-ға жетеді. Жар таңдау кезінде жастар серіктің жеке қасиеттеріне және ортақ мүдделердің болуына назар аударады. Бес балдық шкала бойынша осы екі қасиеттің маңыздылығын бағалау 4 балдан асады. Жасы ұлғайған сайын серіктің осы параметрлерінің маңыздылығы артады.

2. Сауалнама арқылы **денсаулық жағдайын** зерттеу жастардың денсаулығы соңғы жыл бойы тұрақты болып қалғанын анықтауға мүмкіндік берді. Жалпы, сауалнамаға қатысушылардың субъективті бағалауы бойынша сау көрініс қалыптасады, респонденттердің негізгі бөлігінің денсаулығы тұрақты немесе жақсарған. Жасы ұлғайған сайын денсаулықты оптимистік бағалау саны азаятынын айта кетеміз. Қала жастары ауыл жастарымен салыстырғанда денсаулығының нашарлауы туралы сөз етсе, керісінше,

ауыл тұрғындары арасында денсаулықтың жақсарғаны туралы көбірек айтты.

Ауырған жағдайда жастар көбінесе медициналық көмекке жүгінеді, көбінесе тегін медициналық көмектің кепілдік берілген көлемі (ТМККК) аясында мемлекеттік клиникаларға барады. Жас ерекшеліктеріне қарай дұрыс шешімдер 14-18 жас аралығындағы жастарға көбірек тән, олар дiмкәстік жағдайында дәрігерлердің қызметіне жүгінеді. Жасы ұлғайған сайын өзін-өзі емдеу үрдісі артады, сондай-ақ жеке клиникаларға жүгінулер саны артады.

Денсаулықты сақтаудың маңызды факторы - өмір салты. Зиянды әдеттер ішінде жастардың әлеуметтік желіге көп уақыт арнауы, кеш жату немесе аз ұйықтау, зиянды тағамдар жеу бар. Жастар аз қозғалатын өмір салтына шағымданады, бейне ойындарға құмар және темекі шегеді. Тек 8,2% респондентте жаман әдеттер жоқ, олардың көпшілігі 19-23 жас аралығындағы респонденттер.

3. Әлеуметтанулық сауалнама нәтижесінде жастардың **әлеуметтік-экономикалық жағдайы** анықталды. Респонденттердің көпшілігінің материалдық әл-ауқатының деңгейі «ақша тамақ пен киімге жеткілікті, бірақ ұзақ мерзімді тауарларды сатып алу қиын» немесе «ақшамыз автомобиль немесе пәтер сияқты өте қымбат заттардан басқа барлығына жеткілікті» деп анықталады. Қала жастарының материалдық әл-ауқаты ауыл жастарына қарағанда жоғары.

Көбінесе жастар пәтерде немесе ата-анасының үйінде тұрады, көп жағдайда бұл 14 жастан 18 жасқа дейінгі жастар. Үлкен жас тобы - 24-28 жас аралығындағы жастар-тұрғын үй сатып алу немесе жалға алу арқылы өз бетінше өмір сүруге тырысады.

Қазақстан жастары үшін ең өзекті қажеттілік жұмысқа орналасу мүмкіндігі болып табылады. Жастарға сапалы білім, қолжетімді баспана, мемлекет тарапынан әлеуметтік қолдау, айқын мансаптық өсу жетіспейді. Ең жас адамдар өзін-өзі көрсету және өзімен үйлесімділік үшін мүмкіндіктердің жоқтығы туралы айтады, оларда ойын-сауық және бос уақыт, құқықтар мен бостандықтарды қорғау жетіспейді.

19-23 жас аралығындағы топта өз пікірін мемлекетке жеткізу, қоғамдық-саяси іс-шараларға қатысу мүмкіндігі жеткіліксіз деп саналады, сондай-ақ мүдделері бойынша жақын адамдармен қарым-қатынас жасау қажеттілігін сезінеді.

Ең үлкендер (24-28 жас) жастардың құқықтары мен бостандықтарын қорғаудың, сапалы медициналық қызмет көрсетудің, мемлекеттік деңгейде шешім қабылдауға қатысудың маңыздылығы туралы саналы түрде айтады.

4. Зерттеу белгілі бір жас тобындағы **жастарды толғандыратын мәселелерді** анықтады. 14-18 жастағы респонденттер үшін ең өзекті мәселе - білім алу, өзін-өзі көрсету және өзін-өзі дамыту, достарымен, таныстарымен, әріптестерімен қарым-қатынас, сондай-ақ мектептегі қиындықтар.

Басқа екі жас тобында жұмыс табу және жұмысқа орналасу, тұрғын үй сатып алу, демалу және жеке өмір проблемалары бар. 24-28 жастағы респонденттер үшін проблемалардың қарқындылығы жоғары. Сол жас тобында денсаулыққа қатысты проблемалар екі-екі жарым есе жиі кездеседі.

5. Бұл зерттеуде **жастарды жұмыспен қамтудың** кейбір аспектілері талданды. 38,7% респондент жұмыс істейді, олар негізінен 24-28 жас аралығындағы жастар. Тек оқитын жастар тобында 14-18 жас аралығындағы жастар басым. Оқу мен жұмысты қатар алып жүретіндер ішінде көпшілігі 19-23 жас аралығындағы жастар.

Жастар еңбек нарығында ғылым, мәдениет, денсаулық қорғау, білім беру, мектепке дейінгі тәрбие, мемлекеттік қызмет, қызмет көрсету, сауда саласымен байланысты тауашаларды иеленуге ұмтылады. Жұмыспен қамту салалары бойынша бөлудің жас ерекшелігі бар. Қызмет көрсету және сауда саласында негізінен 14-18 және 19-23 жас аралығындағы жастар еңбек етеді. 14-18 жастағы респонденттердің тұрақты жұмысы жоқ, олар көбінесе әртүрлі орындарда табыс табады. Құрылыс саласында көбінесе

19-23 жастағы респонденттер жұмыс істейді. 24-28 жас аралығындағы жастар ғылым, мәдениет, денсаулық сақтау, білім беру, мектепке дейінгі тәрбие және мемлекеттік қызмет саласында басқаларға қарағанда жиі жұмыс істейді.

Жастар үшін жұмысты таңдаудағы ең маңызды басымдық - жалақы деңгейі, әсіресе 24-28 жас аралығындағы респонденттер жұмыс үшін сыйақы мөлшеріне үлкен мән береді. Кәсіби өсу перспективасы, мансаптық мүмкіндіктер, ыңғайлы жұмыс кестесі сияқты жұмыс сипаттамаларының маңыздылығы әлдеқайда төмен. Ең жас респонденттер (14-18 жас), үлкендермен салыстырғанда, жаңа тәжірибе, шығармашылық өсу, қоғамдық тану мүмкіндігі сияқты жұмыс сапасына мән береді.

Зерттеу көрсеткендей, жастар жұмысты жиі өзгертуге мәжбүр. Жұмыстан шығарудың негізгі себебі - жалақыға қанағаттанбау, оның төмен деңгейі. Шешім жеке қабылданбаған кезде сыртқы факторлар сирек әсер етеді. Кейбір жағдайларда 14-18 жас аралығындағы жастар жұмысқа ең талапшыл болып келеді. Осы жас санатында жұмыстан босатылған кезде нашар басшылар, нашар команда, ыңғайсыз жұмыс режимі және жұмыс түрі сияқты факторлар жиі әсер етеді.

Негізгі әлеуметтік лифт ретінде жастар жеке ісін, бизнесін қарастырады. Дәл осындай функцияны ұлттық компаниялардағы, мемлекеттік қызметтегі, қауіпсіздік органдарындағы немесе құқық қорғау органдарындағы жұмыс орындай алады. Ең жас (14-18 жас) жастар мен қоғамдық-саяси ұйымдарға және армиядағы қызметке, ал 19-23 жас аралығындағы жастарға мемлекеттік және мемлекеттік емес коммерциялық және коммерциялық емес кәсіпорындар мен ұйымдарда жалдамалы жұмысқа көңіл бөледі.

Бүгінгі таңда жастар жұмыс іздеуде және жұмысқа орналасуда қиындықтарға тап болады, әсіресе егер бұл мамандық бойынша жұмыс болса. Жасы ұлғайған сайын пікірдің қарқындылығы арта түсетінін ескеріңіз: 24-28 жас тобында көрсеткіштер еі жоғары мәнді көрсетті.

Туыстар, достар және таныстар қатысқан кезде жұмыс іздеудің ең тиімді әдісі желілік болып саналады. Жас ұлғайған сайын БАҚ-тағы жарнама және жұмыс берушіге тікелей жүгіну сияқты жұмыс іздеу әдісінің тиімділігі артады. Жұмыспен қамту орталықтарының көмегімен жұмыс іздеудің тиімділігін 27,0% респондент атап өтті, олардың көпшілігі 19-23 жас аралығындағы жастар. Жұмыс іздеуде ең танымал емес ресурс интернет болды.

Жастарды жұмысқа орналастыру бойынша ең тиімді іс-шаралар ретінде бос орындар жәрмеңкелері мен кәсіби тағылымдамалар мен практикалар аталды.

6. Әлеуметтік сауалнама жастардың алған немесе алып жүрген білімінің сапасына қаншалықты қанағаттанатынын бес балдық шкала бойынша анықтауға мүмкіндік берді. Жалпы алғанда, білімге қанағаттану орташа және жоғары білім бойынша 4 балдан сәл асып, орта деңгейде болды (тиісінше 4,05 және 4,09 балл). Техникалық/кәсіптік білім беру және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру сапасын бағалау тиісінше 3,96 және 3,97 балды құрайды. Бұл ретте 14-18 жастағы респонденттер тарапынан жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім берудің күтілетін сапасының деңгейі неғұрлым жоғары жастағы топтар өкілдерінің неғұрлым нақты бағаларынан біршама жоғары.

Сауалнама кезінде респонденттердің жартысы жүйенің әртүрлі деңгейлерінде білім алу процесіне қосылды. Оқушылардың көпшілігі жасы 14-18 жас аралығындағы топта шоғырланған, олардың көпшілігі орта/орта кәсіптік білімді жалғастыруда. 19-23 жастағы респонденттер тобында 50,5% бөлігі оқиды, негізінен олар жоғары білім (бакалавриат) алады. 24-28 жас тобында тек 8,7% респондент оқиды, олар да жоғары білім (бакалавриат) алып жүр.

Пандемия жағдайында орта және жоғары білім беру мекемелері қашықтықтан жұмыс істейтіндіктен, студенттердің қашықтықтан оқытуға қанағаттанушылығын бағалау маңызды. Жалпы, мектептер мен колледждер бойынша қашықтықтан оқытуға қанағаттану деңгейі аса жоғары емес: орта білім беру жүйесімен қамтылған 50% астам респондент қанағаттанушылық білдірді. Жоғары білім беру жүйесінде қашықтықтан оқытуға қанағаттанғандар үлесі 10-ға жоғары, шамамен 60%.

7. Білім беру жүйесінде оқушылар мен колледж оқушылары үшін проблемалық мәселелер шеңбері қашықтықтан оқытуға көшу, оқуға қызығушылықтың болмауы, оқытудың төмен деңгейі, мұғалімдердің кәсіпқойлығының төмендеуі салдарынан болатын қиындықтарға қатысты. Мұнда олар оқу бағдарламаларының жетілмегендігіне шағымданады және оқулықтар сапасының нашарлауын атап өтеді, сондай-ақ оқушыларға қойылатын талаптардың артуына наразы. Мектептер мен колледждерде оқытындар мектептің немесе колледждің қоршаған ортасының қауіпсіздігі мен буллинг мәселесіне аз алаңдайды.

Жоғары білім беру жүйесінде студенттер білім берудің қымбаттығына алаңдайды, бұл оның қолжетімді болуын төмендетіп тұр. Сонымен қатар, жоғары білім беру жүйесінде білім алушылар төмен стипендияларға, тұрғын үй проблемалары мен жатақханалардың жетіспеушілігіне, жұмысқа орналасудағы қиындықтарға, білім беру сапасының төмендігіне шағымданды. ЖОО студенттері арасында көпшілігі алған мамандығы бойынша жұмыс істеуді жоспарлап отыр.

8. Жастардың **бос уақыты** құрылымында достармен кездесулер мен қарым-қатынас жасау үлкен үлеске ие. Бұл әсіресе 14-18 жастағы респонденттерге қатысты. Жасы ұлғайған сайын бос уақытты өткізудің бұл әдісінің маңыздылығы төмендейді, ал бос уақытында үйде демалуды немесе ұйықтауды қалайтындардың саны артады.

Жастардың бос уақытының құрылымында әлеуметтік желілер маңызды орын алады: таңдаудың ең үлкен үлесі 14-18 жас аралығында, таңдаудың ең төменгі деңгейі 24-28 жас тобында. Таза ауада серуендеу, спортпен шұғылдану және кітап оқу 14-18 жас аралығындағы жастарға көбірек ұнайды. Жасы неғұрлым үлкен болса, бос уақытын дәл осылай өткізетіндер аз болады.

Шамамен барлық демалыс түрлері бойынша ауыл жастары таңдалған түрлерінің саны қалалыққа қарағанда айтарлықтай төмен. Спортпен шұғылдану сияқты демалыс түрі ерекшеленді, сонымен қатар ауылда олар үй жұмыстарымен көбірек айналысады және әртүрлі үйірмелерге жиі қатысады.

Жалпы, жастар көбінесе өздері тұратын орындардағы демалыс мекемелерінің сапасы мен жұмысына қанағаттанады. Жасы бойынша 14-18 жас аралығындағы кіші топ өкілдері арасында бос уақытты өткізу мекемелерінің жұмысымен қанағаттанатындар үлесі басым. Респонденттер неғұрлым үлкен болса, сыни деңгей соғұрлым жоғары болады. Ауылдық елді мекендердегі демалыс мекемелерінің қызметіне қанағаттану қалалық мекемелерге қарағанда төмен. Ауыл жастары бос уақыт мекемелерінің жоқтығын 3,2 есе жиі көрсетті.

Жастардың бейресми субмәдениеттерге қатынасы бейтарап, асқан эмоциясыз. Бейресми субмәдениеттердің жастарға әсерін бағалауда респонденттер теріс салдардан гөрі оң немесе бейтарап салдарды көбірек көреді.

9. Жастардың **қоғамдық-саяси қызметі** волонтерлік қызметте айқын көрінуі мүмкін. Сауалнамада тек 19,8% респондент волонтерлік қызметпен айналысады, олардың көпшілігі жылына бірнеше рет волонтерлік бастамаларға қосылады. 14-18 жас аралығындағы жастардың жоғары белсенділігін атап өтуге болады. 24-28 жастағы респонденттер волонтерлік белсенділікке ең аз тартылған.

10. Сауалнамаға қатысушылардың пікірі бойынша **мемлекеттік жастар саясатының басымдықтары** мынадай бағыттар болуға тиіс: 1) ауыл жастарын қолдау; 2) жастарды жұмысқа орналастыру; 3) жас отбасыларды қолдау; 4) жастар форумдары мен конференцияларын ұйымдастыру; 5) жастар кәсіпкерлігін қолдау.

Сауалнама нәтижелеріне сәйкес жастардың жастарды қолдау жөніндегі мемлекеттік бағдарламалар мен жобалар туралы, сондай-ақ оларға жастардың қатысуы туралы хабардар болу деңгейі жоғары емес. «Дипломмен - ауылға» бағдарламасын жақсы біледі, бірақ қатыспаған (30,6%), оған тек 1,9% респондент қатысты. Екінші орында - «Жасыл Ел» жобасы: 27,4% респондент жақсы біледі, қаты-

сушылардың үлесі - 6,7%; және «Болашақ» халықаралық стипендиясы: 27,2% респондент жақсы біледі, 1,5% бөлігі ғана қатысты. Үшінші орында – «Жастар тәжірибесі» бағдарламасы, оны 23,1% респондент жақсы біледі, 5,3% респондент қатысты.

Сондай-ақ, жастар «Бизнестің жол картасы 2020» бизнесті қолдау мен дамытудың бірыңғай бағдарламасы, «Серпін-2050» және «Нұрлы жер» тұрғын үй құрылысы бағдарламасы (шамамен 20% - жақсы хабардар, бірақ қатыспаған) сияқты бағдарламалар туралы жақсы хабардар. Өкінішке орай, аталған үш бағдарламаға қатысу деңгейі өте төмен – шамамен 2%.

Қазақстандағы мемлекеттік жастар саясатын іске асыруға қанағаттану - орташа: 54,6% респондент қанағаттанушылық білдірді.

Алынған нәтижелер негізінде келесі ұсыныстар тұжырымдалды:

1. Мемлекеттік жастар саясатының бағыттары, жастарды қолдау жөніндегі бағдарламалар мен жобалар бойынша барлық жастағы жастардың жеткіліксіз хабардар болуын ескере отырып, оны бұқаралық коммуникацияның қазіргі заманғы арналары және жұмыс берушілер (жұмыс істейтін жастарға қатысты) арқылы ақпараттандыруды күшейту қажет. Осы мақсатта жергілікті деңгейде оқушы жастармен кездесу үшін жылына 1-2 рет білім беру мекемелеріне бару, осы тақырып бойынша ақпарат жазылған буклеттер мен брошюралар көбірек шығару қажет. Мақсатты аудиторияға орта және жоғары білім мекемелерінің оқытушылары мен әкімшілігін қосу.

2. Экономиканың барлық салаларында жастар еңбегі нарығын дамыту: жастар үшін жұмыс орындарын құрудан бастап жұмыс орындарында, әсіресе алғаш рет жұмыспен қамтылғандар үшін оқыту ортасын жетілдіру – жұмыс кеңістігіне кірудегі бағдар беру бағдарламаларынан бастап жұмыстың бірінші жылында тәлімгерлікке дейін, лауазымдарға жас кандидаттарға және жас қызметкерлерге қойылатын талаптарды жұмсарту, жұмыс істейтін жастар үшін біліктілікті арттыру үшін мүмкіндіктер жасау, жас белгісі бойынша жасырын кемсітушілікке қарсы іс-қимыл, еңбек саласында жастарды әлеуметтік қорғауды күшейту. Сондай-ақ, түлектерді жұмысқа қабылдайтын жұмыс берушілер үшін салықтық жеңілдіктер жүйесін қарастыруға болады.

3. Жастар кәсіпкерлігін қолдау: жастарға бағдарланған кредит беру бағдарламаларын әзірлеу, кәсіпкерлік дағдылар бойынша сапалы оқыту бағдарламаларына қол жеткізу, меценаттық және «Атамекен» ҰҚП ресурстары арқылы жастар бастамаларын қолдау.

4. Жастардың кіші жас топтары үшін (14-18 жас) мектептер мен колледждер деңгейінде кәсіптік бағдарлау бағдарламаларын жетілдіру, бейінді клубтардың жұмысын күшейту, біржолғы жұмыстарға уақытша жалдау практикасын кеңейту (қолданыстағы заңнама шеңберінде, әрине), «жұмсақ», икемді дағдылар мен өзін-өзі тану деп аталатынды қалыптастыруға бағытталған факультативтік пәндерді енгізу, сондай-ақ оқу бағдарламасын игеру процесінде оларды құруды қарастырған жөн.

5. Жоғары білім беру жүйесінде (19-23 жас аралығындағы жастар үшін) студенттік клубтар мен бірлестіктердің жұмысын «сырт қалдырмау», дайындық бағыты мен мамандығына қарамастан «жұмсақ» дағдыларды қалыптастыруға және өзін-өзі тануға бағытталған пәндерді әзірлеу. Сонымен қатар, кәсіпкерлік курстарын әзірлеу және оқу жоспарына енгізу.

6. Сапалы ағартушылық жобалар арқылы 14-18 және 19-23 жас аралығындағы жастарды салауатты өмір салты бойынша ақпараттандыруды күшейту (дегенмен бұл міндет мектептерде оқытудың ең алғашқы сатыларында дағдыларға баса назар аудара отырып шешілуге тиіс). Осы мақсатта білім беру ортасын да, заманауи бұқаралық коммуникация арналарын да, блогосфераны да қолданған жөн.

7. Жастардың қарым-қатынасқа, шығармашылыққа және белсенділікке қажеттіліктерін ескере отырып, өңірлерде және ауылдық жерлерде бос уақыт инфрақұрылымын дамыту, әсіресе жас және орта жастағы жастар топтары үшін белсенді салауатты уақыт өткізудің қолжетімділігін арттыру.

8. Жастарға қолжетімді психологиялық көмек көрсету секторын кеңейту, мектептерде, колледждер мен жоғары оқу орындарында, сенім телефон желілерінде, әлеуметтік орталықтарда, сондай-ақ халыққа алғашқы медициналық-әлеуметтік көмек деңгейінде жұмыс істейтін психологтар мен әлеуметтік қызметкерлердің біліктілігіне қойылатын талаптарды күшейту. Осындай көмек алу мүмкіндіктері туралы жастарды хабардар ету.

9. Жастардың білім сапасына қанағаттанушылығын арттыру мәселесін барлық деңгейде шешу қиын, өйткені біз әлемдік деңгейдегі дағдарысты бастан кешіретін сала туралы айтып отырмыз. Бірақ, жалпы алғанда, мектеп мұғалімдері мен колледж оқытушыларының дайындық деңгейіне, оқу әдебиетінің сапасына, оқу процесінің шығармашылық және зияткерлік қанықтығына, психологтар мен әлеуметтік педагогтардың білім алушылар ұжымдарындағы қарым-қатынастарды сауықтыру жөніндегі жұмысына назар аудару қажет. Жоғары білім беру саласында студенттерді әлеуметтік қолдау, жұмысқа орналастыру, басқа қаладан келген студенттерді орналастыру, оқу ақысын төлеудің икемді жүйесін енгізу, жұмыс берушілермен байланысты күшейту жөніндегі жұмысты жалғастыру.

10. Жергілікті деңгейде және жекелеген білім беру ұйымдары деңгейінде жастарды волонтерлік бастамаларға тарту, волонтерлік клубтар мен желілер құру бойынша тұрақты жұмыс жүргізу. Білім беру жүйесінде оқушылар мен волонтер студенттерді ынталандыру. Студенттік несие беру арқылы волонтер студенттерді қолдау тәжірибесін жалғастыру. Волонтер паспортын енгізу мүмкіндігін қарастыру. 24-28 жас аралығындағы жастардың ересек тобына қатысты бұқаралық коммуникация арналарын пайдалану.

11. Жастарды тарта отырып, қоғамдық пікірталастарды ынталандыру, онымен қоса сапалы және кәсіби модерациясы бар БАҚ-ты тарту. Жастардың құқықтық және саяси әлеуметтенуін күшейту, жастардың азаматтық саласын дамыту.

ҚОЛДАНЫЛҒАН ӘДІБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. «Мемлекеттік жастар саясаты туралы» 2015 жылғы 9 ақпандағы № 285-V Қазақстан Республикасының Заңы (07.07.2020 ж. жағдай бойынша өзгерістермен).
2. Қазақстан Жастары. Статистикалық жинақ. 2015-2019 жж. – Нұр-Сұлтан, 2020. – 127 б. Мына жерде қолжетімді: <https://stat.gov.kz/edition/publication/collection>
3. ҚР-да жастар санының қысқаруы 2020 жылдың ортасына дейін жалғасады. Forbs Kazakhstan. 4.01.2020. Мына жерде қолжетімді: https://forbes.kz/news/2020/01/04/newsid_216101
4. Жастар. Жаһандық күн тәртібі мәселелері. Біріккен Ұлттар Ұйымының ресми сайтындағы жарияланым. Мына жерде қолжетімді: <https://www.un.org/ru/sections/issues-depth/youth-0/index.html>
5. Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының жарғысы (Конституциясы). Мына жерде қолжетімді: <https://apps.who.int/gb/bd/PDF/bd47/RU/constitution-ru.pdf?ua=1>
6. ДДҰ-ның 11-15 жас аралығындағы еуропалықтардың денсаулығына қатысты мінез-құлқы туралы есебі олардың психикалық денсаулығына алаңдайтын жасөспірімдер санының өскенін көрсетеді. ДДҰ Еуропалық аймақтық бюросының ресми сайтындағы жарияланым. Мына жерде қолжетімді: <https://www.euro.who.int/ru/media-centre/sections/press-releases/2020/who-report-on-health-behaviours-of-1115-year-olds-in-europe-reveals-more-adolescents-are-reporting-mental-health-concerns>
7. Жастарды жұмыспен қамту саласындағы дағдарыс: әрекет ету уақыты. Баяндама V. Халықаралық еңбек конференциясы, 101-сессия, 2012 ж. Женева, Халықаралық еңбек бюросы. Мына жерде қолжетімді: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---relconf/documents/meetingdocument/wcms_175984.pdf
8. Ярошевич Т.М. Бос уақыт: теориялық аспектілері, құрылымы, мазмұны // Гуманитарлық, әлеуметтік-экономикалық және қоғамдық ғылымдар. - №1. - 2014. Мына жерде қолжетімді: <https://cyberleninka.ru/article/n/dosug-teoreticheskie-aspekty-struktura-soderzhanie>
9. Корниенко Т.В. Қазіргі жастардың бос уақыт мәдениеті. Даму мәселелері мен перспективалары// ҚазМУ жаршысы. - №1. - 2016. Мына жерде қолжетімді: <https://cyberleninka.ru/article/n/kultura-dosuga-sovremennoy-molodezhi-problemy-i-perspektivy-razvitiya>
10. Нұршаихова Ж. Қазақстандағы волонтерлік: жаңа формат, бағыттар мен перспективалар. Strategy 2050.14.04.2020. Мына жерде қолжетімді: <https://strategy2050.kz/ru/news/volonterstvo-v-kazakhstane-novyy-format-napravleniya-i-perspektivy>

«Жастар» ғылыми-зерттеу институты
Қазақстан Республикасы, Нұр-Сұлтан, Мәңгілік Ел, 30
Телефон: 8 (7172) 24-95-29, 24-84-11
«Жастардың негізгі страталарының мәселелері мен қажеттіліктері»
Жаппай зерттеуге арналған сауалнама

Сауалнама № _____ Аудан _____
 Облыс _____ Елді мекен типі _____
 Қала _____ 1. Қалалық _____
 Ауыл _____ 2. Ауылдық _____

Сәлеметсіз бе, менің атым _____. «Жастар» ғылыми-зерттеу орталығы еліміздегі жастарға зерттеу жүргізуде. Бұл сауалнама жастардың пікірін жинауға, олардың маңызды әлеуметтік, саяси және экономикалық мәселелерге көзқарасы мен мінез-құлқын анықтауға арналған, сондықтан біз Сізді сауалнамаға қатысуға шақырамыз.

Зерттеу Қазақстан Республикасының барлық аумағында жүргізіледі, Сізді кездейсоқ таңдадық. Сауалнама анонимді болып табылады және Сіздің жауаптарыңыз тек ғылыми мақсаттар үшін және елімізде статистика жасау үшін қолданылады.

Қатаң кәсіби стандарттарды ұстана отырып, Орталық Сіздің құпия қалуыңызға кепілдік береді және деректеріңізді қорғайды.

Ынтымақтастық үшін рахмет!

1. Қазақстанда жастардың өзін-өзі дамыту мүмкіндіктері жеткілікті ме? (БІР ЖАУАП НҰСҚАСЫ)

1. Иә, жастар өздерін толығымен дамыта алады
2. Дәлірегі, иә, жастар кейбір қиындықтарға қарамастан өздерін дамыта алады
3. Дәлірегі, жоқ, жастардың аз ғана бөлігі өздерін дамыта алады
4. Жоқ, жастарда өзін-өзі дамыту үшін ешқандай мүмкіндік жоқ

(99) Жауап беруге қиналамын (ОҚЫМАҢЫЗ)

2. Сіз келесі айтылғандарға қаншалықты көңіліңіз толады...? 1-ден 5-ке дейінгі шкала бойынша жауап беріңіз, мұнда 1 - «мүлдем көңілім толмайды», 5 - «толық көңілім толады» (РЕТІМЕН ОҚЫП БЕРІҢІЗ, ӘР ЖОЛДА БІР ЖАУАП)

Жауап нұсқалары	Мүлдем көңілім толмайды				Толық көңілім толады	Ж/Қ
1. Отбасыңыздағы қарым-қатынасқа (ата-анаңыз, жұбайыңыз, жақын туыстар және т.б., егер олар болмаса)	1	2	3	4	5	99
2. Өзінің достар ортаңызға	1	2	3	4	5	99
3. Өз біліміңізге	1	2	3	4	5	99
4. Өз жұмысыңызға	1	2	3	4	5	99
5. Жалпы өміріңізге	1	2	3	4	5	99
6. Мектептегі және ЖОО-дағы сыныптастармен, жұмыстағы әріптестермен қарым-қатынасқа	1	2	3	4	5	99

3. Сіз жеке қауіпсіздігіңізге сенімдісіз бе? (БІР ЖАУАП НҰСҚАСЫ)

1. Иә, сенімдімін
 2. Дәлірегі, сенімдімін
 3. Дәлірегі, сенімді емеспін
 4. Жоқ, сенімді емеспін
- (99) Жауап беруге қиналамын

4. Өзіңізді келесі жағдайлардан қаншалықты қорғалған сезінесіз? (НҰСҚАЛАРДЫ ОҚЫП БЕРІҢІЗ. ӘР ЖОЛДА БІР ЖАУАП)

	Қорғалған	Дәлірегі, қорғалған	Дәлірегі, қорғалмаған	Мүлдем қорғалмаған	Ж/Қ
1. Қылмыстылық	1	2	3	4	99
2. Шенеуніктердің озбырлығы	1	2	3	4	99
3. Жұмыссыз қалу	1	2	3	4	99
4. Құқық қорғау органдарының озбырлығы	1	2	3	4	99
5. Соттың әділетсіздігі	1	2	3	4	99
6. Террористік актілер қаупі	1	2	3	4	99
7. Дербес деректердің жария болуы, оның ішінде әлеуметтік желілерде	1	2	3	4	99
8. Басқа (белгілеңіз)_____	1	2	3	4	99

5. Сіздің қазіргі отбасылық жағдайыңыз қандай?

1. Үйленбеген/тұрмыста емес
 2. Үйленген/тұрмыста
 3. Бірге тұрамыз, бірақ заңды некеде емес
 4. Қарым-қатынас бар, бірақ бірге тұрмаймыз
 5. Ажырасқан
 6. Жесір
- (99) Жауап беруге қиналамын (ОҚЫМАҢЫЗ)

6. Сіздің ойыңызша, жар таңдау кезінде келесілер қаншалықты маңызды? Бағалау үшін 1-ден 5-ке дейінгі шкаланы қолданыңыз, мұнда 1 - «мүлдем маңызды емес», 5 - «өте маңызды» (РЕТІМЕН ОҚЫП БЕРІҢІЗ, ӘР ЖОЛДА БІР ЖАУАП)

	Мүлдем маңызды емес				Өте маңызды	Жауап беруге қиналамын
1. Діни көзқарастары/сенімдері	1	2	3	4	5	99
2. Материалдық жағдайы	1	2	3	4	5	99
3. Отбасымның мақұлдауы	1	2	3	4	5	99
4. Жеке қасиеттері	1	2	3	4	5	99
5. Денсаулық жағдайы	1	2	3	4	5	99
6. Келбеті	1	2	3	4	5	99
7. Білім деңгейі	1	2	3	4	5	99
8. Ортақ мүдделер	1	2	3	4	5	99
9. Ұлты	1	2	3	4	5	99
10. Басқа (белгілеңіз)_____	1	2	3	4	5	99

7. Соңғы жылда Сіздің денсаулық жағдайыңыз қалай өзгерді? (БІР ЖАУАП НҰСҚАСЫ)

1. Жақсарды
2. Дәлірегі, жақсарды
3. Өзгерген жоқ
4. Дәлірегі, нашарлады
5. Нашарлады

(99) Жауап беруге қиналамын

8. Сіз ауырған кезде немесе қандай да бір ауру белгілері пайда болған кезде не істейсіз? (БІР ЖАУАП НҰСҚАСЫ)

1. Тегін медициналық көмектің кепілдік берілген көлемі (ТМККК) шеңберінде мемлекеттік емханаға барамын
 2. Ақылы емханаға, ауруханаға барамын
 3. Халық емшілеріне, дәстүрлі емес медицинаға жүгінемін
 4. Өзім емделемін (интернеттегі сипаттама, кеңестер бойынша)
 5. Ештеңе істемеймін, бәрін «өз бетімен» жіберемін
- (99) Жауап беруге қиналамын

9. Сіз медициналық көмекті көбінесе қандай жағдайларда аласыз? (Нұсқаларды оқып беріңіз. Бір жауап)

1. Тегін медициналық көмектің кепілдік берілген көлемі (ТМККК) шеңберінде мемлекеттік емханада (медорталықта)
 2. Ақылы, өйткені емханаға тіркелмегенмін/тұрғылықты тіркелмегенмін
 3. Ақылы, тексерілген жеке клиникада (медорталықта)
 4. Ақылы, түрлі клиникаларда
- (98) Басқа (ЖАЗЫҢЫЗ) _____

10. Төмендегі жаман әдеттердің қайсысы сізге көбірек тән? (ҮШ ЖАУАПТАН АСЫРМАҢЫЗ)

1. Видео ойындарға өте көп уақыт кетіремін
2. Аз қозғалысты өмір салтын ұстанамын
3. Аптасына екі реттен жиі алкоголь ішемін
4. Балағат сөздер жиі айтамын
5. Темекі, вейп немесе электрондық темекі тартамын
6. Өлеуметтік желілерде өте көп уақыт өткіземін
7. Пайдасыз тамақты жиі жеймін (фастфуд, жартылай фабрикат және т.б.)
8. 24:00-ден кейін жатамын немесе күніне 6 сағаттан аз ұйықтаймын
9. Есірткі қолданамын (оның ішінде өсімдік, синтетикалық сипаттағы есірткі, ауыр есірткі)
10. Құмар ойындарын ойнаймын (ұтыс тігу және т.б.)

(98) Басқа (ЖАЗЫҢЫЗ) _____

(99) Жауап беруге қиналамын (ОҚЫМАҢЫЗ)

11. Сіздің отбасыңыздың материалдық әл-ауқатының деңгейін қалай анықтайсыз? (БІР ЖАУАП НҰСҚАСЫ)

1. Бізде қаржылық қиындықтар жоқ және қажет жағдайда автокөлік немесе пәтер сатып алуға мүмкіндік бар
2. Табысымыз автокөлік немесе пәтер сияқты дүниелерден басқаның барлығына жеткілікті

3. Ақша тамақ пен киімге жетеді, бірақ ұзақ уақыт пайдалану тауарларын сатып алу қиын
 4. Ақша тамаққа жетеді, бірақ киім сатып алу қиындық тудырады
 5. Ақша тіпті тамаққа да жетпейді
- (97) Жауап беруден бас тарту
(99) Жауап беруге қиналамын (ОҚЫМАҢЫЗ)

12. Сіз қайда тұрасыз? (БІР ЖАУАП НҰСҚАСЫ)

1. Өз пәтерімде
 2. Өз үйімде
 3. Ата-анамның пәтерінде/үйінде
 4. Жалға берілген тұрғын үйде (мемлекеттік бағдарламалар аясында)
 5. Жұмыс беруші жалдаған тұрғын үйде/қызметтік тұрғын үйде
 6. Жалға алынған пәтерде/бөлмеде (жеке адамдардан)
 7. Туыстарда, таныстарда
- (98) Басқа (ЖАЗЫҢЫЗ) _____
(99) Жауап беруге қиналамын (ОҚЫМАҢЫЗ)

13. Сіздің ойыңызша, елімізде жастарға не жетіспейді? (ҮШ ЖАУАПТАН АСЫРМАҢЫЗ)

1. Барлығы жеткілікті
 2. Жұмыспен қамтылу мүмкіндіктері
 3. Қызметте өсу мүмкіндіктері
 4. Ойын-сауық және бос уақыт өткізу іс-шаралары
 5. Мүддесі бір адамдармен араласу
 6. Құқықтар мен бостандықты қорғау
 7. Мемлекет тарапынан әлеуметтік қолдау (шәкіртақы, жәрдемақы және т.б.)
 8. Өз пікірін мемлекетке жеткізу мүмкіндіктері
 9. Мемлекеттік деңгейде шешім қабылдауға қатысу
 10. Қоғамдық-саяси іс-шараларға қатысу
 11. Сапалы білім
 12. Өзін-өзі дамыту мүмкіндіктері
 13. Өзімен үйлесімде болу
 14. Сапалы медициналық қызмет көрсету
 15. Қолжетімді баспана
- (98) Басқа (ЖАЗЫҢЫЗ) _____
(99) Жауап беруге қиналамын (ОҚЫМАҢЫЗ)

14. Сізде қазіргі уақытта қандай да бір мәселелер немесе қиындықтар бар ма? (ҮШ ЖАУАПТАН АСЫРМАҢЫЗ)

1. Отбасында мәселелер
2. Жеке өмірдегі мәселелер
3. Достар, таныстар, әріптестермен қарым-қатынас жасаудағы мәселелер
4. Білім алуға байланысты мәселелер
5. Мектептегі мәселелер
6. ЖОО-дағы мәселелер
7. Жұмыс іздеу және жұмысқа орналасу мәселесі
8. Денсаулық мәселесі

9. Баспана іздеу, сатып алу мәселесі
10. Демалуға байланысты мәселелер
11. Өзін-өзі дамыту және өзін-өзі дамыту мәселесі
12. Бос уақыт, ойын-сауыққа байланысты мәселелер
13. Ешқандай мәселе жоқ

(98) Басқа (ЖАЗЫҢЫЗ) _____

(99) Жауап беруге қиналамын (ОҚЫМАҢЫЗ)

15. Өтінемін, бес балдық шкала бойынша алған немесе алып жатқан білімге қаншалықты қанағаттанатыныңызды бағалаңыз, мұндағы «1» – мүлдем қанағаттанбаймын, «5» – толық қанағаттанамын (ӘР ЖОЛДА БІР ЖАУАП)

Білім		Ж/Қ
Жалпы орта білім	1 ___ 2 ___ 3 ___ 4 ___ 5	(99)
Техникалық және кәсіптік білім	1 ___ 2 ___ 3 ___ 4 ___ 5	(99)
Жоғары білім	1 ___ 2 ___ 3 ___ 4 ___ 5	(99)
Жоғары оқу орнынан кейінгі білім	1 ___ 2 ___ 3 ___ 4 ___ 5	(99)

16. Сіз қазіргі уақытта қандай да бір білім мекемесінде оқып/оқуыңызды жалғастырып жүрсіз бе?

1. Иә, мен орта/орта кәсіптік білімді жалғастырып жүрмін (мектеп/колледж) → 17-СҰРАҚҚА ӨТУ
2. Иә, мен жоғары білімді жалғастырып жүрмін → 19-СҰРАҚҚА ӨТУ
3. Иә, мен магистр/доктор дәрежесіне оқуды жалғастырып жүрмін → 19-СҰРАҚҚА ӨТУ
4. Жоқ → 23-СҰРАҚҚА ӨТУ

КЕЛЕСІ СҰРАҚТАР БЛОГЫ ТЕК МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНА ЖӘНЕ/НЕМЕСЕ КОЛЛЕДЖ СТУДЕНТЕРІНЕ ҚОЙЫЛАДЫ!!!

17. Пандемия кезінде білім беру мекемелері қашықтықтан оқыту форматына көшті. Сіз қашықтықтан алған білімге қанағаттанасыз ба? (БІР ЖАУАП НҰСҚАСЫ)

1. Толық қанағаттанамын
 2. Дәлірегі, қанағаттанамын
 3. Дәлірегі, қанағаттанбаймын
 4. Қанағаттанбаймын
- (99) Жауап беруге қиналамын (ОҚЫМАҢЫЗ)

18. Мектеп/колледждегі қандай мәселелер Сізді көбірек алаңдатады? (ҮШ ЖАУАПТАН АСЫРМАҢЫЗ)

1. Қымбат оқулықтар мен оқу материалдарын сатып алу қажеттілігі
2. Оқулықтар сапасының нашарлауы
3. Оқытудың төмен деңгейі, мұғалімдердің кәсібилігінің төмендеуі
4. Буллинг (жүйелі, үнемі қайталанатын зорлық-зомбылық, өзін қорғай алмайтын жеке оқушыны бір оқушы немесе бір топ оқушылардың қорлауы)
5. Мектептегі балалар қауіпсіздігінің төмен деңгейі
6. Мектеп асханаларындағы тамақтану сапасының төмендігі
7. Оқушылар саны артық сыныптар
8. Жетілмеген оқу бағдарламасы
9. Оқушыларға қойылатын талаптар деңгейін арттыру

10. Мектептегі алымдар (мектепті жөндеуге, мұғалімдерге сыйлықтар және т.б.)
11. Мектептегі нашар тәртіп, оқу процесінің болмауы
12. Оқуға қызығушылықтың болмауы
13. Репетиторлықтың шамадан тыс таралуы
14. Қашықтықтан оқытуға көшу
15. Мәселе жоқ

(98) Басқа (ЖАЗЫҢЫЗ) _____

(99) Жауап беруге қиналамын (ОҚЫМАҢЫЗ)

ОСЫ СҰРАҚҚА ЖАУАП БЕРГЕННЕН KEЙІН 23-СҰРАҚҚА КӨШІҢІЗ

КЕЛЕСІ СҰРАҚТАР БЛОГЫ ЖОО, ЖОО-дан KEЙІНГІ БІЛІМ АЛУШЫЛАРҒА ҚОЙЫЛАДЫ!!!

19. Сіз қазір қайда оқисыз? (БІР ЖАУАП НҰСҚАСЫ)

1. Бакалавриат
2. Магистратура
3. Докторантура
4. Біліктілікті арттыру курстары, басқа да курстар

20. Пандемия кезінде білім беру мекемелері қашықтықтан оқыту форматына көшті. Сіз қашықтықтан алған білімге қанағаттанасыз ба? (БІР ЖАУАП НҰСҚАСЫ)

1. Толық қанағаттанамын
2. Дәлірегі, қанағаттанамын
3. Дәлірегі, қанағаттанбаймын
4. Қанағаттанбаймын

(99) Жауап беруге қиналамын (ОҚЫМАҢЫЗ)

21. Болашақта қазір оқып жатқан мамандық бойынша жұмыс істеуді жоспарлайсыз ба, әлде басқа жұмыс істейсіз бе?

1. Қазіргі оқып жүрген мамандық бойынша
2. Басқа мамандық бойынша

(98) Басқа (ЖАЗЫҢЫЗ) _____

(99) Жауап беруге қиналамын (ОҚЫМАҢЫЗ)

22. Сізді ЖОО-да қандай мәселелер бәрінен қатты алаңдатады?

1. Қымбат, ақылы білім
2. Тұрғын үй мәселелері, жатақханалар жетіспеушілігі
3. Төмен шәкіртақы
4. Білім беру сапасының төмендігі
5. Жоғары оқу орындарындағы жемқорлық
6. Тәжірибеден өту мәселелері
7. Жұмысқа орналасу мәселелері
8. Оқуды жұмыспен қатар алып жүру
9. Нашар оқытушылар құрамы, оқыту сапасының төмендігі, студенттерді оқытуға ынталандырудың болмауы
10. Оқуға ынтаның болмауы
11. Мәселе жоқ

(98) Басқа (ЖАЗЫҢЫЗ) _____

(99) Жауап беруге қиналамын (ОҚЫМАҢЫЗ)

23. Сіз қазір жұмыс істейсіз бе? (БІР ЖАУАП НҰСҚАСЫ)

1. Жоқ, мен оқып жүрмін → №28 СҰРАҚҚА ӨТУ
 2. Оқимын және жұмыс істеймін (қосымша табыс)
 3. Иә, мен жұмыс істеймін
 4. Мен оқымаймын, жұмыс істемеймін және жұмыс іздеп жүрген жоқпын → №28 СҰРАҚҚА ӨТУ
 5. Мен оқымаймын, жұмыс істемеймін (жұмыс іздеп жүрмін)
 6. Декреттік демалыстамын → №28 СҰРАҚҚА ӨТУ
 7. Мүгедектік себебінен жұмыс істемеймін → №28 СҰРАҚҚА ӨТУ
- (99) Жауап беруге қиналамын (ОҚЫМАҢЫЗ)

КЕЛЕСІ СҰРАҚТАР БЛОГЫ ЖҰМЫС ІСТЕЙТІН/ҚОСЫМША ЖҰМЫС ІСТЕЙТІН/ЖҰМЫС ІЗДЕП ЖҮР-ГЕНДЕРГЕ ҚОЙЫЛАДЫ

24. Өтінемін, айтыңызшы, Сіз қай салада жұмыс істейсіз/қосымша жұмыс істейсіз/жұмыс іздеп жүрсіз? (БІР ЖАУАП НҰСҚАСЫ)

1. Мемлекеттік қызметкер
2. Ғылым, мәдениет, денсаулық сақтау, білім беру, мектепке дейінгі тәрбие саласындағы маман
3. Қаржы саласының маманы (банктер, бухгалтерия және т.б.)
4. Бизнесмен, кәсіпкер
5. БАҚ қызметкері
6. Қызмет көрсету саласының қызметкері
7. Сауда саласының қызметкері
8. Құрылыс саласының қызметкері
9. Ауыл шаруашылығы қызметкері
10. Техникалық персонал (күзетші, вахтер, еден жуушы және т.б.)
11. Өзін-өзі жұмыспен қамтушы
12. Тұрақты жұмыс орным жоқ, әртүрлі жерлерде табыс табамын
13. Уақытша жұмыс істемеймін немесе декреттік демалыстамын

(98) Басқа (ЖАЗЫҢЫЗ) _____

(99) Жауап беруге қиналамын (ОҚЫМАҢЫЗ)

25. Бұл сіздің алғашқы жұмыс орныңыз ба?

1. Иә №27 СҰРАҚҚА КӨШУ
2. Жоқ

26. Бірінші жұмыс орныңыздан кету себебін айтыңызшы? (БІР ЖАУАП НҰСҚАСЫ)

1. Төмен жалақы
2. Жұмыс көңілімнен шыққан жоқ
3. Мамандығым бойынша емес
4. Мансаптық перспектива болған жоқ
5. Басшылар нашар
6. Үйден алыс
7. Жұмыс режимі қолайсыз
8. Жұмыс жағдайлары нашар

9. Нашар ұжым
 10. Тұрғын үй жағдайларын жақсартуға мүмкіндік жоқ
 11. Әлеуметтік пакет жоқ
 12. Жұмыстан босатты (қысқартты)
- (98) Басқа (ЖАЗЫҢЫЗ) _____
- (99) Жауап беруге қиналамын (ОҚЫМАҢЫЗ)

27. Сізде кәсіби және білім деңгейін арттыру қажеттігі бар ма?

1. Иә
2. Жоқ

ЖАЛПЫ СҰРАҚТАР БЛОГЫ

28. Сіз үшін жұмыс таңдау кезінде не ең маңызды? (ҮШ ЖАУАПТАН АСЫРМАҢЫЗ)

1. Жалақы деңгейі
 2. Кәсіби өсу
 3. Қоғамға танылу
 4. Қоғамға пайдалы болу
 5. Мансапта өсу
 6. Шығармашылық өсу
 7. Қолайлы кесте
 8. Байланыс орнату мүмкіндігі
 9. Жаңа тәжірибе алу мүмкіндігі
 10. Үйге жақын орналасуы
 11. Жақсы ұжым
 12. Әлеуметтік пакеттің болуы
- (98) Басқа (ЖАЗЫҢЫЗ) _____
- (99) Жауап беруге қиналамын (ОҚЫМАҢЫЗ)

29. Ұсынылған әлеуметтік лифтілердің қайсысы Қазақстанда жастардың өзін-өзі дамыту үшін неғұрлым тиімді болып табылады? (Әлеуметтік лифт - жас адам өзінің әлеуметтік мәртебесін дербес өзгерте алатын тәсілдер немесе әлеуметтік институттар)

1. Ұлттық компаниялардағы жұмыс
 2. Жастар және қоғамдық-саяси ұйымдар
 3. Мемлекеттік қызметтегі жұмыс, қауіпсіздік органдары немесе құқық қорғау органдарында қызмет
 4. Әскердегі қызмет
 5. Жалдамалы жұмыс (мемлекеттік кәсіпорындар мен ұйымдарда; мемлекеттік емес (коммерциялық және коммерциялық емес) кәсіпорындар мен ұйымдарда; ЖК)
 6. Бюджеттік ұйымдарда жұмыс (денсаулық сақтау, білім беру, әлеуметтік қамсыздандыру және т.б. салаларда)
 7. Жеке іс, бизнес, жеке кәсіпкерлік
- (98) Басқа (ЖАЗЫҢЫЗ) _____
- (99) Жауап беруге қиналамын (ОҚЫМАҢЫЗ)

30. Сіздің ойыңызша, Сіздің қала/ауыл жастары жұмыс іздеуде және жұмысқа орналасуда қиындықтарға тап бола ма? (БІР ЖАУАП НҰСҚАСЫ)

1. Иә, жастар үнемі жұмысқа орналасу мәселесіне тап болады

2. Жастар мамандығы бойынша жұмысқа орналасуда қиындықтарға тап болады. Арнайы кәсіби дағдыларды қажет етпейтін жұмыс табу қиын емес

3. Менің қалам/ауылымның жастарында жұмысқа орналасу мәселесі жоқ

4. Мен оқып жүрмін, жұмыс іздемеймін және жұмыс іздеу, жұмысқа орналасу тәжірибесі жоқ

(98) Басқа (ЖАЗЫҢЫЗ) _____

(99) Жауап беруге қиналамын (ОҚЫМАҢЫЗ)

31. Егер Сіз жұмыссыз болып қалсаңыз, өзіңізге лайықты жұмысты қаншалықты жылдам табамын деп ойлайсыз? (БІР ЖАУАП НҰСҚАСЫ)

1. Мен қысқа мерзімде мамандық бойынша жұмыс таба аламын

2. Жұмыс табу белгілі бір қиындықтарды тудырады, бірақ мен үш ай ішінде жұмыс табамын

3. Жаңа жұмыс табу жас адам үшін үлкен мәселе, ең жақсы жағдайда мен алты ай ішінде жұмыс таба аламын

4. Мен оқып жүрмін, жұмыс іздемеймін және жұмыс іздеу, жұмысқа орналасу тәжірибесі жоқ №34 СҰРАҚҚА ӨТУ

(98) Басқа (ЖАЗЫҢЫЗ) _____

(99) Жауап беруге қиналамын (ОҚЫМАҢЫЗ)

32. Жұмыс табу мен жұмысқа орналасудың қай әдісі ең тиімді? (ҮШ ЖАУАПТАН АСЫРМАҢЫЗ)

1. Туыстар, достар және таныстар арқылы

2. БАҚ-тағы жарнама арқылы

3. Жұмыс берушіге тікелей жүгіну арқылы

4. Кафедраның және/немесе ғылыми жетекшінің көмегімен

5. Жұмыспен қамту орталықтарының көмегімен

6. Мен бұл туралы әлі ойлаған жоқпын

(98) Басқа (ЖАЗЫҢЫЗ) _____

(99) Жауап беруге қиналамын (ОҚЫМАҢЫЗ)

33. Сіз жастарды жұмысқа орналастыруға бағытталған қандай іс-шараларды тиімді деп санайсыз?

1. Кәсіби тағылымдамалар мен практикалар

2. Бос жұмыс орындар жәрмеңкесі

3. Қызықтыратын қызмет саласы бойынша таланттар конкурстары

4. Ірі ұйымдардың басшыларымен әлеуетті жұмыс берушілермен кездесулер

5. Кәсіптік бағдар беру, түйіндеме жасау және әңгімелесуден өту курстары

6. Кәсіби қайта даярлау курстары

7. Бос жұмыс орындарына орналасуға кадрлық конкурстар

8. Гранттық немесе стипендиялық қолдау алуға конкурстар

9. Ешқайсысы емес

(98) Басқа (ЖАЗЫҢЫЗ) _____

(99) Жауап беруге қиналамын (ОҚЫМАҢЫЗ)

34. Сіз әдетте бос уақытта немен айналысасыз?

1. Кітап оқу

2. Спортпен айналысу

3. Театрларға, музейлерге, концерттерге бару

4. Кинотеатрларға бару
 5. Кафелерге, дүкендерге бару
 6. Достармен кездесу, араласу
 7. Клубтарға, дискотекаларға бару
 8. Қолөнер, өзін-өзі дамыту бойынша түрлі үйірмелерге қатысу
 9. Таза ауада серуендеу
 10. Жай үйде демалып, ұйықтаймын
 11. Интернетте уақыт өткіземін (әлеуметтік желілер)
 12. Қала сыртына саяхат
- (98) Басқа (ЖАЗЫҢЫЗ) _____
- (99) Жауап беруге қиналамын (ОҚЫМАҢЫЗ)

35. Сіздің қалаңызда/ауылыңызда орналасқан демалыс мекемелерінің (оқушылар және жастар үйлері, сарайлары, өнер мектептері, спорт сарайлары, БЖСМ, спорт орталықтары және т.б.) сапасы мен жұмысына қанағаттанасыз ба? (БІР ЖАУАП НҰСҚАСЫ)

1. Толық қанағаттанамын
 2. Дәлірегі, қанағаттанамын
 3. Дәлірегі, қанағаттанбаймын
 4. Мүлдем қанағаттанбаймын
 5. Мен бос уақыт өткізу мекемелеріне бармаймын
 6. Біздің елді мекенде бос уақыт өткізу мекемелері жоқ
- (98) Басқа (ЖАЗЫҢЫЗ) _____
- (99) Жауап беруге қиналамын

36. Сіз қалай ойлайсыз, жастардың бос уақыт өткізуін жақсарту үшін не істеу керек?

1. Ойын-сауық және мәдени іс-шаралар бағасын төмендету
 2. Тегін іс-шаралар ұйымдастыру
 3. Музейлерде жастарды қызықтыратын бағдарламалар ұйымдастыру
 4. Үйірмелер, секциялар санын көбейту
 5. Салауатты өмір салтын насихаттау
 6. Бос уақытты өткізу мүмкіндіктері туралы жастардың хабардар болуын қамтамасыз ету
 7. Жастарды қандай да бір жобаларға қатысуға тарту мақсатында ақпараттық науқандар өткізу
- (98) Басқа (ЖАЗЫҢЫЗ) _____
- (99) Жауап беруге қиналамын (ОҚЫМАҢЫЗ)

37. Жалпы, Сіз жастар субмәдениеттеріне қалай қарайсыз? (БІР ЖАУАП НҰСҚАСЫ)

1. Оң
2. Теріс
3. Немқұрайлы

38. Бейресми субмәдениеттер жастарға қалай әсер етеді деп ойлайсыз? (ЕКІ ЖАУАПТАН АСЫР-МАҢЫЗ)

1. Жас адамның жеке басының дамуына әсер етеді
2. Дүниетанымға оң әсер етеді
3. Айтарлықтай әсері жоқ
4. Адамның жеке қасиеттерін бұзады

5. Жастар арасында девиантты мінез-құлық деңгейін арттырады

(98) Басқа (ЖАЗЫҢЫЗ)_____

(99) Жауап беруге қиналамын (ОҚЫМАҢЫЗ)

39. Сіз волонтерлікпен айналысасыз ба, егер айналысатын болсаңыз, қаншалықты жиі? (БІР ЖАУАП НҰСҚАСЫ)

1. Мен жылына бірнеше рет волонтерлікпен айналысамын

2. Мен айына бірнеше рет волонтерлікпен айналысамын

3. Мен аптасына бірнеше рет волонтерлікпен айналысамын

4. Мен волонтерлікпен айналыспаймын

(98) Басқа (ЖАЗЫҢЫЗ)_____

(99) Жауап беруге қиналамын

40. Сіз қалай ойлайсыз, мемлекеттік деңгейде жастар саясатының қай саласына ерекше назар аудару керек? (ҮШ ЖАУАПТАН АСЫРМАҢЫЗ)

1. Жастар форумдары мен конференцияларын ұйымдастыру

2. Биліктегі жастардың өкілдігін ұлғайту

3. Өңірді, елді нығайту және дамыту үшін барлық жастар ұйымдары мен бірлестіктерін біріктіретін жастар қозғалысын құру

4. Жастар бірлестіктері мен ұйымдарын дамыту

5. «Жастар саясаты туралы» жаңа заңды әзірлеу және қабылдау

6. Бейресми жастар қозғалыстарын (субмәдениеттер) қолдау

7. Интернеттің қолжетімділігі мен сапасын арттыру

8. Жастар арасында қылмыс пен экстремизмге қарсы күрес

9. Жастар арасында ұлтаралық және конфессияаралық келісімді нығайту

10. Жастар арасында волонтерлік пен қайырымдылықты дамыту

11. Жастарға патриоттық тәрбие беру

12. Жастар арасында мәдениет пен шығармашылықты танымал ету

13. Жастар кәсіпкерлігін қолдау

14. Ауыл жастарын қолдау

15. Аз қамтылған отбасылардан шыққан жастарға әлеуметтік көмек

16. Жас отбасыларды қолдау

17. Жас ғалымдарды қолдау

18. Жастар арасында спортты және СӨС насихаттау

19. Медициналық қызметтердің қолжетімділігі мен сапасы

20. Жас мамандардың тұрғын үй сатып алуға қолжетімділігі

21. Жоғары білімнің қолжетімділігі мен сапасы

22. Жастарды жұмысқа орналастыру

(98) Басқа (ЖАЗЫҢЫЗ)_____

(99) Жауап беруге қиналамын (ОҚЫМАҢЫЗ)

41. Жастарды қолдау бойынша қандай мемлекеттік бағдарламалар мен жобалар туралы естідіңіз, білесіз немесе қатысушысы болдыңыз? (ӘР ЖОЛДА БІР ЖАУАП)

Мемлекеттік бағдарламалар, жастар жобалары	Естуім бар	Жақсы білемін, бірақ қатысқан жоқпын	Білемін, қатыстым	Ештеңе білмеймін, естіген жоқпын
1. «Жастар практикасы»	1	2	3	4
2. «Дипломмен ауылға!»	1	2	3	4
3. «Жасыл Ел»	1	2	3	4
4. «Бизнестің жол картасы 2020» бизнесті қолдау мен дамытудың бірыңғай бағдарламасы	1	2	3	4
5. Нәтижелі жұмыспен қамтуды және жаппай кәсіпкерлікті дамытудың 2017-2021 жылдарға арналған бағдарлама	1	2	3	4
6. «Нұрлы жер» тұрғын үй құрылысы бағдарламасы	1	2	3	4
7. «Болашақ» халықаралық стипендиясы	1	2	3	4
8. «Дарын» мемлекеттік жастар сыйлығы	1	2	3	4
9. Серпін-2050	1	2	3	4
10. Баршаға арналған тегін техникалық және кәсіптік білім	1	2	3	4
11. Жастар корпусын дамыту жобасы	1	2	3	4
12. Президенттік жастар кадрлық резерві	1	2	3	4

42. Өтінемін, айтыңызшы, Сіз Қазақстанда мемлекеттік жастар саясатының жүзеге асырылуына қанағаттанасыз ба? (БІР ЖАУАП НҮСҚАСЫ)

1. Толық қанағаттанамын
 2. Дәлірегі, қанағаттанамын
 3. Дәлірегі, қанағаттанбаймын
 4. Қанағаттанбаймын
 5. Басқа (ЖАЗЫҢЫЗ) _____
 6. Мемлекеттік жастар саясаты туралы ештеңе білмеймін
- (99) Жауап беруге қиналамын

АЯҚТАЙ КЕЛЕ, ӨЗІҢІЗ ТУРАЛЫ БІРШАМА ДЕРЕКТЕР БЕРУДІ СҰРАЙМЫН

D1. Сіздің жынысыңыз: 1. Еркек 2. Әйел

D2. Толық жасыңызды жазыңыз _____

D3. Сіздің этникалық тиістілігіңіз (ұлтыңыз) қандай?

1. Қазақ
2. Орыс

(98) Басқа этностық топ (ұлт) (ЖАЗЫҢЫЗ) _____

D4. Сіздің біліміңіз (БІР ЖАУАП)

1. Аяқталмаған орта (мектептің 9 сыныбы)

2. Орта (мектептің 11 сыныбы)
3. Кәсіптік-техникалық, орта-кәсіптік (колледж, училище)
4. Аяқталмаған жоғары (ЖОО-да оқимын)
5. Жоғары (ЖОО бітірген)
6. Жоғары және ғылыми дәреже (магистр, кандидат, доктор, PhD)

D5. Сіз қандай қаражатқа күн көресіз? (БІР ЖАУАП)

1. Өз жалақыма/табысыма
2. Ата-анамның табысына
3. Жұбайымның табысына
4. Шәкіртақыға
5. Жәрдемақы мен жеңілдіктерге

(98) Басқа (ЖАЗЫҢЫЗ) _____

САУАЛНАМАҒА ҚАТЫСҚАНЫҢЫЗ ҮШІН РАХМЕТ!

Нұр-Сұлтан қаласындағы телефонымыз (7172) 24-95-29, 24-84-11. Сіз бізге қоңырау шалып, сұрақтарыңызды қоя аласыз.

САУАЛНАМА ТОЛТЫРЫЛҒАННАН KEЙІН ИНТЕРВЬЮЕРДІҢ ЖҰМЫСЫН БАҚЫЛАУ ҮШІН САУАЛНАМА ЖҮРГІЗУДІ РАСТАУ МАҚСАТЫНДА СІЗГЕ ҚОҢЫРАУ ШАЛУЫМЫЗ МҮМКІН. ОЛ ҮШІН ТЕЛЕФОН НӨМІРІҢІЗДІ АЙТУДЫ СҰРАЙМЫЗ

Интервьюердің аты-жөні _____ Интервьюер № _____

Сауалнама күні _____ Интервьюердің қолы _____

КОД _____ ЕНГІЗУ _____

СЫЗЫҚТЫҚ БӨЛУ КЕСТЕЛЕРІ

1. Қазақстанда жастардың өзін-өзі дамыту мүмкіндіктері жеткілікті ме?

	Саны	%
Иә, жастар өздерін толығымен дамыта алады	633	31,7
Дәлірегі, иә, жастар кейбір қиындықтарға қарамастан өздерін дамыта алады	723	36,2
Дәлірегі, жоқ, жастардың аз ғана бөлігі өздерін дамыта алады	409	20,5
Жоқ, жастарда өзін-өзі дамыту үшін ешқандай мүмкіндік жоқ	166	8,3
Жауап беруге қиналамын	69	3,3

2. Сіз келесі айтылғандарға қаншалықты көңіліңіз толады...?

Жауап нұсқалары	Мүлдем көңілім толмайды				Толық көңілім толады	Ж/Қ
1.Отбасыңыздағы қарым-қатынасқа (ата-анаңыз, жұбайыңыз, жақын туыстар және т.б., егер олар болмаса)	33	44	136	259	1518	10
2.Өзінің достар ортаңызға	9	38	203	451	1281	18
3.Өз біліміңізге	39	69	299	543	1018	32
4.Өз жұмысыңызға	50	41	190	444	747	528
5.Жалпы өміріңізге	9	25	175	428	1330	33
6.Мектептегі және ЖОО-дағы сыныптастармен, жұмыстағы әріптестермен қарым-қатынасқа	18	50	186	491	1178	77

Сіз келесі айтылғандарға қаншалықты көңіліңіз толады...? %

Жауап нұсқалары	Мүлдем көңілім толмайды				Толық көңілім толады	Ж/Қ
1.Отбасыңыздағы қарым-қатынасқа (ата-анаңыз, жұбайыңыз, жақын туыстар және т.б., егер олар болмаса)	1,7	2,2	6,8	13	75,9	0,4
2.Өзінің достар ортаңызға	0,5	1,9	10,2	22,6	64,1	0,7
3.Өз біліміңізге	2	3,5	15	27,2	50,9	1,4
4.Өз жұмысыңызға	2,5	2,1	9,5	22,2	37,4	26,3
5.Жалпы өміріңізге	0,5	1,3	8,8	21,4	66,5	1,5
6.Мектептегі және ЖОО-дағы сыныптастармен, жұмыстағы әріптестермен қарым-қатынасқа	0,9	2,5	9,3	24,6	58,9	3,8

3. Сіз жеке қауіпсіздігіңізге сенімдісіз бе?

	Саны	%
Иә, сенімдімін	972	48,6
Дәлірегі, сенімдімін	642	32,1
Дәлірегі, сенімді емеспін	228	11,4
Жоқ, сенімді емеспін	88	4,4
Жауап беруге қиналамын	70	3,5

4. Өзіңізді келесі жағдайлардан қаншалықты қорғалған сезінесіз?

	Қорғалған	Дәлірегі, қорғалған	Дәлірегі, қорғалмаған	Мүлдем қорғалмаған	Ж/Қ
Қылмыстылық	698	626	404	158	114
Шенеуніктердің озбырлығы	576	556	393	237	238
Жұмыссыз қалу	467	464	443	275	351
Құқық қорғау органдарының озбырлығы	575	571	366	255	233
Соттың әділетсіздігі	536	556	387	264	257
Террористік актілер қаупі	597	551	348	289	215
Дербес деректердің жария болуы, оның ішінде әлеуметтік желілерде	507	507	498	335	153
Тұрмыстық зорлық-зомбылық	0	0	2	0	0

Өзіңізді келесі жағдайлардан қаншалықты қорғалған сезінесіз? %

	Қорғалған	Дәлірегі, қорғалған	Дәлірегі, қорғалмаған	Мүлдем қорғалмаған	Ж/Қ
Қылмыстылық	34,9	31,3	20,2	7,9	5,7
Шенеуніктердің озбырлығы	28,8	27,8	19,7	11,9	11,8
Жұмыссыз қалу	23,4	23,2	22,2	13,8	17,4
Құқық қорғау органдарының озбырлығы	28,8	28,6	18,3	12,8	11,5
Соттың әділетсіздігі	26,8	27,8	19,4	13,2	12,8
Террористік актілер қаупі	29,9	27,6	17,4	14,5	10,6
Дербес деректердің жария болуы, оның ішінде әлеуметтік желілерде	25,4	25,4	24,9	16,8	7,5
Тұрмыстық зорлық-зомбылық	0	0	100	0	0

5. Сіздің қазіргі отбасылық жағдайыңыз қандай?

	Саны	%
Үйленбеген/тұрмыста емес	1355	68,3
Үйленген/тұрмыста	514	25,9
Бірге тұрамыз, бірақ заңды некеде емес	28	1,4
Қарым-қатынас бар, бірақ бірге тұрмаймыз	40	2
Ажырасқан	31	1,6
Жесір	2	0,1
Жауап беруге қиналамын	14	0,7

6. Сіздің ойыңызша, жар таңдау кезінде келесілер қаншалықты маңызды?

	Мүлдем маңызды емес				Өте маңызды	Ж/Қ
Діни көзқарастары/сенімдері	415	127	228	241	934	54
Материалдық жағдайы	435	206	387	385	535	51
Отбасымның мақұлдауы	155	108	246	401	1056	33
Жеке қасиеттері	95	90	159	370	1252	32
Денсаулық жағдайы	123	74	260	421	1070	51
Келбеті	194	144	414	477	720	50
Білім деңгейі	199	129	362	482	778	49
Ортақ мүдделер	120	50	232	453	1103	41
Ұлты	366	118	176	213	1078	48
Ата-анаға құрмет	0	0	4	12	39	73

Сіздің ойыңызша, жар таңдау кезінде келесілер қаншалықты маңызды? %

	Мүлдем маңызды емес				Өте маңызды	Ж/Қ
Діни көзқарастары/сенімдері	20,8	6,4	11,4	12,1	46,7	2,6
Материалдық жағдайы	21,8	10,3	19,4	19,3	26,8	2,4
Отбасымның мақұлдауы	7,8	5,4	12,3	20,1	52,8	1,6
Жеке қасиеттері	4,8	4,5	8	18,5	62,7	1,5
Денсаулық жағдайы	6,2	3,7	13	21,1	53,5	2,5
Келбеті	9,7	7,2	20,7	23,9	36	2,5
Білім деңгейі	10	6,5	18,1	24,1	38,9	2,4
Ортақ мүдделер	6	2,5	11,6	22,7	55,2	2
Ұлты	18,3	5,9	8,8	10,7	53,9	2,4
Ата-анаға құрмет	0	0	3,1	9,4	30,5	57

7. Соңғы жылда Сіздің денсаулық жағдайыңыз қалай өзгерді?

	Саны	%
Жақсарды	334	16,7
Дәлірегі, жақсарды	268	13,4
Өзгерген жоқ	1135	56,8
Дәлірегі, нашарлады	175	8,8
Нашарлады	42	2,1
Жауап беруге қиналамын	45	2,2

8. Сіз ауырған кезде немесе қандай да бір ауру белгілері пайда болған кезде не істейсіз?

	Саны	%
Тегін медициналық көмектің кепілдік берілген көлемі (ТМК-КК) шеңберінде мемлекеттік емханаға барамын	1031	51,6
Ақылы емханаға, ауруханаға барамын	452	22,6
Халық емшілеріне, дәстүрлі емес медицинаға жүгінемін	92	4,6
Өзім емделемін (интернеттегі сипаттама, кеңестер бойынша)	336	16,8
Ештеңе істемеймін, бәрін «өз бетімен» жіберемін	62	3,1
Жауап беруге қиналамын	26	1,3

9. Сіз медициналық көмекті көбінесе қандай жағдайларда аласыз?

	Саны	%
Тегін медициналық көмектің кепілдік берілген көлемі (ТМК-КК) шеңберінде мемлекеттік емханаға (медорталықта)	1302	65,5
Ақылы, өйткені емханаға тіркелмегенмін/тұрғылықты тіркелмегенмін	196	9,9
Ақылы, тексерілген жеке клиникада (медорталықта)	325	16,3
Ақылы, түрлі клиникаларда	150	7,5
Мен алмаймын, өзім емделемін	15	0,8

10. Төмендегі жаман әдеттердің қайсысы сізге көбірек тән?

	Саны	%
Видео ойындарға өте көп уақыт кетіремін	269	13,5
Аз қозғалысты өмір салтын ұстанамын	398	19,9
Аптасына екі реттен жиі алкоголь ішемін	65	3,3
Балағат сөздер жиі айтамын	195	9,8
Темекі, вейп немесе электрондық темекі тартамын	256	12,8
Өлеуметтік желілерде өте көп уақыт өткіземін	777	38,9
Пайдасыз тамақты жиі жеймін (фастфуд, жартылай фабрикат және т.б.)	590	29,6
24:00-ден кейін жатамын немесе күніне 6 сағаттан аз ұйықтаймын	726	36,4
Есірткі қолданамын (оның ішінде өсімдік, синтетикалық сипаттағы есірткі, ауыр есірткі)	4	0,2
Құмар ойындарын ойнаймын (ұтыс тігу және т.б.)	21	1,1
Көп ұйықтаймын	1	0,1
Ерінемін	1	0,1
Жаман әдеттр жоқ	164	8,2
Жауап беруге қиналамын	103	5,2

11. Сіздің отбасыңыздың материалдық әл-ауқатының деңгейін қалай анықтайсыз?

	Саны	%
Бізде қаржылық қиындықтар жоқ және қажет жағдайда автокөлік немесе пәтер сатып алуға мүмкіндік бар	228	11,4
Табысымыз автокөлік немесе пәтер сияқты дүниелерден басқаның барлығына жеткілікті	642	32,1
Ақша тамақ пен киімге жетеді, бірақ ұзақ уақыт пайдалану тауарларын сатып алу қиын	722	36,1
Ақша тамаққа жетеді, бірақ киім сатып алу қиындық тудырады	298	14,9
Ақша тіпті тамаққа да жетпейді	38	1,9
Жауап беруден бас тарту	23	1,2
Жауап беруге қиналамын	48	2,4

12. Сіз қайда тұрасыз?

	Саны	%
Өз пәтерімде	218	10,9
Өз үйімде	366	18,3
Ата-анамның пәтерінде/үйінде	1109	55,5
Жалға берілген тұрғын үйде (мемлекеттік бағдарламалар аясында)	91	4,6
Жұмыс беруші жалдаған тұрғын үйде/қызметтік тұрғын үйде	11	0,6
Жалға алынған пәтерде/бөлмеде (жеке адамдардан)	168	8,4
Туыстарда, таныстарда	36	1,7

13. Сіздің ойыңызша, елімізде жастарға не жетіспейді?

	Саны	%
Барлығы жеткілікті	252	12,6
Жұмыспен қамтылу мүмкіндіктері	890	44,6
Қызметте өсу мүмкіндіктері	342	17,1
Ойын-сауық және бос уақыт өткізу іс-шаралары	185	9,3
Мүддесі бір адамдармен араласу	100	5,0
Құқықтар мен бостандықты қорғау	241	12,1
Мемлекет тарапынан әлеуметтік қолдау (шәкіртақы, жәрдемақы және т.б.)	367	18,4
Өз пікірін мемлекетке жеткізу мүмкіндіктері	261	13,1
Мемлекеттік деңгейде шешім қабылдауға қатысу	107	5,4
Қоғамдық-саяси іс-шараларға қатысу	98	4,9
Сапалы білім	549	27,5
Өзін-өзі дамыту мүмкіндіктері	273	13,7
Өзімен үйлесімде болу	86	4,3
Сапалы медициналық қызмет көрсету	238	11,9
Қолжетімді баспана	542	27,2
Жастар үшін лайықты төлем	2	0,1
Қаржы жеткіліксіз	1	0,1
Тәрбие, рух	4	0,2
Ешқандай ұмтылыс, мотивация жоқ	8	0,4
Жеке кеңістік, еркіндік	2	0,1
Ата-аналар тарапынан қолдау, аға буынмен ашықтық	2	0,1
Кәсіптік бағдар сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес	2	0,1
Жауап беруге қиналамын	31	1,6

14. Сізде қазіргі уақытта қандай да бір мәселелер немесе қиындықтар бар ма?

	Саны	%
Отбасында мәселелер	98	4,9
Жеке өмірдегі мәселелер	197	9,9
Достар, таныстар, әріптестермен қарым-қатынас жасаудағы мәселелер	105	5,3
Білім алуға байланысты мәселелер	179	9,0
Мектептегі мәселелер	65	3,3
ЖОО-дағы мәселелер	54	2,7
Жұмыс іздеу және жұмысқа орналасу мәселесі	265	13,3
Денсаулық мәселесі	147	7,4
Баспана іздеу, сатып алу мәселесі	239	12,0
Демалуға байланысты мәселелер	171	8,6
Өзін-өзі дамыту және өзін-өзі дамыту мәселесі	169	8,5
Бос уақыт, ойын-сауыққа байланысты мәселелер	161	8,1
Ешқандай мәселе жоқ	935	46,9
Қаржылық мәселелер	8	0,4
Жауап беруге қиналамын	96	4,8

15. Өтінемін, бес балдық шкала бойынша алған немесе алып жатқан білімге қаншалықты қанағаттанатыныңызды бағалаңыз, мұндағы «1» – мүлдем қанағаттанбаймын, «5» – толық қанағаттанамын

№		1	2	3	4	5	Білім жоқ	Ж/Қ
1.	Жалпы орта білім	65	93	324	691	808	6	12
2.	Техникалық және кәсіптік білім	22	53	229	408	362	757	131
3.	Жоғары білім	15	43	169	351	389	857	135
4.	Жоғары оқу орнынан кейінгі білім	12	9	58	140	105	1384	197

Өтінемін, бес балдық шкала бойынша алған немесе алып жатқан білімге қаншалықты қанағаттанатыныңызды бағалаңыз, мұндағы «1» – мүлдем қанағаттанбаймын, «5» – толық қанағаттанамын

№		1	2	3	4	5	Білім жоқ	Ж/Қ
1.	Жалпы орта білім	3,3	4,7	16,2	34,6	40,4	0,3	0,5
2.	Техникалық және кәсіптік білім	1,1	2,7	11,7	20,8	18,5	38,6	6,6
3.	Жоғары білім	0,8	2,2	8,6	17,9	19,9	43,7	6,9
4.	Жоғары оқу орнынан кейінгі білім	0,6	0,5	3	7,3	5,5	72,7	10,4

16. Сіз қазіргі уақытта қандай да бір білім мекемесінде оқып/оқуыңызды жалғастырып жүрсіз бе?

	Саны	%
Иә, мен орта/орта кәсіптік білімді жалғастырып жүрмін (мектеп/колледж)	632	31,7
Иә, мен жоғары білімді жалғастырып жүрмін	345	17,3
Иә, мен магистр/доктор дәрежесіне оқуды жалғастырып жүрмін	36	1,8
Жоқ	979	49,2

17. Пандемия кезінде білім беру мекемелері қашықтықтан оқыту форматына көшті. Сіз қашықтықтан алған білімге қанағаттанасыз ба?

Толық қанағаттанамын	Саны	%
Дәлірегі, қанағаттанамын	139	22,1
Дәлірегі, қанағаттанбаймын	216	34,3
Қанағаттанбаймын	144	22,9
Жауап беруге қиналамын	125	19,9
Затрудняюсь ответить	5	0,8

18. Мектеп/колледждегі қандай мәселелер Сізді көбірек алаңдатады?

	Саны	%
Қымбат оқулықтар мен оқу материалдарын сатып алу қажеттілігі	55	8,8
Оқулықтар сапасының нашарлауы	80	12,8
Оқытудың төмен деңгейі, мұғалімдердің кәсібилігінің төмендеуі	92	14,7
Буллинг (жүйелі, үнемі қайталанатын зорлық-зомбылық, өзін қорғай алмайтын жеке оқушыны бір оқушы немесе бір топ оқушылардың қорлауы)	36	5,8
Мектептегі балалар қауіпсіздігінің төмен деңгейі	35	5,6
Мектеп асханаларындағы тамақтану сапасының төмендігі	59	9,4
Оқушылар саны артық сыныптар	27	4,3
Жетілмеген оқу бағдарламасы	89	14,2
Оқушыларға қойылатын талаптар деңгейін арттыру	71	11,3
Мектептегі алымдар (мектепті жөндеуге, мұғалімдерге сыйлықтар және т.б.)	13	2,1
Мектептегі нашар тәртіп, оқу процесінің болмауы	38	6,1
Оқуға қызығушылықтың болмауы	95	15,2
Репетиторлықтың шамадан тыс таралуы	22	3,5
Қашықтықтан оқытуға көшу	228	36,4
Мәселе жоқ	174	27,8
Қымбат оқыту	1	0,2
Үй-жайлардың жетіспеушілігі	1	0,2
Болашақ мамандықпен байланыс, қосымша ақша табуға мүмкіндік беру	3	0,5
Жауап беруге қиналамын	5	0,8

19. Сіз қазір қайда оқисыз?

	Саны	%
Бакалавриат	332	83,6
Магистратура	32	8,1
Докторантура	14	3,5
Біліктілікті арттыру курстары, басқа да курстар	19	4,8

20. Пандемия кезінде білім беру мекемелері қашықтықтан оқыту форматына көшті. Сіз қашықтықтан алған білімге қанағаттанасыз ба?

	Саны	%
Толық қанағаттанамын	106	26,8
Дәлірегі, қанағаттанамын	139	35,1
Дәлірегі, қанағаттанбаймын	96	24,2
Қанағаттанбаймын	48	12,1
Жауап беруге қиналамын	7	1,8

21. Болашақта қазір оқып жатқан мамандық бойынша жұмыс істеуді жоспарлайсыз ба, әлде басқа жұмыс істейсіз бе?

	Саны	%
Қазіргі оқып жүрген мамандық бойынша	324	82,4
Басқа мамандық бойынша	45	11,5
Жауап беруге қиналамын	24	6,1

22. Сізді ЖОО-да қандай мәселелер бәрінен қатты алаңдатады?

	Саны	%
Қымбат, ақылы білім	126	33,5
Тұрғын үй мәселелері, жатақханалар жетіспеушілігі	33	8,8
Төмен шәкіртақы	36	9,6
Білім беру сапасының төмендігі	24	6,4
Жоғары оқу орындарындағы жемқорлық	10	2,7
Тәжірибеден өту мәселелері	15	4,0
Жұмысқа орналасу мәселелері	28	7,4
Оқуды жұмыспен қатар алып жүру	15	4,0
Нашар оқытушылар құрамы, оқыту сапасының төмендігі, студенттерді оқытуға ынталандырудың болмауы	3	0,8
Оқуға ынтаның болмауы	3	0,8
Мәселе жоқ	80	21,3
Жауап беруге қиналамын	3	0,7

23. Сіз қазір жұмыс істейсіз бе?

	Саны	%
Жоқ, мен оқып жүрмін	809	40,6
Оқимын және жұмыс істеймін (қосымша табыс)	177	8,9
Иә, мен жұмыс істеймін	773	38,7
Мен оқымаймын, жұмыс істемеймін және жұмыс іздеп жүрген жоқпын	79	4,0
Мен оқымаймын, жұмыс істемеймін (жұмыс іздеп жүрмін)	58	2,9
Декреттік демалыстамын	92	4,6
Мүгедектік себебінен жұмыс істемеймін	2	0,1
Жауап беруге қиналамын	5	0,2

24. Өтінемін, айтыңызшы, Сіз қай салада жұмыс істейсіз/қосымша жұмыс істейсіз/жұмыс іздеп жүрсіз?

	Саны	%
Мемлекеттік қызметкер	160	15,8
Ғылым, мәдениет, денсаулық сақтау, білім беру, мектепке дейінгі тәрбие саласындағы маман	173	17,1
Қаржы саласының маманы (банктер, бухгалтерия және т.б.)	58	5,7
Бизнесмен, кәсіпкер	32	3,2
БАҚ қызметкері	10	1
Қызмет көрсету саласының қызметкері	150	14,9
Сауда саласының қызметкері	131	13
Құрылыс саласының қызметкері	78	7,7
Ауыл шаруашылығы қызметкері	21	2,1
Техникалық персонал (күзетші, вахтер, еден жуушы және т.б.)	39	3,9
Өзін-өзі жұмыспен қамтушы	54	5,3
Тұрақты жұмыс орным жоқ, әртүрлі жерлерде табыс табамын	58	5,7
Уақытша жұмыс істемеймін немесе декреттік демалыстамын	16	1,6
Өнеркәсіп саласы	10	1
Ақпараттық технологиялар және телекоммуникациялар саласы	9	0,9
Жауап беруге қиналамын	11	1,1

25. Бұл сіздің алғашқы жұмыс орныңыз ба?

	Саны	%
Иә	451	45,0
Жоқ	552	55,0

26. Бірінші жұмыс орныңыздан кету себепін айтыңызшы?

	Саны	%
Төмен жалақы	217	38,5
Жұмыс көңілімнен шыққан жоқ	48	8,5
Мамандығым бойынша емес	59	10,5
Мансаптық перспектива болған жоқ	40	7,1
Басшылар нашар	20	3,5
Үйден алыс	28	5
Жұмыс режимі қолайсыз	35	6,2
Жұмыс жағдайлары нашар	21	3,7
Нашар ұжым	11	2
Тұрғын үй жағдайларын жақсартуға мүмкіндік жоқ	6	1,1
Әлеуметтік пакет жоқ	4	0,7
Жұмыстан босатты (қысқартты)	19	3,4
Декреттік демалыс	2	0,4
Көшу	6	1,1
Пандемияға байланысты жабылды	7	1,2
Өз қалауым бойынша	19	3,4
Жауап беруге қиналамын	22	3,7

27. Сізде кәсіби және білім деңгейін арттыру қажеттігі бар ма?

	Саны	%
Иә	714	71,5
Жоқ	285	28,5

28. Сіз үшін жұмыс таңдау кезінде не ең маңызды?

	Саны	%
Жалақы деңгейі	1474	73,8
Кәсіби өсу	597	29,9
Қоғамға танылу	127	6,4
Қоғамға пайдалы болу	281	14,1
Мансапта өсу	516	25,8
Шығармашылық өсу	190	9,5
Қолайлы кесте	374	18,7
Байланыс орнату мүмкіндігі	114	5,7
Жаңа тәжірибе алу мүмкіндігі	366	18,3
Үйге жақын орналасуы	221	11,1
Жақсы ұжым	343	17,2
Әлеуметтік пакеттің болуы	114	5,7
Жауап беруге қиналамын	46	2,3

29. Ұсынылған әлеуметтік лифтілердің қайсысы Қазақстанда жастардың өзін-өзі дамыту үшін неғұрлым тиімді болып табылады? (Әлеуметтік лифт - жас адам өзінің әлеуметтік мәртебесін дербес өзгерте алатын тәсілдер немесе әлеуметтік институттар)

	Саны	%
Ұлттық компаниялардағы жұмыс	370	18,5
Жастар және қоғамдық-саяси ұйымдар	329	16,5
Мемлекеттік қызметтегі жұмыс, қауіпсіздік органдары немесе құқық қорғау органдарында қызмет	369	18,5
Әскердегі қызмет	161	8,1
Жалдамалы жұмыс (мемлекеттік кәсіпорындар мен ұйымдарда; мемлекеттік емес (коммерциялық және коммерциялық емес) кәсіпорындар мен ұйымдарда; ЖК)	189	9,5
Бюджеттік ұйымдарда жұмыс (денсаулық сақтау, білім беру, әлеуметтік қамсыздандыру және т.б. салаларда)	258	12,9
Жеке іс, бизнес, жеке кәсіпкерлік	637	31,9
Елімізде әлеуметтік лифтілер жоқ	1	0,1
Халықаралық компаниялардағы жұмыс	2	0,1
Жауап беруге қиналамын	132	6,6

30. Сіздің ойыңызша, Сіздің қала/ауыл жастары жұмыс іздеуде және жұмысқа орналасуда қиындықтарға тап бола ма?

	Саны	%
Иә, жастар үнемі жұмысқа орналасу мәселесіне тап болады	941	47,3
Жастар мамандығы бойынша жұмысқа орналасуда қиындықтарға тап болады. Арнайы кәсіби дағдыларды қажет етпейтін жұмыс табу қиын емес	532	26,7
Менің қалам/ауылымның жастарында жұмысқа орналасу мәселесі жоқ	139	7
Мен оқып жүрмін, жұмыс іздемеймін және жұмыс іздеу, жұмысқа орналасу тәжірибесі жоқ	349	17,5
Жауап беруге қиналамын	30	1,5

31. Егер Сіз жұмыссыз болып қалсаңыз, өзіңізге лайықты жұмысты қаншалықты жылдам табымын деп ойлайсыз?

	Саны	%
Мен қысқа мерзімде мамандық бойынша жұмыс таба аламын	419	21
Жұмыс табу белгілі бір қиындықтарды тудырады, бірақ мен үш ай ішінде жұмыс табамын	531	26,7
Жаңа жұмыс табу жас адам үшін үлкен мәселе, ең жақсы жағдайда мен алты ай ішінде жұмыс таба аламын	358	18
Мен оқып жүрмін, жұмыс іздемеймін және жұмыс іздеу, жұмысқа орналасу тәжірибесі жоқ	567	28,5
Жауап беруге қиналамын	117	5,8

32. Жұмыс табу мен жұмысқа орналасудың қай әдісі ең тиімді?

	Саны	%
Туыстар, достар және таныстар арқылы	723	51
БАҚ-тағы жарнама арқылы	470	33,2
Жұмыс берушіге тікелей жүгіну арқылы	470	33,2
Кафедраның және/немесе ғылыми жетекшінің көмегімен	82	5,8
Жұмыспен қамту орталықтарының көмегімен	382	27
Мен бұл туралы әлі ойлаған жоқпын	142	10
Интернет арқылы	21	1,5
Жауап беруге қиналамын	29	2

33. Сіз жастарды жұмысқа орналастыруға бағытталған қандай іс-шараларды тиімді деп санайсыз?

	Саны	%
Кәсіби тағылымдамалар мен практикалар	397	28
Бос жұмыс орындар жәрмеңкесі	403	28,4
Қызықтыратын қызмет саласы бойынша таланттар конкурстары	160	11,3
Ірі ұйымдардың басшыларымен әлеуетті жұмыс берушілермен кездесулер	193	13,6
Кәсіптік бағдар беру, түйіндеме жасау және әңгімелесуден өту курстары	194	13,7
Кәсіби қайта даярлау курстары	164	11,6
Бос жұмыс орындарына орналасуға кадрлық конкурстар	181	12,8
Гранттық немесе стипендиялық қолдау алуға конкурстар	152	10,7
Ешқайсысы емес	145	10,2
Жауап беруге қиналамын	66	4,7

34. Сіз әдетте бос уақытта немен айналысасыз?

	Саны	%
Кітап оқу	429	21,5
Спортпен айналысу	439	22
Театрларға, музейлерге, концерттерге бару	59	3
Кинотеатрларға бару	100	5
Кафелерге, дүкендерге бару	191	9,6
Достармен кездесу, араласу	690	34,6
Клубтарға, дискотекаларға бару	46	2,3
Қолөнер, өзін-өзі дамыту бойынша түрлі үйірмелерге қатысу	100	5
Таза ауада серуендеу	496	24,8
Жай үйде демалып, ұйықтаймын	529	26,5
Интернетте уақыт өткіземін (әлеуметтік желілер)	503	25,2
Қала сыртына саяхат	112	5,6
Волонтерлік	1	0,1
Бос уақыт жоқ	16	0,8
Үй шаруасымен айналысамын	20	1
Отбасыммен уақыт өткіземін	8	0,4
Қосымша жұмыс істеу	1	0,1
Жауап беруге қиналамын	25	1,3

35. Сіздің қалаңызда/ауылыңызда орналасқан демалыс мекемелерінің (оқушылар және жастар үйлері, сарайлары, өнер мектептері, спорт сарайлары, БЖСМ, спорт орталықтары және т.б.) сапасы мен жұмысына қанағаттанасыз ба?

	Саны	%
Толық қанағаттанамын	401	20,1
Дәлірегі, қанағаттанамын	623	31,2
Дәлірегі, қанағаттанбаймын	295	14,8
Мүлдем қанағаттанбаймын	109	5,5
Мен бос уақыт өткізу мекемелеріне бармаймын	275	13,8
Біздің елді мекенде бос уақыт өткізу мекемелері жоқ	242	12,1
Жауап беруге қиналамын	49	2,5

36. Сіз қалай ойлайсыз, жастардың бос уақыт өткізуін жақсарту үшін не істеу керек?

	Саны	%
Ойын-сауық және мәдени іс-шаралар бағасын төмендету	435	21,9
Тегін іс-шаралар ұйымдастыру	671	33,7
Музейлерде жастарды қызықтыратын бағдарламалар ұйымдастыру	241	12,1
Үйірмелер, секциялар санын көбейту	524	26,3
Салауатты өмір салтын насихаттау	380	19,1
Бос уақытты өткізу мүмкіндіктері туралы жастардың хабардар болуын қамтамасыз ету	274	13,8
Жастарды қандай да бір жобаларға қатысуға тарту мақсатында ақпараттық науқандар өткізу	303	15,2
Тегін секциялар	12	0,6
Ойын-сауық мекемелерінің құрылымы	4	0,2
Жауап беруге қиналамын	87	4,4

37. Жалпы, Сіз жастар субмәдениеттеріне қалай қарайсыз?

	Саны	%
Оң	738	37
Теріс	390	19,6
Немқұрайлы	866	43,4

38. Бейресми субмәдениеттер жастарға қалай әсер етеді деп ойлайсыз?

	Саны	%
Жас адамның жеке басының дамуына әсер етеді	473	23,8
Дүниетанымға оң әсер етеді	360	18,1
Айтарлықтай әсері жоқ	537	27
Адамның жеке қасиеттерін бұзады	379	19,1
Жастар арасында девиантты мінез-құлық деңгейін арттырады	206	10,4
Жауап беруге қиналамын	330	16,6

39. Сіз волонтерлікпен айналысасыз ба, егер айналысатын болсаңыз, қаншалықты жиі?

	Саны	%
Мен жылына бірнеше рет волонтерлікпен айналысамын	220	11
Мен айына бірнеше рет волонтерлікпен айналысамын	98	4,9
Мен аптасына бірнеше рет волонтерлікпен айналысамын	77	3,9
Мен волонтерлікпен айналыспаймын	1565	78,5
Жауап беруге қиналамын	34	1,7

40. Сіз қалай ойлайсыз, мемлекеттік деңгейде жастар саясатының қай саласына ерекше назар аудару керек?

	Саны	%
Жастар форумдары мен конференцияларын ұйымдастыру	339	17
Биліктегі жастардың өкілдігін ұлғайту	233	11,7
Өңірді, елді нығайту және дамыту үшін барлық жастар ұйымдары мен бірлестіктерін біріктіретін жастар қозғалысын құру	251	12,6
Жастар бірлестіктері мен ұйымдарын дамыту	284	14,3
«Жастар саясаты туралы» жаңа заңды әзірлеу және қабылдау	152	7,6
Бейресми жастар қозғалыстарын (субмәдениеттер) қолдау	83	4,2
Интернеттің қолжетімділігі мен сапасын арттыру	215	10,8
Жастар арасында қылмыс пен экстремизмге қарсы күрес	212	10,7
Жастар арасында ұлтаралық және конфессияаралық келісімді нығайту	127	6,4
Жастар арасында волонтерлік пен қайырымдылықты дамыту	166	8,3
Жастарға патриоттық тәрбие беру	241	12,1
Жастар арасында мәдениет пен шығармашылықты танымал ету	148	7,4
Жастар кәсіпкерлігін қолдау	334	16,8
Ауыл жастарын қолдау	414	20,8
Аз қамтылған отбасылардан шыққан жастарға әлеуметтік көмек	239	12
Жас отбасыларды қолдау	356	17,9
Жас ғалымдарды қолдау	148	7,4
Жастар арасында спортты және СӨС насихаттау	121	6,1
Медициналық қызметтердің қолжетімділігі мен сапасы	160	8
Жас мамандардың тұрғын үй сатып алуға қолжетімділігі	216	10,9
Жоғары білімнің қолжетімділігі мен сапасы	270	13,6
Жастарды жұмысқа орналастыру	392	19,7
Жауап беруге қиналамын	32	1,6

41. Жастарды қолдау бойынша қандай мемлекеттік бағдарламалар мен жобалар туралы естідіңіз, білесіз немесе қатысушысы болдыңыз?

Мемлекеттік бағдарламалар, жастар жобалары	Естуім бар	Жақсы білемін, бірақ қатысқан жоқпын	Білемін, қатыстым	Ештеңе білмеймін, естіген жоқпын
«Жастар практикасы»	703	461	105	730
«Дипломмен ауылға!»	698	588	36	600
«Жасыл Ел»	697	526	128	571
«Бизнестің жол картасы 2020» бизнесті қолдау мен дамытудың бірыңғай бағдарламасы	599	395	45	883
Нәтижелі жұмыспен қамтуды және жаппай кәсіпкерлікті дамытудың 2017-2021 жылдарға арналған бағдарлама	506	290	35	1090
«Нұрлы жер» тұрғын үй құрылысы бағдарламасы	713	402	42	765
«Болашақ» халықаралық стипендиясы	736	523	29	635
«Дарын» мемлекеттік жастар сыйлығы	651	403	22	846
Серпін-2050	552	382	37	951
Баршаға арналған тегін техникалық және кәсіптік білім	496	297	41	1088
Жастар корпусын дамыту жобасы	441	199	23	1258
Президенттік жастар кадрлық резерві	439	216	25	1235

Жастарды қолдау бойынша қандай мемлекеттік бағдарламалар мен жобалар туралы естідіңіз, білесіз немесе қатысушысы болдыңыз? %

Мемлекеттік бағдарламалар, жастар жобалары	Естуім бар	Жақсы білемін, бірақ қатысқан жоқпын	Білемін, қатыстым	Ештеңе білмеймін, естіген жоқпын
«Жастар практикасы»	35,2	23,1	5,3	36,4
«Дипломмен ауылға!»	36,3	30,6	1,9	31,2
«Жасыл Ел»	36,3	27,4	6,7	29,6
«Бизнестің жол картасы 2020» бизнесті қолдау мен дамытудың бірыңғай бағдарламасы	31,2	20,6	2,3	45,9
Нәтижелі жұмыспен қамтуды және жаппай кәсіпкерлікті дамытудың 2017-2021 жылдарға арналған бағдарлама	26,3	15,1	1,8	56,8
«Нұрлы жер» тұрғын үй құрылысы бағдарламасы	37,1	20,9	2,2	39,8
«Болашақ» халықаралық стипендиясы	38,3	27,2	1,5	33
«Дарын» мемлекеттік жастар сыйлығы	33,9	21	1,1	44
Серпін-2050	28,7	19,9	1,9	49,5
Баршаға арналған тегін техникалық және кәсіптік білім	25,8	15,5	2,1	56,6
Жастар корпусын дамыту жобасы	23	10,4	1,2	65,4
Президенттік жастар кадрлық резерві	22,9	11,3	1,3	64,5

42. Өтінемін, айтыңызшы, Сіз Қазақстанда мемлекеттік жастар саясатының жүзеге асырылуына қанағаттанасыз ба?

	Саны	%
Толық қанағаттанамын	315	15,8
Дәлірегі, қанағаттанамын	774	38,8
Дәлірегі, қанағаттанбаймын	400	20,1
Қанағаттанбаймын	162	8,1
Мемлекеттік жастар саясаты туралы ештеңе білмеймін	257	12,9
Жауап беруге қиналамын	87	4,3

Сіздің жынысыңыз:

	Саны	%
Еркек	995	49,8
Әйел	1005	50,2

Толық жасыңызды жазыңыз

	Саны	%
14-28	661	33,1
19-23	668	33,4
24-28	671	33,5

Сіздің этникалық тиістілігіңіз (ұлтыңыз) қандай?

	Саны	%
Қазақ	1633	81,7
Орыс	255	12,8
Басқа этностық топ (ұлт)	112	5,5

Сіздің біліміңіз

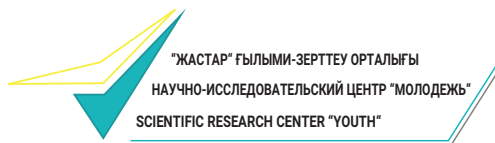
	Саны	%
Аяқталмаған орта (мектептің 9 сыныбы)	310	15,5
Орта (мектептің 11 сыныбы)	288	14,4
Кәсіптік-техникалық, орта-кәсіптік (колледж, училище)	553	27,7
Аяқталмаған жоғары (ЖОО-да оқимын)	337	16,9
Жоғары (ЖОО бітірген)	452	22,6
Жоғары және ғылыми дәреже (магистр, кандидат, доктор, PhD)	57	2,9

Сіз қандай қаражатқа күн көресіз?

	Саны	%
Өз жалақыма/табысыма	899	45,1
Ата-анамның табысына	833	41,8
Жұбайымның табысына	161	8,1
Шәкіртақыға	85	4,3
Жәрдемақы мен жеңілдіктерге	15	0,7

Министерство информации и
общественного развития
Республики Казахстан

"ЖАСТАР" ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ОРТАЛЫҒЫ
НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ЦЕНТР "МОЛОДЕЖЬ"
SCIENTIFIC RESEARCH CENTER "YOUTH"

Проблемы и потребности основных страт молодежи

АНАЛИТИЧЕСКИЙ ДОКЛАД

ПО РЕЗУЛЬТАТАМ СОЦИОЛОГИЧЕСКОГО ИССЛЕДОВАНИЯ

Нур-Султан, 2020

Социологическое исследование «Проблемы и потребности основных страт молодежи» / Руднева Е.А., Кожобекова Д.А., Мухамбетова К.А. – привлеченный эксперт: НИЦ «Молодежь», Нур-Султан, 2020. – 102 с.

Аналитический доклад основан на результатах социологического исследования «Проблемы и потребности основных страт молодежи», проведенного методом массового республиканского опроса молодежи по заказу Министерства информации и общественного развития Республики Казахстан.

© Научно-исследовательский центр «Молодежь», 2020

СОДЕРЖАНИЕ

ВВЕДЕНИЕ	108
Программа социологического исследования	109
1. ЦЕННОСТНЫЕ ОРИЕНТАЦИИ МОЛОДЕЖИ	114
1.1 Возможности самореализации и удовлетворенность жизнью	114
1.2 Уровень субъективной безопасности и защищенности молодежи	117
1.3 Базовые ценности: семья и здоровье	119
2. ЗДОРОВЬЕ	124
2.1 Практики и условия получения медицинской помощи	124
2.2 Образ жизни и привычки	127
3. СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНИЕ МОЛОДЕЖИ	132
3.1 Уровень материального благосостояния	132
3.2 Потребности молодежи и переживаемые трудности	134
4. ОБРАЗОВАНИЕ	138
4.1 Распределение респондентов по уровням образования	138
4.2 Оценка удовлетворенности качеством образования	139
4.3 Проблемные вопросы в сфере образования	141
5. ТРУДОУСТРОЙСТВО	146
5.1 Особенности молодежной занятости	146
5.2 Потребности в сфере труда, мобильность и основные трудности	149
5.3 Стратегии поиска работы и поддержка занятости	152
6. ДОСУГ	156
6.1 Структура свободного времени молодежи. Качество досуга	156
6.2 Отношение к неформальным субкультурам	160
7. ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ НАПРАВЛЕННОСТЬ МОЛОДЕЖИ	163
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	169
СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ	175
Приложение	176

ВВЕДЕНИЕ

Согласно Закона Республики Казахстан «О государственной молодежной политике в Республике Казахстан», молодежь – это граждане Республики Казахстан в возрасте от 14 до 29 лет [1]. С социологической перспективы молодежь определяется как совокупность групповых общностей, образующихся на основе возрастных признаков и связанных с ними видов деятельности. С этой точки зрения молодость представляет собой социальный статус.

На начало 2020 года численность молодежи в республике составила 3 765 383 человека или 20% от общей численности населения. Численность молодежи, проживающей в городах - 2 125 065 человек (56,4%), в сельской местности – 1 640 318 человек (43,6%). Наибольшее количество молодежи сконцентрировано в Туркестанской (465 699 человек) и Алматинской областях (392 855 человек), а также в г. Алматы (393 845 человек). Самая низкая численность молодежи наблюдается в Северо-Казахстанской области (100 548 человек). В гендерной структуре молодежи 1 919 076 человек составляют лица мужского пола (51%), 1 846 307 – лица женского пола (49%). В возрастной структуре преобладает численность старшей молодежной группы 24-28 лет (1 415 490 человек), самая малочисленная – средняя молодежная группа 19-23 лет (1 125 625 человек). Численность младшей возрастной группы молодежи 14-18 лет - 1 224 268 человек [2].

Динамика численности молодежи – отрицательная, наблюдается устойчивое сокращение с 2010 года. Согласно прогнозам специалистов, снижение численности молодежи будет продолжаться от 4 до 5 лет, основной фактор – демографическая яма 90-х. В ближайшее время перейдет в фазу снижения старшая молодежная группа, средняя группа сейчас уже находится в фазе снижения численности. Наложение этих двух фаз и будет вызывать продолжающееся сокращение численности молодежи. В ближайшее время рост покажет только самая младшая молодежная группа [3].

Место молодежи в обществе определяется ее функциями, которые она выполняет, это репродуктивная и ресурсная функции; функция развития в настоящем и будущем; функция становления. Таким образом, молодежь занимает важное место в системе общественных отношений, но ее благополучие, активная позиция зависит в том числе и от действий государства.

Творческий подход, идеалы и энергия молодых людей имеют жизненно важное значение для дальнейшего развития обществ, в которых они живут. Определяя повестку дня по проблемам молодежи, ООН пишет о том, что «необходимость решения многогранных проблем, с которыми сталкиваются молодые люди (таких как доступ к образованию, здравоохранению, занятости и гендерному равенству), становится как никогда острой» [4].

На молодость приходится главные социальные и демографические события в жизненном цикле человека: завершение общего образования, выбор и получение профессии, начало трудовой деятельности, вступление в брак, рождение детей. Вступление во взрослую жизнь зачастую наталкивается на сложности, связанные с профессиональным самоопределением, занятостью, жилищными проблемами.

Становление современной молодежи приходится на годы преобразований во всех сферах жизни общества, на период государственного строительства, на время изменения положения Казахстана на мировой арене. Важно, чтобы молодые граждане могли получать знания и навыки, необходимые для их благополучия, имели доступ к качественному образованию и рынку труда, могли взаимодействовать с государством в принятии решений.

Каковы же потребности молодежи, ее ценностные ориентации? Каков уровень ее социального благополучия и здоровья? Уверенно ли молодежь смотрит в будущее? Какие трудности испытывает? Знает ли о государственной политике и мерах по поддержке молодежи? Ответы на эти вопросы и определяют актуальность социологического исследования по проблемам молодежи.

Программа социологического исследования

Методологическая часть программы

Объектом исследования выступает молодежь Казахстана в возрасте 14-28 лет.

Предмет исследования – проблемы и потребности основных страт молодежи Казахстана в различных аспектах жизни, таких как ценностные ориентации, здоровье, образование и досуг, социально-экономическое положение, общественно-политическая направленность.

Целью данного социологического исследования является изучение и выявление проблем и потребностей основных страт молодежи Казахстана.

Задачи социологического исследования:

- выявление проблем, волнующих молодежь, в той или иной возрастной группе;
- определение потребностей и ценностных ориентаций молодежи;
- изучение состояния здоровья и выявление наличия вредных привычек у молодежи;
- выявление проблемных вопросов в сфере образования и организации досуга молодежи;
- изучение социального самочувствия и социально-экономического положения молодежи;
- оценка эффективности мер поддержки и самореализации молодежи;
- оценка эффективности реализации государственной молодежной политики.

Технологическая часть исследования

Социологическое исследование было реализовано поэтапно:

1 этап. Подготовка социологического опроса:

- Разработка программы, включающей в себя:
 - определение проблемной ситуации
 - обзор литературы по избранной теме
 - постановка целей и задач
 - операционализация понятий
 - проектирование выборочной совокупности
- Разработка инструментария (анкеты) для сбора эмпирической информации
 - Перевод анкеты

2 этап. Сбор эмпирического материала:

- Организация опроса
 - подбор, подготовка, инструктаж интервьюеров
 - распределение участков опроса
 - отбор единиц опроса
 - рассылка анкет и инструкций по проведению опроса и заполнению анкет
 - проведение интервью

3 этап. Обработка и интерпретация социологических данных:

- изготовление макета в программе для анализа и обработки статистических данных (SPSS)
- кодировка анкет (кодирование открытых ответов респондентов)
- ввод анкетных данных
- «чистка» данных

- контроль поля
- обработка и выведение линейных отчетов и отчетов по социально-демографическим параметрам
- применение других видов статистического анализа

4 этап. Анализ полученных данных:

- Проведение первичного анализа
 - фиксирование зависимостей, выявленных в результате опроса
 - выведение таблиц
 - построение диаграмм
- Вторичный анализ данных
 - сравнительный анализ
 - привлечение дополнительной информации
 - выдвижение новых предположений и рекомендаций
 - подготовка финального отчета исследования

Методическая часть программы

Методом сбора информации выступает республиканский массовый опрос молодежи в возрасте от 14 до 28 лет включительно, методом «face-to-face». Данный метод позволяет получать объективную информацию относительно мнений и оценок молодежи.

Сбор информации полевого этапа исследования осуществлялся специально подготовленными интервьюерами по месту жительства респондентов с использованием анкеты социологического опроса. Структура анкеты включает основной блок вопросов и социально-демографический блок.

Язык опроса: казахский и русский, в зависимости от предпочтений респондента.

Массовый опрос проводился по месту жительства респондентов, выбранный метод соответствует целям и задачам текущего исследования.

Объем выборочной совокупности составил 2 000 респондентов. Территория проведения социологического исследования охватила все регионы Республики Казахстан – города республиканского значения Нур-Султан, Алматы и Шымкент, 14 областных центров, а также сельские населенные пункты.

Выборочная совокупность разделена на три группы по возрастному признаку: 14-18 лет; 19-23 года; 24-28 лет.

Выборочная совокупность – 2000 респондентов

	Всего	Городское население	Сельское население	14-18 лет	19-23 лет	24-28 лет
Республика Казахстан	2000	1136	864	666	667	667
Акмолинская	76	34	42	25	25	26
Актюбинская	97	66	31	32	32	33
Алматинская	209	44	165	70	70	69
Атырауская	70	34	36	23	23	24
Восточно-Казахстанская	133	82	51	44	44	45
Жамбылская	125	47	78	42	42	41
Западно-Казахстанская	69	35	34	23	23	23
Карагандинская	143	111	32	48	48	47
Костанайская	89	46	43	30	30	29
Кызылординская	92	38	54	31	31	30
Мангистауская	76	28	48	25	25	26
Павлодарская	73	49	24	24	24	25
Северо-Казахстанская	53	24	29	18	18	17
Туркестанская область	128	42	197	79	80	80
Нур-Султан	239	115	0	38	38	39
Алматы	115	213	0	71	71	71
Шымкент	213	128	0	43	43	42

* По данным Бюро национальной статистики Агентства по стратегическому планированию и реформам РК (ранее Комитет по статистике Министерства национальной экономики Республики Казахстан) на 1 января 2019 года

Дизайн выборки был построен таким образом, что любой человек (в возрасте 14-28 лет) в пределах совокупности имел равные возможности быть отобранным для анализа. Была использована стратифицированная многоступенчатая выборка. Так, основными стратами выступают:

Степень 1. Отбор по областям – исходя из численности молодежи по областям и городам республиканского значения в возрасте 14-28 лет, определены объемы выборки по 17 регионам страны.

Степень 2. Отбор по принципу город-село – в каждой области высчитаны объемы городской и сельской выборки.

Степень 3. Отбор стартовой точки – в пределах каждого населенного пункта случайным образом определяются стартовые точки маршрута и количество респондентов.

Степень 4. Отбор респондентов согласно квоте – в каждом отдельно взятом домохозяйстве респонденты отбираются по двум признакам – пол и возраст – половозрастной квоте – возраст респондента должен быть от 14 до 28 лет включительно, а также репрезентативная представленность по полу (количество опрашиваемых мужчин и женщин рассчитано согласно данным Комитета по статистике по каждой области, городу и селу).

Выборка является репрезентативной, т.е. по выделенным параметрам состав респондентов приближается к соответствующим пропорциям в генеральной совокупности (согласно данным Бюро национальной статистики Агентства по стратегическому планированию и реформам РК (ранее Комитет по статистике Министерства национальной экономики Республики Казахстан) на 2019 год. При этом отклонение средних характеристик выборочной совокупности от средних характеристик генеральной совокупности не превышает $\pm 2,5\%$.

Методика обработки информации

По итогам полевого этапа исследования проведен контроль работы интервьюеров (100% проверка корректности заполнения анкет и 30% контроль поля по телефону), ввод и обработка данных.

Ввод, обработка первичных данных, а также вывод одномерных, двумерных таблиц, корреляционный и кластерный анализы выполнены с помощью лицензионной, русифицированной компьютерной программы SPSS, версия 21.

Методы анализа информации

Основными методами анализа первичной социологической информации выступают:

- 1) одномерный анализ данных;
- 2) двумерный анализ данных;
- 3) корреляционный анализ.

При подготовке аналитического доклада проанализированы данные в разрезе возрастных групп молодежи, их занятости, роду деятельности, что позволяет определить проблемы и потребности различных страт молодежи.

Период проведения исследования: ноябрь 2020 года.

СОЦИАЛЬНО-ДЕМОГРАФИЧЕСКИЙ БЛОК

Опрошено респондентов

2000

женщины

50,2%

мужчины

49,8%

гг. Нур-Султан, Алматы и Шымкент

14 областных центров

сельские населенные пункты

81,6%

Казахи

12,8%

Русские

5,6%

Другие

Возраст

Выборочная совокупность разделена на три группы по возрастному признаку:

14-18 лет

19-23 года

24-28 лет

город

56,8%

село

43,2%

1. ЦЕННОСТНЫЕ ОРИЕНТАЦИИ МОЛОДЕЖИ

Ценностные ориентации можно определить, как систему установок, в которых зафиксировано избирательное отношение человека к ценностям. Ценностные ориентации формируются в ходе социализации и адаптации личности, в результате накопления жизненного опыта, то есть критического освоения общепринятых ценностей. Ценностным ориентациям присущи осознанность, устойчивость, положительная эмоциональная окрашенность. Они выступают элементами внутренней структуры личности, обеспечивая ее целостность и устойчивость, задают направленность интересам личности, определяют уровень притязаний и престижных представлений, а также являются основой индивидуальных представлений о должном.

Ценностные ориентации личности раскрываются через оценки, которые человек дает себе, другим, обществу, всем процессам и явлениям, происходящим в его внутреннем и внешнем по отношению к нему мире, что делает их крайне удобным предметом для изучения.

Известно, что система личностных ценностей и ценностные ориентации формируются в период первичной социализации, примерно к 18-20 годам. Далее эти образования остаются достаточно стабильными, претерпевая значительные изменения только в кризисные периоды жизни человека. Примечательно, что изменения затрагивают не столько состав, сколько структуру ценностей, их иерархическое соотношение: одни ценности получают более высокий статус или ранг, другие становятся менее значимыми.

Исторический опыт показывает, что появление новых ценностных ориентаций наблюдается в ситуации становления нового социального порядка, когда происходит резкая, глубокая трансформация привычного, устоявшегося мироустройства. В этих условиях происходит не просто расширение форм и видов ценностных ориентаций, а изменение их содержания. На изменение ценностных ориентаций влияют события повседневной жизни человека, особенно те, что принято называть экстремальными ситуациями и негативным опытом.

Трудности в формировании ценностей и ценностных ориентаций создает плюрализм ценностей, действующих в различных социальных группах, коллективах, семье. То есть речь идет о ситуации поливариантности возможного выбора ценностных ориентаций, большая часть которых не имеет четко очерченных критериев. Это приводит к тому, что в момент выбора той или иной ценности человек испытывает затруднения, колебания, что не способствует правильности возможного выбора.

1.1 Возможности самореализации и удовлетворенность жизнью

В ходе исследования респондентам был задан вопрос «Достаточно ли в Казахстане возможностей у молодежи для самореализации?» Молодежь положительно оценивает возможности для самореализации в Казахстане: 36,2% респондентов считает, что молодежь может себя реализовать, несмотря на некоторые трудности, 31,7% опрошенных выбрали вариант ответа «молодежь может себя полностью реализовать». Отметим, что 20,5% участников опроса имеют другое мнение, выбирая вариант ответа «только малая часть молодежи может себя реализовать». Еще 8,3% опрошенных категоричны в своих ответах, считая, что «для молодежи практически нет никаких возможностей для самореализации».

Анализ мнений по возрастным группам показывает, что более оптимистичны в своих оценках респонденты в возрасте 14-18 лет: в этой возрастной группе отмечается максимальное количество выборов варианта ответа «молодежь может себя полностью реализовать» (38,3%). В возрастных группах 19-23 года и 24-28 лет максимум выборов приходится на вариант ответа «молодежь может себя реализовать, несмотря на некоторые трудности» (38,3% и 35,8% соответственно).

Негативные оценки больше свойственны молодежи в возрасте 24-28 лет. В этой группе 23,1% опрошенных придерживается мнения, что «только малая часть молодежи может себя реализовать». На такой же позиции находится 22,2% респондентов в возрасте 19-23 года.

Кроме того, в возрастной группе 24-28 лет 11,5 % респондентов считают, что «для молодежи практически нет никаких возможностей для самореализации» (Таблица 1).

Таблица №1.

Распределение ответов на вопрос «Достаточно ли в Казахстане возможностей у молодежи для самореализации?» по возрастным группам, %

Варианты ответа	14-18	19-23	24-28	Всего по выборке
Да, молодежь может себя полностью реализовать	38,3	30,1	26,7	31,7
Скорее да, молодежь может себя реализовать, несмотря на некоторые трудности	34,3	38,3	35,8	36,2
Скорее нет, только малая часть молодежи может себя реализовать	16,0	22,2	23,1	20,5
Нет, для молодежи практически нет никаких возможностей для самореализации	6,2	7,2	11,5	8,3
Затрудняюсь ответить	5,1	2,2	3,0	3,3

Распределения по типу населенного пункта показывают, что установки городской молодежи менее оптимистичны, по сравнению с сельской. Респонденты, опрошенные по городским населенным пунктам на 10,3% реже выбирали вариант ответа «молодежь может себя полностью реализовать» и на 6,6% чаще выбирали вариант ответа «только малая часть молодежи может себя реализовать» (Таблица №2).

Таблица №2.

Распределение ответов на вопрос «Достаточно ли в Казахстане возможностей у молодежи для самореализации?» по типу населенного пункта, %

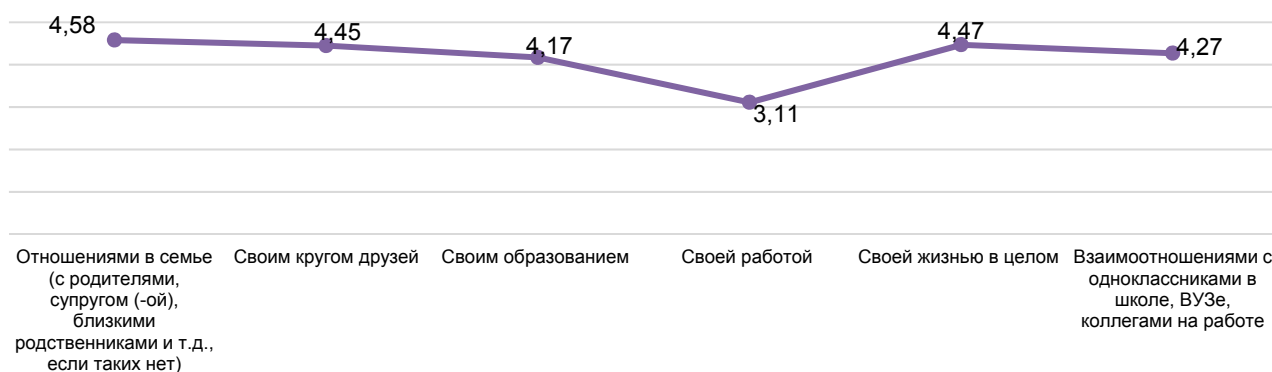
Варианты ответа	Тип населенного пункта	
	Городской	Сельский
Да, молодежь может себя полностью реализовать	27,2	37,5
Скорее да, молодежь может себя реализовать, несмотря на некоторые трудности	38,4	33,2
Скорее нет, только малая часть молодежи может себя реализовать	23,3	16,7
Нет, для молодежи практически нет никаких возможностей для самореализации	8,5	8,1
Затрудняюсь ответить	2,6	4,5

Социологический опрос предусматривал оценку удовлетворенности молодежи отдельными аспектами жизни: семьей, кругом друзей, образованием, работой, взаимоотношениями в школе, вузе, на работе, а также жизнью в целом. Оценка проводилась по пятибалльной шкале, от 1 балла – совсем не доволен до 5 баллов – полностью доволен.

Удовлетворенность молодежи отдельными аспектами жизни, в целом, находится на уровне выше среднего (по пятибалльной шкале оценок). Почти по всем шести областям жизни – семья, дружба, образование, работа, отношения в школе, вузе, с коллегами, жизнь в целом – оценки выше 4 баллов. Исключение составляет только удовлетворенность работой, полученный балл равен 3,11. Участники опроса больше всего довольны отношениями в семье, с родителями, супругом (-ой), близкими родственниками: величина индекса удовлетворенности 4,58 (рисунок №1).

Рисунок №1.

Распределение ответов на вопрос «Насколько вы довольны следующим ...?», в баллах

В разрезе возраста можно отметить, что более высокий уровень удовлетворенности жизнью и ее отдельными аспектами наблюдается в группе респондентов 24-28 лет (общий балл – 4,32). Для этой возрастной группы характерны более сбалансированные оценки, по сравнению с двумя другими возрастными группами.

Самый низкий уровень удовлетворенности в опросе отмечен среди респондентов 14-18 лет (общий балл – 4,05), но только за счет низкого показателя удовлетворенности своей работой. По всем остальным пунктам показатели удовлетворенности находятся скорее на втором месте после 24-28-ми летних респондентов.

Удовлетворенность жизнью и отдельными ее аспектами в возрастной группе 19-23 года составляет 4,15 баллов. Здесь уровень удовлетворенности по всем предлагаемым в опросе аспектам несколько ниже по сравнению с двумя другими группами, за исключением показателя удовлетворённости работой (Таблица №3). Распределения по типам населенного пункта равномерные.

Таблица №3.

Распределение ответов на вопрос «Насколько вы довольны следующим ...?» по возрастным группам, в баллах

Варианты ответа	14-18	19-23	24-28	Всего по выборке
1. Отношениями в вашей семье (с родителями, супругом (-ой), близкими родственниками и т.д., если таких нет)	4,60	4,53	4,60	4,58
2. Своей жизнью в целом	4,51	4,43	4,48	4,47
3. Своим кругом друзей	4,47	4,38	4,51	4,45
4. Взаимоотношениями с одноклассниками в школе, ВУЗе, коллегами на работе	4,35	4,23	4,22	4,27
5. Своим образованием	4,20	4,09	4,22	4,17
6. Своей работой	2,19	3,23	3,89	3,11
Всего по возрастным группам	4,05	4,15	4,32	4,18

1.2 Уровень субъективной безопасности и защищенности молодежи

Полная уверенность в личной безопасности свойственна 48,6% респондентов, еще 32,1% опрошенных – скорее уверены в собственной безопасности (Таблица №4). В разрезе возрастных групп, самый высокий уровень полной уверенности наблюдается в группе опрошенных 19-23 лет (51,6%), самый низкий показатель полной уверенности в личной безопасности – в группе опрошенных 24-28 лет - 44,0% (в этой возрастной группе чаще выбирался вариант ответа «скорее уверен в своей личной безопасности»).

Таблица №4.

Распределение ответов на вопрос «Уверены ли Вы в своей личной безопасности?» по возрастным группам, %

Варианты ответа	14-18	19-23	24-28	Всего по выборке
Да, уверен	50,2	51,6	44,0	48,6
Скорее уверен	30,4	28,9	37,0	32,1
Скорее не уверен	10,3	12,1	11,8	11,4
Нет, не уверен	3,8	4,6	4,8	4,4
Затрудняюсь ответить	5,3	2,7	2,5	3,5

Среди сельской молодежи уверенность в личной безопасности на 13% выше, чем среди городской. Полностью уверены в своей безопасности 56,0% опрошенных по сельским населенным пунктам, и 43,0% - по городским (Таблица №5).

Таблица №5.

Распределение ответов на вопрос «Уверены ли Вы в своей личной безопасности?» по типам населенного пункта, %

Варианты ответа	Тип населенного пункта	
	Городской	Сельский
Да, уверен	43,0	56,0
Скорее уверен	35,5	27,7
Скорее не уверен	14,2	7,8
Нет, не уверен	4,4	4,4
Затрудняюсь ответить	3,0	4,2

Респондентам был задан вопрос «Насколько вы лично чувствуете себя защищённым от следующих обстоятельств?». В предлагаемый список рисков вошли преступность, произвол чиновников, потеря работы, произвол правоохранительных органов, несправедливость суда, угроза террористических актов, утечка персональных данных, в том числе в социальных сетях, бытовое насилие. Анализ ответов показывает, что респонденты ощущают большую защищенность от преступности, меньшую - от потери работы и утечки персональных данных, в том числе в социальных сетях. (Таблица №6).

Таблица №6.

Распределение ответов на вопрос «Насколько вы лично чувствуете себя защищённым от следующих обстоятельств?», %

Риски / Варианты ответа	Защищён	Скорее защищён	Скорее не защищён	Совсем не защищён	3/0
Преступности	34,9	31,3	20,2	7,9	5,7
Произвола чиновников	28,8	27,8	19,7	11,9	11,8
Потери работы	23,4	23,2	22,2	13,8	17,4
Произвола правоохранительных органов	28,8	28,6	18,3	12,8	11,5
Несправедливости суда	26,8	27,8	19,4	13,2	12,8
Угрозы террористических актов	29,9	27,6	17,4	14,5	10,6
Утечки персональных данных, в том числе в социальных сетях	25,4	25,4	24,9	16,8	7,5

В группе респондентов в возрасте 14-18 лет уровень чувства защищенности выше по всем выделенным в опросе рискам по сравнению с более старшими возрастными группами.

В группе опрошенных 19-23 лет отмечен самый низкий уровень чувства защищенности от потери работы (21,1% выбора варианта ответа «защищен») и несправедливости суда (25,1% выбора варианта ответа «защищен»).

Респонденты в возрасте 24-28 лет демонстрируют самый низкий субъективный уровень защищенности от утечки персональных данных, в том числе в социальных сетях (23,4% выбора варианта ответа «защищен») и угрозы террористических актов (27,9% выборов варианта ответа «защищен»). Подробнее – Таблица №7.

Таблица №7.

Распределение ответов на вопрос «Насколько вы лично чувствуете себя защищённым от следующих обстоятельств?» по возрастным группам, % (выбор варианта «защищен»)

Риски	Количество выборов варианта ответа «защищен»		
	14-28	19-23	24-28
Преступности	36,5	35,5	32,8
Произвола чиновников	31,5	27,2	27,7
Потери работы	24,5	21,1	24,4
Произвола правоохранительных органов	31,8	27,4	27,1
Несправедливости суда	29,2	25,1	26,1
Угрозы террористических актов	31,2	30,5	27,9
Утечки персональных данных, в том числе в социальных сетях	28,1	24,6	23,4

Для городской молодежи характерен более низкий уровень чувства защищенности по сравнению с сельской молодежью по всем выделенным в опросе рискам. Разница в показателях выбора варианта ответа «защищен» достигает 13%. Отметим, что максимальная разница в показателях отмечается по пунктам, которые касаются деятельности государственных органов (Таблица №8).

Таблица №8.

Распределение ответов на вопрос «Насколько вы лично чувствуете себя защищённым от следующих обстоятельств?» по типам населенного пункта, % (выбор варианта «защищен»)

Риски	Городской	Сельский
Преступности	30,5	40,7
Произвола чиновников	23,7	35,5
Потери работы	21,5	25,8
Произвола правоохранительных органов	23,2	36,1
Несправедливости суда	21,5	33,8
Угрозы террористических актов	24,8	36,5
Утечки персональных данных, в том числе в социальных сетях	20,5	31,7

1.3 Базовые ценности: семья и здоровье

Семья по-прежнему является ячейкой и фундаментом общества, данный тезис звучит уже аксиомой и его верность не подвергается сомнению. Семья оказывает наибольшее влияние на жизнь человека: здесь происходит первичная социализация индивида, человек получает первый опыт взаимодействия, заботы и ответственности; обеспечиваются хранение и передача ценностей, норм, традиций, осуществляется преемственность поколений.

Большая часть участников опроса пока не женаты и не замужем (68,3%): доля респондентов в возрасте 14-18 лет составляет 95,1%, 19-23 лет - 74,5% и 24-28 лет – 35,7%.

Состоят в браке 25,9% респондентов, возраст большинства из них – 24-28 лет (56,2%). Процент пар, проживающих совместно без регистрации, и пар, состоящих в отношениях, в опросе очень невысок, также, как и процент разведенных (Таблица №9). Значимых распределений по типам населенного пункта не отмечено.

Таблица №9.

Распределение ответов на вопрос «Каково ваше нынешнее семейное положение?» по возрастным группам, %

Варианты ответа	14-18	19-23	24-28	Всего по выборке
Не замужем/не женат	95,1	74,5	35,7	68,3
Женат/замужем	2,3	18,9	56,2	25,9
Живем в партнерстве, но не расписаны (сожительство)	0,2	2,0	2,1	1,4
В отношениях, но мы не живем вместе	1,8	2,9	1,4	2
Разведен/разведена	0,3	0,9	3,5	1,6
Вдова/вдовец	0,0	0,0	0,3	0,1
Затрудняюсь ответить	0,3	0,9	0,9	0,7

Самыми важными качествами при выборе супругов респонденты считают личные качества партнера и наличие общих интересов. По пятибалльной шкале оценки важности этих двух качеств превышают отметку в 4 балла (Таблица №10). При этом важность личных качеств и общих интересов возрастает с увеличением возраста респондентов.

Самые молодые участники опроса меньше ориентированы на материальное положение и состояние

здоровья своих реальных или потенциальных избранников. Кроме того, в силу возраста (14-18 лет) респонденты из данной возрастной группы гораздо чаще испытывали затруднения при ответах на соответствующий вопрос анкеты.

В целом, картина мнений относительно равномерная по всем возрастным группам. Тенденция к росту показателей с увеличением возраста респондентов не слишком явная и связана, скорее всего, с меньшим количеством затруднений с оценками по мере увеличения возраста опрошенных.

Таблица №10.

Распределение ответов на вопрос «Насколько, по Вашему мнению, важны при выборе супруга/супруги следующие качества» по возрастным группам, в баллах

Оцениваемые качества	14-18	19-23	24-28
Религиозные взгляды/ убеждения	3,29	3,51	3,68
Материальное положение	2,92	3,17	3,25
Одобрение семьи	3,93	3,98	4,08
Личные качества	4,15	4,24	4,35
Состояние здоровья	3,95	4,07	4,11
Внешность	3,54	3,65	3,66
Уровень образования	3,68	3,70	3,67
Общие интересы	4,06	4,17	4,14
Национальность	3,52	3,75	3,79
Почитание родителей	0,28	0,29	0,28

Состояние здоровья большинства респондентов оставалось стабильным на протяжении последнего года – 56,8% по всей выборке. Распределение данного показателя по возрастным группам равномерное. В целом, согласно субъективным оценкам участников опроса, складывается вполне благополучная картина, когда здоровье основной массы опрошенных осталось либо стабильным, либо улучшилось (13,4% выбора ответа «здоровье скорее улучшилось» и 16,7% – «здоровье скорее улучшилось» по всей выборке).

Улучшение здоровья констатируют чаще в возрастной группе 14-18 лет: 14,5% выборов ответа «здоровье скорее улучшилось» и 20,3% - «здоровье улучшилось». Величина данного показателя относительно равномерно снижается по мере увеличения возраста респондентов.

Ухудшения здоровья чаще отмечалось в возрастной группе 24-28 лет: 12,5% выборов ответа «здоровье скорее ухудшилось» и 3,1% - «здоровье ухудшилось». Данный показатель относительно равномерно возрастает по мере увеличения возраста опрошенных (Таблица №11).

Таблица №11.

Распределение ответов на вопрос «Как изменилось состояние Вашего здоровья за последний год?» по возрастным группам, %

Варианты ответа	14-18	19-23	24-28	Всего по выборке
Улучшилось	20,3	16,3	13,6	16,7
Скорее улучшилось	14,5	13,9	11,8	13,4
Не изменилось	57,1	56,4	56,8	56,8
Скорее ухудшилось	5,5	8,2	12,5	8,8
Ухудшилось	0,9	2,2	3,1	2,1
Затрудняюсь ответить	1,7	2,8	2,2	2,2

Городская молодежь чаще отмечала ухудшение здоровья по сравнению с сельской, и наоборот, среди жителей сел больше свидетельств об улучшении здоровья. Таким образом, субъективный уровень здоровья среди городской молодежи ниже, чем среди сельской (Таблица №12).

Таблица №12.

Распределение ответов на вопрос «Как изменилось состояние Вашего здоровья за последний год?» по типам населенного пункта, %

Варианты ответа	Городской	Сельский	Всего по выборке
Улучшилось	13,4	21,1	16,7
Скорее улучшилось	11,6	15,7	13,4
Не изменилось	58,2	54,9	56,8
Скорее ухудшилось	11,9	4,6	8,8
Ухудшилось	2,7	1,3	2,1
Затрудняюсь ответить	2,1	2,4	2,2

Выводы по разделу

Для ценностного сознания молодежи характерны оптимистичные оценки общества и своего места в нем. Молодежь позитивно оценивает возможности самореализации, демонстрирует стабильный уровень как удовлетворенности отдельными аспектами жизни, так и собственной защищенности. Кроме того, для молодых людей характерно наличие субъективного чувства защищенности по целому ряду социальных рисков. Напряжение вызывает риск потери работы и возможная утечка персональных данных. Отмечено влияние возрастного фактора и типа поселения (город-село).

Молодые люди ориентированы на создание семейных союзов. Самыми важными ориентирами при выборе супругов выступают личные качества партнеров и наличие общих интересов, независимо от возраста участников опроса.

Опрошенные демонстрируют стабильный уровень здоровья с тенденцией к его улучшению за последний год. Здесь помимо возрастного фактора, значимым оказался и тип населенного пункта (город-село).

ЦЕННОСТНЫЕ ОРИЕНТАЦИИ

Возможности самореализации и удовлетворенность жизнью

Уровень удовлетворенности жизнью и отдельными ее аспектами (семья, дружба, образование, работа и отношения в школе / вузе / с коллегами)

превышает

балла

Исключение: удовлетворенность работой

балла

Уровень удовлетворенности жизнью и ее отдельными аспектами

14-18 лет

баллов

(за счет низкого показателя удовлетворенности своей работой)

19-23 года

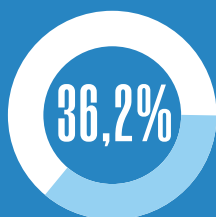
баллов

24-28 лет

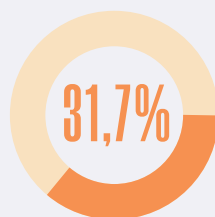

баллов

Оценка проводилась по пятибалльной шкале, от 1 балла – совсем не доволен, до 5 баллов – полностью доволен.

считает, что молодежь может себя реализовать, несмотря на некоторые трудности (чаще молодежь 14-18 лет)

считают, что молодежь может себя полностью реализовать (чаще молодежь 24-28 лет)

Уровень субъективной безопасности и защищенности молодежи

полностью
уверены в личной
безопасности

Самый высокий уровень
полной уверенности
в личной безопасности –
в группе опрошенных
19-23 лет

Самый низкий показатель
полной уверенности
в личной безопасности –
в группе опрошенных
24-28 лет

(в этой возрастной группе чаще выбирался вариант
ответа «скорее уверен в своей личной безопасности»)

Респонденты ощущают
большую защищенность:

- 66,2% от преступности
- 50,8% от утечки персональных данных, в том числе в социальных сетях
- 46,6% от потери работы

Семья как базовая ценность

68,3% респондентов
пока не женаты и не замужем:

14-18 лет

19-23 лет

24-28 лет

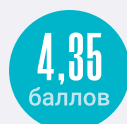
Состоят
в браке

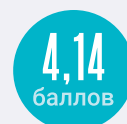
возраст большинства
из них – 24-28 лет:

При выборе супругов молодые люди ориентируются:

на личные
качества
партнера

наличие
общих
интересов

(по пятибалльной шкале)

Респонденты в возрасте 14-18 лет
меньше ориентированы (по пятибалльной шкале)

на мате-
риальное
положение

состояние
здоровья
избранников

2. ЗДОРОВЬЕ

Здоровье является важным ресурсом, ценность которого закрепляется на уровне общественного сознания. Согласно определению Всемирной Организации Здравоохранения (ВОЗ), здоровье является состоянием полного физического, душевного и социального благополучия, а не только отсутствием болезней и физических дефектов [5]. Это определение приводится в Преамбуле к Уставу Всемирной организации здравоохранения, принятому Международной конференцией здравоохранения, Нью-Йорк, 19-22 июня 1946 г. (Устав ВОЗ, 1946). При этом важнейшим фактором сохранения здоровья является образ жизни и наличие доступа населения к медицинской помощи.

В последнем отчете о проведении международного исследования «Поведение детей школьного возраста в отношении здоровья (HBSC)», опубликованном Европейским региональным бюро ВОЗ и содержащем информацию о поведении школьников в возрасте 11, 13 и 15 лет из 45 стран в отношении здоровья и социального взаимодействия, отмечается, что психическое благополучие подростков во многих странах за период с 2014 по 2018 г. ухудшилось [6]. Психическое благополучие ухудшается по мере взросления детей, при этом у девочек риск развития психических расстройств выше, чем у мальчиков. Каждый четвертый подросток сообщает о нервном напряжении, раздражительности или нарушениях сна не реже раза в неделю.

Наблюдается рост числа подростков, которые тяжело переносят нагрузку в школе, и сокращение числа тех, кому нравится учиться. В большинстве стран отношение к школе ухудшается по мере взросления детей, а удовлетворенность подростков учебной и их оценка поддержки со стороны учителей и одноклассников ухудшаются по мере увеличения нагрузки в школе [6]. Основными проблемами по-прежнему являются рискованное поведение, неправильное питание и недостаток физической активности.

2.1 Практики и условия получения медицинской помощи

Как было определено ранее, в отношении здоровья молодежи наблюдается благополучная картина, на протяжении последнего года здоровье либо оставалось стабильным, либо улучшилось. Но с увеличением возраста, отмечается и снижение показателя здоровья.

Результаты опроса позволяют говорить о том, что в ситуации болезни молодежь в своем большинстве прибегает к врачебной помощи: 51,6% респондентов обращаются в государственные клиники в рамках гарантированного объема бесплатной медицинской помощи (ГОВМП), 22,6% – в частные клиники для получения платных медицинских услуг. Достаточно распространено самолечение с опорой на информацию из интернета либо советы – 16,8% ответов по всем опрошенным.

В ситуации болезни самые верные решения, согласно данным опроса, склонны принимать респонденты в возрасте 14-18 лет. В этой группе опрошенных самый высокий процент выбора варианта ответа «обращаюсь в государственную поликлинику в рамках ГОВМП» – 56,4%, а также довольно высокий процент по выборам варианта ответа «обращаюсь в платную поликлинику, больницу» 19,4%. В этой же возрастной группе меньше доля тех, кто занимается самолечением – 13,2%.

По мере увеличения возраста отмечается тенденция лечиться самостоятельно: 17,1% в группе 19-23 года и 20,1% в группе 24-28 лет. С возрастом также увеличивается количество обращений к платным медицинским услугам – около 24% в группах 19-23 года и 24-28 лет. Такое поведение может объясняться возрастающей самостоятельностью, большей занятостью, наличием собственных материальных ресурсов и некоторого жизненного опыта.

С возрастом снижается количество тех, кто ничего не делает, пуская болезнь «на самотек». Если среди 14-18 летних таких респондентов 4,4%, то в группах 19-23 года и 24-28 лет их уже 3,3% и 1,6% соответственно (Таблица №13).

Таблица №13.

Распределение ответов на вопрос «Что вы обычно делаете, когда заболеваете, либо проявляются какие-либо симптомы?» по возрастным группам, %

Варианты ответа	14-18	19-23	24-28	Всего по выборке
Обращаюсь в государственную поликлинику в рамках гарантированного объема бесплатной медицинской помощи (ГОБМП)	56,4	50,0	48,4	51,6
Обращаюсь в платную поликлинику, больницу	19,4	24,4	24,0	22,6
Обращаюсь к народным целителям, нетрадиционной медицине	5,0	4,5	4,3	4,6
Лечусь сам (по описанию из интернета, по советам)	13,2	17,1	20,1	16,8
Ничего не делаю, все пускаю «на самотек»	4,4	3,3	1,6	3,1
Затрудняюсь ответить	1,7	0,7	1,5	1,3

В разрезе «город-село» также заметна разница в практиках, касающихся здоровья. В селах больше обращений в государственные клиники (57,2%). Городская же молодежь чаще обращается в платные клиники (24,8%), чем сельская (19,8%), что объясняется большей доступностью платной медицины для горожан (Таблица №14).

В городах молодежь также больше склонна к самолечению (19,6%) по сравнению с селами (13,1%). Доля же тех, кто обращается к народным целителям больше в сельских населенных пунктах (6,6%), чем в городских (3,1%).

Таблица №14.

Распределение ответов на вопрос «Что вы обычно делаете, когда заболеваете, либо проявляются какие-либо симптомы?» по типам населенного пункта, %

Варианты ответа	Городской	Сельский	Всего по выборке
Обращаюсь в государственную поликлинику в рамках гарантированного объема бесплатной медицинской помощи (ГОБМП)	47,3	57,2	51,6
Обращаюсь в платную поликлинику, больницу	24,8	19,8	22,6
Обращаюсь к народным целителям, нетрадиционной медицине	3,1	6,6	4,6
Лечусь сам (по описанию из интернета, по советам)	19,6	13,1	16,8
Ничего не делаю, все пускаю «на самотек»	4,0	2,0	3,1
Затрудняюсь ответить	1,2	1,4	1,3

Большая часть респондентов получает медицинскую помощь в рамках ГОБМП (65,5% по всем опрошенным). В разрезе возраста к такому виду медицинской помощи чаще обращаются респонденты из возрастной группы 14-18 лет (71,5%), реже – в возрастной группе 24-28 лет (61,2%).

Предпочитают платные услуги, так как не прикреплены к поликлинике/нет прописки чаще всего в группе респондентов 24-28 лет – 12,1%. Для сравнения: общий показатель по всем опрошенным составляет 9,9%, в группе 14-18 лет – 8,1%, в группе 19-23 года – 9,4%. Это вполне объяснимо, так как с увеличением возраста возрастает миграционная подвижность, обусловленная обучением, поиском работы, сменой места жительства.

Обращаются в проверенные частные клиники чаще всего респонденты в возрасте 19-23 лет (18,7%), чуть реже – респонденты в возрасте 24-28 лет (17,2%). Среди самой младшей возрастной группы 14-18 лет доля тех, кто прибегает к подобным платным медицинским услугам составляет 13,1% (Таблица №15). Значимых различий в ответах в распределении по типам населенного пункта не отмечено.

Таблица №15.

Распределение ответов на вопрос «На каких условиях вы чаще всего получаете медицинскую помощь?» по возрастным группам, %

Варианты ответа	14-18	19-23	24-28	Всего по выборке
В поликлинике (медцентре) в рамках гарантированного объема бесплатной медицинской помощи (ГОБМП)	71,5	63,8	61,2	65,5
Платно, так как не прикреплен к поликлинике/нет прописки	8,1	9,4	12,1	9,9
Платно, в проверенной частной клинике (медцентре)	13,1	18,7	17,2	16,3
Платно, в разных клиниках	6,8	7,2	8,5	7,5
Не получаю, лечусь сам	0,5	0,9	0,9	0,8

2.2 Образ жизни и привычки

Как уже было указано ранее, ключевым фактором здоровья является образ жизни. В числе нездоровых привычек респонденты указали трату времени на социальные сети (38,9% по всей выборке), позднее засыпание или недостаточный сон (36,4% по всей выборке), нездоровое питание (26,9% по всей выборке). Среди опрошенных много тех, кто жалуется на сидячий образ жизни (19,9% по всей выборке), увлечен видеоиграми (13,5% по всей выборке) и курит (12,8% по всей выборке).

Не имеют вредных привычек, согласно результатам опроса, только 8,2% опрошенных, большинство из которых составляют респонденты в возрасте 19-23 года (Таблица №16).

Для респондентов из возрастной группы 14-18 лет в большей степени характерно проводить много времени в социальных сетях (45,7%) и за видеоиграми (20,2%), они также склонны вести сидячий образ жизни (19,8%) и нецензурно выражаться (10,2%).

В группе опрошенных 19-23 лет чаще всех употребляют нездоровую пищу (32,1%), но реже признаются в малоподвижном образе жизни (17,2%). В целом для этой возрастной группы свойственны показатели, приближенные к средним, находящимся между крайними числовыми полюсами.

Позднее засыпание, недостаточный сон чаще всего отмечали респонденты из возрастной группы 24-28 лет (37,3%). В этой же возрастной группе больше всего тех, кто ведет сидячий образ жизни (22,8%), курит сигареты (19,1%) и употребляет алкоголь (4,8%).

В наркопотреблении признаются от 0,1% до 0,3% респондентов. Игрывают в азартные игры 1,1% опрошенных, среди них большинство составляет молодежь в возрасте 24-28 лет (1,6%). Много спят и ленятся 0,1% респондентов (Таблица №16).

Таблица №16.

Распределение ответов на вопрос «Какие из перечисленных вредных привычек наиболее свойственны вам?» по возрастным группам, %

Варианты ответа	14-18	19-23	24-28	Всего по выборке
Очень много времени провожу в социальных сетях	45,7	37,6	33,5	38,9
Ложусь спать после 24:00 или сплю меньше 6 часов в сутки	35,3	36,6	37,3	36,4
Часто ем нездоровую пищу (фастфуд, полуфабрикаты и др.)	28,0	32,1	28,6	29,6
Веду сидячий образ жизни	19,8	17,2	22,8	19,9
Очень много времени провожу за видеоиграми	20,2	12,3	8,0	13,5
Курю сигареты, вейп или электронные сигареты	4,6	14,7	19,1	12,8
Чаще, чем два раза в неделю потребляю алкоголь	1,5	3,4	4,8	3,3
Часто нецензурно ругаюсь	10,2	9,9	9,2	9,8
Принимаю наркотики (в том числе наркотики растительного, синтетического характера, тяжелые наркотики)	0,2	0,1	0,3	0,2
Играю в азартные игры (ставки и т.д.)	0,3	1,2	1,6	1,1
Много сплю	0,2	0,0	0,0	0,1
Ленюсь	0,0	0,1	0,0	0,1
Нет вредных привычек	7,9	9,0	7,7	8,2
Затрудняюсь ответить	6,5	3,1	5,8	5,2

Городская молодежь проявляет большую склонность к нездоровому образу жизни по сравнению с сельской, особенно в части питания, позднего засыпания или недостатка сна и сидячего образа жизни (Таблица №17).

Таблица №17.

Распределение ответов на вопрос «Какие из перечисленных вредных привычек наиболее свойственны вам?» по типам населенного пункта, %

Варианты ответа	Городской	Сельский	Всего по выборке
Очень много времени провожу в социальных сетях	40,9	36,4	38,9
Ложусь спать после 24:00 или сплю меньше 6 часов в сутки	39,8	31,9	36,4
Часто ем нездоровую пищу (фастфуд, полуфабрикаты и др.)	33,4	24,6	29,6
Веду сидячий образ жизни	23,6	15,2	19,9
Очень много времени провожу за видеоиграми	14,4	12,3	13,5
Курю сигареты, вейп или электронные сигареты	13,2	12,4	12,8
Часто нецензурно ругаюсь	10,9	8,3	9,8
Чаще, чем два раза в неделю потребляю алкоголь	3,6	2,8	3,3
Играю в азартные игры (ставки и т.д.)	0,8	1,4	1,1
Принимаю наркотики (в том числе наркотики растительного, синтетического характера, тяжелые наркотики)	0,2	0,2	0,2
Много сплю	0,0	0,1	0,1
Ленюсь	0,1	0,0	0,1
Нет вредных привычек	6,1	11,0	8,2
Затрудняюсь ответить	5,6	4,5	5,2

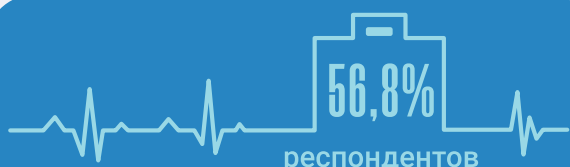
Выводы по разделу

Резюмируя изложенное выше, сделаем заключение о том, что в случае проблем со здоровьем молодежь склонна обращаться к помощи специалистов-медиков. Медицинскую помощь предпочитают получать в государственных клиниках в рамках гарантированного объема бесплатной медицинской помощи. Обращение к платным медицинским услугам увеличивается по мере возраста, также как и практики самолечения.

Большинство участников исследования признается в наличии вредных привычек, нездоровом образе жизни. Чаще всего речь идет о времени, проводимом в социальных сетях, позднем засыпании или недостаточном сне, нездоровом питании и малоподвижном образе жизни. Отмечены возрастные особенности в образе жизни, а также различия в разрезе «город-село».

ЗДОРОВЬЕ

Практики и условия получения медицинской помощи

Состояние здоровья оставалось стабильным на протяжении последнего года

Распределение данного показателя по возрастным группам равномерное

Здоровье основной массы респондентов улучшилось

13,4%

здоровье скорее улучшилось

16,7%

здоровье улучшилось

Улучшение здоровья чаще отмечали в возрастной группе 14-18 лет:

14,5%

здоровье скорее улучшилось

20,3%

здоровье улучшилось

Ухудшение здоровья чаще отмечали в возрастной группе 24-28 лет:

12,5%

здоровье скорее ухудшилось

3,1%

здоровье ухудшилось

51,6%

обращаются в государственные клиники в рамках гарантированного объема бесплатной медицинской помощи (ГОБМП)

22,6%

посещают частные клиники для получения платных медицинских услуг

16,8%

самолечение с опорой на информацию из интернета либо советы

В возрасте 14-18 лет:

56,4%

обращаются в государственную поликлинику в рамках ГОБМП

19,4%

посещают частные клиники для получения платных медицинских услуг

13,2%

самолечение с опорой на информацию из интернета либо советы

По мере увеличения возраста отмечается тенденция лечиться самостоятельно:

17,1%

в группе 19-23 года

20,1%

в группе 24-28 лет

С возрастом увеличивается количество обращений к платным медицинским услугам:

24,4%

в группе 19-23 года

24%

в группе 24-28 лет

С возрастом снижается количество тех, кто ничего не делает, пуская болезнь «на самотек»:

4,4%

14-18 лет

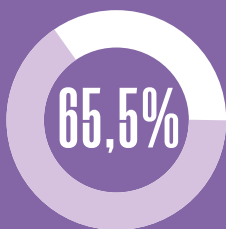
3,3%

19-23 года

1,6%

24-28 лет

всех опрошенных получает медицинскую помощь в рамках ГОБМП

71,5%

в возрасте 14-18 лет

63,8%

в возрасте 19-23 лет

12,1%

респондентов в возрасте 24-28 лет предпочитают платные услуги, так как не прикреплены к поликлинике/нет прописки

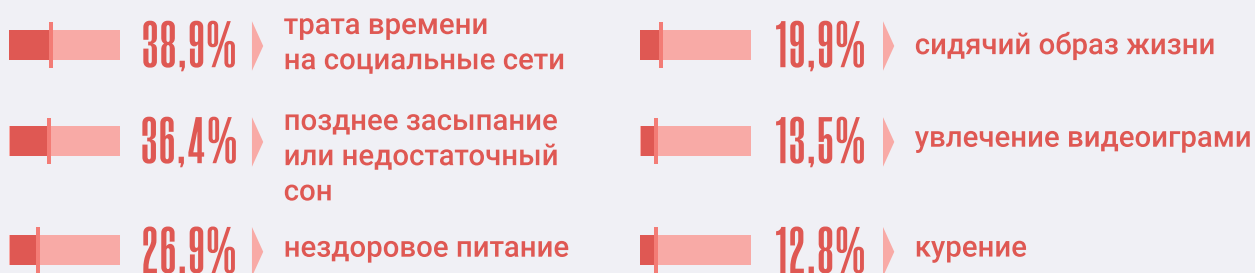
18,7%

респондентов в возрасте 19-23 лет обращаются платно, в проверенные частные клиники

ОБРАЗ ЖИЗНИ И ПРИВЫЧКИ

Наиболее свойственные вредные привычки (по всей выборке):

8,2%

не имеют вредных привычек

большинство

респонденты в возрасте 19-23 года

Респонденты чаще всего:

3. СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНИЕ МОЛОДЕЖИ

Социально-экономическое положение молодежи раскрывается через анализ ее материального благосостояния и социального благополучия, категорий, тесно связанных с уровнем и качеством жизни, удовлетворенностью жизнью, уверенностью в завтрашнем дне. Традиционно, благополучный человек – это тот, кто имеет хорошее образование, любимую работу, доступ к информационным технологиям, покупает качественные продукты и одежду, имеет устойчивый доход. Важным в оценке социально-экономического положения молодежи является наличие в обществе системы государственной социальной защиты, гарантий, доступа к медицинской и социальной помощи.

Говоря о благосостоянии молодежи, необходимо иметь в виду также ценностные установки, личностные характеристики, условия среды, которая способна или не способна удовлетворять значимые потребности, соответствие предпринимаемых усилий и достигаемых результатов. С одной стороны, от молодежи требуют инициативности, ответственности, включения в общественно-значимую деятельность, с другой – относят ее к уязвимой категории населения, понимая неустойчивость ее социально-экономического положения, обусловленного наличием большого числа социальных барьеров и ограниченностью жизненного опыта.

3.1 Уровень материального благосостояния

Уровень материального благосостояния большинства респондентов определяется как «денег хватает на питание и одежду, но покупка товаров длительного пользования затруднительна» (36,1%) либо же «доходов хватает на все, кроме очень дорогих приобретений, таких как автомобиль или квартира» (32,1%)

11,4% опрошенных не испытывает материальных затруднений и при необходимости вполне может приобрести автомобиль или квартиру. Чаще всего так отвечали респонденты из возрастной группы 14-18 лет (15,2%), реже всего – из возрастной группы 24-28 лет (8,6%).

Доля респондентов, у которых денег хватает на питание, но покупка одежды вызывает затруднение, составляет 14,9%. Показатели равномерно распределены по всем возрастным группам и колеблются в диапазоне 14,2-15,9%.

Выраженные материальные затруднения, когда денег не хватает даже на питание, испытывает 1,9% опрошенных. Чаще всего такой ответ давали респонденты в возрасте 24-28 лет (Таблица №18).

Таблица №18.

Распределение ответов на вопрос «Как бы вы сами определили уровень материального благосостояния вашей семьи?» по возрастным группам, %

Варианты ответа	14-18	19-23	24-28	Всего по выборке
Мы не испытываем материальных затруднений и при необходимости вполне можем приобрести автомобиль или квартиру	15,2	10,5	8,6	11,4
Доходов хватает на все, кроме очень дорогих приобретений, таких как автомобиль или квартира	30,8	33,7	31,9	32,1
Денег хватает на питание и одежду, но покупка товаров длительного пользования затруднительна	32,4	37,3	38,6	36,1
Денег хватает на питание, но покупка одежды вызывает затруднение	15,9	14,7	14,2	14,9
Денег не хватает даже на питание	0,9	1,3	3,4	1,9
Отказ от ответа	1,2	1,2	1,0	1,2
Затрудняюсь ответить	3,6	1,3	2,2	2,4

Анализ ответов в разрезе «город-село» позволяет говорить о том, что уровень материального благосостояния городской молодежи выше, чем сельской. Так, горожане на 6% чаще выбирали вариант ответа «мы не испытываем материальных затруднений и при необходимости вполне можем приобрести автомобиль или квартиру»; на 6,6% чаще – вариант ответа «доходов хватает на все, кроме очень дорогих приобретений, таких как автомобиль или квартира» (Таблица №19).

Таблица №19.

Распределение ответов на вопрос «Как бы вы сами определили уровень материального благосостояния вашей семьи?» по типам населенного пункта, %

Варианты ответа	Городской	Сельский	Всего по выборке
Мы не испытываем материальных затруднений и при необходимости вполне можем приобрести автомобиль или квартиру	14,0	8,0	11,4
Доходов хватает на все, кроме очень дорогих приобретений, таких как автомобиль или квартира	35,0	28,4	32,1
Денег хватает на питание и одежду, но покупка товаров длительного пользования затруднительна	30,5	43,5	36,1
Денег хватает на питание, но покупка одежды вызывает затруднение	16,3	13,1	14,9
Денег не хватает даже на питание	1,7	2,2	1,9
Отказ от ответа	0,8	1,6	1,2
Затрудняюсь ответить	1,8	3,2	2,4

55,5% респондентов проживает в квартире или доме родителей. Большая часть этой группы участников опроса представлена молодежью в возрасте от 14 до 18 лет (69,8%). На втором по численности месте находится группа в возрасте 19-23 года (57,8%).

Меньше всего таких респондентов в группе 24-28 лет (39,0%) (Таблица №20).

18,3% респондентов живут в собственном доме, чаще всего такой ответ давала молодежь из возрастной группы 24-28 лет (21,9%). Собственная квартира имеется у 10,9% участников опроса, из которых большинство также представлено респондентами в возрасте 24-28 лет (17,6%).

Часть молодежи арендует жилье у частных лиц, это может быть квартира или комната (8,4%) или проживает в арендном жилье в рамках госпрограмм (7,2%). В разрезе возраста большинство среди них составляют 24-28-летние респонденты (Таблица №20).

Таблица №20.

Распределение ответов на вопрос «Где вы живете?» по возрастным группам, %

Варианты ответа	14-18	19-23	24-28	Всего по выборке
В собственной квартире	6,8	8,2	17,6	10,9
В собственном доме	16,1	16,9	21,9	18,3
В квартире/доме родителей	69,8	57,8	39,0	55,5
В арендном жилье (в рамках госпрограмм)	3,3	3,1	7,2	4,6
В арендованном жилье, поддерживаемом работодателем/ служебной квартире	0,3	0,7	0,6	0,6
В арендованной квартире /комнате (у частных лиц)	3,3	10,6	11,2	8,4
У родственников, знакомых	0,3	2,5	2,5	1,7

3.2 Потребности молодежи и переживаемые трудности

Самой насущной потребностью для молодежи Казахстана, по мнению участников опроса, является возможность трудоустройства (44,6% по всем опрошенным), наиболее актуальная для лиц в возрасте 19-23 года и 24-28 лет (по 48,6%). Молодежи также не хватает качественного образования (27,5% по всем опрошенным), особенно для группы 24-28 летних (29,4%); доступного жилья (27,2% по всем опрошенным), особенно для групп респондентов в возрасте 19-23 года (29,0%) и 24-28 лет (33,1%); социальной поддержки со стороны государства (18,4%), возможностей карьерного роста (17,1%).

Самые юные участники опроса говорят о недостатке возможностей для самовыражения (15,3%) и гармонии с самим собой (5,8%), им не хватает развлекательных и досуговых мероприятий (12,3%), защиты прав и свобод (12,6%).

В возрастной группе 19-23 года респонденты считают недостаточными возможности доносить свое мнение до государства (14,6), участвовать в общественно-политических мероприятиях (6,2), а также испытывают потребность в общении с близкими по интересам людьми (5,6).

Самые старшие респонденты более осознанно говорят о важности защиты прав и свобод молодежи (13,7%), качественного медицинского обслуживания (14,6%), участия в принятии решений на государственном уровне (7,0%). Подробнее – Таблица №21.

Таблица №21.

Распределение ответов на вопрос «Чего, по вашему мнению, не хватает молодежи в нашей стране?» по возрастным группам, %

Варианты ответа	14-18	19-23	24-28	Всего по выборке
Возможностей трудоустройства	36,4	48,6	48,6	44,6
Качественного образования	25,8	27,3	29,4	27,5
Доступного жилья	19,3	29,0	33,1	27,2
Социальной поддержки со стороны государства (стипендии, пособия и др.)	18,1	18,8	18,3	18,4
Возможностей карьерного роста	14,7	18,2	18,5	17,1
Возможностей самовыражения	15,3	14,9	10,9	13,7
Возможностей доносить свое мнение до государства	12,3	14,6	12,4	13,1
Всего достаточно	16,5	10,4	11,0	12,6
Защиты прав и свобод	12,6	9,9	13,7	12,1
Качественного медицинского обслуживания	9,9	11,3	14,6	11,9
Развлекательных и досуговых мероприятий	12,3	8,0	7,6	9,3
Участвовать при принятии решений на государственном уровне	4,1	5,0	7,0	5,4
Общения с близкими по интересам людьми	4,6	5,6	4,9	5,0
Участвовать в общественно-политических мероприятиях	3,3	6,2	5,2	4,9
Гармонии с самим собой	5,8	3,2	4,0	4,3
Нет стремления, мотиваций	0,3	0,8	0,1	0,4
Воспитания, духа	0,3	0,3	0,0	0,2
Достойная оплата для молодежи	0,2	-	0,1	0,1
Не хватает финансов	-	0,2	-	0,1
Личного пространства, свободы	0,3	-	-	0,1
Поддержки со стороны родителей, открытости со старшим поколением	0,2	-	0,1	0,1
Профорientации борьбы с коррупцией	-	-	0,3	0,1
Затрудняюсь ответить	2,1	1,2	1,3	1,6

Опрос позволил определить, какие сложности испытывают участники опроса в своей жизни на данный момент. Для респондентов в возрасте 14-18 лет наиболее актуальна проблема получения образования (12,8%), самовыражения и саморазвития (9,6%), общения с друзьями, знакомыми, коллегами (7,5%), а также трудности в школе (6,3%).

В двух других возрастных группах испытывают проблемы с поиском работы и трудоустройством (16,3% и 17,8% соответственно), приобретением жилья (14,1% и 18,7% соответственно), отдыхом (8,5% и 1,9% соответственно) и личной жизнью (11,4% и 11,9% соответственно). Заметим, что интенсивность переживаемых проблем выше у респондентов в возрасте 24-28 лет (Таблица №22).

В возрастной группе 24-28 лет у респондентов в 2-2,5 раза чаще возникают проблемы со здоровьем (11,3%).

Таблица №22.

Распределение ответов на вопрос «Испытываете ли вы какие-то проблемы или сложности в своей жизни на данный момент?» по возрастным группам, %

Варианты ответа	14-18	19-23	24-28	Всего по выборке
Нет никаких проблем	55,9	44,6	40,3	46,9
Проблемы с поиском работы и трудоустройством	5,6	16,3	17,8	13,3
Проблемы с поиском, приобретением жилья	3,0	14,1	18,7	12,0
Проблемы в личной жизни	6,3	11,4	11,9	9,9
Проблемы с получением образования	12,8	7,8	6,4	9,0
Проблемы с отдыхом	5,2	8,5	11,9	8,6
Проблемы в самовыражении и саморазвитии	9,6	6,9	9,0	8,5
Проблемы с досугом, развлечениями	8,4	8,2	7,6	8,1
Проблемы со здоровьем	4,1	6,6	11,3	7,4
Проблемы в общении с друзьями, знакомыми, коллегами	7,5	5,2	3,1	5,3
Проблемы в семье	3,8	5,4	5,5	4,9
Проблемы в школе	6,3	1,6	1,9	3,3
Проблемы в вузе	2,4	4,0	1,6	2,7
Финансовые проблемы	0,0	0,4	0,7	0,4
Затрудняюсь ответить	5,5	5,1	3,9	4,8

Выводы по разделу:

Уровень материального благосостояния большинства респондентов может быть определен как средний, когда денег хватает на питание и одежду, но покупку товаров длительного пользования необходимо планировать. Материальное благосостояние городской молодежи выше, чем сельской. Половина респондентов проживает вместе с родителями, но количество таких вариантов уменьшается по мере увеличения возраста опрошенных. Собственное жилье чаще имеют респонденты из старшей возрастной группы.

Половина участников опроса испытывает проблемы самого разного свойства. Самой важной потребностью для молодежи является возможность трудоустройства, получение качественного образования, доступное жилье, социальная поддержка со стороны государства, карьерный рост. Выявлены возрастные особенности в потребностях и переживаемых трудностях.

СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНИЕ МОЛОДЕЖИ

55,5%

проживают в квартире или доме родителей (69,8% - в возрасте 14-18 лет)

18,3%

живут в собственном доме (21,9% - в возрасте 19-23 года)

10,9%

имеют собственную квартиру (17,6% - в возрасте 24-28 лет)

36,1%

денег хватает на питание и одежду, но покупка товаров длительного пользования затруднительна

1,9%

испытывают материальные затруднения, когда денег не хватает даже на питание, чаще респонденты в возрасте 24-28 лет

Основные потребности молодежи

44,6%

возможность трудоустройства (по 48,6% - в возрасте 19-23 года и 24-28 лет)

27,5%

качественное образование (29,4% - в возрасте 24-28 лет)

27,2%

доступное жилье (29% - в возрасте 19-23 года; 33,1% - в возрасте 24-28 лет)

18,4%

социальная поддержка со стороны государства

17,1%

возможность карьерного роста

Актуальные проблемы в возрастных группах

14-18 лет

19-23 лет

24-28 лет

получение образования

12,8%

16,3%

поиск работы и трудоустройство

17,8%

самовыражение и саморазвитие

9,6%

14,1%

приобретение жилья

18,7%

общение с друзьями, знакомыми, коллегами

7,5%

11,4%

личная жизнь

11,9%

трудности в школе

6,3%

8,5%

здоровье

11,3%

отдых

1,9%

4. ОБРАЗОВАНИЕ

В настоящее время общество формирует новый запрос перед системой образования. В экономике, основанной на знаниях, большую роль играет интеллектуальный и социальный капитал, все больше востребованы творческие компетенции, повышаются требования к личностному потенциалу человека. В силу этих обстоятельств возрастает и социальная роль образования.

4.1 Распределение респондентов по уровням образования

Вопрос-фильтр дал возможность выделить группу респондентов, которые в настоящее время проходят обучение по разным программам – 50,8%. Из них 31,7% продолжают среднее/ среднее специальное образование (школа/колледж), 17,3% учатся на программе бакалавриата, 1,8% обучаются в магистратуре или докторантуре (рисунок №2).

Рисунок №2.

Распределение ответов на вопрос «В настоящее время, обучаетесь ли Вы в каком-либо образовательном учреждении / продолжаете ли Вы свое обучение»

Большая часть респондентов, проходящих обучение в настоящее время, сконцентрирована в группе, чей возраст составляет 14-18 лет. В этой группе их 93,8%, в большинстве своем они продолжают среднее / среднее специальное образование.

В группе респондентов в возрасте 19-23 года обучаются 50,5%, речь идет о получении высшего образования (бакалавриат).

В группе 24-28 лет обучаются только 8,7% респондентов, которые также чаще получают высшее образование (бакалавриат). Подробнее - Таблица №23.

Таблица №23.

Распределение ответов на вопрос «В настоящее время, обучаетесь ли Вы в каком-либо образовательном учреждении / продолжаете ли Вы свое обучение?» по возрастным группам, %

Варианты ответа	14-18	19-23	24-28	Всего по выборке
Да, я продолжаю среднее /средне специальное образование (школа/колледж)	80,5	13,4	1,8	31,7
Да, я продолжаю высшее образование	13,3	34,5	4,1	17,3
Да, я продолжаю обучение на магистра/доктора	0,0	2,6	2,9	1,8
Нет	6,2	49,5	91,3	49,2

4.2 Оценка удовлетворенности качеством образования

Социологический опрос позволил определить, насколько молодежь удовлетворена качеством полученного или получаемого образования по пятибалльной шкале. В целом, удовлетворенность образованием находится на среднем уровне, лишь немного превышая отметку в 4 балла по среднему и высшему образованию (4,05 и 4,09 баллов соответственно). Оценки качества технического / профессионального образования и послевузовского образования составляют 3,96 и 3,97 баллов соответственно (Таблица №24).

Данные, представленные в таблице №24, показывают, что уровень ожидаемого качества высшего и послевузовского образования со стороны 14-18 летних респондентов немного выше более реалистичных оценок представителей более старших возрастных групп. Как можно заметить, баллы распределены относительно равномерно по всем возрастным группам и приближены к отметке «4».

Таблица №24.

Распределение ответов на вопрос «Оцените, пожалуйста, по пятибалльной шкале насколько Вы удовлетворены качеством полученного или получаемого образования, где «1» – Совершенно не удовлетворен (-а), «5» – полностью удовлетворен (-а)», в баллах

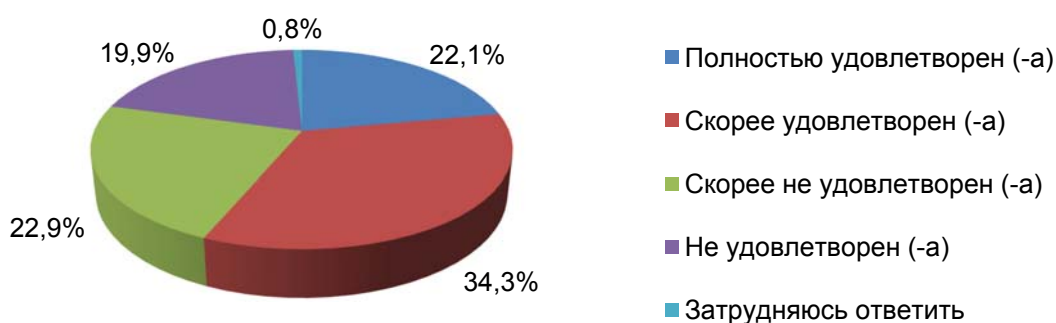
Образование	14-18	19-23	24-28	Всего по выборке
Общее среднее образование	4,06	4,07	4,02	4,05
Техническое и профессиональное образование	3,91	4,00	3,95	3,96
Высшее образование	4,16	4,03	4,12	4,09
Послевузовское образование	4,13	3,90	3,97	3,97

В период пандемии учреждения образования перешли на дистанционный формат. В рамках исследования респондентам задавался вопрос «Насколько респонденты удовлетворены дистанционным обучением в школах и колледжах?» Среди респондентов, получающих среднее или среднее специальное образование, полностью удовлетворены 22,1% респондентов, скорее удовлетворены 34,3% проходящих обучение в школах и колледжах.

Скорее не удовлетворены 22,9% участников опроса, обучающихся в системе среднего образования, не удовлетворены еще 19,9% таких респондентов (Рисунок №3).

Рисунок №3.

Распределение ответов на вопрос «Удовлетворены ли вы получаемым дистанционным образованием: школы / колледжи?»

В разрезе «город-село» наблюдается большой уровень удовлетворенности среди сельской молодежи, обучающейся в школах или колледжах: полностью удовлетворённых дистанционным образованием 27,1%, скорее удовлетворенных 34,4% опрошенных. Среди городских школьников и студентов колледжей эти показатели составляют 18,3% и 34,3% соответственно (Таблица №25).

Таблица №25.

Распределение ответов на вопрос «Удовлетворены ли вы получаемым дистанционным образованием: школы / колледжи?» по типам населенного пункта, %

Варианты ответа	Городской	Сельский
Полностью удовлетворен (-а)	18,3	27,1
Скорее удовлетворен (-а)	34,3	34,4
Скорее не удовлетворен (-а)	25,3	19,8
Не удовлетворен (-а)	21,9	17,2
Затрудняюсь ответить	0,3	1,5

Из всех респондентов, обучающихся в вузах, 83,6% получают образование в рамках программ бакалавриата. На последипломном обучении в данной группе находятся 16,4% опрошенных, из них 8,1% обучается в магистратуре, 3,5% – в докторантуре, 4,8% – на программах повышения квалификации (рисунок №4).

Рисунок №4.

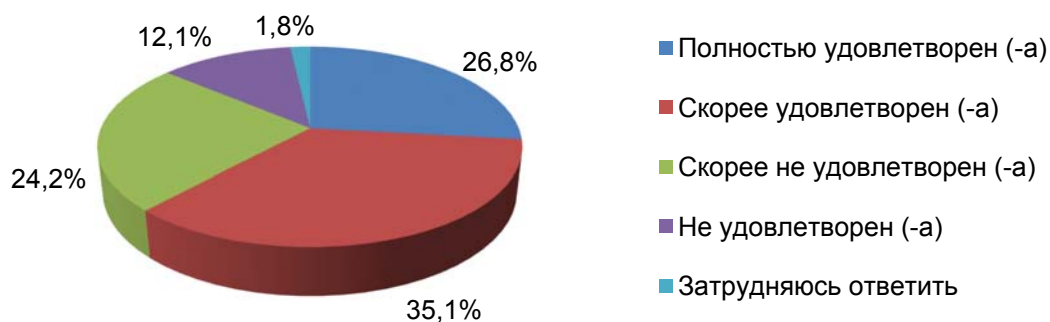
Распределение ответов на вопрос «Где вы сейчас учитесь?»

В вузовской системе респондентов, полностью удовлетворенных новым для казахстанской системы образования форматом обучения, оказалось 26,8%, скорее удовлетворенных – 35,1% (Рисунок №5). Скорее не удовлетворены дистанционной формой обучения 24,2% опрошенных по данной группе респондентов, полностью не удовлетворены - 12,1% (Рисунок №5).

Рисунок №5.

Распределение ответов на вопрос «Удовлетворены ли Вы получаемым дистанционным образованием: вузы?»

В разрезе «город-село» вновь наблюдается большой уровень удовлетворенности среди сельской молодежи: полностью удовлетворённых дистанционным образованием 27,5%, скорее удовлетворенных 41,9% опрошенных. Среди городской молодежи эти показатели составляют 26,3% и 30,5% соответственно (Таблица №26).

Таблица №26.

Распределение ответов на вопрос «Удовлетворены ли вы получаемым дистанционным образованием: вузы?» по типам населенного пункта, %

Варианты ответа	Городской	Сельский
Полностью удовлетворен (-а)	26,3	27,5
Скорее удовлетворен (-а)	30,5	41,9
Скорее не удовлетворен (-а)	26,7	20,6
Не удовлетворен (-а)	14,0	9,4
Затрудняюсь ответить	2,5	0,6

4.3 Проблемные вопросы в сфере образования

С целью выявления проблем, которые волнуют учащуюся молодежь, как школьников, так и студентов колледжей и вузов, респондентам было предложено ответить на вопрос: «Какие проблемы в школе/колледже/вузе волнуют вас больше всего?»

Так, учащиеся школ и колледжей в большей степени (36,4%) испытывают напряжение из-за перехода на дистанционное обучение. 15,2% опрошенных признаются в отсутствии интереса к учебе; 14,7% отмечают низкий уровень преподавания, снижение профессионализма учителей; 14,2% жалуются на несовершенные учебные программы. Довольно много тех, кто отмечает ухудшение качества учебников – 12,8%, есть также те, кому не нравится повышение уровня требований к ученикам – 11,3%.

Обучающихся в школах и колледжах беспокоит проблема безопасности среды школы или колледжа: 5,8% респондентов обеспокоены практикой буллинга, травли, а 5,6% низким уровнем безопасности учеников в школах. Подробности - в таблице №27.

Таблица №27.

Распределение ответов на вопрос «Какие проблемы в школе/колледже волнуют вас больше всего?», %

Варианты ответа	Количество выборов
Переход на дистанционное обучение	36,4
Отсутствие интереса к учебе	15,2
Низкий уровень преподавания, снижение профессионализма учителей	14,7
Несовершенная учебная программа	14,2
Ухудшение качества учебников	12,8
Повышение уровня требований к ученикам	11,3
Низкое качество питания в школьных столовых	9,4
Необходимость приобретения дорогих учебников и учебных материалов	8,8
Слабая дисциплина в школе, отсутствие воспитательного процесса	6,1
Буллинг (систематическое, регулярно повторяющееся насилие, травля со стороны одного школьника или группы школьников в отношении отдельного школьника, который не может себя защитить)	5,8
Низкий уровень безопасности детей в школе	5,6
Переполненные классы	4,3
Чрезмерная распространенность репетиторства	3,5
Поборы в школе (на ремонт школы, подарки учителям и др.)	2,1
Связь с будущей специальностью, дать возможность подработать	0,5
Дорогое обучение	0,2
Нехватка помещений	0,2
Нет проблем	27,8
Затрудняюсь ответить	0,8

Молодежь из сел в большей степени беспокоит переход на дистанционное обучение (41,0%), чем городскую (33,0%). По всем остальным параметрам уровень тревожности по основным проблемам обучения у сельских школьников и учащихся колледжей ниже, чем у городских (Таблица №28).

Таблица №28.

Распределение ответов на вопрос «Какие проблемы в школе/колледже волнуют вас больше всего?» по типам населенного пункта, %

Варианты ответа	Городской	Сельский
Переход на дистанционное обучение	33,0	41,0
Низкий уровень преподавания, снижение профессионализма учителей	17,7	10,7
Несовершенная учебная программа	17,2	10,3
Отсутствие интереса к учебе	17,2	12,5
Ухудшение качества учебников	14,9	10,0
Повышение уровня требований к ученикам	13,8	8,1
Низкое качество питания в школьных столовых	10,4	8,1
Необходимость приобретения дорогих учебников и учебных материалов	8,5	9,2
Слабая дисциплина в школе, отсутствие воспитательного процесса	8,2	3,3
Низкий уровень безопасности детей в школе	6,5	4,4
Буллинг (систематическое, регулярно повторяющееся насилие, травля со стороны одного школьника или группы школьников в отношении отдельного школьника, который не может себя защитить)	5,9	5,5
Переполненные классы	5,1	3,3
Чрезмерная распространенность репетиторства	5,1	1,5
Поборы в школе	2,0	2,2
Связь с будущей специальностью, дать возможность подработать	0,8	0,0
Нехватка помещений	0,3	0,0
Дорогое обучение	0,0	0,4
Нет проблем	24,8	31,7
Затрудняюсь ответить	0,8	0,7

В планах 82,4% респондентов, получающих высшее образование, – работать по специальности; в отличие от них 11,5% опрошенных по данной группе планируют работать по другой специальности. Из всех проблем, существующих в вузовской системе, больше всего респондентов волнует дороговизна образования (33,5%), что несомненно снижает его доступность.

Обучающиеся в системе высшего образования жаловались на низкие стипендии (9,6%), проблемы с жильем, нехватку общежитий (8,8%), сложности с трудоустройством (7,4%), низкое качество образования (6,4%). Подробнее см. Таблицу №29.

Таблица №29.

Распределение ответов на вопрос «Какие проблемы в вузе волнуют Вас больше всего?», %

Варианты ответа	Количество выборов
Дорогое, платное образование	33,5
Низкие стипендии	9,6
Проблемы с жильем, нехватка общежитий	8,8
Проблемы трудоустройства	7,4
Низкое качество образования	6,4
Проблемы с прохождением практики	4,0
Совмещение учебы с работой	4,0
Коррупция в вузах	2,7
Плохой преподавательский состав, низкое качество преподавания, отсутствие мотивации к обучению студентов	0,8
Отсутствие мотивации к учебе	0,8
Нет проблем	21,3
Затрудняюсь ответить	0,7

В разрезе «город-село» отмечены различия в проблематике, волнующей молодежь. Так сельская молодежь острее ощущает нехватку общежитий и проблему с жильем (12,6%), проблемы трудоустройства (10,6%). Но меньше озабочена низкими стипендиями (7,3%), низким качеством образования (3,3%), необходимостью совмещать работу и учебу (2,0%), коррупцией в вузах (1,3%). См. Таблицу №30.

Таблица №30.

Распределение ответов на вопрос «Какие проблемы в вузе волнуют Вас больше всего?» по типам населенного пункта, %

Варианты ответа	Городской	Сельский
Дорогое, платное образование	31,6	36,4
Проблемы с жильем, нехватка общежитий	6,2	12,6
Низкие стипендии	11,1	7,3
Низкое качество образования	8,4	3,3
Коррупция в вузах	3,6	1,3
Проблемы с прохождением практики	4,9	2,6
Проблемы трудоустройства	5,3	10,6
Совмещение учебы с работой	5,3	2,0
Плохой преподавательский состав, низкое качество преподавания	1,3	0,0
Отсутствие мотивации к учебе	0,9	0,7
Нет проблем	20,0	23,2
Затрудняюсь ответить	1,3	0,0

Выводы по разделу:

Анализ данных, полученных в ходе социологического опроса, позволил определить, что удовлетворенность образованием находится на среднем уровне по пятибалльной шкале и составляет примерно 4 балла по всем уровням образования. При этом высшее и послевузовское образование оценивается несколько выше, чем среднее и среднее специальное (школы и колледжи). Переход на дистанционный формат обучения вызывает недовольство примерно половины респондентов как в системе среднего, так и высшего образования.

Школьников и учащихся колледжей больше всего волнует именно переход на дистанционное обучение. Кроме того, в этой группе участники исследования признаются в отсутствии интереса к учебе; отмечают низкий уровень преподавания, снижение профессионализма учителей; жалуются на несовершенные учебные программы. Признается существование проблемы буллинга и, в целом, низкого уровня безопасности учеников в школах.

Подавляющее большинство студентов вузов планируют работать по специальности. Из всех проблем, существующих в вузовской системе, больше всего респондентов волнует дороговизна образования. В этой группе опрошенных жаловались на низкие стипендии, проблемы с жильем, нехватку общежитий, сложности с трудоустройством и низкое качество образования.

ОБРАЗОВАНИЕ

50,8%

проходят обучение по разным программам (93,8% - в возрасте 14-18 лет)

31,7%

продолжают среднее/среднее специальное образование (школа/колледж) (80,5% - в возрасте 14-18 лет)

17,3%

учатся на программе бакалавриата (50,5% - в возрасте 19-23 года)

1,8%

обучаются в магистратуре или докторантуре (2,9% - в возрасте 24-28 лет; 2,6% - в возрасте 19-23 года)

82,4%

респондентов, получающих высшее образование планируют работать по специальности

Удовлетворенность качеством полученного или получаемого образования:

среднего

4,05

баллов

технического / профессионального

3,96

баллов

высшего

4,09

баллов

послевузовского

3,97

баллов

Удовлетворённость дистанционным обучением:

в школах/колледжах

56,4%

в вузах

61,9%

Проблемные вопросы в сфере образования:

36,4%

переход на дистанционное обучение в школе/колледже

33,5%

дорогое, платное образование в вузе

5. ТРУДОУСТРОЙСТВО

Трудоустройство является важным аспектом жизни молодежи, существует даже понятие молодежного рынка труда. При этом молодым людям очень сложно реализовать свои потребности в профессиональной сфере, молодежь во всем мире является одной из уязвимых групп на рынке труда. Молодежный рынок труда преимущественно представлен выпускниками вузов, средних специальных и средних технических образовательных учреждений. Довольно большая часть учащейся молодежи совмещает обучение с работой, включаясь в неполную или частичную занятость. Кроме того, всегда присутствует доля молодых людей, которые не работают и не учатся (NEET).

Международная организация труда (МОТ), анализируя кризис занятости молодежи по всему миру, выделяет факторы, затрудняющие поиск работы молодыми людьми: несформированность стимулов к труду, недостаток профессиональных знаний, незаинтересованность работодателя в молодых кадрах, отсутствие трудового стажа, меньшие гарантии и высокий риск сокращений [7]. Здесь играют роль возрастные, гендерные, медицинские, социально-экономические и этнические факторы.

Хотя молодые работники имеют свои достоинства: более восприимчивы к изменениям, способны к частой смене трудовых функций, стремятся к освоению нового, энергичны, открыты, стремятся к самоутверждению. С точки зрения характеристик рабочей силы молодежь является достаточно выраженной группой риска.

Численность занятой молодежи в Казахстане на конец 2019 года составляла 2 045 000 человек, при уровне безработицы 3,7%. В структуре молодежи доля молодых людей NEET (не охваченных образованием, занятостью или профессиональным обучением) составляет 7,4% [2]. Таким образом, молодежь на казахстанском рынке труда в целом выступает достаточно мобильной частью населения. Молодежный рынок труда по-прежнему предлагает занятость преимущественно в отраслях с относительно низкой продуктивностью труда и невысокой заработной платой: торговля, образование и сельское хозяйство.

5.1 Особенности молодежной занятости

Одной из устойчивых тенденций последних десятилетий становится ранний выход на работу, стремление совмещать учебу и работу. Как было указано ранее, трудоустройство является важнейшей потребностью молодежи, и большая доля ее тревог связана с отсутствием гарантий устойчивой занятости. Наряду с этим, отмечается рост молодежи, которая не учится и не работает.

38,7% респондентов работают, преимущественно это молодежь в возрасте 24-28 лет (74,4%). Среди респондентов в возрасте 19-23 лет работают 34,8%. В группе 14-18-летних работают только 3,3%.

40,6% опрошенных только учатся, в этой группе преобладает молодежь в возрасте 14-18 лет (87,2%). Третью часть составляет молодежь в возрасте 19-23 года. И только 3,1% приходится на респондентов в возрасте 24-28 лет.

8,9% участников опроса совмещают учебу и работу, здесь большинство представлено молодежью в возрасте 19-23 года (15,1%). Среди респондентов в возрасте 14-18 лет 7,6% учатся и работают, в возрасте 24-28 лет таких только 3,9%.

Еще одна группа – это молодые люди, которые не учатся и не работают, в опросе их оказалось 6,9%. Из них 4,0% не ищут работу, а 2,9% - в поиске работу (Таблица №31).

Таблица №31.

Распределение ответов на вопрос «В настоящее время вы работаете?» по возрастным группам, %

Варианты ответа	14-18	19-23	24-28	Всего по выборке
Нет, я только учусь	87,2	32,2	3,1	40,6
Учусь и одновременно работаю (подрабатываю)	7,6	15,1	3,9	8,9
Да, я работаю	3,3	37,8	74,4	38,7
Я не учусь, не работаю и НЕ ищу работу	1,7	4,9	5,2	4,0
Я не учусь, не работаю (ищу работу)	0,2	4,6	3,9	2,9
Нахожусь в декретном отпуске	0,0	4,9	8,8	4,6
Не работаю по причине инвалидности	0,0	0,1	0,1	0,1
Затрудняюсь ответить	0,0	0,1	0,6	0,2

Молодежь занимает или стремится занять ниши на рынке труда, которые связаны с наукой, культурой, охраной здоровья, образованием, дошкольным воспитанием (17,1%), государственной службой (15,8%), сферой услуг (14,9%), торговлей (13%). Кроме того, востребованы также строительство (7,7%) и финансовая сфера (5,7%).

5,7% подрабатывают в разных местах, 5,3% относят себя к самостоятельно занятым (Рисунок №6).

Рисунок №6.

Распределение ответов на вопрос «В какой сфере вы работаете/подрабатываете/ ищите работу?»

Рассмотрим распределение по сферам занятости в разрезе возраста опрошенных (Таблица №32). В сфере услуг занята в основном молодежь в возрасте 14-18 лет (21,1%) и 19-23 года (18,7%), также, как и в торговле – 15,5% и 14,3% соответственно.

14-18 летние респонденты гораздо чаще остальных подрабатывают в разных местах, без постоянной занятости (16,9% при средней величине по выборке 5,7%), а также определяют себя как предпринимателей (8,5% при средней величине по выборке 3,2) или работников сельского хозяйства (4,2% при средней величине по выборке 2,1%).

В строительной сфере чаще задействованы респонденты в возрасте 19-23 года (8,1%) и 24-28 лет (7,8%).

Молодежь в возрасте 24-28 лет чаще других работает в области науки, культуры, охраны здоровья, образования, дошкольного воспитания (19,9%) и на государственной службе (17,1%). Кроме того, данная возрастная группа больше других представлена в такой сфере занятости, как финансы (7,8%).

Таблица №32.

Распределение ответов на вопрос «В какой сфере Вы работаете/подрабатываете/ ищите работу?» по возрастным группам, %

Варианты ответа	14-18	19-23	24-28	Всего по выборке
Специалист в области науки, культуры, охраны здоровья, образования, дошкольного воспитания	8,5	14,8	19,9	17,1
Государственный служащий	7,0	15,6	17,1	15,8
Работник сферы услуг	21,1	18,7	11,4	14,9
Работник сферы торговли	15,5	14,3	11,7	13
Работник строительной сферы	5,6	8,1	7,8	7,7
Специалист финансовой сферы (банки, бухгалтерия и т.д.)	2,8	3,4	7,8	5,7
Без постоянного места работы, подрабатываю в разных местах	16,9	8,1	2,7	5,7
Самостоятельно занятые	2,8	5,7	5,4	5,3
Технический персонал (охранник, вахтер, техника и т.д.)	4,2	2,9	4,5	3,9
Бизнесмен, предприниматель	8,5	1,3	3,8	3,2
Работник сельского хозяйства	4,2	0,5	2,9	2,1
Временно не работаю или нахожусь в декрете	1,4	2,3	1,1	1,6
Работник СМИ	0,0	1,0	1,1	1
Сфера промышленности	0,0	0,5	1,4	1
Сфера информационных технологий и телекоммуникаций	1,4	0,8	0,9	0,9
Затрудняюсь ответить	0,0	2,1	0,5	1,1

Практически для половины участников опроса имеющаяся в данный момент работа не является первым рабочим местом (55,0%). Меняли рабочие места чаще всего респонденты в возрасте 24-28 лет (61,9%). Среди работающих на своем первом рабочем месте большинство представлено молодежью в возрасте 14-18 лет (59,2%). Большая часть респондентов в возрасте 19-23 года также работает впервые (52,2%). См. Таблицу №33.

Таблица №33.

Распределение ответов на вопрос «Это ваше первое место работы?» по возрастным группам, %

Варианты ответа	14-18	19-23	24-28	Всего по выборке
Да	59,2	52,2	38,1	45,0
Нет	40,8	47,8	61,9	55,0

В целом, занятость молодежи носит неустойчивый характер, решения о смене работы принимаются чаще и легче, чем в более старшем возрасте. Основной причиной увольнений выступает неудовлетворенность оплатой труда, ее низкий уровень (38,5%). Гораздо реже основаниями для увольнения являются работа не по специальности (10,5%), содержание труда (8,5%), отсутствие карьерных перспектив (7,1%), неудобный режим работы (6,2%), удаленность работы от дома (5%).

Внешние факторы, когда решение не было лично принятым, срабатывают достаточно редко. Так, уволили (сократили) только 3,4% респондентов, «закрылись из-за пандемии» в 1,2% случаев (Таблица №34).

Отметим, что в ряде случаев, самой требовательной к работе оказывается молодежь в возрасте 14-18 лет. В этой возрастной категории при увольнении чаще срабатывали такие факторы, как плохое начальство, плохой коллектив, неудобный режим работы, содержание работы. Но при этом менее важным оказывался фактор оплаты труда (Таблица №34).

Таблица №34.

Распределение ответов на вопрос «Назовите причину увольнения с первого места работы?» по возрастным группам, %

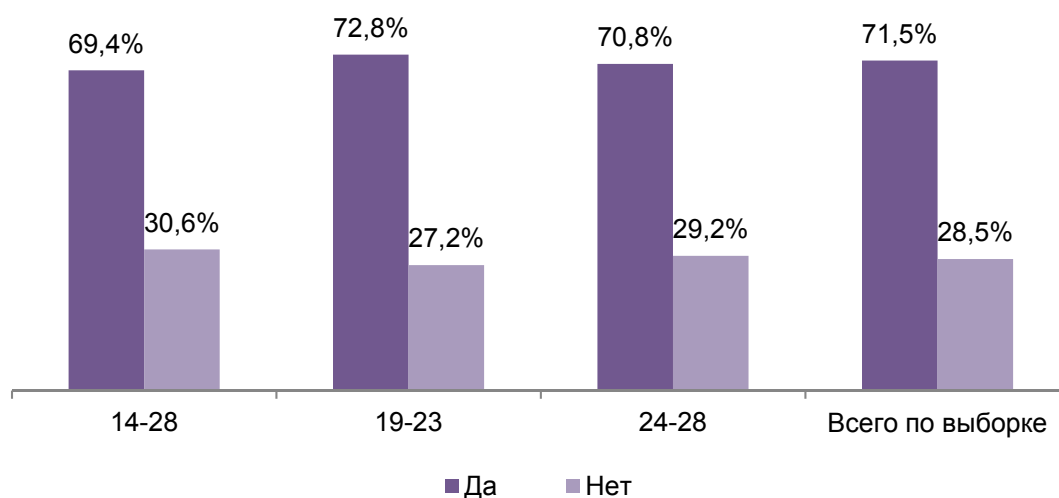
Варианты ответа	14-18	19-23	24-28	Всего по выборке
Низкая оплата труда	27,6	39,6	38,8	38,5
Работа не по специальности	13,8	9,9	10,5	10,5
Не устраивало содержание работы	10,3	8,9	8,2	8,5
Отсутствие карьерных перспектив	0,0	8,9	6,7	7,1
Неудобный режим работы	17,2	7,3	4,7	6,2
Работа далеко от дома	3,4	4,2	5,5	5
Плохие условия работы	3,4	3,1	4,1	3,7
Плохое начальство	6,9	2,1	4,1	3,5
Вас уволили (сократили)	3,4	2,6	3,8	3,4
По собственному желанию	0,0	3,6	3,5	3,4
Плохой коллектив	6,9	1,6	1,7	2
Закрылись из-за пандемии	0,0	0,0	2,0	1,2
Переезд	3,4	1,6	0,6	1,1
Не было возможности улучшить жилищные условия	0,0	0,5	1,5	1,1
Отсутствие социального пакета	0,0	1,0	0,6	0,7
Декретный отпуск	0,0	0,0	0,6	0,4
Затрудняюсь ответить	3,4	5,2	3,2	3,7

5.2 Потребности в сфере труда, мобильность и основные трудности

В молодежной среде выражена потребность в повышении образовательного и профессионального уровня, об этом позволяют говорить 71,5% положительных ответов на соответствующий вопрос анкеты (Рисунок №7). Больше всего данная потребность выражена в возрастной группе 19-23 года, где количество положительных выборов достигает 72,8%. Осознают эту потребность в меньше степени респонденты в возрасте 14-18 лет (69,4%).

Рисунок №7.

Распределение ответов на вопрос «Имеете ли Вы потребность повышать свой профессиональный и образовательный уровень?» по возрастным группам

Самым главным приоритетом при выборе работы для молодых людей выступает уровень заработной платы (73,8% выборов по всем всей выборке), особенно большое значение размеру вознаграждения за труд придают респонденты в возрасте 24-28 лет (77,2% выборов).

Гораздо ниже важность таких характеристик работы, как профессиональный рост (29,9%), возможности построения карьеры (25,8%), удобный график работы (18,7%) и возможность получения нового опыта (18,3%), а также хороший коллектив (17,2%) и общественная полезность выбранной работы (14,1%).

Самые молодые респонденты (14-18 лет), по сравнению с более старшими, придают значение таким качествам работы, как возможность получить новый опыт, творческий рост, общественное признание (Таблица №35).

Таблица №35.

Распределение ответов на вопрос «Что для Вас имеет наибольшее значение при выборе работы?» по возрастным группам, %

Варианты ответа	14-18	19-23	24-28	Всего по выборке
Уровень заработной платы	70,4	73,7	77,2	73,8
Профессиональный рост	27,0	32,6	30,0	29,9
Карьерный рост	24,1	25,6	27,7	25,8
Удобный график	16,8	17,5	21,8	18,7
Возможность получить новый опыт	20,5	16,9	17,6	18,3
Благожелательный коллектив	17,1	16,8	17,6	17,2
Общественная полезность	14,1	14,8	13,3	14,1
Близость к дому	10,2	9,7	13,3	11,1
Творческий рост	12,4	9,3	6,9	9,5
Общественное признание	7,1	5,8	6,1	6,4
Возможность наладить связи	6,4	5,2	5,5	5,7
Наличие соцпакета	5,2	6,7	5,2	5,7
Затрудняюсь ответить	3,9	1,5	1,5	2,3

В качестве основного социального лифта молодежь называет собственное дело, бизнес – это мнение 31,9% опрошенных. Этот социальный лифт в меньшей степени рассматривается респондентами в возрасте – 14-18 лет (28,0%).

Большее единодушие прослеживается в оценках возможностей таких лифтов, как работа в национальных компаниях (18,5%), на государственной службе, служба в органах безопасности или правоохранительных органах (18,5%) и в бюджетных организациях здравоохранения, образования, социального обеспечения (12,9%).

Самые молодые респонденты (14-18 лет) большее значение придают молодежным и общественно-политическим организациям (19,8% при средней по выборке в 16,5%) и службе в армии (10,3% при средней по выборке в 8,1%), а опрошенные в возрасте 19-23 года – наемной работе в государственных и негосударственных (коммерческих и некоммерческих) предприятиях и организациях (11,5% при средней по выборке в 9,5%). Подробности в Таблице №36.

Таблица №36.

Распределение ответов на вопрос «Какой из предложенных социальных лифтов является наиболее эффективным для самореализации молодежи в Казахстане?», по возрастным группам, %

Варианты ответа	14-18	19-23	24-28	Всего по выборке
Собственное дело, бизнес, индивидуальное предпринимательство	28,0	32,3	35,4	31,9
Работа в национальных компаниях	18,8	19,3	17,5	18,5
Работа на государственной службе, служба в органах безопасности или правоохранительных органах	18,4	19,2	17,9	18,5
Молодежные и общественно-политические организации	19,8	14,7	15,1	16,5
Работа в бюджетных организациях (в сферах здравоохранения, образования, социального обеспечения и др.)	12,6	13,6	12,5	12,9
Наемная работа (в государственных предприятиях и организациях; негосударственных (коммерческих и некоммерческих) предприятиях и организациях; ИП)	6,7	11,5	10,1	9,5
Служба в армии	10,3	7,5	6,4	8,1
Социальных лифтов в стране нет	0,0	0,0	0,1	0,1
Работа в международных компаниях	0,0	0,0	0,3	0,1
Затрудняюсь ответить	10,0	4,5	5,4	6,6

В целом, согласно результатам социологического опроса, можно сделать вывод о том, что молодежь испытывает трудности с поиском работы и трудоустройством (47,3%), особенно если речь идет о работе по специальности (26,7%). Отметим, что интенсивность мнения возрастает по мере увеличения возраста респондентов: максимальных величин показатели достигают в самой старшей возрастной группе 24-28 лет (Таблица №37).

Таблица №37.

Распределение ответов на вопрос «Как Вы считаете, испытывает ли молодежь Вашего города/села трудности с поиском работы и трудоустройством?» по возрастным группам, %

Варианты ответа	14-18	19-23	24-28	Всего по выборке
Да, молодежь постоянно сталкивается с проблемами трудоустройства	35,9	49,0	56,7	47,3
Молодые люди испытывают трудности с трудоустройством по специальности. Работу, не требующую специальных профессиональных навыков, найти не составляет труда	17,4	30,2	32,4	26,7
У молодых людей моего города / села нет проблем с трудоустройством	4,6	7,8	8,5	7
Я учусь, не ищу работу и нет опыта поиска работы, трудоустройства	40,8	11,9	0,3	17,5
Затрудняюсь ответить	1,4	1,1	2,1	1,5

5.3 Стратегии поиска работы и поддержка занятости

Молодежь достаточно оптимистична в оценках скорости нахождения подходящей работы в случае, если окажутся без работы: 26,7% респондентов полагают, что найдут работу в течение трех месяцев, 21% – в самые короткие сроки. Менее оптимистичны 18,0% респондентов, которые в лучшем случае затратят на поиск работы 6 месяцев. (Таблица №38).

Таблица №38.

Распределение ответов на вопрос «В случае, если Вы окажетесь без работы, как быстро, по Вашему мнению, Вы сможете найти подходящую для вас работу?» по возрастным группам, %

Варианты ответа	14-18	19-23	24-28	Всего по выборке
Я найду работу по специальности в самые короткие сроки	11,4	23,9	27,7	21,0
Поиск работы вызовет определенные сложности, но в течение трех месяцев я найду работу	14,6	29,5	35,7	26,7
Найти новую работу – это большая проблема для молодого человека, в лучшем случае работу найду в течение полугода	7,7	19,3	26,8	18,0
Я учусь, не ищу работу и нет опыта поиска работы, трудоустройства	63,1	20,5	2,2	28,5
Затрудняюсь ответить	3,2	6,8	7,6	5,8

Самым эффективным способом поиска работы во всех возрастных группах считают сетевой, когда задействованы родственники, друзья и знакомые (51,0% по всей выборке).

С увеличением возраста возрастает эффективность такого способа поиска работы, как реклама в СМИ и непосредственное обращение к работодателю (по 33,2% по всей выборке). Эти способы нахождения работы более всего предпочитают в группе опрошенных в возрасте 24-28 лет (Таблица №39).

Эффективность поиска работы с помощью центров занятости отмечают 27,0% респондентов, большинство среди них составляет молодежь в возрасте 19-23 года.

Самым непопулярным ресурсом в опросе оказался интернет: только 1,5% респондентов считают его эффективным в поиске работы (Таблица №39).

Таблица №39.

Распределение ответов на вопрос «Какой способ поиска работы и трудоустройства наиболее эффективен?» по возрастным группам, %

Варианты ответа	14-18	19-23	24-28	Всего по выборке
С помощью родственников, друзей и знакомых	48,1	52,0	51,3	51,0
Через рекламу в СМИ	26,7	34,0	34,9	33,2
Через непосредственное обращение к работодателю	28,4	31,4	36,4	33,2
С помощью центров занятости	23,9	29,3	26,3	27,0
С помощью кафедры и/или научного руководителя	5,8	6,1	5,5	5,8
Через интернет	1,2	1,1	1,8	1,5
Пока не думал (-а) об этом	14,8	10,9	7,5	10,0
Затрудняюсь ответить	3,3	1,9	1,7	2,0

В качестве самых эффективных мероприятий по трудоустройству молодежи респонденты назвали Ярмарки вакансий (28,4%) и профессиональные стажировки и практики (28,0%). Более чем в 2 раза реже называли такие мероприятия, как курсы по профориентации, встречи с руководителями организаций, кадровые конкурсы. В целом, молодежь склонна рассматривать все возможные мероприятия, которые могут способствовать занятости: по всем предложенным вариантам процент выбора не был меньше 10% (рисунок №8).

Рисунок №8.

Распределение ответов на вопрос «Какие мероприятия, направленные на трудоустройство молодежи, Вы считаете эффективными?»

В возрастном разрезе можно отметить, что молодежь в возрасте 24-28 лет более скептически в оценках эффективности предложенных вариантов мероприятий по трудоустройству, хотя придает большее значение встречам с руководителями крупных организаций, потенциальными работодателями (15,7%), курсам по профориентации, составлению резюме и прохождению собеседования (14,7%) и кадровым конкурсам на замещение вакантных рабочих мест (13,7%). Подробнее см. Таблицу №40.

Таблица №40.

Распределение ответов на вопрос «Какие мероприятия, направленные на трудоустройство молодежи, Вы считаете эффективными?» по возрастным группам, %

Варианты ответа	14-18	19-23	24-28	Всего по выборке
Ярмарки вакансий	25,0	30,2	28,3	28,4
Профессиональные стажировки и практики	30,3	27,9	27,2	28,0
Курсы по профориентации, составлению резюме и прохождению собеседования	12,3	13,0	14,7	13,7
Встречи с руководителями крупных организаций, потенциальными работодателями	8,6	13,4	15,7	13,6
Кадровые конкурсы на замещение вакантных рабочих мест	9,8	13,0	13,7	12,8
Курсы профессиональной переподготовки	13,1	11,3	11,2	11,6
Конкурсы талантов по интересующей сфере деятельности	14,8	11,3	10,0	11,3
Конкурсы на получение грантовой или стипендиальной поддержки	15,6	9,0	10,3	10,7
Ни один	8,2	9,2	11,8	10,2
Затрудняюсь ответить	6,1	4,2	4,5	4,7

Выводы по разделу:

Более третьей части респондентов работают, доля работающих молодых людей возрастает пропорционально возрасту. Молодежь стремится занять нишу на рынке труда, которая связана с наукой, культурой, охраной здоровья, образованием, дошкольным воспитанием, государственной службой, сферой услуг, торговлей. В целом, занятость молодежи носит неустойчивый характер, решения о смене работы принимаются чаще и легче, чем в зрелости. Основной причиной увольнений выступает неудовлетворенность оплатой труда, ее низкий уровень. Отметим, что в ряде случаев, самой требовательной к работе оказывается молодежь в возрасте 14-18 лет.

В молодежной среде выражена потребность в повышении образовательного и профессионального уровня. Самым главным приоритетом при выборе работы для молодых людей выступает уровень заработной платы, особенно большое значение размеру вознаграждения за труд придают респонденты в возрасте 24-28 лет.

В качестве основного социального лифта молодежь называет собственное дело, бизнес, также работа в национальных компаниях, на государственной службе, служба в органах безопасности или правоохранительных органах.

Можно сделать вывод о том, что молодежь испытывает трудности с поиском работы и трудоустройством, особенно если речь идет о работе по специальности. Самым эффективным способом поиска работы во всех возрастных группах считают сетевой, когда задействованы родственники, друзья и знакомые. В качестве самых эффективных мероприятий по трудоустройству молодежи респонденты назвали Ярмарки вакансий и профессиональные стажировки и практики.

ТРУДОУСТРОЙСТВО

38,7%

Работают

в возрасте 24-28 лет 74,4%

в возрасте 19-23 лет 34,8%

в возрасте 14-18 лет 3,3%

40,6%

только учатся
(молодежь в возрасте
14-18 лет - 87,2%)

6,9%

не учатся
и не работают

Сферы занятости

17,1%

наука, культура, охрана здоровья,
образование, дошкольное
воспитание (19,9% - в возрасте
24-28 лет)

14,9%

сфера услуг
(21,1% - в возрасте 14-18 лет)

15,8%

государственная служба
(17,1% - в возрасте 24-28 лет)

13%

сфера торговли
(15,5% - в возрасте 14-18 лет)

55%

имеющаяся в данный момент
работа не является первым
рабочим местом (чаще меняли
рабочие места в возрасте
24-28 лет (61,9%))

47,3%

испытывают трудности с поиском
работы и трудоустройством
(56,7% - в возрасте 24-28 лет)

59,2%

На своем первом рабочем
месте работают преимущест-
венно молодежь 14-18 лет

26,7%

полагают, что найдут работу
в течение трех месяцев,
21% – в самые короткие сроки

38,5%

Основная причина увольнений -
неудовлетворенность оплатой
труда, ее низкий уровень

51%

Эффективный способ поиска
работы - сетевой, когда
задействованы родственники,
друзья и знакомые (по всей выборке)

71,5%

имеют потребность повышать
свой профессиональный и
образовательный уровень
(72,8% - в возрасте 19-23 года)

31,9%

основной социальный лифт –
собственное дело, бизнес
(28,0% - в возрасте 14-18 лет)

73,8%

уровень заработной платы -
главный приоритет при выборе
работы (77,2% в возрасте
24-28 лет)

Ярмарки вакансий (28,4%)
и профессиональные стажировки
и практики (28,0%) эффективны
для трудоустройства

6. ДОСУГ

Досуг можно определить, как время, свободное от работы (учебы) и других обязательств и наполненное деятельностью, обусловленной мотивами и потребностями [8]. Являясь частью свободного времени, досуг привлекает молодежь нерегламентированностью, добровольностью выбора его различных форм, демократичностью, эмоциональной окрашенностью, возможностью сочетать в ней физическую и интеллектуальную деятельность, творческую и созерцательную, производственную и игровую.

Выделяют три основные социокультурные функции досуговой деятельности:

1) рекреация, включающая в себя регенерацию как восстановление растроченных физических сил, и релаксацию, направленных главным образом на снятие психического утомления;

2) развлечение, понимаемое как особый род досуговых занятий, призванных дать человеку возможность повеселиться, прилично провести время, поднять настроение, снять накопившееся психическое напряжение, получить требующуюся эмоциональную подзарядку;

3) развитие, в сфере досуга люди не только отдыхают и развлекаются, но и совершенствуют себя в культурном отношении [8].

В выборе видов досуговой деятельности особенно ярко отражается уровень развития личности, её направленность, степень формирования жизненной позиции. Исследователи отмечают, что здесь проявляется обратная связь: чем ответственнее используется свободное время, тем целенаправленнее и быстрее формируется жизненная позиция личности [9].

6.1 Структура свободного времени молодежи. Качество досуга

В структуре свободного времени молодежи большая доля приходится на встречи и общение с друзьями (36,4%). Особенно актуально подобное времяпрепровождение для респондентов в возрасте 14-18 лет (40,0%), по мере увеличения возраста значимость этого способа досуга снижается до 35,5% в возрастной группе 19-23 года и 28,3% в возрастной группе 24-28 лет.

26,5% респондентов в свободное время просто отдыхают дома, спят. По мере увеличения возраста, увеличивается и количество сторонников такого вида отдыха: от 22,6% в группе 14-18 лет до 31,8% в группе 24-28 лет.

Социальные сети также занимают значимую позицию в структуре свободного времени молодежи, 25,2% опрошенных проводят досуг в интернете: самая большая доля выборов приходится на возраст 14-18 лет (31,8%), самые низкие показатели выборов – в возрастной группе 24-28 лет (17,5%). Среди 19-23 летних так проводят свободное время 26,3% респондентов.

Прогулки на свежем воздухе предпочитают 24,8% респондентов, чаще всего это молодежь в возрасте 14-18 лет (28,5%). Показатель выборов этого варианта ответов колеблется, в возрастной группе 19-23 года он составляет 22,0%, в группе 24-28 лет – 24,1%.

Занятия спортом (22,0%) и чтение книг (25,3%) занимают больше времени у респондентов в возрасте 14-18 лет. Чем старше респонденты, тем меньше тех, кто именно так проводит свое свободное время. На занятие спортом тратят свободное время 22,8% опрошенных в возрасте 19-23 года и 17,9% – в возрасте 24-28 лет. Посвящают время чтению книг 22,2% участников опроса в возрасте 19-23 года и 17,0% – в возрасте 24-28 лет.

В Таблице №41 представлены подробные данные по структуре свободного времени молодежи согласно результатам опроса.

Таблица №41.

Распределение ответов на вопрос «Чем Вы обычно заняты в свободное время?» по возрастным группам, %

Варианты ответа	14-18	19-23	24-28	Всего по выборке
Встреча, общение с друзьями	40,0	35,5	28,3	34,6
Просто отдыхаю дома, сплю	22,6	25,0	31,8	26,5
Провожу время в интернете (социальных сетях)	31,8	26,3	17,5	25,2
Прогулки на свежем воздухе	28,5	22,0	24,1	24,8
Занятия спортом	25,3	22,8	17,9	22,0
Чтение книг	25,3	22,2	17,0	21,5
Посещение кафе, магазинов	7,9	9,9	10,9	9,6
Поездки за город	4,2	5,8	6,7	5,6
Посещение кинотеатров	5,0	5,4	4,6	5,0
Посещение различных кружков по рукоделию, само-развитию	5,8	4,5	4,8	5,0
Посещение театров, музеев, концерты	3,0	2,1	3,7	3,0
Посещение клубов, дискотек	1,5	3,3	2,1	2,3
Занимаюсь домашними делами	0,3	1,5	1,2	1,0
Волонтерство	0,2	0,0	0,0	0,1
Нет свободного времени	0,2	1,5	0,7	0,8
Провожу время с семьей	0,3	0,6	0,3	0,4
Подрабатываю	0,0	0,1	0,0	0,1
Затрудняюсь ответить	0,9	1,0	1,8	1,3

Анализ распределений в разрезе «город-село» показывает, что практически по всем вариантам ответов количество выборов, совершенных сельской молодежью заметно ниже, чем городской. Исключение составляют только такая форма досуга, как занятия спортом – 24,6% (по городской молодежи показатель равен 20,0%). На селе больше занимаются домашними делами и чаще посещают различные кружки (Таблица №42).

Таблица №42.

Распределение ответов на вопрос «Чем Вы обычно заняты в свободное время?» по типам населенного пункта, %

Варианты ответа	Городской	Сельский	Всего по выборке
Встречи, общение с друзьями	37,7	30,4	34,6
Просто отдыхаю дома, сплю	28,4	24,0	26,5
Провожу время в интернете	26,9	22,9	25,2
Прогулки на свежем воздухе	27,1	21,9	24,8
Занятия спортом	20,0	24,6	22,0
Чтение книг	23,1	19,4	21,5
Посещение кафе, магазинов	10,1	8,8	9,6
Поездки за город	6,9	3,9	5,6
Посещение кинотеатров	5,6	4,2	5,0
Посещение различных кружков по рукоделию, само-развитию	4,4	5,8	5,0
Посещение театров, музеев, концерты	3,9	1,7	3,0
Посещение клубов, дискотек	2,2	2,4	2,3
Занимаюсь домашними делами	0,4	1,9	1,0
Волонтерство	0,1	0,0	0,1
Провожу время с семьей	0,5	0,2	0,4
Подрабатываю	0,1	0,0	0,1
Нет свободного времени	1,1	0,3	0,8
Затрудняюсь ответить	0,9	1,7	1,3

Досуг – это та часть личной и социальной активности, которая нуждается в особой организации, требует институционального оформления и критической оценки. В отношении досуга детей и молодежи требования к качеству со стороны общественных и государственных структур возрастают. Сама молодежь качеством и работой досуговых учреждений в местах своего проживания либо полностью удовлетворена (20,1%), либо скорее удовлетворена (31,2%). Таким образом, положительные оценки однозначно преобладают над отрицательными (Таблица №43).

В разрезе возраста больше всего удовлетворенных работой досуговых учреждений среди респондентов в возрасте 14-18 лет. Чем старше становятся респонденты, тем меньше количество положительных оценок, тем выше уровень критичности. Отметим также, что 12,1% опрошенных ответили, что в их населенных пунктах нет досуговых учреждений.

Таблица №43.

Распределение ответов на вопрос «Удовлетворены ли Вы качеством и работой досуговых учреждений, которые находятся в Вашем городе /селе?» по возрастным группам, %

Варианты ответа	14-18	19-23	24-28	Всего по выборке
Полностью удовлетворен (-а)	22,9	19,2	18,3	20,1
Скорее удовлетворен (-а)	33,2	32,5	28,0	31,2
Скорее не удовлетворен (-а)	13,7	15,0	15,7	14,8
Полностью не удовлетворен (-а)	4,4	5,4	6,6	5,5
Я не посещаю досуговые учреждения	10,5	13,3	17,5	13,8
В нашем населенном пункте нет досуговых учреждений	12,6	12,1	11,7	12,1
Затрудняюсь ответить	2,7	2,5	2,1	2,5

Удовлетворенность деятельностью досуговых учреждений в сельских населенных пунктах ниже, чем в городских. Количество респондентов, полностью удовлетворённых работой учреждений досуга в селах составляет 18,5%, скорее удовлетворенных – 25,0%. Это в среднем на 7% ниже, чем в городах.

Неудовлетворённых работой данных учреждений по сельским населённым пунктам больше, чем по городским, в среднем на 4,5%. Кроме того, сельская молодежь в 3,2 раза чаще указывала на отсутствие досуговых учреждений (Таблица №44).

Таблица №44.

Распределение ответов на вопрос «Удовлетворены ли Вы качеством и работой досуговых учреждений, которые находятся в Вашем городе /селе?» по типам населенного пункта, %

Варианты ответа	Городской	Сельский	Всего по выборке
Полностью удовлетворен (-а)	21,3	18,5	20,1
Скорее удовлетворен (-а)	36,0	25,0	31,2
Скорее не удовлетворен (-а)	12,9	17,3	14,8
Полностью не удовлетворен (-а)	3,4	8,1	5,5
Я не посещаю досуговые учреждения	17,6	8,8	13,8
В нашем населенном пункте нет досуговых учреждений	6,2	19,9	12,1
Затрудняюсь ответить	2,6	2,3	2,5

Какие меры предлагает молодежь для улучшения своего досуга? В первую очередь, организовывать бесплатные мероприятия (33,7%), увеличить количество кружков и секций (26,3%). Во-вторых, снизить цены на развлекательные и культурные мероприятия (21,9%), пропагандировать здоровый образ жизни (19,1%). В-третьих, проводить информационные кампании с целью вовлечения молодежи в проекты (15,2%). Кроме того, важно обеспечить информированность молодежи о возможностях проведения свободного времени (13,8%). См. Рисунок №9.

Рисунок №9.

Распределение ответов на вопрос «Как вы думаете, что нужно сделать для улучшения досуга молодежи?»

6.2 Отношение к неформальным субкультурам

Молодежь развивает собственную культуру, свой язык, моду, музыку, нравственный климат. Нередко эта культура оказывается более богатой, нежели культура взрослых. В контексте анализа молодежной культуры чаще ведут речь о субкультурах, неформальных движениях. Формирование субкультурных пластов в молодежной среде обусловлено, с одной стороны, избытком жизненной энергии, богатством воображения у молодежи, а с другой – отсутствием у большинства экономической и социальной самостоятельности.

Отношение самой молодежи к неформальным субкультурам колеблется от безразличного (43,4%) до положительного (37,0%). Негативных оценок больше всего в группе респондентов в возрасте 24-28 лет (26,0%), меньше всего – среди опрошенных 14-18-ти лет (13,4%). Среди сельской молодежи негативных оценок больше (21,2%), чем среди городской (18,3%).

Таблица №45.

Распределение ответов на вопрос «Как в целом Вы относитесь к молодежным субкультурам?» по возрастным группам, %

Варианты ответа	14-18	19-23	24-28	Всего по выборке
Положительно	40,0	38,4	32,7	37,0
Негативно	13,4	19,2	26,0	19,6
Безразлично	46,6	42,4	41,3	43,4

В оценках влияния неформальных субкультур на молодежь респонденты больше видят положительных или нейтральных последствий, чем отрицательных. Так, 27% опрошенных считают, что субкультуры не оказывают существенного влияния на молодежь, 23,8% полагают, что они способствуют развитию личности молодого человека, а 18,1% – что положительно влияют на мировоззрение молодых людей.

Негативное влияние неформальных субкультур усматривают 29,5% опрошенных. 19,1% респондентов считают, что субкультуры разрушают индивидуальные личностные качества человека, и 10,4% опрошенных, полагающих, что они увеличивают уровень девиантного поведения среди молодежи. Негативных оценок ожидаемо больше среди представителей более старших возрастных групп, 19-23 года и 24-28 лет (Таблица №46).

Таблица №46.

Распределение ответов на вопрос «Как, по Вашему мнению, неформальные субкультуры влияют на молодежь?» по возрастным группам, %

Варианты ответа	14-18	19-23	24-28	Всего по выборке
Не оказывают существенного влияния	28,5	28,6	24,0	27,0
Способствуют развитию личности молодого человека	25,6	24,7	21,1	23,8
Разрушают индивидуальные личностные качества человека	14,7	20,9	21,6	19,1
Положительно влияют на мировоззрение	18,9	17,4	18,0	18,1
Увеличивают уровень девиантного поведения среди молодежи	7,6	8,7	14,7	10,4
Затрудняюсь ответить	19,7	14,9	15,3	16,6

Выводы по разделу:

В выборе видов досуговой деятельности особенно ярко отражается уровень развития личности, её направленность, степень формирования жизненной позиции.

В структуре свободного времени молодежи преобладает общение с друзьями, что особенно актуально для респондентов в возрасте 14-18 лет. На возраст 14-18 лет приходится самое большое количество тех, кто проводит свободное время в социальных сетях, в этой же группе больше тех, кто занимается спортом, читает, совершает прогулки. Чем старше респонденты, тем больше среди них сторонников спокойного домашнего отдыха.

Молодежь по большей части удовлетворена качеством и работой досуговых учреждений в местах своего проживания. В разрезе возраста больше всего положительных оценок среди респондентов в возрасте 14-18 лет. Чем старше становятся респонденты, тем выше уровень критичности. Отмечены различия в оценках в зависимости от типа населенного пункта: в городах довольных досугом больше, чем в селах.

К неформальным молодежным субкультурам отношение ровное. В оценках влияния неформальных субкультур на молодежь респонденты больше видят положительные или нейтральные последствия, чем отрицательные. Негативные оценки ожидаемо чаще высказывают более старшие респонденты в возрасте 19-23 года и 24-28 лет.

ДОСУГ

проводят свободное время в общении с друзьями (40,0% - в возрасте 14-18 лет)

34,6%

прогулки на свежем воздухе (28,5% - в возрасте 14-18 лет)

24,8%

отдыхают дома, спят (31,8% - в возрасте 24-28 лет)

26,5%

занятия спортом (25,3% - в возрасте 14-18 лет)

22%

в интернете (социальных сетях) (31,8% - в возрасте 14-18 лет)

25,2%

чтение книг (25,3% - в возрасте 14-18 лет)

21,5%

Удовлетворенность качеством и работой досуговых учреждений в местах своего проживания

20,1%

полностью удовлетворены

31,2%

скорее удовлетворены

43,4%

безразлично относятся к молодежным субкультурам (46,6% - в возрасте 14-18 лет)

27%

считают, что неформальные субкультуры не оказывают существенного влияния на молодежь

Меры для улучшения досуга:

33,7%

организовывать бесплатные мероприятия

26,3%

увеличить количество кружков и секций

21,9%

снизить цены на развлекательные и культурные мероприятия

19,1%

пропагандировать здоровый образ жизни

7. ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ НАПРАВЛЕННОСТЬ МОЛОДЕЖИ

Включение молодежи в общественно-политическую деятельность является важнейшим условием общественного развития, благополучия и процветания. Инструментов, обеспечивающих политическое участие молодежи, достаточно, от волонтерства до молодежных организаций и партий. При этом волонтерство – самый простой способ проявления общественной полезности. Так, 2020 год был объявлен годом волонтеров, а 5 декабря 2020 года Президент РК Касым-Жомарт Токаев написал в Twitter, что волонтерство – это настоящий патриотизм!

Волонтерство является просоциальной деятельностью, включаясь в которую человек стремится повлиять на общество, улучшить его на безвозмездной основе. Важной отличительной чертой волонтерства является его добровольность, ориентация на безвозмездную помощь и личный вклад. Молодежь как наиболее социально-активная демографическая группа обладает и большим потенциалом в реализации идей добровольчества. В настоящее время в Казахстане действует единая информационная платформа Qazvolunteer.kz, открыт республиканский фронт-офис волонтеров Birgemiz, запущен проект МОН РК социальный студенческий кредит для поддержки студентов-волонтеров, работают более 200 волонтерских организаций [10].

Каким же образом молодежь включается в волонтерство? Среди участников опроса волонтерской работой занимаются только 19,8% респондентов, из которых большинство включаются в волонтерские инициативы несколько раз в год (11,0%). В целом распределения по возрастным группам относительно равномерные, можно лишь отметить более высокую активность молодежи из возрастной группы 14-18 лет: здесь выше процент тех, кто занимается волонтерской работой несколько раз в неделю (5,6%). Меньше всего включены в волонтерскую активность респонденты в возрасте 24-28 лет (Таблица №47).

Таблица №47.

Распределение ответов на вопрос «Занимаетесь ли Вы волонтерской деятельностью, если да, то, как часто? » по возрастным группам, %

Варианты ответа	14-18	19-23	24-28	Всего по выборке
Я занимаюсь волонтерской работой несколько раз в год	11,8	11,1	10,2	11,0
Я занимаюсь волонтерской работой несколько раз в месяц	4,7	5,4	4,6	4,9
Я занимаюсь волонтерской работой несколько раз в неделю	5,6	3,5	2,5	3,9
Я не занимаюсь волонтерской работой	75,9	78,4	81,1	78,5
Затрудняюсь ответить	2,0	1,7	1,5	1,7

Приоритетами государственной молодежной политики, по мнению участников опроса, должны стать следующие направления:

1. Поддержка сельской молодежи.
2. Трудоустройство молодежи.
3. Поддержка молодых семей.
4. Организация молодежных форумов и конференций.
5. Поддержка молодежного предпринимательства.

Во вторую пятерку мероприятий вошли такие направления молодежной политики, как:

1. Развитие молодежных объединений и организаций.
2. Доступность и качество высшего образования

3. Создание молодежного движения, объединяющего все молодежные организации и объединения, для консолидации усилий и развития региона, страны

4. Патриотическое воспитание молодежи

5. Социальная помощь молодежи из малообеспеченных семей

Отметим также довольно высокий процент выборов таких мероприятий, как увеличение представительства молодежи во власти; доступность приобретения жилья молодыми специалистами; развитие доступности и качества интернета; борьба с криминалом и экстремизмом в молодежной среде и развитие волонтерства и благотворительности среди молодежи (Таблица №48).

Таблица №48.

Распределение ответов на вопрос «Как Вы считаете, какой сфере молодежной политики стоит уделять особое внимание на государственном уровне?» по возрастным группам, %

Варианты ответа	14-18	19-23	24-28	Всего по выборке
Поддержка сельской молодежи	21,4	20,8	20,2	20,8
Трудоустройство молодежи	17,5	19,4	22,2	19,7
Поддержка молодых семей	11,9	17,0	24,7	17,9
Организация молодежных форумов и конференций	16,6	18,3	16,2	17,0
Поддержка молодежного предпринимательства	14,4	17,6	18,3	16,8
Развитие молодежных объединений и организаций	14,1	14,7	13,9	14,3
Доступность и качество высшего образования	15,3	13,1	12,3	13,6
Создание молодежного движения, объединяющего все молодежные организации и объединения, для консолидации усилий и развития региона, страны	12,6	13,2	12,0	12,6
Патриотическое воспитание молодежи	10,2	11,0	15,1	12,1
Социальная помощь молодежи из малообеспеченных семей	12,2	12,9	10,9	12
Увеличение представительства молодежи во власти	10,8	12,8	11,5	11,7
Доступность приобретения жилья молодыми специалистами	5,8	12,2	14,5	10,9
Развитие доступности и качества интернета	14,1	10,1	8,2	10,8
Борьба с криминалом и экстремизмом в молодежной среде	10,8	11,1	10,0	10,7
Развитие волонтерства и благотворительности среди молодежи	11,1	8,3	5,7	8,3
Доступность и качество медицинских услуг	6,2	8,1	9,7	8,0
Разработка и принятие нового Закона «О молодежной политике»	8,8	7,8	6,3	7,6
Популяризация культуры и творчества среди молодежи	7,8	8,0	6,6	7,4
Поддержка молодых ученых	7,9	7,5	6,9	7,4
Укрепление межнационального и межконфессионального согласия среди молодежи	5,6	7,4	6,1	6,4
Популяризация спорта и ЗОЖ среди молодежи	8,5	4,7	5,1	6,1
Поддержка неформальных молодежных движений (субкультур)	4,1	4,2	4,2	4,2
Затрудняюсь ответить	3,0	0,6	1,2	1,6

В опросе оценили уровень осведомлённости молодёжи о государственных программах и проектах по поддержке молодежи, а также участия молодежи в них. Список включал в себя 14 программ и проектов. Лучше всего знают, но не участвовали, программу «С дипломом - в село» (30,6%), участвовали в ней только 1,9% опрошенных.

На втором месте – проект «Жасыл Ел»: хорошо знают 27,4% опрошенных, доля участников - 6,7%; и

международная стипендия «Болашак»: хорошо знают 27,2% респондентов, участников – только 1,5%.

На третьем месте – программа «Молодежная практика», о которой хорошо знают 23,1% респондентов, были участниками – 5,3% опрошенных.

Также молодежь неплохо осведомлена о таких программах, как Единая программа поддержки и развития бизнеса «Дорожная карта бизнеса 2020», Программа жилищного строительства «Нұрлы жер» и «Серпін-2050» (около 20% хорошо осведомленных без участия). К сожалению, уровень участия в указанных трех программах очень низок – около 2% (Таблица №49).

Таблица №49.

Распределение ответов на вопрос «О каких государственных программах и проектах по поддержке молодежи вы слышали, знаете или являлись участником?», %

Государственные программы, молодежные проекты	Что-то слышал (-а)	Хорошо знаю, но не участвовал (-а)	Знаю, участвовал (-а)	Ничего не знаю, не слышал (-а)
«Жасыл Ел»	36,3	27,4	6,7	29,6
«Молодежная практика»	35,2	23,1	5,3	36,4
Единая программа поддержки и развития бизнеса «Дорожная карта бизнеса 2020»	31,2	20,6	2,3	45,9
Программа жилищного строительства «Нұрлы жер»	37,1	20,9	2,2	39,8
Бесплатное техническое и профессиональное образование для всех	25,8	15,5	2,1	56,6
«С дипломом – в село!»	36,3	30,6	1,9	31,2
«Серпін-2050»	28,7	19,9	1,9	49,5
Программа развития продуктивной занятости и массового предпринимательства на 2017-2021 годы	26,3	15,1	1,8	56,8
Международная стипендия «Болашак»	38,3	27,2	1,5	33
Президентский молодежный кадровый резерв	22,9	11,3	1,3	64,5
Проект развития молодежного корпуса	23	10,4	1,2	65,4
Государственная молодежная премия «Дарын»	33,9	21	1,1	44

В опросе 12,9% респондентов ничего не знают о государственной молодежной политике, среди них большинство представлено респондентами в возрасте 14-18 лет (16,7%).

28,2% участников опроса отрицательно ответили на вопрос «Скажите, пожалуйста, вы удовлетворены тем, как реализуется государственная молодежная политика в Казахстане?»: 20,1% - скорее не удовлетворены реализацией молодежной политики, 8,1% - не удовлетворены. В этой группе большинство представлено респондентами в возрасте 24-28 лет.

Положительно ответили на данный вопрос 54,6% респондентов, из них 38,8% - скорее удовлетворены, а 15,8% - полностью удовлетворены реализацией молодежной политики. В этой группе преобладают респонденты в возрасте 19-23 года (Таблица №50).

Таблица №50.

Распределение ответов на вопрос «Скажите, пожалуйста, вы удовлетворены тем, как реализуется государственная молодежная политика в Казахстане?» по возрастным группам, %

Варианты ответа	14-18	19-23	24-28	Всего по выборке
Полностью удовлетворен (-а)	17,6	16,8	13,0	15,8
Скорее удовлетворен (-а)	37,0	41,2	38,1	38,8
Скорее НЕ удовлетворен (-а)	16,8	19,9	23,3	20,1
НЕ удовлетворен (-а)	5,5	8,1	10,8	8,1
Ничего не знаю о государственной молодежной политике	16,7	10,3	11,7	12,9
Затрудняюсь ответить	6,4	3,6	3,1	4,3

Выводы по разделу:

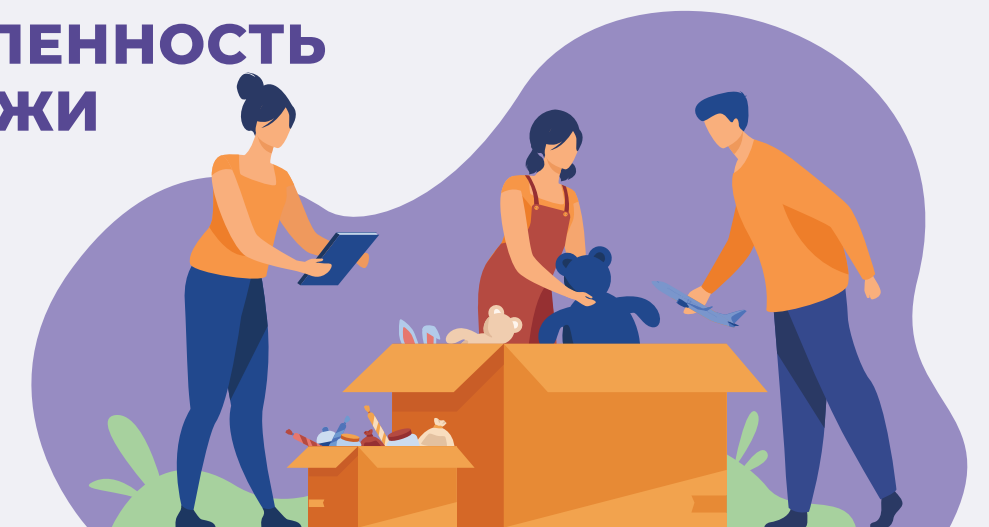
Уровень общественно-политической направленности молодежи, выявленный в опросе, скорее невысокий. Основная масса респондентов не участвует в волонтерских инициативах, не включается в государственные программы и проекты по поддержке молодежи и не слишком осведомлена о них.

В качестве пяти приоритетов молодежной политики в опросе определили поддержку сельской молодежи; трудоустройство молодежи; поддержку молодых семей; организацию молодежных форумов и конференций и поддержку молодежного предпринимательства.

Кроме того, важными направлениями должны стать развитие молодежных объединений и организаций; доступность и качество высшего образования; создание молодежного движения, объединяющего все молодежные организации и объединения, для консолидации усилий и развития региона, страны; патриотическое воспитание молодежи и социальная помощь молодежи из малообеспеченных семей.

В целом, молодежь удовлетворена тем, как реализуется государственная молодежная политика в Казахстане. Но с увеличением возраста данный показатель снижается, среди недовольных также больше всего тех, чей возраст составляет 24-28 лет.

ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ НАПРАВЛЕННОСТЬ МОЛОДЕЖИ

78,5%

не занимаются волонтерской работой

в возрасте 14-18 лет

75,9%

в возрасте 19-23 лет

78,4%

в возрасте 24-28 лет

81,1%

19.8%

занимаются волонтерской работой, большинство включаются в волонтерские инициативы несколько раз в год

Приоритетами государственной молодежной политики, по мнению участников опроса, должны стать следующие направления:

Поддержка сельской молодежи

20,8%

Организация молодежных форумов и конференций

17%

Трудоустройство молодежи

19,7%

Поддержка молодежного предпринимательства

16,8%

Поддержка молодых семей

17,9%

12,9%

ничего не знают о государственной молодежной политике (большинство – респонденты в возрасте 14-18 лет (16,7%))

54,6%

удовлетворены реализацией молодежной политики (большинство – респонденты в возрасте 19-23 лет)

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Социологическое исследование «Проблемы и потребности основных страт молодежи» было направлено на изучение и выявление проблем и потребностей основных страт молодежи Казахстана в различных аспектах жизни, таких как ценностные ориентации, здоровье, образование и досуг, социально-экономическое положение, общественно-политическая направленность.

В ходе исследования были сформулированы следующие выводы:

1. Результаты проведенного социологического исследования позволяют говорить о том, что ценностное сознание молодежи характеризуется наличием уверенности в возможностях самореализации, удовлетворенностью жизнью и ее отдельными аспектами, наличием чувства личной безопасности и защищенности, ориентацией на построение здоровых семейных отношений.

Так, молодежь в своем большинстве достаточно уверено и реалистично оценивает перспективы собственной *самореализации*, понимая необходимость преодоления трудностей. Возраст оказывается значимым фактором: наиболее оптимистична в своих оценках младшая возрастная группа молодежи (14-18 лет), с увеличением возраста повышается и показатель негативных оценок.

Отметим, что примерно четвертая часть респондентов придерживается позиции, что только некоторая часть молодежи может себя реализовать. Как было указано, этой точки зрения чаще придерживается старшая возрастная группа молодежи (24-28 лет). Опрос показал также, что установки городской молодежи менее оптимистичны, по сравнению с сельской.

Уровень удовлетворенности жизнью в целом и отдельными ее аспектами среди молодежи по пятибалльной шкале превышает отметку в 4 балла. Исключение составляет только удовлетворенность работой (3,11 баллов). К оценке предлагались пять сфер жизни: семья, дружба, образование, работа и отношения в школе / вузе / с коллегами. Интегральный индекс удовлетворенности составил в опросе 4,18 баллов.

Важной характерной чертой молодежи является наличие чувства личной безопасности, которая свойственна в опросе большинству респондентов. Во внимание принимались оценки «я уверен в своей личной безопасности» и «я скорее уверен в своей личной безопасности». В возрастной перспективе, более высокий уровень субъективной безопасности свойственен младшей возрастной группе молодежи 14-18 лет, менее благополучны в этом отношении представители старшей возрастной группы 24-28 лет. Среди сельской молодежи показатели уверенности по данному параметру выше, чем среди городской.

Молодежь характеризуется *достаточно устойчивым чувством субъективной защищенности* от преступности, произвола чиновников, правоохранительных органов, несправедливости суда, угрозы террористических актов. В меньшей степени молодые ощущают свою защищенность от потери работы и утечки персональных данных. Неоднозначная ситуация складывается в отношении угрозы бытового насилия. Самый высокий уровень чувства защищенности в возрастной группе 14-18 лет, самый низкий – в группе 24-28 лет. Городская молодежь по этому параметру менее благополучна, по сравнению с сельской.

Молодежь *в целом ориентирована на создание семьи*, но возраст вступления в брак отодвинут ближе к рубежу 24 лет. В социологическом опросе основная масса семейных респондентов сосредоточена в старшей возрастной группе 24-28 лет, где достигает 56,2%. При выборе супругов молодые люди ориентируются на личные качества партнера и наличие общих интересов. По пятибалльной шкале оценки важности этих двух качеств превышают отметку в 4 балла. Важность этих параметров партнеров возрастает по мере увеличения возраста.

2. Изучение **состояния здоровья** посредством опроса позволило выявить, что здоровье молодежи

оставалось стабильным на протяжении последнего года. В целом, согласно субъективным оценкам участников опроса, складывается благополучная картина, когда здоровье основной массы опрошенных осталось либо стабильным, либо улучшилось. Отметим, что число оптимистичных оценок здоровья уменьшается по мере увеличения возраста. Городская молодежь чаще отмечала ухудшение здоровья по сравнению с сельской, и, наоборот, среди жителей сел больше свидетельств об улучшении здоровья.

В ситуации болезни молодежь в своем большинстве прибегает к врачебной помощи, чаще в государственные клиники в рамках гарантированного объема бесплатной медицинской помощи (ГОВМП). В возрастном разрезе правильные решения больше свойственны молодежи в возрасте 14-18 лет, в случае недомогания они обращаются к услугам врачей. С возрастом усиливается тенденция к самолечению, а также возрастает количество обращений в частные клиники.

Важнейшим фактором сохранения здоровья является образ жизни. В числе нездоровых привычек молодежи трата времени на социальные сети, позднее засыпание или недостаточный сон, нездоровое питание. Молодежь жалуется на сидячий образ жизни, увлечение видеоиграми и курение. Не имеют вредных привычек только 8,2% участников опроса, большинство из которых составляют респонденты в возрасте 19-23 года.

3. В результате социологического опроса было определено **социально-экономическое положение молодежи**. Уровень материального благосостояния большинства респондентов определяется как *«денег хватает на питание и одежду, но покупка товаров длительного пользования затруднительна»* либо же *«доходов хватает на все, кроме очень дорогих приобретений, таких как автомобиль или квартира»*. Материальное благосостояние городской молодежи выше, чем сельской.

Чаще молодые люди проживают в квартире или доме родителей, в большинстве случаев это молодежь в возрасте от 14 до 18 лет. Старшая возрастная группа – молодежь в возрасте 24-28 лет – стремится жить самостоятельно, покупая или арендуя жилье.

Самой актуальной потребностью для молодежи Казахстана является возможность трудоустройства. Молодежи также не хватает качественного образования, доступного жилья, социальной поддержки со стороны государства, ясного карьерного роста. Самые юные говорят о недостатке возможностей для самовыражения и гармонии с самим собой, им не хватает развлекательных и досуговых мероприятий, защиты прав и свобод.

В возрастной группе 19-23 года считают недостаточными возможности доносить свое мнение до государства, участвовать в общественно-политических мероприятиях, а также испытывают потребность в общении с близкими по интересам людьми.

Самые старшие (24-28 лет) более осознанно говорят о важности защиты прав и свобод молодежи, качественного медицинского обслуживания, участия в принятии решений на государственном уровне.

4. Исследование определило **проблемы, волнующие молодежь** в той или иной возрастной группе. Для респондентов в возрасте 14-18 лет наиболее актуальна проблема получения образования, самовыражения и саморазвития, общения с друзьями, знакомыми, а также трудности в школе.

В двух других возрастных группах испытывают проблемы с поиском работы и трудоустройством, приобретением жилья, отдыхом и личной жизнью. Интенсивность переживаемых проблем выше у респондентов в возрасте 24-28 лет. В этой же возрастной группе в два-два с половиной раза чаще возникают проблемы со здоровьем.

5. В данном исследовании были проанализированы некоторые аспекты **трудоустройства молодежи**. 38,7% респондентов работают, преимущественно это молодежь в возрасте 24-28 лет. В группе молодежи, которая только учится, преобладает молодежь в возрасте 14-18 лет. Среди тех, кто совмещают

учебу и работу, здесь большинство представлено молодежью в возрасте 19-23 года.

Молодежь стремится занять ниши на рынке труда, которые связаны с наукой, культурой, охраной здоровья, образованием, дошкольным воспитанием, государственной службой, сферой услуг, торговлей. Распределение по сферам занятости имеет возрастную специфику. В сфере услуг и торговле занята в основном молодежь в возрасте 14-18 лет и 19-23 года. 14-18 летние гораздо чаще остальных подрабатывают в разных местах, без постоянной занятости. В строительной сфере чаще задействованы респонденты в возрасте 19-23 года. Молодежь в возрасте 24-28 лет чаще других работает в области науки, культуры, охраны здоровья, образования, дошкольного воспитания и на государственной службе.

Самым главным приоритетом при выборе работы для молодых людей выступает уровень заработной платы, особенно большое значение размеру вознаграждения за труд придают респонденты в возрасте 24-28 лет. Гораздо ниже важность таких характеристик работы, как перспектива профессионального роста, возможности построения карьеры, удобный график работы. Самые молодые респонденты (14-18 лет), по сравнению с более старшими, придают значение таким качествам работы, как возможность получить новый опыт, творческий рост, общественное признание.

Исследование показывает, что молодежь вынуждена часто менять работу. Основной причиной увольнений выступает неудовлетворенность оплатой труда, ее низкий уровень. Внешние факторы, когда решение не было лично принятым, срываются достаточно редко. В ряде случаев, самой требовательной к работе оказывается молодежь в возрасте 14-18 лет. В этой возрастной категории при увольнении чаще срывались такие факторы, как плохое начальство, плохой коллектив, неудобный режим работы, содержание работы.

В качестве основного социального лифта молодежь рассматривает собственное дело, бизнес. Эту же функцию может выполнить работа в национальных компаниях, на государственной службе, в органах безопасности или правоохранительных органах. Самые молодые (14-18 лет) также придают значение молодежным и общественно-политическим организациям и службе в армии, а молодежь в возрасте 19-23 года – наемной работе в государственных и негосударственных (коммерческих и некоммерческих предприятиях) и организациях.

Молодежь сегодня испытывает трудности с поиском работы и трудоустройством, особенно если речь идет о работе по специальности. Отметим, что интенсивность мнения возрастает по мере увеличения возраста: максимальных величин показатели достигают в самой старшей возрастной группе 24-28 лет.

Самым эффективным способом поиска работы считают сетевой, когда задействованы родственники, друзья и знакомые. С увеличением возраста возрастает эффективность такого способа поиска работы, как реклама в СМИ и непосредственное обращение к работодателю. Эффективность поиска работы с помощью центров занятости отмечают 27,0% респондентов, большинство среди них составляет молодежь в возрасте 19-23 года. Самым непопулярным ресурсом в поиске работы в опросе оказался интернет.

В качестве самых эффективных мероприятий по трудоустройству молодежи назывались Ярмарки вакансий и профессиональные стажировки и практики.

6. Социологический опрос позволил определить, насколько молодежь удовлетворена **качеством полученного или получаемого образования** по пятибалльной шкале. В целом, удовлетворенность образованием находится на среднем уровне, лишь немного превышая отметку в 4 балла по среднему и высшему образованию (4,05 и 4,09 баллов соответственно). Оценки качества технического / профессионального образования и послевузовского образования составляют 3,96 и 3,97 баллов соответственно. При этом уровень ожидаемого качества высшего и послевузовского образования со стороны 14-18 летних респондентов немного выше более реалистичных оценок представителей более старших возрастных групп.

На момент опроса половина респондентов была включена в процесс получения образования на раз-

ных уровнях системы. Большая часть обучающихся сконцентрирована в группе, чей возраст составляет 14-18 лет, в большинстве они продолжают среднее / среднее специальное образование. В группе респондентов в возрасте 19-23 года учатся 50,5%, в основном они получают высшее образование (бакалавриат). В группе 24-28 лет обучаются только 8,7% респондентов, которые также чаще получают высшее образование (бакалавриат).

Поскольку учреждения среднего и высшего образования в условиях пандемии работают в дистанционном формате, то важным представляется оценить удовлетворённость обучающихся дистанционным обучением. В целом, по школам и колледжам уровень удовлетворенности дистанционной формой обучения не слишком высокий: высказывают удовлетворенность чуть более 50% респондентов, охваченных системой среднего образования. В системе высшего образования доля удовлетворенных дистанционным обучением на 10% выше, около 60%.

7. В системе образования **круг проблемных вопросов** для школьников и учащихся колледжей касается напряжения из-за перехода на дистанционное обучение, отсутствия интереса к учебе, низкого уровня преподавания, снижения профессионализма учителей. Здесь жалуются на несовершенные учебные программы и отмечают ухудшение качества учебников, а также недовольны повышением требований к ученикам. В меньшей степени обучающихся в школах и колледжах беспокоит проблема безопасности среды школы или колледжа и буллинга.

В системе высшего образования больше всего студентов волнует дороговизна образования, что, несомненно, снижает его доступность. Кроме того, обучающиеся в системе высшего образования жаловались на низкие стипендии, проблемы с жильем и нехватку общежитий, сложности с трудоустройством, низкое качество образования. Среди студентов вузов большинство планирует работать по получаемой специальности.

8. В структуре **свободного времени** молодежи большая доля приходится на встречи и общение с друзьями. Особенно это актуально для респондентов в возрасте 14-18 лет. По мере увеличения возраста значимость этого способа досуга снижается, при этом возрастает количество тех, кто предпочитает в свободное время просто отдыхать дома или спать.

Значимую позицию в структуре свободного времени молодежи занимают социальные сети: самая большая доля выборов приходится на возраст 14-18 лет, самые низкие показатели выборов – в возрастной группе 24-28 лет. Прогулки на свежем воздухе, занятия спортом и чтение книг также больше предпочитает молодежь в возрасте 14-18 лет. Чем больше возраст, тем меньше тех, кто именно так проводит свое свободное время.

Практически по всем видам досуга количество выборов, совершенных сельской молодежью заметно ниже, чем городской. Исключение составляют только такая форма досуга, как занятия спортом, кроме того на селе больше занимаются домашними делами и чаще посещают различные кружки.

В целом, молодежь по большей части удовлетворена качеством и работой досуговых учреждений в местах своего проживания. В разрезе возраста больше всего удовлетворенных работой досуговых учреждений среди представителей младшей возрастной группы 14-18 лет. Чем старше становятся респонденты, тем выше уровень критичности. Удовлетворенность деятельностью досуговых учреждений в сельских населенных пунктах ниже, чем в городских. Сельская молодежь в 3,2 раза чаще указывала на отсутствие досуговых учреждений.

Отношение молодежи к неформальным субкультурам – скорее нейтральное, без сильных эмоций. В оценках влияния неформальных субкультур на молодежь респонденты больше видят положительных или нейтральных последствий, чем отрицательных.

9. Общественно-политическая функция молодежи наиболее ярко может проявлять себя в **волонтерской деятельности**. В опросе волонтерской работой занимаются только 19,8% респондентов, из которых большинство включаются в волонтерские инициативы несколько раз в год. Можно отметить более высокую активность молодежи из возрастной группы 14-18 лет. Меньше всего включены в волонтерскую активность респонденты в возрасте 24-28 лет.

10. **Приоритетами государственной молодежной политики**, по мнению участников опроса, должны стать следующие направления: 1) поддержка сельской молодежи; 2) трудоустройство молодежи; 3) поддержка молодых семей; 4) организация молодежных форумов и конференций; 5) поддержка молодежного предпринимательства.

Уровень осведомленности молодёжи о государственных программах и проектах по поддержке молодежи, также как и участия молодежи в них – невысокий, согласно результатам опроса. Лучше всего знают, но не участвовали, программу «С дипломом - в село» (30,6%), участвовали в ней только 1,9% опрошенных. На втором месте – проект «Жасыл Ел»: хорошо знают 27,4% опрошенных, доля участников – 6,7%; и международная стипендия «Болашак»: хорошо знают 27,2% респондентов, участников – только 1,5%. На третьем месте – программа «Молодежная практика», о которой хорошо знают 23,1% респондентов, были участниками – 5,3% опрошенных.

Также молодежь неплохо осведомлена о таких программах, как Единая программа поддержки и развития бизнеса «Дорожная карта бизнеса 2020», Программа жилищного строительства «Нұрлы жер» и «Серпін-2050» (около 20% хорошо осведомленных без участия). К сожалению, уровень участия в указанных трех программах очень низок – около 2%.

Удовлетворенность реализацией государственной молодежной политикой в Казахстане – средняя: высказали удовлетворенность 54,6% участников опроса.

На основе полученных результатов сформулированы следующие рекомендации:

1. С учетом недостаточной осведомленности молодежи всех возрастов по направлениям государственной молодежной политики, программам и проектам по поддержке молодежи, необходимо усилить ее информирование, в том числе через современные каналы массовой коммуникации и работодателей (в отношении работающей молодежи). С этой же целью на местном уровне проводить 1-2 раза в год выезды в учреждения образования для встреч с учащейся молодежью, увеличить выпуск буклетов и брошюр с информацией по данной теме. Включить в целевую аудиторию преподавателей и администрацию учреждений среднего и высшего образования.

2. Развивать молодежный рынок труда во всех сферах экономики: от создания рабочих мест для молодежи до таких мер, как совершенствование обучающей среды на рабочих местах, особенно для впервые занятых – от ориентационных программ на входе в рабочее пространство до наставничества в первый год работы, смягчения требований к молодым кандидатам на должности и молодым сотрудникам, создание возможностей для повышения квалификации для работающей молодежи, противодействие скрытой дискриминации по возрастному признаку, усиление социальной защиты молодежи в сфере труда. Возможно, также предусмотреть систему налоговых льгот для работодателей, принимающих на работу выпускников.

3. Поддержка молодежного предпринимательства: разработка программ кредитования, ориентированных на молодежь, доступ к качественным обучающим программам по предпринимательским навыкам, поддержка молодежных инициатив через меценатство и ресурсы НПП «Атамекен».

4. Для младшей возрастной группы молодежи (14-18 лет) совершенствовать профориентационные программы на уровне школ и колледжей, усилить работу профильных клубов, расширять практику вре-

менного найма на разовые работы (в рамках действующего законодательства, конечно), вводить факультативные дисциплины, ориентированные на формирование т.н. «мягких», гибких навыков и самопознание, предусмотреть также их формирование в процессе освоения учебной программы.

5. В системе высшего образования (для молодежи 19-23 лет) «не оставлять» за бортом работу студенческих клубов и объединений, разрабатывать дисциплины, также нацеленные на формирование «мягких» навыков и самопознание, независимо от направления подготовки и специальности. Кроме того, разрабатывать и включать в учебный план курсы по предпринимательству.

6. Усилить информирование молодежи 14-18 и 19-23 лет по здоровому образу жизни (хотя данная задача должна решаться на самых ранних ступенях обучения в школах с акцентом на навыки) через качественные просветительские проекты. Использовать с этой целью как образовательную среду, так и современные каналы массовой коммуникации, блогосферу.

7. Развивать досуговую инфраструктуру в регионах и сельской местности с учетом потребностей молодежи в общении, творчестве и активности, повышать доступность активного здорового досуга, особенно для младшей и средней возрастной молодежной группы.

8. Расширять сектор доступной психологической помощи для молодежи, усилить требования к квалификации психологов и социальных работников, работающих в школах, колледжах и вузах, на телефонных линиях доверия, социальных центрах, а также на уровне первичной медико-социальной помощи населению. Информировать молодежь о возможностях получения такой помощи.

9. Решать проблему повышения удовлетворенности молодежи качеством образования на всех уровнях сложно, так как речь о сфере, переживающей кризис на мировом уровне. Но, в целом, необходимо обратить внимание на уровень подготовки школьных учителей и преподавателей колледжей, качество учебной литературы, творческую и интеллектуальную насыщенность учебного процесса, работу психологов и социальных педагогов по оздоровлению отношений в коллективах обучающихся. В сфере высшего образования продолжить работу по социальной поддержке студентов, трудоустройству, размещению иногородних студентов, внедрению гибких систем оплаты за обучение, усилению связи с работодателями.

10. На местном уровне и уровне отдельных организаций образования постоянно вести работу по вовлечению молодежи в волонтерские инициативы, созданию волонтерских клубов и сетей. В системе образования поощрять школьников и студентов-волонтеров. Продолжить практику поддержки студентов-волонтеров через предоставление студенческих кредитов. Рассмотреть возможность внедрения паспорта волонтера. В отношении старшей возрастной группы молодежи 24-28 лет использовать каналы массовой коммуникации.

11. Стимулировать общественные дискуссии с вовлечением молодежи, в том числе в СМИ с качественной и профессиональной модерацией. Усилить правовую и политическую социализацию молодежи, развивать молодежную гражданскую сферу.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

1. Закон Республики Казахстан от 9 февраля 2015 года № 285-V «О государственной молодежной политике» (с изменениями по состоянию на 07.07.2020 г.).
2. Молодежь Казахстана. Статистический сборник. 2015-2019 гг. – Нур-Султан, 2020. – 127 с. Доступно на: <https://stat.gov.kz/edition/publication/collection>
3. Сокращение численности молодежи в РК продолжится до середины 2020 годов. Forbs Kazakhstan. 4.01.2020. Доступно на: https://forbes.kz/news/2020/01/04/newsid_216101
4. Молодежь. Глобальные вопросы повестки дня. Публикация на официальном сайте Организации Объединенных Наций. Доступно на: <https://www.un.org/ru/sections/issues-depth/youth-0/index.html>
5. Устав (Конституция) Всемирной Организации Здравоохранения. Доступно на: <https://apps.who.int/gb/bd/PDF/bd47/RU/constitution-ru.pdf?ua=1>
6. Отчет ВОЗ о поведении европейцев в возрастной группе 11–15 лет в отношении здоровья свидетельствует о росте числа подростков, которые беспокоятся о своем психическом здоровье. Публикация на официальном сайте Европейского регионального бюро ВОЗ. Доступно на: <https://www.euro.who.int/ru/media-centre/sections/press-releases/2020/who-report-on-health-behaviours-of-1115-year-olds-in-europe-reveals-more-adolescents-are-reporting-mental-health-concerns>
7. Кризис в сфере занятости молодежи: Время действовать. Доклад V. Международная конференция труда, 101-я сессия, 2012 г. Женева, Международное бюро труда. Доступно на: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---relconf/documents/meetingdocument/wcms_175984.pdf
8. Ярошевич Т.М. Досуг: теоретические аспекты, структура, содержание // Гуманитарные, социально-экономические и общественные науки. - №1. - 2014. Доступно на: <https://cyberleninka.ru/article/n/dosug-teoreticheskie-aspekty-struktura-soderzhanie>
9. Корниенко Т.В. Культура досуга современной молодежи. Проблемы и перспективы развития // Вестник КазГУКИ. - №1. - 2016. Доступно на: <https://cyberleninka.ru/article/n/kultura-dosuga-sovremennoy-molodezhi-problemy-i-perspektivy-razvitiya>
10. Нуршаихова Ж. Волонтерство в Казахстане: новый формат, направления и перспективы. Strategy 2050. 14.04.2020. Доступно на: <https://strategy2050.kz/ru/news/volonterstvo-v-kazakhstane-novyy-format-napravleniya-i-perspektivy/>

Научно-исследовательский центр «Молодежь»
 Республика Казахстан, г. Нур-Султан, Мәнгілік Ел, 30
 Телефон: 8 (7172) 24-95-29, 24-84-11
 «Проблемы и потребности основных страт молодежи»
 Анкета для массового опроса

№ анкеты _____ Район _____
 Область _____ Тип населенного пункта _____
 Город _____ 1. Городской
 Село _____ 2. Сельский

Здравствуйте, меня зовут _____. Научно-исследовательский центр «Молодежь» проводит исследование молодежи в стране. Эта анкета предназначена для сбора мнения молодежи, их отношения и поведения касательно важных социальных, политических и экономических вопросов, поэтому мы хотели бы пригласить Вас принять участие в опросе.

Исследование проводится на всей территории Республики Казахстан, вы были выбраны случайно. Опросник является анонимным, и Ваши ответы будут использоваться только для научных целей и для создания статистики для нашей страны.

Придерживаясь строго профессиональных стандартов, Центр гарантирует вашу анонимность и защищает ваши данные.

Спасибо за сотрудничество!

1 Достаточно ли в Казахстане возможностей у молодежи для самореализации? (ОДИН ВАРИАНТ ОТВЕТА)

1. Да, молодежь может себя полностью реализовать
 2. Скорее да, молодежь может себя реализовать, несмотря на некоторые трудности
 3. Скорее нет, только малая часть молодежи может себя реализовать
 4. Нет, для молодежи практически нет никаких возможностей для самореализации
- (99) Затрудняюсь ответить (НЕ ЗАЧИТЫВАТЬ)

2. Насколько вы довольны следующим ...? Дайте ответ, используя шкалу от 1 до 5, где 1 – «Совсем не довольны», 5 – «Полностью довольны» (ЗАЧИТАЙТЕ ПО ПОРЯДКУ, ОДИН ОТВЕТ В КАЖДОЙ СТРОКЕ)

Варианты ответа	Совсем не довольны				Полностью довольны	3/0
Отношениями в вашей семье (с родителями, супругом (-ой), близкими родственниками и т.д., если таких нет)	1	2	3	4	5	99
Своим кругом друзей	1	2	3	4	5	99
Своим образованием	1	2	3	4	5	99
Своей работой	1	2	3	4	5	99
Своей жизнью в целом	1	2	3	4	5	99
Взаимоотношениями с одноклассниками в школе, ВУЗе, коллегами на работе	1	2	3	4	5	99

3. Уверены ли Вы в своей личной безопасности? (ОДИН ВАРИАНТ ОТВЕТА)

1. Да, уверен
 2. Скорее уверен
 3. Скорее не уверен
 4. Нет, не уверен
- (99) Затрудняюсь ответить

4. Насколько вы лично чувствуете себя защищённым от следующих обстоятельств? (ЗАЧИТАЙТЕ ВАРИАНТЫ. ОДИН ОТВЕТ В КАЖДОЙ СТРОКЕ)

	Защищён	Скорее защищён	Скорее не защищён	Совсем не защищён	З/О
Преступности	1	2	3	4	99
Произвола чиновников	1	2	3	4	99
Потери работы	1	2	3	4	99
Произвола правоохранительных органов	1	2	3	4	99
Несправедливости суда	1	2	3	4	99
Угрозы террористических актов	1	2	3	4	99
Утечки персональных данных, в том числе в социальных сетях	1	2	3	4	99
Другое (укажите)_____	1	2	3	4	99

5. Каково ваше нынешнее семейное положение?

1. Не замужем/не женат
 2. Женат/замужем
 3. Живем в партнерстве, но не расписаны (сожительство)
 4. В отношениях, но мы не живем вместе
 5. Разведен/разведена
 6. Вдова/вдовец
- (99) Затрудняюсь ответить (НЕ ЗАЧИТЫВАТЬ)

6. Насколько, по Вашему мнению, важны при выборе супруга/супруги следующее... Используйте для оценки шкалу от 1 до 5, где 1 - «совсем не важно», 5 - «очень важно» (ЗАЧИТАЙТЕ ПО ПОРЯДКУ, ОДИН ОТВЕТ В КАЖДОЙ СТРОКЕ)

	Совсем не важно				Очень важно	Затрудняюсь ответить
Религиозные взгляды/ убеждения	1	2	3	4	5	99
Материальное положение	1	2	3	4	5	99
Одобрение семьи	1	2	3	4	5	99
Личные качества	1	2	3	4	5	99
Состояние здоровья	1	2	3	4	5	99
Внешность	1	2	3	4	5	99
Уровень образования	1	2	3	4	5	99
Общие интересы	1	2	3	4	5	99
Национальность	1	2	3	4	5	99
Другое (укажите)_____	1	2	3	4	5	99

7. Как изменилось состояние Вашего здоровья за последний год? (ОДИН ВАРИАНТ ОТВЕТА)

1. Улучшилось
 2. Скорее улучшилось
 3. Не изменилось
 4. Скорее ухудшилось
 5. Ухудшилось
- (99) Затрудняюсь ответить

8. Что вы обычно делаете, когда заболеваете, либо проявляется какие-либо симптомы? (ОДИН ВАРИАНТ ОТВЕТА)

1. Обращаюсь в государственную поликлинику в рамках гарантированного объема бесплатной медицинской помощи (ГОБМП)
 2. Обращаюсь в платную поликлинику, больницу
 3. Обращаюсь к народным целителям, нетрадиционной медицине
 4. Лечусь сам (по описанию из интернета, по советам)
 5. Ничего не делаю, все пускаю «на самотек»
- (99) Затрудняюсь ответить

9. На каких условиях вы чаще всего получаете медицинскую помощь? (ОДИН ВАРИАНТ ОТВЕТА)

1. В поликлинике (медцентре) в рамках гарантированного объема бесплатной медицинской помощи (ГОБМП)
 2. Платно, так как не прикреплен к поликлинике/нет прописки
 3. Платно, в проверенной частной клинике (медцентре)
 4. Платно, в разных клиниках
- (98) Другое (НАПИШИТЕ) _____

10. Какие из перечисленных вредных привычек наиболее свойственны Вам? (НЕ БОЛЕЕ ТРЕХ ОТВЕТОВ)

1. Очень много времени провожу за видеоиграми
 2. Веду сидячий образ жизни
 3. Чаще, чем два раза в неделю потребляю алкоголь
 4. Часто нецензурно ругаюсь
 5. Курю сигареты, вейп или электронные сигареты
 6. Очень много времени провожу в социальных сетях
 7. Часто ем нездоровую пищу (фастфуд, полуфабрикаты и др.)
 8. Ложусь спать после 24:00 или сплю меньше 6 часов в сутки
 9. Принимаю наркотики (в том числе наркотики растительного, синтетического характера, тяжелые наркотики)
 10. Играю в азартные игры (ставки и т.д.)
- (98) Другое (НАПИШИТЕ) _____
- (99) Затрудняюсь ответить (НЕ ЗАЧИТЫВАТЬ)

11. Как бы вы сами определили уровень материального благосостояния вашей семьи? (ОДИН ВАРИАНТ ОТВЕТА)

1. Мы не испытываем материальных затруднений и при необходимости вполне можем приобрести автомобиль или квартиру

2. Доходов хватает на все, кроме очень дорогих приобретений, таких как автомобиль или квартира

3. Денег хватает на питание и одежду, но покупка товаров длительного пользования затруднительна

4. Денег хватает на питание, но покупка одежды вызывает затруднение

5. Денег не хватает даже на питание

(97) Отказ от ответа (НЕ ЗАЧИТЫВАТЬ)

(99) Затрудняюсь ответить (НЕ ЗАЧИТЫВАТЬ)

12. Где вы живете? (ОДИН ВАРИАНТ ОТВЕТА)

1. В собственной квартире

2. В собственном доме

3. В квартире/доме родителей

4. В арендном жилье (в рамках госпрограмм)

5. В арендованном жилье, поддерживаемом работодателем/ служебной квартире

6. В арендованной квартире /комнате (у частных лиц)

7. У родственников, знакомых

(98) Другое (НАПИШИТЕ)_____

13. Чего, по Вашему мнению, не хватает молодежи в нашей стране? (НЕ БОЛЕЕ ТРЕХ ОТВЕТОВ)

1. Всего достаточно

2. Возможностей трудоустройства

3. Возможностей карьерного роста

4. Развлекательных и досуговых мероприятий

5. Общения с близкими по интересам людьми

6. Защиты прав и свобод

7. Социальной поддержки со стороны государства (стипендии, пособия и др.)

8. Возможностей доносить свое мнение до государства

9. Участвовать при принятии решений на государственном уровне

10. Участвовать в общественно-политических мероприятиях

11. Качественного образования

12. Возможностей самовыражения

13. Гармонии с самим собой

14. Качественного медицинского обслуживания

15. Доступного жилья

(98) Другое (НАПИШИТЕ)_____

(99) Затрудняюсь ответить (НЕ ЗАЧИТЫВАТЬ)

14. Испытываете ли Вы какие-то проблемы или сложности в своей жизни на данный момент? (НЕ БОЛЕЕ ТРЕХ ОТВЕТОВ)

1. Проблемы в семье

2. Проблемы в личной жизни

3. Проблемы в общении с друзьями, знакомыми, коллегами

4. Проблемы с получением образования
 5. Проблемы в школе
 6. Проблемы в вузе
 7. Проблемы с поиском работы и трудоустройством
 8. Проблемы со здоровьем
 9. Проблемы с поиском, приобретением жилья
 10. Проблемы с отдыхом
 11. Проблемы в самовыражении и саморазвитии
 12. Проблемы с досугом, развлечениями
 13. Нет никаких проблем
- (98) Другое (НАПИШИТЕ) _____
- (99) Затрудняюсь ответить (НЕ ЗАЧИТЫВАТЬ)

15. Оцените, пожалуйста, по пятибалльной шкале насколько Вы удовлетворены качеством полученного или получаемого образования, где «1» – Совершенно не удовлетворен (-а), «5» – полностью удовлетворен (-а)? (ОДИН ОТВЕТ ПО КАЖДОЙ СТРОКЕ)

Образование		3/о
Общее среднее образование	1 ___ 2 ___ 3 ___ 4 ___ 5	(99)
Техническое и профессиональное образование	1 ___ 2 ___ 3 ___ 4 ___ 5	(99)
Высшее образование	1 ___ 2 ___ 3 ___ 4 ___ 5	(99)
Послевузовское образование	1 ___ 2 ___ 3 ___ 4 ___ 5	(99)

16. В настоящее время, обучаетесь ли Вы в каком-либо образовательном учреждении / продолжаете ли Вы свое обучение?

1. Да, я продолжаю среднее /средне специальное образование (школа/колледж) ПЕРЕХОД К ВОПРОСУ 17
2. Да, я продолжаю высшее образование → ПЕРЕХОД К ВОПРОСУ 19
3. Да, я продолжаю обучение на магистра/доктора → ПЕРЕХОД К ВОПРОСУ 19
4. Нет → ПЕРЕХОД К ВОПРОСУ 23

СЛЕДУЮЩИЙ БЛОК ВОПРОСОВ ЗАДАЕТСЯ ТОЛЬКО ШКОЛЬНИКАМ И/ИЛИ СТУДЕНТАМ КОЛЛЕДЖЕЙ!!!

17. В период пандемии учреждения образования перешли на дистанционный формат. Удовлетворены ли Вы получаемым дистанционным образованием? (ОДИН ВАРИАНТ ОТВЕТА)

1. Полностью удовлетворен (-а)
 2. Скорее удовлетворен (-а)
 3. Скорее не удовлетворен (-а)
 4. Не удовлетворен (-а)
- (99) Затрудняюсь ответить (НЕ ЗАЧИТЫВАТЬ)

18. Какие проблемы в школе/колледже волнуют Вас больше всего? (НЕ БОЛЕЕ ТРЕХ ОТВЕТОВ)

1. Необходимость приобретения дорогих учебников и учебных материалов
2. Ухудшение качества учебников
3. Низкий уровень преподавания, снижение профессионализма учителей
4. Буллинг (систематическое, регулярно повторяющееся насилие, травля со стороны одного школьни-

ка или группы школьников в отношении отдельного школьника, который не может себя защитить)

5. Низкий уровень безопасности детей в школе
6. Низкое качество питания в школьных столовых
7. Переполненные классы
8. Несовершенная учебная программа
9. Повышение уровня требований к ученикам
10. Поборы в школе (на ремонт школы, подарки учителям и др.)
11. Слабая дисциплина в школе, отсутствие воспитательного процесса
12. Отсутствие интереса к учебе
13. Чрезмерная распространенность репетиторства
14. Переход на дистанционное обучение
15. Нет проблем

(98) Другое (НАПИШИТЕ) _____

(99) Затрудняюсь ответить (НЕ ЗАЧИТЫВАТЬ)

ПОСЛЕ ОТВЕТА НА ДАННЫЙ ВОПРОС, ПЕРЕХОДИТЕ К ВОПРОСУ 23

СЛЕДУЮЩИЙ БЛОК ВОПРОСОВ ЗАДАЕТСЯ ДЛЯ ТЕХ, КТО ПОЛУЧАЕТ ВУЗОВСКОЕ, ПОСЛЕВУЗОВСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ!!!

19. Где вы сейчас учитесь? (ОДИН ВАРИАНТ ОТВЕТА)

1. В бакалавриате
2. В магистратуре
3. В докторантуре
4. На курсах повышения квалификации, других курсах

20. В период пандемии учреждения образования перешли на дистанционный формат. Удовлетворены ли Вы получаемым дистанционным образованием? (ОДИН ВАРИАНТ ОТВЕТА)

1. Полностью удовлетворен (-а)
2. Скорее удовлетворен (-а)
3. Скорее не удовлетворен (-а)
4. Не удовлетворен (-а)

(99) Затрудняюсь ответить (НЕ ЗАЧИТЫВАТЬ)

21. В будущем вы планируете работать по специальности, которую сейчас получаете, или по другой?

1. По специальности, которую получаю
2. По другой

(98) Другое (НАПИШИТЕ) _____

(99) Затрудняюсь ответить (НЕ ЗАЧИТЫВАТЬ)

22. Какие проблемы в вузе волнуют Вас больше всего?

1. Дорогое, платное образование
2. Проблемы с жильем, нехватка общежитий
3. Низкие стипендии
4. Низкое качество образования

26. Назовите причину увольнения с первого места работы? (ОДИН ВАРИАНТ ОТВЕТА)

1. Низкая оплата труда
 2. Не устраивало содержание работы
 3. Работа не по специальности
 4. Отсутствие карьерных перспектив
 5. Плохое начальство
 6. Работа далеко от дома
 7. Неудобный режим работы
 8. Плохие условия работы
 9. Плохой коллектив
 10. Не было возможности улучшить жилищные условия
 11. Отсутствие социального пакета
 12. Вас уволили (сократили)
- (98) Другое (НАПИШИТЕ) _____
- (99) Затрудняюсь ответить (НЕ ЗАЧИТЫВАТЬ)

27. Имеете ли Вы потребность повышать свой профессиональный и образовательный уровень?

1. Да
2. Нет

ОБЩИЙ БЛОК ВОПРОСОВ

28. Что для Вас имеет наибольшее значение при выборе работы? (НЕ БОЛЕЕ ТРЕХ ОТВЕТОВ)

1. Уровень заработной платы
 2. Профессиональный рост
 3. Общественное признание
 4. Общественная полезность
 5. Карьерный рост
 6. Творческий рост
 7. Удобный график
 8. Возможность наладить связи
 9. Возможность получить новый опыт
 10. Близость к дому
 11. Благожелательный коллектив
 12. Наличие соцпакета
- (98) Другое (НАПИШИТЕ) _____
- (99) Затрудняюсь ответить (НЕ ЗАЧИТЫВАТЬ)

29. Какой из предложенных социальных лифтов является наиболее эффективным для самореализации молодежи в Казахстане? (Социальный лифт - способы или социальные институты, с помощью которых молодой человек может индивидуально изменить свой социальный статус)

1. Работа в национальных компаниях
2. Молодежные и общественно-политические организации
3. Работа на государственной службе, служба в органах безопасности или правоохранительных органах
4. Служба в армии

5. Наемная работа (в государственных предприятиях и организациях; негосударственных (коммерческих и некоммерческих) предприятиях и организациях; ИП)

6. Работа в бюджетных организациях (в сферах здравоохранения, образования, социального обеспечения и др.)

7. Собственное дело, бизнес, индивидуальное предпринимательство

(98) Другое (НАПИШИТЕ) _____

(99) Затрудняюсь ответить (НЕ ЗАЧИТЫВАТЬ)

30. Как Вы считаете, испытывает ли молодежь Вашего города/села трудности с поиском работы и трудоустройством? (ОДИН ВАРИАНТ ОТВЕТА)

1. Да, молодежь постоянно сталкивается с проблемами трудоустройства

2. Молодые люди испытывают трудности с трудоустройством по специальности. Работу, не требующую специальных профессиональных навыков, найти не составляет труда

3. У молодых людей моего города / села нет проблем с трудоустройством

4. Я учусь, не ищу работу и нет опыта поиска работы, трудоустройства

(98) Другое (НАПИШИТЕ) _____

(99) Затрудняюсь ответить (НЕ ЗАЧИТЫВАТЬ)

31. В случае, если Вы окажетесь без работы, как быстро, по Вашему мнению, Вы сможете найти подходящую для вас работу? (ОДИН ВАРИАНТ ОТВЕТА)

1. Я найду работу по специальности в самые короткие сроки

2. Поиск работы вызовет определенные сложности, но в течение трех месяцев я найду работу

3. Найти новую работу – это большая проблема для молодого человека, в лучшем случае работу найду в течение полугода

4. Я учусь, не ищу работу и нет опыта поиска работы, трудоустройства ПЕРЕХОД К ВОПРОСУ №34

(98) Другое (НАПИШИТЕ) _____

(99) Затрудняюсь ответить (НЕ ЗАЧИТЫВАТЬ)

32. Какой способ поиска работы и трудоустройства наиболее эффективен? (НЕ БОЛЕЕ ТРЕХ ОТВЕТОВ)

1. С помощью родственников, друзей и знакомых

2. Через рекламу в СМИ

3. Через непосредственное обращение к работодателю

4. С помощью кафедры и/или научного руководителя

5. С помощью центров занятости

6. Пока не думал (-а) об этом

(98) Другое (НАПИШИТЕ) _____

(99) Затрудняюсь ответить (НЕ ЗАЧИТЫВАТЬ)

33. Какие мероприятия, направленные на трудоустройство молодежи, Вы считаете эффективными?

1. Профессиональные стажировки и практики

2. Ярмарки вакансий

3. Конкурсы талантов по интересующей сфере деятельности

4. Встречи с руководителями крупных организаций потенциальными работодателями

5. Курсы по профориентации, составлению резюме и прохождению собеседования

6. Курсы профессиональной переподготовки
 7. Кадровые конкурсы на замещение вакантных рабочих мест
 8. Конкурсы на получение грантовой или стипендиальной поддержки
 9. Ни один
- (98) Другое (НАПИШИТЕ) _____
- (99) Затрудняюсь ответить (НЕ ЗАЧИТЫВАТЬ)

34. Чем Вы обычно заняты в свободное время?

1. Чтение книг
 2. Занятия спортом
 3. Посещение театров, музеев, концерты
 4. Посещение кинотеатров
 5. Посещение кафе, магазинов
 6. Встреча, общение с друзьями
 7. Посещение клубов, дискотек
 8. Посещение различных кружков по рукоделию, саморазвитию
 9. Прогулки на свежем воздухе
 10. Просто отдыхаю дома, сплю
 11. Провожу время в интернете (социальных сетях)
 12. Поездки за город
- (98) Другое (НАПИШИТЕ) _____
- (99) Затрудняюсь ответить (НЕ ЗАЧИТЫВАТЬ)

35. Удовлетворены ли Вы качеством и работой досуговых учреждений (домов, дворцов школьников и молодежи, школ искусств, дворцов спорта, ДЮСШ, спортивных центров и др.), которые находятся в Вашем городе /селе? (ОДИН ВАРИАНТ ОТВЕТА)

1. Полностью удовлетворен (-а)
 2. Скорее удовлетворен (-а)
 3. Скорее не удовлетворен (-а)
 4. Полностью не удовлетворен (-а)
 5. Я не посещаю досуговые учреждения
 6. В нашем населенном пункте нет досуговых учреждений
- (98) Другое (НАПИШИТЕ) _____
- (99) Затрудняюсь ответить

36. Как вы думаете, что нужно сделать для улучшения досуга молодежи?

1. Снизить цены на развлекательные и культурные мероприятия
 2. Организовывать бесплатные мероприятия
 3. Организовать увлекательные программы в музеях, которые заинтересуют молодежь
 4. Увеличить количество кружков, секций
 5. Пропагандировать здоровый образ жизни
 6. Обеспечить информированность молодежи о возможностях проведения свободного времени
 7. Проводить информационные кампании с целью вовлечения участия молодежи в каких-либо проектах
- (98) Другое (НАПИШИТЕ) _____
- (99) Затрудняюсь ответить (НЕ ЗАЧИТЫВАТЬ)

37. Как в целом Вы относитесь к молодежным субкультурам? (ОДИН ВАРИАНТ ОТВЕТА)

1. Положительно
2. Негативно
3. Безразлично

38. Как, по Вашему мнению, неформальные субкультуры влияют на молодежь? (НЕ БОЛЕЕ ДВУХ ОТВЕТОВ)

1. Способствуют развитию личности молодого человека
2. Положительно влияют на мировоззрение
3. Не оказывают существенного влияния
4. Разрушают индивидуальные личностные качества человека
5. Увеличивают уровень девиантного поведения среди молодежи

(98) Другое (НАПИШИТЕ) _____

(99) Затрудняюсь ответить (НЕ ЗАЧИТЫВАТЬ)

39. Занимаетесь ли Вы волонтерской деятельностью, если да, то, как часто? (ОДИН ВАРИАНТ ОТВЕТА)

1. Я занимаюсь волонтерской работой несколько раз в год
2. Я занимаюсь волонтерской работой несколько раз в месяц
3. Я занимаюсь волонтерской работой несколько раз в неделю
4. Я НЕ занимаюсь волонтерской работой

(98) Другое (НАПИШИТЕ) _____

(99) Затрудняюсь ответить

40. Как Вы считаете, какой сфере молодежной политики стоит уделять особое внимание на государственном уровне? (НЕ БОЛЕЕ ТРЕХ ОТВЕТОВ)

1. Организация молодежных форумов и конференций
2. Увеличение представительства молодежи во власти
3. Создание молодежного движения, объединяющего все молодежные организации и объединения для консолидации усилий и развития региона, страны
4. Развитие молодежных объединений и организаций
5. Разработка и принятие нового Закона «О молодежной политике»
6. Поддержка неформальных молодежных движений (субкультур)
7. Развитие доступности и качества интернета
8. Борьба с криминалом и экстремизмом в молодежной среде
9. Укрепление межнационального и межконфессионального согласия среди молодежи
10. Развитие волонтерства и благотворительности среди молодежи
11. Патриотическое воспитание молодежи
12. Популяризация культуры и творчества среди молодежи
13. Поддержка молодежного предпринимательства
14. Поддержка сельской молодежи
15. Социальная помощь молодежи из малообеспеченных семей
16. Поддержка молодых семей
17. Поддержка молодых ученых
18. Популяризация спорта и ЗОЖ среди молодежи
19. Доступность и качество медицинских услуг

20. Доступность приобретения жилья молодыми специалистами

21. Доступность и качество высшего образования

22. Трудоустройство молодежи

(98) Другое (НАПИШИТЕ) _____

(99) Затрудняюсь ответить (НЕ ЗАЧИТЫВАТЬ)

41. О каких государственных программах и проектах по поддержке молодежи Вы слышали, знаете или являлись участником? (ОДИН ОТВЕТ ПО КАЖДОЙ СТРОКЕ)

Государственные программы, молодежные программы	Что-то слышал (-а)	Хорошо знаю, но не участвовал (-а)	Знаю, участвовал (-а)	Ничего не знаю, не слышал (-а)
«Молодежная практика»	1	2	3	4
«С дипломом – в село!»	1	2	3	4
«Жасыл Ел»	1	2	3	4
Единая программа поддержки и развития бизнеса «Дорожная карта бизнеса 2020»	1	2	3	4
Программа развития продуктивной занятости и массового предпринимательства на 2017-2021 годы	1	2	3	4
Программа жилищного строительства «Нұрлы жер»	1	2	3	4
Международная стипендия «Болашак»	1	2	3	4
Государственная молодежная премия «Дарын»	1	2	3	4
«Серпін-2050»	1	2	3	4
Бесплатное техническое и профессиональное образование для всех	1	2	3	4
Проект развития молодежного корпуса	1	2	3	4
Президентский молодежный кадровый резерв	1	2	3	4

42. Скажите, пожалуйста, Вы удовлетворены тем, как реализуется государственная молодежная политика в Казахстане? (ОДИН ВАРИАНТ ОТВЕТА)

1. Полностью удовлетворен (-а)

2. Скорее удовлетворен (-а)

3. Скорее НЕ удовлетворен (-а)

4. НЕ удовлетворен (-а)

5. Другое (напишите) _____

6. Ничего не знаю о государственной молодежной политике

(99) Затрудняюсь ответить

В ЗАКЛЮЧЕНИИ СООБЩИТЕ, ПОЖАЛУЙСТА, НЕКОТОРЫЕ ДАННЫЕ О СЕБЕ

D1. Ваш пол: **1. Мужской** **2. Женский**

D2. Напишите, пожалуйста, сколько Вам полных лет? _____

D3. Ваша этническая принадлежность (национальность)?

1. Казах/казашка

2. Русский/русская

(98) Другая этническая группа (национальность) (НАПИШИТЕ) _____

D4. Ваше образование (ОДИН ОТВЕТ)

1. Незаконченное среднее (9 классов школы)

2. Среднее (11 классов школы)

3. Профессионально-техническое, среднее специальное (колледж, училище)

4. Незаконченное высшее (только учусь в ВУЗе)

5. Высшее (окончил ВУЗ)

6. Высшее и научная степень (магистр, кандидат, доктор, PhD)

D5. На какие средства Вы живете? (ОДИН ОТВЕТ)

1. На собственную зарплату/доход

2. На доход родителей

3. На доход супруга (-ги)

4. На стипендию

5. На пособия и льготы

(98) Другое (НАПИШИТЕ) _____

БЛАГОДАРИМ ВАС ЗА УЧАСТИЕ В ОПРОСЕ!

Наш телефон в городе Нур-Султан (7172) 24-95-29, 24-84-11.

Вы можете позвонить нам и задать свои вопросы.

ДЛЯ КОНТРОЛЯ РАБОТЫ ИНТЕРВЬЮЕРА ПОСЛЕ ЗАПОЛНЕНИЯ АНКЕТЫ К ВАМ МОГУТ ПОЗВОНИТЬ В ЦЕЛЯХ ПОДТВЕРЖДЕНИЯ ПРОВЕДЕНИЯ ОПРОСА. ДЛЯ ЭТОГО ПРОСИМ ВАС СООБЩИТЬ НОМЕР ВАШЕГО ТЕЛЕФОНА

ФИО интервьюера _____ № интервьюера _____

Дата опроса _____ Подпись интервьюера _____

ЛИНЕЙНЫЕ РАСПРЕДЕЛЕНИЯ

1. Достаточно ли в Казахстане возможностей у молодежи для самореализации?

	Количество	%
Да, молодежь может себя полностью реализовать	633	31,7
Скорее да, молодежь может себя реализовать, несмотря на некоторые трудности	723	36,2
Скорее нет, только малая часть молодежи может себя реализовать	409	20,5
Нет, для молодежи практически нет никаких возможностей для самореализации	166	8,3
Затрудняюсь ответить	69	3,3

2. Насколько вы довольны следующим ...?

Варианты ответа	Совсем не довольны				Полностью довольны	3/0
1. Отношениями в вашей семье (с родителями, супругом (-ой), близкими родственниками и т.д., если таких нет)	33	44	136	259	1518	10
2. Своим кругом друзей	9	38	203	451	1281	18
3. Своим образованием	39	69	299	543	1018	32
4. Своей работой	50	41	190	444	747	528
5. Своей жизнью в целом	9	25	175	428	1330	33
6. Взаимоотношениями с одноклассниками в школе, ВУЗе, коллегами на работе	18	50	186	491	1178	77

Насколько вы довольны следующим ...? %

Варианты ответа	Совсем не довольны				Полностью довольны	3/0
1. Отношениями в вашей семье (с родителями, супругом (-ой), близкими родственниками и т.д., если таких нет)	1,7	2,2	6,8	13	75,9	0,4
2. Своим кругом друзей	0,5	1,9	10,2	22,6	64,1	0,7
3. Своим образованием	2	3,5	15	27,2	50,9	1,4
4. Своей работой	2,5	2,1	9,5	22,2	37,4	26,3
5. Своей жизнью в целом	0,5	1,3	8,8	21,4	66,5	1,5
6. Взаимоотношениями с одноклассниками в школе, ВУЗе, коллегами на работе	0,9	2,5	9,3	24,6	58,9	3,8

3. Уверены ли Вы в своей личной безопасности?

	Количество	%
Да, уверен	972	48,6
Скорее уверен	642	32,1
Скорее не уверен	228	11,4
Нет, не уверен	88	4,4
Затрудняюсь ответить	70	3,5

4. Насколько вы лично чувствуете себя защищённым от следующих обстоятельств?

	Защищён	Скорее защищён	Скорее не защищён	Совсем не защищён	З/О
Преступности	698	626	404	158	114
Произвола чиновников	576	556	393	237	238
Потери работы	467	464	443	275	351
Произвола правоохранительных органов	575	571	366	255	233
Несправедливости суда	536	556	387	264	257
Угрозы террористических актов	597	551	348	289	215
Утечки персональных данных, в том числе в социальных сетях	507	507	498	335	153
Бытовое насилие	0	0	2	0	0

Насколько вы лично чувствуете себя защищённым от следующих обстоятельств? %

	Защищён	Скорее защищён	Скорее не защищён	Совсем не защищён	З/О
Преступности	34,9	31,3	20,2	7,9	5,7
Произвола чиновников	28,8	27,8	19,7	11,9	11,8
Потери работы	23,4	23,2	22,2	13,8	17,4
Произвола правоохранительных органов	28,8	28,6	18,3	12,8	11,5
Несправедливости суда	26,8	27,8	19,4	13,2	12,8
Угрозы террористических актов	29,9	27,6	17,4	14,5	10,6
Утечки персональных данных, в том числе в социальных сетях	25,4	25,4	24,9	16,8	7,5
Бытовое насилие	0	0	100	0	0

5. Каково ваше нынешнее семейное положение?

	Количество	%
Не замужем/не женат	1355	68,3
Женат/замужем	514	25,9
Живем в партнерстве, но не расписаны (сожительство)	28	1,4
В отношениях, но мы не живем вместе	40	2
Разведен/разведена	31	1,6
Вдова/вдовец	2	0,1
Затрудняюсь ответить	14	0,7

6. Насколько, по Вашему мнению, важны при выборе супруга/супруги следующее...

	Совсем не важно				Очень важно	3/0
Религиозные взгляды/ убеждения	415	127	228	241	934	54
Материальное положение	435	206	387	385	535	51
Одобрение семьи	155	108	246	401	1056	33
Личные качества	95	90	159	370	1252	32
Состояние здоровья	123	74	260	421	1070	51
Внешность	194	144	414	477	720	50
Уровень образования	199	129	362	482	778	49
Общие интересы	120	50	232	453	1103	41
Национальность	366	118	176	213	1078	48
Почитание родителей	0	0	4	12	39	73

Насколько, по Вашему мнению, важны при выборе супруга/супруги следующее...%

	Совсем не важно				Очень важно	3/0
Религиозные взгляды/ убеждения	20,8	6,4	11,4	12,1	46,7	2,6
Материальное положение	21,8	10,3	19,4	19,3	26,8	2,4
Одобрение семьи	7,8	5,4	12,3	20,1	52,8	1,6
Личные качества	4,8	4,5	8	18,5	62,7	1,5
Состояние здоровья	6,2	3,7	13	21,1	53,5	2,5
Внешность	9,7	7,2	20,7	23,9	36	2,5
Уровень образования	10	6,5	18,1	24,1	38,9	2,4
Общие интересы	6	2,5	11,6	22,7	55,2	2
Национальность	18,3	5,9	8,8	10,7	53,9	2,4
Почитание родителей	0	0	3,1	9,4	30,5	57

7. Как изменилось состояние Вашего здоровья за последний год?

	Количество	%
Улучшилось	334	16,7
Скорее улучшилось	268	13,4
Не изменилось	1135	56,8
Скорее ухудшилось	175	8,8
Ухудшилось	42	2,1
Затрудняюсь ответить	45	2,2

8. Что вы обычно делаете, когда заболеваете, либо проявляется какие-либо симптомы?

	Количество	%
Обращаюсь в государственную поликлинику в рамках гарантированного объема бесплатной медицинской помощи (ГОБМП)	1031	51,6
Обращаюсь в платную поликлинику, больницу	452	22,6
Обращаюсь к народным целителям, нетрадиционной медицине	92	4,6
Лечусь сам (по описанию из интернета, по советам)	336	16,8
Ничего не делаю, все пускаю «на самотек»	62	3,1
Затрудняюсь ответить	26	1,3

9. На каких условиях вы чаще всего получаете медицинскую помощь?

	Количество	%
В поликлинике (медцентре) в рамках гарантированного объема бесплатной медицинской помощи (ГОВМП)	1302	65,5
Платно, так как не прикреплен к поликлинике/нет прописки	196	9,9
Платно, в проверенной частной клинике (медцентре)	325	16,3
Платно, в разных клиниках	150	7,5
Не получаю, лечусь сам	15	0,8

10. Какие из перечисленных вредных привычек наиболее свойственны Вам?

	Количество	%
Очень много времени провожу за видеоиграми	269	13,5
Веду сидячий образ жизни	398	19,9
Чаще, чем два раза в неделю потребляю алкоголь	65	3,3
Часто нецензурно ругаюсь	195	9,8
Курю сигареты, вейп или электронные сигареты	256	12,8
Очень много времени провожу в социальных сетях	777	38,9
Часто ем нездоровую пищу (фастфуд, полуфабрикаты и др.)	590	29,6
Ложусь спать после 24:00 или сплю меньше 6 часов в сутки	726	36,4
Принимаю наркотики (в том числе наркотики растительного, синтетического характера, тяжелые наркотики)	4	0,2
Играю в азартные игры (ставки и т.д.)	21	1,1
Много сплю	1	0,1
Ленюсь	1	0,1
Нет вредных привычек	164	8,2
Затрудняюсь ответить	103	5,2

11. Как бы вы сами определили уровень материального благосостояния вашей семьи?

	Количество	%
Мы не испытываем материальных затруднений и при необходимости вполне можем приобрести автомобиль или квартиру	228	11,4
Доходов хватает на все, кроме очень дорогих приобретений, таких как автомобиль или квартира	642	32,1
Денег хватает на питание и одежду, но покупка товаров длительного пользования затруднительна	722	36,1
Денег хватает на питание, но покупка одежды вызывает затруднение	298	14,9
Денег не хватает даже на питание	38	1,9
Отказ от ответа	23	1,2
Затрудняюсь ответить	48	2,4

12. Где вы живете?

	Количество	%
В собственной квартире	218	10,9
В собственном доме	366	18,3
В квартире/доме родителей	1109	55,5
В арендном жилье (в рамках госпрограмм)	91	4,6
В арендованном жилье, поддерживаемом работодателем/ служебной квартире	11	0,6
В арендованной квартире /комнате (у частных лиц)	168	8,4
У родственников, знакомых	36	1,7

13. Чего, по Вашему мнению, не хватает молодежи в нашей стране?

	Количество	%
Всего достаточно	252	12,6
Возможностей трудоустройства	890	44,6
Возможностей карьерного роста	342	17,1
Развлекательных и досуговых мероприятий	185	9,3
Общения с близкими по интересам людьми	100	5,0
Защиты прав и свобод	241	12,1
Социальной поддержки со стороны государства (стипендии, пособия и др.)	367	18,4
Возможностей доносить свое мнение до государства	261	13,1
Участвовать при принятии решений на государственном уровне	107	5,4
Участвовать в общественно-политических мероприятиях	98	4,9
Качественного образования	549	27,5
Возможностей самовыражения	273	13,7
Гармонии с самим собой	86	4,3
Качественного медицинского обслуживания	238	11,9
Доступного жилья	542	27,2
Достойная оплата для молодежи	2	0,1
Не хватает финансов	1	0,1
Воспитания, духа	4	0,2
Нет стремления, мотиваций	8	0,4
Личного пространства, свободы	2	0,1
Поддержки со стороны родителей, открытости со старшим поколением	2	0,1
Профориентации борьбы с коррупцией	2	0,1
Затрудняюсь ответить	31	1,6

14. Испытываете ли Вы какие-то проблемы или сложности в своей жизни на данный момент?

	Количество	%
Проблемы в семье	98	4,9
Проблемы в личной жизни	197	9,9
Проблемы в общении с друзьями, знакомыми, коллегами	105	5,3
Проблемы с получением образования	179	9,0
Проблемы в школе	65	3,3
Проблемы в вузе	54	2,7
Проблемы с поиском работы и трудоустройством	265	13,3
Проблемы со здоровьем	147	7,4
Проблемы с поиском, приобретением жилья	239	12,0
Проблемы с отдыхом	171	8,6
Проблемы в самовыражении и саморазвитии	169	8,5
Проблемы с досугом, развлечениями	161	8,1
Нет никаких проблем	935	46,9
Финансовые проблемы	8	0,4
Затрудняюсь ответить	96	4,8

15. Оцените, пожалуйста, по пятибалльной шкале насколько Вы удовлетворены качеством полученного или получаемого образования, где «1» – Совершенно не удовлетворен (-а), «5» – полностью удовлетворен (-а)?

№	Образование	1	2	3	4	5	Нет образования	3/0
1.	Общее среднее образование	65	93	324	691	808	6	12
2.	Техническое и профессиональное образование	22	53	229	408	362	757	131
3.	Высшее образование	15	43	169	351	389	857	135
4.	Послевузовское образование	12	9	58	140	105	1384	197

Оцените, пожалуйста, по пятибалльной шкале насколько Вы удовлетворены качеством полученного или получаемого образования? %

№	Образование	1	2	3	4	5	Нет образования	3/0
1.	Общее среднее образование	3,3	4,7	16,2	34,6	40,4	0,3	0,5
2.	Техническое и профессиональное образование	1,1	2,7	11,7	20,8	18,5	38,6	6,6
3.	Высшее образование	0,8	2,2	8,6	17,9	19,9	43,7	6,9
4.	Послевузовское образование	0,6	0,5	3	7,3	5,5	72,7	10,4

16. В настоящее время, обучаетесь ли Вы в каком-либо образовательном учреждении / продолжаете ли Вы свое обучение?

	Количество	%
Да, я продолжаю среднее /средне специальное образование (школа/ колледж)	632	31,7
Да, я продолжаю высшее образование	345	17,3
Да, я продолжаю обучение на магистра/доктора	36	1,8
Нет	979	49,2

17. В период пандемии учреждения образования перешли на дистанционный формат. Удовлетворены ли Вы получаемым дистанционным образованием?

	Количество	%
Полностью удовлетворен (-а)	139	22,1
Скорее удовлетворен (-а)	216	34,3
Скорее не удовлетворен (-а)	144	22,9
Не удовлетворен (-а)	125	19,9
Затрудняюсь ответить	5	0,8

18. Какие проблемы в школе/колледже волнуют Вас больше всего?

	Количество	%
Необходимость приобретения дорогих учебников и учебных материалов	55	8,8
Ухудшение качества учебников	80	12,8
Низкий уровень преподавания, снижение профессионализма учителей	92	14,7
Буллинг (систематическое, регулярно повторяющееся насилие, травля со стороны одного школьника или группы школьников в отношении отдельного школьника, который не может себя защитить)	36	5,8
Низкий уровень безопасности детей в школе	35	5,6
Низкое качество питания в школьных столовых	59	9,4
Переполненные классы	27	4,3
Несовершенная учебная программа	89	14,2
Повышение уровня требований к ученикам	71	11,3
Поборы в школе (на ремонт школы, подарки учителям и др.)	13	2,1
Слабая дисциплина в школе, отсутствие воспитательного процесса	38	6,1
Отсутствие интереса к учебе	95	15,2
Чрезмерная распространенность репетиторства	22	3,5
Переход на дистанционное обучение	228	36,4
Нет проблем	174	27,8
Дорогое обучение	1	0,2
Нехватка помещений	1	0,2
Связь с будущей специальностью, дать возможность подработать	3	0,5
Затрудняюсь ответить	5	0,8

19. Где вы сейчас учитесь?

	Количество	%
В бакалавриате	332	83,6
В магистратуре	32	8,1
В докторантуре	14	3,5
На курсах повышения квалификации, других курсах	19	4,8

20. В период пандемии учреждения образования перешли на дистанционный формат. Удовлетворены ли Вы получаемым дистанционным образованием?

	Количество	%
Полностью удовлетворен (-а)	106	26,8
Скорее удовлетворен (-а)	139	35,1
Скорее не удовлетворен (-а)	96	24,2
Не удовлетворен (-а)	48	12,1
Затрудняюсь ответить	7	1,8

21. В будущем вы планируете работать по специальности, которую сейчас получаете, или по другой?

	Количество	%
По специальности, которую получаю	324	82,4
По другой	45	11,5
Затрудняюсь ответить	24	6,1

22. Какие проблемы в вузе волнуют Вас больше всего?

	Количество	%
Дорогое, платное образование	126	33,5
Проблемы с жильем, нехватка общежитий	33	8,8
Низкие стипендии	36	9,6
Низкое качество образования	24	6,4
Коррупция в вузах	10	2,7
Проблемы с прохождением практики	15	4,0
Проблемы трудоустройства	28	7,4
Совмещение учебы с работой	15	4,0
Плохой преподавательский состав, низкое качество преподавания, отсутствие мотивации к обучению студентов	3	0,8
Отсутствие мотивации к учебе	3	0,8
Нет проблем	80	21,3
Затрудняюсь ответить	3	0,7

23. В настоящее время Вы работаете?

	Количество	%
Нет, я только учусь	809	40,6
Учусь и одновременно работаю (подрабатываю)	177	8,9
Да, я работаю	773	38,7
Я не учусь, не работаю и не ищу работу	79	4,0
Я не учусь, не работаю (ищу работу)	58	2,9
Нахожусь в декретном отпуске	92	4,6
Не работаю по причине инвалидности	2	0,1
Затрудняюсь ответить	5	0,2

24. Напишите, пожалуйста, в какой сфере Вы работаете/подрабатываете/ ищите работу?

	Количество	%
Государственный служащий	160	15,8
Специалист в области науки, культуры, охраны здоровья, образования, дошкольного воспитания	173	17,1
Специалист финансовой сферы (банки, бухгалтерия и т.д.)	58	5,7
Бизнесмен, предприниматель	32	3,2
Работник СМИ	10	1
Работник сферы услуг	150	14,9
Работник сферы торговли	131	13
Работник строительной сферы	78	7,7
Работник сельского хозяйства	21	2,1
Технический персонал (охранник, вахтер, техничка и т.д.)	39	3,9
Самостоятельно занятые	54	5,3
Без постоянного места работы, подрабатываю в разных местах	58	5,7
Временно не работаю или нахожусь в декрете	16	1,6
Сфера промышленности	10	1
Сфера информационных технологий и телекоммуникаций	9	0,9
Затрудняюсь ответить	11	1,1

25. Это ваше первое место работы?

	Количество	%
Да	451	45,0
Нет	552	55,0
Затрудняюсь ответить	24	6,1

26. Назовите причину увольнения с первого места работы?

	Количество	%
Низкая оплата труда	217	38,5
Не устраивало содержание работы	48	8,5
Работа не по специальности	59	10,5
Отсутствие карьерных перспектив	40	7,1
Плохое начальство	20	3,5
Работа далеко от дома	28	5
Неудобный режим работы	35	6,2
Плохие условия работы	21	3,7
Плохой коллектив	11	2
Не было возможности улучшить жилищные условия	6	1,1
Отсутствие социального пакета	4	0,7
Вас уволили (сократили)	19	3,4
Декретный отпуск	2	0,4
Переезд	6	1,1
Закрылись из-за пандемии	7	1,2
По собственному желанию	19	3,4
Затрудняюсь ответить	22	3,7

27. Имеете ли Вы потребность повышать свой профессиональный и образовательный уровень?

	Количество	%
Да	714	71,5
Нет	285	28,5

28. Что для Вас имеет наибольшее значение при выборе работы?

	Количество	%
Уровень заработной платы	1474	73,8
Профессиональный рост	597	29,9
Общественное признание	127	6,4
Общественная полезность	281	14,1
Карьерный рост	516	25,8
Творческий рост	190	9,5
Удобный график	374	18,7
Возможность наладить связи	114	5,7
Возможность получить новый опыт	366	18,3
Близость к дому	221	11,1
Благожелательный коллектив	343	17,2
Наличие соцпакета	114	5,7
Затрудняюсь ответить	46	2,3

29. Какой из предложенных социальных лифтов является наиболее эффективным для самореализации молодежи в Казахстане? (Социальный лифт - способы или социальные институты, с помощью которых молодой человек может индивидуально изменить свой социальный статус)

	Количество	%
Работа в национальных компаниях	370	18,5
Молодежные и общественно-политические организации	329	16,5
Работа на государственной службе, служба в органах безопасности или правоохранительных органах	369	18,5
Служба в армии	161	8,1
Наемная работа (в государственных предприятиях и организациях; негосударственных (коммерческих и некоммерческих) предприятиях и организациях; ИП)	189	9,5
Работа в бюджетных организациях (в сферах здравоохранения, образования, социального обеспечения и др.)	258	12,9
Собственное дело, бизнес, индивидуальное предпринимательство	637	31,9
Социальных лифтов в стране нет	1	0,1
Работа в международных компаниях	2	0,1
Затрудняюсь ответить	132	6,6
Благожелательный коллектив	343	17,2
Наличие соцпакета	114	5,7
Затрудняюсь ответить	46	2,3

30. Как Вы считаете, испытывает ли молодежь Вашего города/села трудности с поиском работы и трудоустройством?

	Количество	%
Да, молодежь постоянно сталкивается с проблемами трудоустройства	941	47,3
Молодые люди испытывают трудности с трудоустройством по специальности. Работу, не требующую специальных профессиональных навыков, найти не составляет труда	532	26,7
У молодых людей моего города / села нет проблем с трудоустройством	139	7
Я учусь, не ищу работу и нет опыта поиска работы, трудоустройства	349	17,5
Затрудняюсь ответить	30	1,5

31. В случае, если Вы окажетесь без работы, как быстро, по Вашему мнению, Вы сможете найти подходящую для вас работу?

	Количество	%
Я найду работу по специальности в самые короткие сроки	419	21
Поиск работы вызовет определенные сложности, но в течение трех месяцев я найду работу	531	26,7
Найти новую работу – это большая проблема для молодого человека, в лучшем случае работу найду в течение полугода	358	18
Я учусь, не ищу работу и нет опыта поиска работы, трудоустройства	567	28,5
Затрудняюсь ответить	117	5,8

32. Какой способ поиска работы и трудоустройства наиболее эффективен?

	Количество	%
С помощью родственников, друзей и знакомых	723	51
Через рекламу в СМИ	470	33,2
Через непосредственное обращение к работодателю	470	33,2
С помощью кафедры и/или научного руководителя	82	5,8
С помощью центров занятости	382	27
Пока не думал (-а) об этом	142	10
Через интернет	21	1,5
Затрудняюсь ответить	29	2

33. Какие мероприятия, направленные на трудоустройство молодежи, Вы считаете эффективными?

	Количество	%
Профессиональные стажировки и практики	397	28
Ярмарки вакансий	403	28,4
Конкурсы талантов по интересующей сфере деятельности	160	11,3
Встречи с руководителями крупных организаций потенциальными работодателями	193	13,6
Курсы по профориентации, составлению резюме и прохождению собеседования	194	13,7
Курсы профессиональной переподготовки	164	11,6
Кадровые конкурсы на замещение вакантных рабочих мест	181	12,8
Конкурсы на получение грантовой или стипендиальной поддержки	152	10,7
Ни один	145	10,2
Затрудняюсь ответить	66	4,7

34. Чем Вы обычно заняты в свободное время?

	Количество	%
Чтение книг	429	21,5
Занятия спортом	439	22
Посещение театров, музеев, концерты	59	3
Посещение кинотеатров	100	5
Посещение кафе, магазинов	191	9,6
Встреча, общение с друзьями	690	34,6
Посещение клубов, дискотек	46	2,3
Посещение различных кружков по рукоделию, саморазвитию	100	5
Прогулки на свежем воздухе	496	24,8
Просто отдыхаю дома, сплю	529	26,5
Провожу время в интернете (социальных сетях)	503	25,2
Поездки за город	112	5,6
Волонтерство	1	0,1
Нет свободного времени	16	0,8
Занимаюсь домашними делами	20	1
Провожу время с семьей	8	0,4
Подрабатываю	1	0,1
Затрудняюсь ответить	25	1,3

35. Удовлетворены ли Вы качеством и работой досуговых учреждений (домов, дворцов школьников и молодежи, школ искусств, дворцов спорта, ДЮСШ, спортивных центров и др.), которые находятся в Вашем городе /селе?

	Количество	%
Полностью удовлетворен (-а)	401	20,1
Скорее удовлетворен (-а)	623	31,2
Скорее не удовлетворен (-а)	295	14,8
Полностью не удовлетворен (-а)	109	5,5
Я не посещаю досуговые учреждения	275	13,8
В нашем населенном пункте нет досуговых учреждений	242	12,1
Затрудняюсь ответить	49	2,5

36. Как вы думаете, что нужно сделать для улучшения досуга молодежи?

	Количество	%
Снизить цены на развлекательные и культурные мероприятия	435	21,9
Организовывать бесплатные мероприятия	671	33,7
Организовать увлекательные программы в музеях, которые заинтересуют молодежь	241	12,1
Увеличить количество кружков, секций	524	26,3
Пропагандировать здоровый образ жизни	380	19,1
Обеспечить информированность молодежи о возможностях проведения свободного времени	274	13,8
Проводить информационные кампании с целью вовлечения участия молодежи в каких-либо проектах	303	15,2
Бесплатные секции	12	0,6
Строение развлекательных учреждений	4	0,2
Затрудняюсь ответить	87	4,4

37. Как в целом Вы относитесь к молодежным субкультурам?

	Количество	%
Положительно	738	37
Негативно	390	19,6
Безразлично	866	43,4

38. Как, по Вашему мнению, неформальные субкультуры влияют на молодежь?

	Количество	%
Способствуют развитию личности молодого человека	473	23,8
Положительно влияют на мировоззрение	360	18,1
Не оказывают существенного влияния	537	27
Разрушают индивидуальные личностные качества человека	379	19,1
Увеличивают уровень девиантного поведения среди молодежи	206	10,4
Затрудняюсь ответить	330	16,6

39. Занимаетесь ли Вы волонтерской деятельностью, если да, то, как часто?

	Количество	%
Я занимаюсь волонтерской работой несколько раз в год	220	11
Я занимаюсь волонтерской работой несколько раз в месяц	98	4,9
Я занимаюсь волонтерской работой несколько раз в неделю	77	3,9
Я НЕ занимаюсь волонтерской работой	1565	78,5
Затрудняюсь ответить	34	1,7

40. Как Вы считаете, какой сфере молодежной политики стоит уделять особое внимание на государственном уровне?

	Количество	%
Организация молодежных форумов и конференций	339	17
Увеличение представительства молодежи во власти	233	11,7
Создание молодежного движения, объединяющего все молодежные организации и объединения для консолидации усилий и развития региона, страны	251	12,6
Развитие молодежных объединений и организаций	284	14,3
Разработка и принятие нового Закона «О молодежной политике»	152	7,6
Поддержка неформальных молодежных движений (субкультур)	83	4,2
Развитие доступности и качества интернета	215	10,8
Борьба с криминалом и экстремизмом в молодежной среде	212	10,7
Укрепление межнационального и межконфессионального согласия среди молодежи	127	6,4
Развитие волонтерства и благотворительности среди молодежи	166	8,3
Патриотическое воспитание молодежи	241	12,1
Популяризация культуры и творчества среди молодежи	148	7,4
Поддержка молодежного предпринимательства	334	16,8
Поддержка сельской молодежи	414	20,8
Социальная помощь молодежи из малообеспеченных семей	239	12
Поддержка молодых семей	356	17,9
Поддержка молодых ученых	148	7,4
Популяризация спорта и ЗОЖ среди молодежи	121	6,1
Доступность и качество медицинских услуг	160	8
Доступность приобретения жилья молодыми специалистами	216	10,9
Доступность и качество высшего образования	270	13,6
Трудоустройство молодежи	392	19,7
Затрудняюсь ответить	32	1,6

41. О каких государственных программах и проектах по поддержке молодежи Вы слышали, знаете или являлись участником?

Государственные программы, молодежные проекты	Что-то слышал (-а)	Хорошо знаю, но не участвовал (-а)	Знаю, участвовал (-а)	Ничего не знаю, не слышал (-а)
«Молодежная практика»	703	461	105	730
«С дипломом – в село!»	698	588	36	600
«Жасыл Ел»	697	526	128	571
Единая программа поддержки и развития бизнеса «Дорожная карта бизнеса 2020»	599	395	45	883
Программа развития продуктивной занятости и массового предпринимательства на 2017-2021 годы	506	290	35	1090
Программа жилищного строительства «Нұрлы жер»	713	402	42	765
Международная стипендия «Болашак»	736	523	29	635
Государственная молодежная премия «Дарын»	651	403	22	846
«Серпін-2050»	552	382	37	951
Бесплатное техническое и профессиональное образование для всех	496	297	41	1088
Проект развития молодежного корпуса	441	199	23	1258
Президентский молодежный кадровый резерв	439	216	25	1235

О каких государственных программах и проектах по поддержке молодежи Вы слышали, знаете или являлись участником? %

Государственные программы, молодежные проекты	Что-то слышал (-а)	Хорошо знаю, но не участвовал (-а)	Знаю, участвовал (-а)	Ничего не знаю, не слышал (-а)
«Молодежная практика»	35,2	23,1	5,3	36,4
«С дипломом – в село!»	36,3	30,6	1,9	31,2
«Жасыл Ел»	36,3	27,4	6,7	29,6
Единая программа поддержки и развития бизнеса «Дорожная карта бизнеса 2020»	31,2	20,6	2,3	45,9
Программа развития продуктивной занятости и массового предпринимательства на 2017-2021 годы	26,3	15,1	1,8	56,8
Программа жилищного строительства «Нұрлы жер»	37,1	20,9	2,2	39,8
Международная стипендия «Болашак»	38,3	27,2	1,5	33
Государственная молодежная премия «Дарын»	33,9	21	1,1	44
«Серпін-2050»	28,7	19,9	1,9	49,5
Бесплатное техническое и профессиональное образование для всех	25,8	15,5	2,1	56,6
Проект развития молодежного корпуса	23	10,4	1,2	65,4
Президентский молодежный кадровый резерв	22,9	11,3	1,3	64,5

42. Скажите, пожалуйста, Вы удовлетворены тем, как реализуется государственная молодежная политика в Казахстане?

	Количество	%
Полностью удовлетворен (-а)	315	15,8
Скорее удовлетворен (-а)	774	38,8
Скорее НЕ удовлетворен (-а)	400	20,1
НЕ удовлетворен (-а)	162	8,1
Ничего не знаю о государственной молодежной политике	257	12,9
Затрудняюсь ответить	87	4,3

Ваш пол:

	Количество	%
Мужской	995	49,8
Женский	1005	50,2

Напишите, пожалуйста, сколько Вам полных лет?

	Количество	%
14-28	661	33,1
19-23	668	33,4
24-28	671	33,5

Ваша этническая принадлежность (национальность)?

	Количество	%
Казах/казашка	1633	81,7
Русский/русская	255	12,8
Другая этническая группа (национальность)	112	5,5

Ваше образование

	Количество	%
Незаконченное среднее (9 классов школы)	310	15,5
Среднее (11 классов школы)	288	14,4
Профессионально-техническое, среднее специальное (колледж, училище)	553	27,7
Незаконченное высшее (только учусь в ВУЗе)	337	16,9
Высшее (окончил ВУЗ)	452	22,6
Высшее и научная степень (магистр, кандидат, доктор, PhD)	57	2,9

На какие средства Вы живете?

	Количество	%
На собственную зарплату/доход	899	45,1
На доход родителей	833	41,8
На доход супруга (-ги)	161	8,1
На стипендию	85	4,3
На пособия и льготы	15	0,7